

M

NIEU

656

AANLEIDING TOT DE BEOEFENING

DER

NIEUWERE LETTERKUNDE.

M. J. van Boekelaer

NIEU

SB5

AANLEIDING

TOT DE BEOEFENING

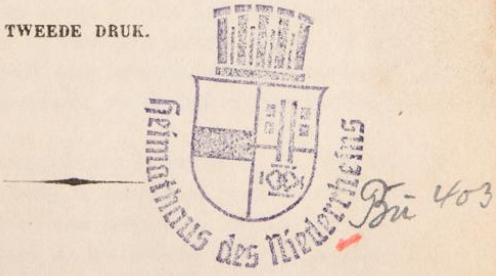
DER

NIEUWERE LETTERKUNDE,

DOOR

A. M. KOLLEWIJN, N^r.

TWEEDE DRUK.

SCHOONHOVEN,
S. E. VAN NOOTEN.
1862.

Miss Porson schetste haar tevens af, al wat omtrent de schrijvers, die zij zamen lazen, zoo wat hun karakter als hunne levensomstandigheden aanging, bekend was, met oogmerk om op te helderen, waarom zij waarschijnlijk zóó gedacht en geschreven hadden, als zij werkelijk hadden gedaan.

C. SINCLAIR.

vert. door SCHELTEMA.

Wien
ter voorlezen
bestaat al
na het ver
hoogen prijs
betreuen, d
maatschapp
ben geleerd
ten der edel
dan voor

stand ver

Derselen

boeken, wa

vraag aan d

eene wetens

vinging hee

kunde slecht

als eene on

eene latter

ermeester

nog niet r

nog wel sa

niet kunnen

moeten de

worden.

Om die

leiding ge

de bevatin

te boven g

ter schrijv

romansst

meend, dat

als eene in

Letterkunde

Wie in de beoefening der talen iets meer ziet dan een vereischte ter bevordering van sommiger stoffelijke belangen; wie taalstudie beschouwt als een der voortreffelijkste middelen ter ontwikkeling van het verstand en ter vorming van het gemoed, zal voorzeker hoogen prijs stellen op de beoefening der Letterkunde, en het betreuren, dat zooveel jongelieden uit den beschaafden stand de maatschappij intreden, zonder iets van die wetenschap te hebben geleerd, dat kan naverken; zonder neiging om de geschriften der edelste vernuften te leeren kennen; somtijds zonder smaak dan voor een roman, die de verbeelding overprikkelt, het verstand verdooft, het hart bezoedelt.

De reden daarvan moet voornamelijk gezocht worden in de leerboeken, waarvan men zich heeft bediend, in verband met het te vroeg aan de school onttrekken van die leerlingen, welke niet voor eene wetenschappelijke betrekking worden opgeleid. De onderzinding heeft dan ook geleerd, dat het onderwijs in de Letterkunde slechte uitkomsten oplevert, indien men haar voorstelt als eene onafzienbare rij van namen, jaartallen en geschriften, eene batterij, die door het sterkste geheugen niet kan worden vermeesterd — of indien men jongelieden, wier ontwikkeling er nog niet rijp voor is, gaat bezig houden met kritiek, en dan nog wel van werken, die zij niet eens gelezen hebben, of nog niet kunnen lezen. Bij zulk eene behandeling der Letterkunde moeten de leerlingen afgeschrikt, en de onderwijzers moedeloos worden.

Om die bezwaren gedeeltelijk weg te nemen, heb ik de Aanleiding geschreven. Zij bevat in hoofdzaak levensschetsen, die de bevatting van jongelieden van veertien en vijftien jaren niet te boven gaan, en ofschoon de bekendheid met den levensloop der schrijvers wel een gewichtig bestanddeel, maar toch niet het voornaamste van de Letterkunde uitmaakt, heb ik toch gemeend, dat de Aanleiding nut zou kunnen stichten, zoowel als eene inleiding voor hen, die later een eigenlijken cursus van Letterkunde zullen bijwonen, als voor diegenen, welke, eer zij

voor zulk onderwijs vatbaar zijn, de school verlaten. Voor dezen toch geldt de waarheid, dat de mensch, vooral op eenigzins rijperen leeftijd, eene voorliefde heeft om iets te lezen van schrijvers, die hem persoonlijk of door hunne levensbijzonderheden bekend zijn.

Tot mijn genoegen is mij gebleken, dat verscheidene mijner ambtgenooten zich met het plan der Aanleiding hebben kunnen vereenigen, daar deze op eenige inrichtingen van onderwijs is ingevoerd. Het is misschien niet ondienstig hierbij te voegen, dat sommige onderwijzers, die van den tijd, voor het taalonderwijs bestemd, moeilijk iets kunnen afzonderen om de Letterkunde als een afzonderlijk vak te behandelen, tevens tot oefening in het spreken, de levensschetsen door de leerlingen in eene vreemde taal laten vertellen, waarna zij hen nog eenige regels, uit een schoon voortbrengsel van den behandelden schrijver, uit het hoofd doen opzeggen.

Wat de zamenstelling van de Aanleiding betreft, moet ik nog opmerken, dat alleen de belangrijkste dichters of prozaschrijvers zijn opgenomen, die gelezen kunnen worden, zonder dat men juist wetenschappelijk gevormd behoeft te zijn. Daar het plan medebragt het aantal zoo gering mogelijk te nemen, was de keuze der personen hoogst moetelijk.

Deze druk, dien ik overigens zoo goed mogelijk heb herzien en, naar ik hoop, verbeterd, is vermeerderd met een inhoud van het Nibelungen- en van het Rolandslied en eene levensschets van Tollens. Ook heb ik de spelling ingericht volgens de Nederlandsche spelling onder beknopte regels gebragt door Dr. L. A. te Winkel, omdat dit werkje het zoo algemeen gevolgd en zoo hoog gewaardeerd stelsel van Siegenbeek wedergeeft, gezuiverd van de zichtbaar geworden vlekken, die het aankleefden, en op de hoogte gebragt van de wetenschap van onzen tijd.

En hiermede vervolge het boekje zijn weg. Moge het van eenig nut zijn voor de Nederlandsche jeugd, die ik lief heb en aan welke ik zoo gaarne mijne beste krachten, hoe gering ook, toewijd.

I N H O U D.

Bladz.

OVER HET ONTSTAAN DER FRANSCHÉ, ENGELSCHÉ, DUIT-
SCHÉ EN NEDERLANDSCHÉ TAAL. 1

INLEIDING TOT DE BEKNOPTE LEVENSSCHETSEN VAN DE
VOORNAAMSTE LETTERKUNDIGEN VAN FRANKRIJK. 21

François de Malherbe.	24
Pierre Corneille.	26
Jean de la Fontaine.	28
Molière.	31
Madame de Sévigné.	35
Jacques Bénigne Bossuet.	37
Nicolas Boileau.	39
Jean Racine.	42
François de Salignac de Lamothe-Fénélon.	45
François Marie Arouet <i>de Voltaire</i>	48
Jean Jacques Rousseau.	54
Bernardin de St. Pierre.	58
Jacques Delille.	62
Jean Pierre Claris de Florian.	65
Stael-Holstein.	68
François Auguste vicomte de Chateaubriand.	71

INLEIDING TOT DE BEKNOPTE LEVENSSCHETSEN VAN DE
VOORNAAMSTE LETTERKUNDIGEN VAN ENGELAND. 76

Edmund Spenser.	79
William Shakpere.	81
John Milton.	83
John Dryden.	86
Daniel Defoe.	88
Jonathan Swift.	89
Joseph Addison.	92
Richard Steele.	94
Edward Young.	97
Alexander Pope.	99
James Thomson.	101
Oliver Goldsmith.	103
William Cowper.	107
Walter Scott.	109
Samuel Taylor Coleridge.	112
Noel Byron.	115

INLEIDING TOT DE BEKNOPTÉ LEVENSSCHETSEN VAN DE
VOORNAAMSTE LETTERKUNDIGEN VAN DUITSCHLAND. 119

Albrecht von Haller.	122
Christian Fürchtegott Gellert.	124
Edwald Christian von Kleist.	126
Johann Wilhelm Ludewig Gleim.	129
Friedrich Gottlieb Klopstock.	133
Gotthold Ephraim Lessing.	136
Christoph Martin Wieland.	139
Christian Friedrich Schubart.	143
Johann Gottfried Herder.	145
Gottfried August Bürger.	149
Johann Wolfgang von Goethe.	151
Johann Heinrich Vosz.	154
Johann Christoph Friedrich Schiller.	156
Carl Theodor Körner.	160

INLEIDING TOT DE BEKNOPTÉ LEVENSSCHETSEN VAN DE
VOORNAAMSTE LETTERKUNDIGEN VAN NEDERLAND. . 163

Dirk Volkertszoon Coornhert.	167
Filips van Marnix van St. Aldegonde.	170
Hendrik Laurenszoon Spieghel.	174
Jacob Cats.	175
Pieter Corneliszoon Hooft.	179
Joost van den Vondel.	181
Constantijn Huygens.	186
Johannes Antonides van der Goes.	188
Hubert Corneliszoon Poot.	190
De gebroeders van Haren.	192
Willem van Haren.	193
Onno Zwier van Haren.	194
Hieronymus van Alphen.	196
Rhynvis Feith.	199
Willem Bilderdijk.	201
Jacobus Bellamy.	205
Jan Hendrik van der Palm.	206
Jan Frederik Helmers.	209
Cornelis Loots.	211
Hendrik Franciscus Tollens.	213
Elias Anne Borger.	218

119
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216

OVER HET ONTSTAAN DER FRANSCHEN, ENGELSCHEN,
DUITSCHEN EN NEDERLANDSCHEN TAAL.

In de eerste eeuwen onzer jaartelling, was het noorden en midden van Europa het tooneel der gedurige omzwervingen van Aziatische volkstammen. Onbepaalde vrijheidszucht maakte hen afkerig om, zoo als een Romeinsch schrijver zich uitdrukt, den grond langer dan een jaar te bebouwen, dit is: zij zaaiden en oogstten op de plaats, waar zij zich hadden nedergezet, om het een volgend jaar in andere oorden te herhalen. Echter moet men hierbij in 't oog houden, dat niet steeds de geheele stam op brak, maar meestal slechts het grootste deel der weerbare manschap. Ook stelden deze volken er hunne eer in zich zóó geducht te maken, dat geen ander volk in hunne nabijheid durfde toeven, zoodat de zwakkere stammen aanhoudend werden voortgedrongen naar de westelijke streken.

Bij dit rusteloos veranderen van woonplaats, plantten zij ook hunne taal in al de gewesten, waar zij zich nederzetteden. Die taal was ruw maar vol kracht, gelijk de natuurkinderen, die haar spraken; en ofschoon ons geen harer gedenkstukken is bewaard gebleven, weten wij door de Romeinen, dat de Germanen aan hunne goden en helden zangen wijdden. Zoo bezongen zij hun god en stamvader Tuiseo, voortgesproken uit de aarde, benevens zijn zoon Man, naar wiens drie zonen de bewoners van de kusten des oceaans Ingaevonen, die van 't binnenland Herminonen en de overige Istaevonen werden genoemd. Ook hadden zij slagliederen, bestaande uit woest gezang en ruwe kre-

ten, welke zij voortbragten door 't schild aan den mond te houden, waardoor het geluid gebroken werd.

Het bekend raken met de beschaafde Romeinen, en de daardoor verkregen gelegenheid tot het bestaan van grootsche daden, gaf aan de zangen eene meer historische richting — zoo werden bij voorbeeld de heldendaden van Irmin (Arminius of Herman), vorst der Cheruskers, die de legioenen van Varus had verslagen, in gezangen herdacht.

Het vervaardigen van liederen was niet het werk eener bijzondere kaste. Wie aanleg en opgewektheid er toe had, maakte ze; wie ze hoorde en schoon vond, onthield ze, en aldus bleven zij, als een nationaal eigendom, in wezen.

Ofschoon bij de Germanen het schrijven in den eigenlijken zin niet voorkwam, hadden zij toch eene soort van letterschrift, waarvan de teekens *Runen* genaamd worden. Het woord zelf beteekent geheimenis, en oorspronkelijk werden zij dan ook gebruikt tot een godsdienstig doel, namelijk om te voorzien. Men sneed daartoe, van de takken van een wilden, vruchtdragenden boom, staafjes, en kraste in ieder eene rune. Vervolgens werden de staafjes op een doek geworpen, en zocht men uit de toevallige opeenvolging der runen eene beteekenis af te leiden. De moeilijkheid om het runenschrift te verklaren en te gebruiken, kan uit het volgende blijken. De Angelsaksische runen voor f, o, r en l bij voorbeeld, heeten *feoh*, vee; *ós*, God; *rád*, wagen; *lagu*, zee. Nu beteekenen *ós* en *rád* te zamen wagengod, d. i. de god Thor, en *lagu* en *rád* vereenigd zeewagen, d. i. schip. Ook kan iedere rune eene reeks van verwante begrippen voorstellen. Zoo beteekent *feoh*, vee en daarom ook rijkdom en alles wat daartoe behoort, zooals goud, ringen enz. Eerst toen de Germanen door de naburige volken van het Romeinsche letterschrift kennis kregen, begonnen zij de runen als vertegenwoordigers der enkelvoudige spraakgeluiden te gebruiken, doch zij bedienden er zich zelden meer van, behalve tot heilaanbrengende teekens op wapenen, drinkhorens, scheepsroeren enz., en tot opschriften, eerst op hout en metaal, en na de 9de eeuw

ook op steen

De omz

niet en b

naar B

voelden

Zij die

Eggen of

salte hen

eerst aan h

konink van

en waaruit

men het

De Brit

dig door

klanken,

verklondig

verdient h

derde of v

deugten en

Gedurende

stond hij

en terwijl

bezong hi

zangen bl

she Hoog

son, ze uit

mitgegeven

Groot wa

de zalen v

Zij deelden

liers, en h

over, welk

later zende

delingen, di

haar van de

klondigen, i

de leer van

ook op steen voor gedenkteekens, grafsteenen, kalenders enz.

De omzwervingen der Germaansche volken bepaalden zich niet enkel tot het vaste land: zij staken ook de zee over, naar Brittanje, waar zij zich ten laatste sterk genoeg gevoelden, om de oorspronkelijke bewoners te overheerschen.

Zij, die zich in Brittanje vestigden, noemden zich zelve Englen of Anglen, terwijl de Britten en de bewoners van Gallië hen Saksers noemden. De naam Engeland werd het eerst aan het geheele eiland gegeven, zegt men, door Egbert, koning van Wessex († 836). De taal, die deze volken spraken en waaruit het tegenwoordig Engelsch is ontstaan, noemt men het Angelsaksisch.

De Britten waren eene afdeeling der Kelten, merkwaardig door hunne Barden of openbare zangers, die met luide klanken, vooral bij den slag, de groote daden der helden verkondigden. De grootste van alle bekende barden, Ossian, verdient hier eene bijzondere vermelding. Hij leefde in de derde of vierde eeuw aan 't hof van zijn vader, den door deugden en daden evenzeer beroemden Fingal, in Kaledonië. Gedurende de eerste jaren van zijn mannelijken leeftijd, stond hij aan 't hoofd der krijgers; later werd hij blind, en terwijl zijn zoon Oscar hem als aanvoerder verving, bezong hij de groote wapenfeiten van zijn geslacht. Zijne zangen bleven, tot 1760, alleen in het geheugen der Schotsche Hooglanders bewaard; toen heeft een Schot, Macpherson, ze uit den mond van 't volk opgezameld en in 't Engelsch uitgegeven.

Groot was de invloed, dien de Romeinen op de taal en de zeden van de door hen onderworpen volken uitoefenden. Zij deelden van hunne taal mede aan de onderworpen Galliërs, en bragten de kennis van de Christelijke godsdienst over, welke vooral in Brittanje werd aangenomen, van waar later zendelingen — hetzij dan zelve Britten of vreemdelingen, die er gekomen waren om de taal te leeren, — haar aan de nog niet bekeerde Duitschers kwamen verkondigen. 't Was echter voor Karel den Grooten weggelegd, de leer van 't Christendom in zijn uitgestrekt gebied te

vestigen. Ofschoon een geweldig krijgsman, betoonde hij de grootste liefde voor wetenschappen, en wist hij de geleerdste mannen van zijn tijd aan zijn hof te vereenigen. Hij stichtte scholen, begunstigde kerken en kloosters, en deed de oude volksliederen bijeenbrengen en te boek stellen; doch deze zijn verloren geraakt. Zijne opvolgers, onbekwaam om zijn grooten geest te vatten, wel verre van het goede door hem gesticht op te bouwen, deden weldra alles te loor gaan, en nu volgde gedurende eenige eeuwen een nacht van onkunde en verwarring, die eerst opklaarde toen de bewoners van Europa, als kruisvaarders, in 't oosten het licht der beschaving en ontwikkeling waren gaan opzoeken.

Wat tot onzen tijd voor de wetenschap bewaard bleef, moet men dank weten aan de kloosters, waar de monniken, wegens de duurtje van het perkament en de groote vraag naar koorboeken en missalen, over de verbleekte letters van de meesterstukken der Ouden schreven, en alzoo het een met het ander den nakomelingen nalieten. Van die beschreven handschriften, *palimpsesten* genoemd, heeft men in lateren tijd, door kunstige middelen, het schrift der monniken genoegzaam doen verdwijnen, om het oudere te kunnen lezen, en door die handelwijze verscheidene voortbrengselen van de letterkunde der Ouden, voor het eerst of beter leeren kennen.

Het rusteloos omzwerven maakte eindelijk plaats voor een hardnekkig t' huisblijven, en hierdoor werd de grond gelegd tot het scherper afscheiden der tongvallen, die tot verschillende talen overgingen, na het verdrag van Verdun, waarbij Karels gebied in op zich zelve staande deelen werd gesplitst.

De Galliërs hadden tegen de overheersching der Romeinen, die der Franken ingeruild, en onthaalden nu hunne nieuwe gebieders op het Latijn, zoo als zij dit hadden overgenomen. De reden dat de overwinnaars de taal en zeden der overwonnenen aannamen, is daarin te zoeken, dat de Galliërs de Franken in aantal en beschaving ver vooruit waren.

Er ontstond
waaruit h
het tegen
zich in
de versch
genoemd.
Frankrij
wezen ble
met de m
stonden, i
naam, die
overeenk
genoemd
bovenal
uit, doch
heid hij h
gezangen
In 't n
Trouvères
hier war
voudige e
bibelbo
Ridder-r
andoold
geraren
boven kw
alsgeen. D
dien van
Páris; die
bezongen.
in de vijfde
twaalf rid
Volgens
bestaan te
Een kost
tot en bek
mathea. De

Er ontstond dus eene worsteling tusschen beide talen, waaruit het Romaansch te voorschijn trad, dat later tot het tegenwoordig Fransch is overgêgaan. Deze taal splitste zich in twee tongvallen: *langue d'oïl* en *langue d'oc*, naar de verschillende uitspraak van het tegenwoordig *oui* aldus genoemd. De *langue d'oc* werd gesproken in 't zuiden van Frankrijk, waar kennis en beschaving meer dan elders in wezen bleven, en waar men nog steeds in aanraking kwam met de meer ontwikkelde bewoners van Italië. Hier ontstonden, in 't laatst der elfde eeuw, de Troubadours: een naam, die zooveel beteekent als *vinder* of *uitvinder*, en dus overeenkomt met ons *dichter*. Hunne kunst, *la gayā sciencia* genoemd, bezong de heldendaden der Kruisvaarders, maar bovenal de liefde. De Troubadour koos zich eene dame uit, doch veelal eene gehuwde, wier deugden en schoonheid hij hemelhoog verhief en voor wie hij zich — in zijne gezangen althans — gaarne ter dood wijdde.

In 't noorden van Frankrijk ontstonden iets later de Trouvères, een woord van gelijke beteekenis als Troubadour. Hier waren het de Noormannen, aan wie Karel de Eenvoudige een gedeelte van Frankrijk had afgestaan, in wier heldenborst het dichtvuur ontvonkte. Bij hen ontstond de *Ridder-roman*, waarin zij ridders schetsten, die de wereld omdoolden, en met krachtigen arm, geheel alleen, de grootste gevaren trotseerden, de wonderbaarlijkste hinderpalen te boven kwamen, en zelfs gansche scharen van vijanden versloegen. Deze romans laten zich in drie *cyclussen* verdeelen: dien van Karel den Grooten met zijne twaalf Paladins of Pairs; dien, waarin de groote daden der Grieken worden bezongen, en dien van den grooten bestrijder der Anglen, in de vijfde eeuw, den Britschen koning Arthur, met zijne twaalf ridders van de ronde tafel.

Volgens de legende had deze orde aan 't volgende haar bestaan te danken.

Een kostbare steen, van verwonderlijk schoonen glans, was tot een beker verwerkt, en in 't bezit van Josef van Ari-mathea. De Heiland bediende er zich van aan 't laatste

avondmaal, en zijn bloed werd er in opgevangen, toen Longinus zijne zijde, aan 't kruis, had doorstoken. Sedert had de beker, die nu heilige *Graal* werd genoemd, bijzondere eigenschappen. Wie hem aanschouwde kon in dezelfde week, al ware hij ook dood ziek, niet meer sterven, en wie hem voortdurend aanschouwde, dien verbleekte de kleur of vergrijsden de haren niet al duurde dit twee honderd jaar. Den heiligen Graal te bewaren, was de grootste eer, het hoogste streven der menschheid; en daar niet ieder deze gunst waardig was, werd de Graal, lang nadat Josef hem naar 't westen had gebragt, door engelen zwevend in de lucht gehouden. Titurel, den fabelachtigen zoon van een fabelachtig Christen-koning in Frankrijk, werd ten laatste aangekondigd, zich naar Salvaterre in Biskaya te begeven, om een tempel voor het heiligdom te bouwen. Op eene rots van *Onyx* werd vervolgens, door de kracht van den Graal, de omtrek van 't gebouw gegraveerd, en nu bouwde Titurel met de zijnen een tempel, waarvan de pracht alle beschrijving te boven gaat. Eene lange reeks van jaren werd daar het kostbaar kleinood door Titurel en zijne opvolgers bewaakt, tot dat de goddeloosheid der westersche Christenen oorzaak werd, dat engelen tempel en Graal weghaalden, en ver in het oosten verplaatsten. Den Graal weder terug te vinden, was het doel waarmede Arthur de orde instelde van zijne twaalf ridders, de edelsten onder de edelen en de dappersten onder de dapperen; die, als zij vereenigd waren, aan eene ronde tafel zaten, om alle verschil van rang te voorkomen. Deze Graal — maar ook al volgens de overlevering! — bestaat nog, en wordt sedert eeuwen — op één jaar na, dat hij te Parijs doorbragt — te Genua, onder den naam *il sacro catino*, bewaard.

Tot den cyclus van Karel den Grooten behoort het Rolandslied, waarvan wij in 't kort den inhoud willen mededeelen.

Op bevel van een engel trekt Karel de Groote met twaalf vorsten naar Spanje, om de ongeloovigen te bestrijden, en verovert het land behalve Saragossa, waar koning Marsilie heerscht. Deze beraadslaagt met zijne grooten over de mid-

delen om
vorst heb
eene sch
tendo
krijgso
Mer die d
naar Kare
palestakke
beloofte m
dal neder
gens schi
hoofplaats
te midd
hoefde l
blonken
gins als
schrikkel
zegeveer
derdanig
knecht G
De Ke
van det
Olivier
zien; G
en is vo
Marsilie
over te
land wijs
de Keizer
verwensd
voorslag
prijs te
van Gene
Roland en
leven.
ken ontvan
richte, d

delen om den ondergang, waarmede hem de groote Christenvorst bedreigt, te ontkomen en neemt het besluit om, door eene schijnbare onderwerping en aanneming van het Christendom, Karel over te halen af te trekken, om daarna de krijgslieden, die achter zullen worden gelaten, te verslaan. Met dit doel zendt Marsilie een gezantschap en gijzelaars naar Karel, die juist bezig is Corderes te belegeren. Met palmtakken in de handen en door tien witte, met goud beladen muildieren voorafgegaan, dalen de gezanten in het dal neder, welks velden door de wapenen van Karels krijgers schitteren, als waren zij van rood goud. Als zij de hofplaats naderen, zien zij den Keizer in stille majesteit te midden van een schitterenden hofstoet. Niemand behoefde hun te zeggen wie de Keizer was, want zijne oogen blonken als de morgenster en van zijn gelaat straalde een glans als van de middagzon; voor den vijand was hij verschrikkelijk, jegens de armen vriendelijk, in den strijd zegevierend, den schuldigen vergevensgezind, aan God onderdanig, een rechtvaardig rechter en met het zwaard een knecht Gods.

De Keizer neemt met zijne twaalf vorsten den voorslag van den Koning der Ongeloovigen in beraad. Roland, Olivier en anderen zijn er tegen, daar zij het bedrog doorzien; Geneloen echter beschuldigt Roland van bloeddorst en is voor de aanneming. Men besluit eene boodschap aan Marsilie te zenden. Roland en anderen bieden zich aan haar over te brengen, doch dewijl de Keizer hun aanbod van de hand wijst, stelt Roland Geneloen voor. Deze verbleekt, als de Keizer zijne goedkeuring aan die keuze schenkt, en verwenscht zijn schoonzoon, die, gelijk hij meende, dien voorslag slechts gedaan had om hem aan een wissen dood prijs te geven. De gezanten van Marsilie, wien de haat van Geneloen niet ontgaan is, weten dezen over te halen, Roland en de zijnen aan de wraak der heidenen over te leveren. Na zich met Marsilie verstaan en rijke geschenken ontvangen te hebben, komt Geneloen den Keizer berichten, dat de Koning der ongeloofigen in alle eischen

bewilligt en geeft vervolgens den raad, Roland met de helft van Spanje te beleenen. De Keizer volgt dien raad en Roland trekt naar zijne bestemming. Als hij met zijne krijgers in de vallei van Roncevalle is, valt hem een ontelbare vijand aan. Driemaal wordt het leger der ongeloofigen verslagen, maar niet dan ten koste van een groot aantal Christenen, en steeds laat Marsilie nieuwe benden aanrukken. Thans nadert de laatste strijd. Met luide kreten vallen de ongeloofigen aan. Het wapengekletter der duizenden, het geschetter hunner krijgshoornen en de wilde tonen van hun krijgslied vervullen de vallei tot aan de bergen. Maar nog eenmaal dringt de kleine schaar der Christenhelden op de tallooze ongeloofigen in, die spoedig ondervinden dat Durandarte en Altecler, de zwaarden van Roland en Olivier, nog aanwezig zijn en dat zij te vroeg hebben gezongen. De ware Heer, zegt het lied, deed wonderen door Zijn volk, en zoo doet Hij nog heden; wie Hem trouw is en zich tot Hem wendt, dien kan Hij ook heden nog helpen. Men zag de steen-harde helmen door de hevige zwaardslagen als met heldere vlammen schitteren, alsof er vuur van den hemel op de aarde daalde en de dag des oordeels voor de wereld ware aangebroken. Maar steeds naderen nieuwe benden van vijanden, en de dappere helden vallen in menigte. Eindelijk grijpt Roland naar zijn elpenbeenen krijgshoren, Olifant, en blaast er zoo krachtig op, dat de toon boven het gewoel van den slag uitklinkt. De ver af zijnde Keizer hoort het geluid en besluit, daar hij begrijpt, dat Roland in nood verkeert, terstond ter hulpe te snellen. Ondertusschen vallen ook de laatsten en eindelijk wordt Roland doodelijk gewond. De weinige kracht, die de naderende dood hem nog overlaat, gebruikt hij om zijne beste vrienden te begraven, en dan gaat hij op eene rots zitten om stil zijn einde af te wachten. Zijn zwaard, dat den Koning des Hemels heeft gediend, mag niet in de handen der heidenen vallen. Hij beproeft met tien geduchte slagen het op eene rots stuk te slaan; maar het zwaard, dat hem getrouw bleef in alle strijden, blijft

hem trouw
der schaar
der over
trouw der
des Hemels
dood komt
ongeloofige
hem te Ak
Geneigd
was, te be
in Palesti
gen te h
waarvan
vertoonin
godsdienst
genoemd,
heid van
onze Here
treurspel
werd vert
met Isabe
van dit s
voorgeste
eersien
op het to
engelen
den. Hero
de mysteri
gevoelt, w
latere sch
de welbek

in Engel
heid verbro
van deze te
schat door
wederge is

hem trouw zoo lang zijne hand het omklemd houdt: zonder schaar of scheur staat het voor hem zoo als in de dagen der overwinning. Nu neemt de held afscheid van zijn getrouw Durandarte en werpt het, daar het slechts den Heer des Hemels mag dienen, in een bergstroom. Na Rolands dood komt de Keizer, die geduchte wraak neemt op de ongeloofigen, en daarna den verrader Geneloen straft, door hem te Aken te laten vierendeelen.

Geneigd om alles, wat op vreemden bodem belangrijk was, te bezingen en voor te stellen, gevoelden de pelgrims, uit Palestina terug gekeerd, zich opgewekt om vertooningen te houden van hetgeen zij daar hadden gezien, en waarvan hunne opgewekte verbeelding nog vol was. Deze vertooningen werden, om de verborgenheden der Christelijke godsdienst, welke er mede in verband stonden, *Mystères* genoemd, en in de eerste tijden voorgesteld bij gelegenheid van Christelijke feesten. Merkwaardig is: *Het Lijden onzes Heren*, een stuk dat nog bestaat, en als het eerste treurspel der nieuwere tijden mag worden beschouwd. Het werd vertoond bij gelegenheid der bruiloft van Karel VI met Isabella van Beijeren, omstreeks 1380. De opvoering van dit stuk, waarin het geheele lijden van Jezus wordt voorgesteld, duurde verscheidene dagen achtereen. Op den eersten dag verschenen reeds zeven en tachtig personen op het tooneel, waaronder drie personen der godheid, zes engelen, even zooveel duivelen, die kluchtige rollen hadden, Herodes met zijn gansche hof enz. enz. Later werden de mysteriën, tot vermaak der toehoorders, door kluchten gevolgd, waarvan sommige schoon genoeg waren, om door latere schrijvers te worden omgewerkt. Onder deze behoort de welbekende, *Advokaat Patelyn*.

In Engeland had de taal der Anglen de Keltische geheel verdrongen, doch niet zonder zich met veel woorden van deze te verrijken. Ook vermeerderde haar woordenschat door de herhaalde invallen der Denen; doch zonder wederga is de vervorming, die zij onderging, nadat Willem

de Veroveraar, in 't laatst der elfde eeuw, met zijne Normandiërs, Engeland binnen drong, en alles voor zijn zwaard deed bukken. In alle oorden deden de Normandiërs hun Fransch hooren, terwijl de fiere Anglen zich vast hielden aan de geliefkoosde taal der vaderen. Maar de overwinnaars voerden 't hoogste woord, en legden er zich op toe om de kinderen, op de scholen, de taal hunner jeugd te doen vergeten. Het kon niet wel anders of het Angelsaksisch moest meer en meer zwichten, terwijl daarenboven de Normandiërs de overwonnelingen met vele levensgemakken en voorwerpen bekend maakten, waarvoor deze geene namen of uitdrukkingen hadden. Aldus begon het Fransch de overhand te krijgen, ofschoon de woordvoeging Angelsaksisch bleef. Toen echter de Britsche Noormannen, in 't midden der veertiende eeuw, na zoo vele oorlogen met de Franschen, van dezen geheel waren vervreemd, lieten zij ook hunne taal glippen, en trad het Engelsch te voorschijn. — Hier zongen, aan 't hof van den koning, en in den huiselijken kring der ridders, de Minstrels hunne balladen. Hun aanzien steeg zoozeer, dat zij zich rijk getooid en te paard vertoonden, doch de ridderschap sleepte ook hen in haren val mede, en na hun ondergang verrees de *Morgenster* der Engelsche dichtkunst, Geoffrey Chaucer.

Bij de Germanen bekleedde de vrouw eene veel hoogere plaats, dan de volken der oudheid haar hadden toegekend, en hare waarde steeg allengs hooger, naar mate de Evangelie-leer veld won. Vereering en bescherming der vrouw was een eerste pligt, en onder den indruk daarvan bezong de Duitsche ridder, die nu den naam van Minnezanger kreeg, de schoonheid, deugd en voortreffelijkheid der vrouw, op eene meer edele en verhevene wijze dan de Troubadour.

De kunst der Minnezangers, van blinden en bedelaars, bij de ontwikkeling van het ridderwezen, tot den adel overgegaan, werd aan de schitterende hoven der voornaamste Duitsche vorsten beschermd en aangekweekt. Boven allen blonk, in de dertiende eeuw, de Wartburg bij Eisenach,

hierin uit
zijn ver
wezende
ijver
gehoos
kamp op
op den W
wordt vo
als kamp
treden, i
Vogelwe
geraakte
delven,
Doch nu
wommen
een twee
fram von
Ter ze
galnde,
de Nibel
bekend,
van den
nog ver
en liele
Zie hi
Op de
Borgme
dochter,
eene scho
lof haer
breid, d
kwamen
hoorde o
taal, die
onmetijk
bezi gen
kende terr

hierin uit, waar toen de landgraaf Herman van Thuringen zijn verblijf hield. De roem, welken zich de daar aanwezende Minnezangers verwierven, wekte den nijd en de ijverzucht der Zuid-Duitsche zangers zoodanig op, dat er, gelijk ons wordt verhaald, besloten werd tot een dichterlijken kamp op leven en dood, bekend onder den naam van *strijd op den Wartburg*. Volgens 't gedicht, waarin ons deze strijd wordt voorgesteld, behaalde Heinrich von Ofterdingen, die als kampioen voor de Zuid-Duitsche Minnezangers was opgetreden, in den aanvang groot voordeel op Walther von der Vogelweide; maar bij de verschijning van de landgravin Sophia geraakte hij zoo zeer in verwarring, dat hij het onderspit moest delven, en volgens de bepalingen zou worden opgehangen. Doch nu kwam de landgravin tusschen beide, nam den overwonnene in hare bescherming, en redde hem van den dood. In een tweeden wedstrijd behaalde Ofterdingen den prijs op Wolfram von Eschenbach en nu volgde eene algemeene verzoening.

Ter zelfder tijd, dat Duitschland van minnezangen weërgalmde, ontstonden ook eenige heldendichten, onder welke de *Nibelungen* de eerste plaats inneemt. De dichter is onbekend, doch het lied zoo schoon, dat men het den bijnaam van den Duitschen *Ilias* heeft gegeven. Nevens dit verdient nog vermeld te worden het gedicht de *Goedroen*, even zacht en liefelijk als de *Nibelungen* stout en ontzettend.

Zie hier den hoofdinhoud van laatstgenoemd lied.

Op de oude koninklijke burg te Worms, in het land der Borgondiërs, groeide, na den dood des konings, diens edele dochter, onder de liefderijke zorgen harer moeder, tot eene schoone jonkvrouw op. Zij heette Criemhilde en de lof harer voortreffelijke hoedanigheden was zoozeer verbreid, dat uit alle oorden vorstenzonen naar Borgondië kwamen om hare gunst te verwerven. Onder dezen behoorde ook Siegfried, uit Santen aan den Rijn, in Nederland, die het geslacht der Nibelungen overwonnen, hunne onmetelijke schatten van edelgesteenten en rood goud in bezit genomen, en den dwerg Alberich de onzichtbaarmakende tarnkap in een heeten strijd ontrukkt had; ook had

hij een draak verslagen en zich in diens bloed gebaad, zoodat zijn vel zoo hard als hoorn en daardoor onkwetsbaar was geworden. Een jaar lang vertoeft hij aan het Borgondische hof zonder de schoone Criemhilde, op wie zijne grootsche daden een diepen indruk hebben gemaakt, meer dan eens te kunnen zien. Wanhopende aan de vervulling zijner wenschen, had hij reeds tot zijn vertrek besloten, toen Gunther, Criemhilde's oudste broeder, hem hare hand beloofde, indien Siegfried hem ondersteunde in zijne pogingen om de door hare schoonheid en verbazende ligchaamskracht alom bekende Koningin Brunhilde tot vrouw te verkrijgen. Brunhilde namelijk zou hare hand slechts schenken aan hem, die haar in eenige ridderoefeningen overwon. Met gevolg en geschenken komen Gunther en Siegfried bij Brunhilde aan, en als deze de reden van het bezoek der helden vernomen heeft, laat zij de toebereidselen maken tot den strijd. Een geweldig zware speer en een steen, die twaalf ridders met moeite dragen, worden op de kampplaats gebragt. Op het gezigt hiervan ontzinkt Gunther de moed; doch weldra komt Siegfried, die zich door zijne tarnkap onzichtbaar heeft gemaakt, hem gerust stellen. Nu heft Brunhilde hare speer op. Gunther siddert; doch Siegfried neemt hem het schild uit de hand en gelast hem te doen alsof hij zelf streed. Siegfried vangt nu met Gunthers schild de door Brunhilde geworpen speer op; hij wankelt, doch herstelt zich weder en werpt met nog grootere kracht de speer naar de Koningin terug. Zij vangt hem met haar schild op, doch valt door den schok neder. Vervuld van toorn over hare nederlaag, grijpt zij met hare krachtige armen den steen, werpt dien een groot eind weg en springt hem ijlings achterna en er over heen. Maar Siegfried overwint ook thans, ofschoon hij bij het springen Gunther moet mede dragen. Brunhilde wendt zich daarop tot haar gevolg met de woorden: „Magen en mannen, gij wordt allen onderdanen van koning Gunther.” Zij gaat vervolgens mede naar Worms en wordt Gunthers, even als Criemhilde Siegfrieds vrouw.

Bij een bezoek, dat Siegfried en zijne gemalin na tien jaren te Worms afleggen, zitten op een schoonen dag de koninginnen bij elkander. Criemhilde zegt, in het volle genot van haar geluk en geheel zonder erg: »Ik heb een man, die wel waardig zou zijn, dat al deze koningrijken hem toebehoorden." Deze woorden prikkelen de ijverzucht van Brunehilde, die ten antwoord geeft: »Hoe zou dat mogelijk wezen; deze koningrijken behooren immers aan Gunther?" Criemhilde, verzonken in het welgevallen aan haar gemaal, let niet op den zwellenden toorn van Brunehilde, en zoo ontstaat tusschen de beide koninginnen een hevige woordentwist, waarin de liefdevolle en anders zacht-aardige Criemhilde er toe gebragt wordt, Brunehilde in tegenwoordigheid van beider gevolg te verwijten, dat niet Gunther maar Siegfried haar heeft overwonnen. Doch terstond berouw gevoelende over het haastig gesproken woord, laat zij er terstond op volgen: »Gij zijt zelve schuld, dat wij in dien twist geraakt zijn, en het doet mij innig leed; ik ben dadelijk bereid u mijne vroegere vriendschap weder te schenken." Het verwijt was echter te erg. Brunehilde, zoo openlijk beleedigd, besluit tot Siegfrieds dood. Terwijl zij in magtelooze woede in haar vertrek zit te weenen, komt haar bloedverwant Hagen van Tronei bij haar. Hij verneemt hoe zijne koningin beleedigd is door een man — die man moet sterven. Om dit doel te bereiken, komt Hagen met Gunther overeen een valsch oorlogsgerucht te verspreiden en een leger op de been te brengen, om op den togt Siegfried, die er zich, naar hunne meening, wel niet aan zal onttrekken, het leven te benemen. Siegfried rust zich ten strijde. Nu komt de trouwelooze, grimmige Hagen, volgens 't gebruik, afscheid nemen bij Criemhilde. Deze, ofschoon zij den twist met Brunehilde reeds half heeft vergeten, wordt door een angstig voorgevoel gekweld. Zonder den verrader in 't minst te verdenken, zegt zij tot hem: »Hagen, gij zijt mijn bloedverwant; wien zal ik in den aanstaanden strijd het leven van mijn Siegfried beter toevertrouwen dan aan u? Hij is wel onkwetsbaar, maar toen

hij zich in het bloed van den draak baadde, viel hem een groot lindeblad tusschen de schouderbladen, zoodat die plaats droog en daardoor kwetsbaar is gebleven." — »Wel," zegt de listige man, »stik op die plaats een teeken op zijn kleed, dan zal ik hem des te beter kunnen beschutten." — En de argelooze, liefderijke vrouw stikt met eigen hand een zijden kruis op het gewaad van haar gemaal, om de kwetsbare plaats aan te wijzen. Als Siegfried den volgenden dag met dit kleed verschijnt, acht men den krijgstogt niet meer noodig en geeft Gunther bevel tot eene groote jagt. Als Siegfried zijne teedere vrouw vaarwel komt zeggen, deelt zij hem haar angst mede, en poogt hij haar gerust te stellen met de opmerking dat niemand hem haat, en dit ook niet doen kan, omdat hij allen wel heeft gedaan. Als de jagt is afgelopen en Siegfried aan eene frissche bron ligt om zijn brandenden dorst te lesschen, neemt Hagen pijlsnel zijne achter hem liggende wapenen weg en slingert hem daarna met groote kracht eene speer door het kruis in den rug. Woedend springt de doodelijk gewonde op, en geene wapenen vindende, neemt hij zijn schild en slaat daarmee zoo geducht op Hagen los, dat deze ter aarde stort en het schild aan stukken breekt. Maar nu wankelt zijn voet, hij valt neder en sterft met de bede, dat Gunther voor zijne Criemhilde als voor eene zuster zal zorgen.

Onuitsprekelijk is Criemhilde's smart. Zij kan niet naar het rijk der Nibelungen terugkeren; de plaats, waar hare liefde begonnen en zoo grievend geëindigd is, houdt haar geboeid. Twee hartstogten houden haar geheel bezig: smart en wraak. Om zich weder met haar te verzoenen, laat Gunther den onmetelijken Nibelungen-schat, dien Siegfried aan Criemhilde geschonken had, te Worms komen en er komt werkelijk eene verzoening met hare broeders tot stand, maar niet tusschen haar en Hagen. Nu deelt zij overvloedig aan armen en rijken van hare schatten mede; het geven is haar een troost in 't lijden. Maar op nieuw komt de grimmige Hagen haar vijandig in den weg. Bevreemd, dat hare milddadigheid haar te veel aanhangers

zal bezorg
diens bro
daar liet
tot op
en de Borg
Perien
getreurd,
kwam om
hand te v
aanzoek
ken, we
indien z
niets va
past dat
in, Rud
te verge
tot dat h
sche Hun
en manne
hand ont
ling ontv
een eed
iets mis
de argel
hij voor
vonnis h
Criemh
Ezel hee
verkwist
geviend.
Criemh
woonde,
bedwinge
beegt zij
zich uit t
»Jara la
en nog h

zal bezorgen, steelt hij met medeweten van Gunther en diens broeders den schat en werpt hem in den Rijn, en daar ligt hij, naar de volksage, tusschen Worms en Lorsch tot op den huidigen dag. — Na deze daad ontvangen Hagen en de Borgondische koningen den naam van Nibelungen.

Dertien jaren had Criemhilde te Worms om Siegfried getreurd, toen de Markgraaf Rudiger van Bechlarn daar kwam om voor Etzel, koning der Hunnen, Criemhilde's hand te vragen. Gunther en zijne broeders zijn met dit aanzoek wel ingenomen, ofschoon Hagen hen doet opmerken, welk eene geduchte wraak Criemhilde kan nemen, indien zij Etzels vrouw wordt. Criemhilde wil er eerst niets van hooren en zegt, dat weenen en klagen haar beter past dan koninklijke heerlijkheid. Zij bewilligt er echter in, Rudiger bij zich te ontvangen, doch ook deze tracht te vergeefs haar tot een huwelijk met Etzel over te halen, tot dat hij de woorden sprekt: »En al hadt gij in 't gansche Hunnenland niemand dan mij en mijne getrouwe magen en mannen; ieder, die u eenig leed doet, zal het door onze hand ontgelden.» Hierop antwoordt de treurende, plotseling ontwakende in hare hoop op wraak: »Zoo zweer mij een eed, dat gij de naaste zult zijn om, als iemand mij iets misdoet, wat het ook zij, mijn leed te wreken.» En de argelooze Rudiger zweert den eed, niet wetende, dat hij voor zich zelve en al zijne trouwe mannen het doodvonnis heeft bezworen.

Criemhilde trekt met Rudiger mede. Haar huwelijk met Etzel heeft plaats, en een feest van zeven dagen wordt met verkwistende pracht en onmetelijke geschenken te Weenen gevierd. Maar te midden van al die heerlijkheid dacht Criemhilde er aan, hoe zij eens met Siegfried aan den Rijn woonde, en hare oogen werden nat; doch zij moest zich bedwingen, want niemand mogt hare tranen zien. Zoo bragt zij dertien jaren in den vreemde door, zonder er zich ooit t'huis te gevoelen. Toen kwam de tijd der wraak. — »Jaren lang," zoo sprekt zij eens tot Etzel, »ben ik hier en nog heeft niemand mijner magen mij bezocht." Ter-

stond is Etzel bereid haar genoegen te doen en twee zijner helden naar Worms te zenden om al hare bloedverwanten op een feest op Etzelburg te noodigen. Tegen Hagens raad wordt de uitnoodiging aangenomen en de Borgondische vorsten trekken, op Hagens aandrang goed gewapend en met talrijk gevolg, naar het Hunnenland. Op de grenzen komt Diederik van Bern, de geduchte krijgsheld, hen te gemoet en waarschuwt hen voor de wraak van Criemhilde, want, ofschoon hij van geen aanslag kennis draagt, zoo weet hij, dat zij iederen morgen luide jammerklagen tot God in den Hemel opzendt, over den moord aan Siegfried gepleegd. Op het ergste voorbereid, trekken de Nibelungen naar den Etzelburg.

Als Criemhilde hare bloedverwanten heeft verwelkomd, vraagt zij hen of zij, gelijk het hun betaamde, den Nibelungen-schat voor haar hebben medegebragt.

»Dien hebben mijne Heren,» antwoordt Hagen, »in den Rijn laten zinken, waar hij tot den jongsten dag zal liggen; ook hebben wij genoeg te dragen gehad aan schild, helm, pantser en zwaard.»

Nadat Criemhilde hierop vruchteloos een harer ridders heeft zoeken over te halen om Siegfrieds dood op Hagen te wreken, weet zij Etzels broeder te bewegen om het gevolg der Nibelungen in de herberg te overvallen en te dooden. Dit heeft plaats, doch de ridder, wien het opzigt over het gevolg is toevertrouwd, slaat door de Hunnen heen, ijlt met bloed bedekt en ontbloot zwaard in de koningszaal, waar Etzel en Criemhilde met hunne gasten aan tafel zitten, en roept daar de Nibelungen tot wraak en zelfverdediging op. Onmiddellijk trekken Hagen en de Borgondische koningen hunne zwaarden en houwen zij op de ridders van Etzel in. De koning en koningin der Hunnen worden onder bescherming van Diederik van Bern en Rudiger de zaal uitgeleid, maar al de overigen vallen onder het zwaard der Nibelungen, die echter door de buiten staande krijgsknechten van Etzel verhinderd worden de zaal te verlaten. Criemhilde belooft groote schatten aan

wie Hagen
menige h
hunne ve
Hagen ve
nu geren
te onder
kamen af
levert. Als
tot een
in den b
met hun
ken hou
begint d
herinner
afgeleg
lijken tw
hij verra
der Hun
besluit a
leven, m
met zijne
gondisch
Rudigers
de gast
deel aan
debrand
strijd, die
gra allen
alleen aan
overvold
helden z
toon een
op met D
voereugt
en naar C
lijken tita
der koning

wie Hagen doodt, en daardoor aangevuurd, dringt nog menige hoop krijgers de zaal binnen; doch allen boeten hunne vermetelheid onder de vreeselijke zwaarden van Hagen en Gunther. De nacht doet den strijd staken en nu geven de helden in de zaal hun wensch te kennen om te onderhandelen. Criemhilde antwoordt, dat allen veilig kunnen aftrekken, indien men haar slechts Hagen overlevert. Als dit geweigerd wordt, klimt Criemhilde's woede tot eene ontzettende hoogte. Zij geeft bevel om de zaal in den brand te steken, en nu moeten de helden zich met hunne schilden beschutten tegen de brandende stukken hout, die op hen nedervallen. Den volgenden dag begint de strijd op nieuw met denzelfden uitslag, en nu herinnert Criemhilde Rudiger aan zijn eed, haar te Worms afgelegd. De edele held komt hierdoor in een vreeselijken tweestrijd, want komt hij zijn eed na, dan pleegt hij verraad aan de vorsten, die hij als vrienden in het land der Hunnen heeft genoodigd, en zijne ziel is verloren. Hij besluit aan de trouw jegens zijn Heer niet slechts zijn leven, maar ook zijne ziel ten offer te brengen en dringt met zijne manschappen in de zaal. Hij doodt een der Borgondische koningen, maar valt ten laatste ook zelf. Om Rudigers dood te wreken, zendt Diederik van Bern, die, de gastvrijheid niet willende schenden, tot nu toe geen deel aan den strijd heeft genomen, zijn wapenmeester Hildebrand met zijne krijgsknechten naar de zaal. In den strijd, die nu volgt, sneuvelen van den kant der Nibelungen allen behalve Hagen en Gunther, terwijl Hildebrand alleen aan hunne woede ontkomt. Hierop gaat Diederik onverzeld naar de zaal en eischt, dat de beide overgebleven helden zich aan hem overgeven. Hagen geeft op trotschen toon een weigerend antwoord en neemt zijn laatsten strijd op met Diederik, die den vreeselijken man eene diepe wonde toebrenkt, hem met zijne reuzenarmen ineendrukt, bindt en naar Criemhilde brengt. Dezelfde strijd heeft met gelijken uitslag tusschen Gunther en Diederik plaats, die daarop der koningin aanbeveelt het leven der beide helden te sparen,

en zich in droevigen ernst verwijdert. Criemhilde wil echter hare ontzettende wraak nog verder koelen, en zij belooft Hagen het leven te sparen, indien hij haar den Nibelungen-schat teruggeeft. Maar de grimmige man geeft haar ten antwoord, dat hij haar niet zegt waar de schat is, zoo lang een zijner heren leeft. De wreede zuster laat haar broeder Gunther het hoofd afslaan en dit bij Hagen brengen. »Nu,» zegt hij, »is het gegaan zoo als ik gedacht en gij gewild hebt. Den schat weet nu niemand dan God en ik, en voor u, wreede vrouw, zal hij altijd verborgen blijven. »Zoo heb ik dan nu nog,» zegt Criemhilde, »het zwaard van mijn Siegfried, dat hij droeg toen ik hem voor 't laatst zag.» Zij haalt het uit de scheede en doorboort den moordenaar van haar gemaal. Maar nu springt de oude Hildebrand in toorn op, daar de eisch van zijn heer niet is nagekomen, en met een raauwen gil zinkt Criemhilde, door zijn zwaard getroffen, naast het lijk van haar doodvijand ontzield ter neêr. Droevig, zoo besluit het lied, eindigt het groote feest des konings, gelijk steeds de vreugde ten laatste in droefheid verkeert.

Toen echter het ridderwezen begon te ontfaan, werd ook de dichtkunst door de hoogere standen verzuimd, en aan de hoven der vorsten verstooten, tot dat zij eene schuilplaats vond in de steden. Wel droegen de burgers en handwerkslieden, die de dichtkunst beoefenden, den naam van Meesterzangers, doch hunne voortbrengselen waren, op zeer weinige uitzonderingen na, alles behalve meesterlijk, en bestonden in den beginne uit rijmelarijen op geschiedenissen van heiligen en wonderen, die zij zouden hebben verricht, sprookjes aangaande Maria, en meer van dien aard. Toen later de bijbel wat meer werd verspreid, werd de evangelie-leer hun onderwerp. — De Duitsche taal kreeg vaste vormen, toen Luther met zijne bijbelvertaling en kerkliederen te voorschijn trad. Deze groote man, die de verloren reinheid en eenvoud van 't evangelie weêr aan 't licht bragt, schiep Duitschland, in zijne geschriften, eene nieuwe prozataal, vol kracht en kernachtige uitdrukking, zonder hare

eenvoudig
vers niet

De
hoofdstuk
Duitsch
aan de Me
deele zie
het Holla
booren.

(1192) is d
van als se
opgegeve
taal zijn

op rijm
— van w

en Jan v
ringen (12
in Holla

abdij te
Opmerkel
gloeiend

Duitsche
goedden
jen der

Aan de
anzienlijk

kers en ge
meesters,

korten do
dichtstuk
in verval

zij zich,
aanloten.
Rhetorica,
en voorbra
Zonne gen

eenvoudigheid aan te tasten: eene taal, die de latere schrijvers niet hernieuwd, slechts ontwikkeld hebben.

De taal der Germanen had zich spoedig verdeeld in twee hoofdtakken: het Opper- of Hoog-Duitsch en het Neder-Duitsch, hetwelk langs de zeekust, van Duinkerken tot aan de Memel, werd gesproken. Het Neder-Duitsch verdeelde zich weder in verscheidene onderdeelen, waarvan het Hollandsch en het Vlaamsch tot de voornaamste behooren. Het oudste stuk in de Vlaamsche taal geschreven (1192) is de welbekende vertelling van *Reintje de Vos*, waarvan als schrijver door sommigen Hendrik van Alkmaar wordt opgegeven. De oudste bekende schrijvers in de Vlaamsche taal zijn: Jacob van Maerlant (1235—1300), die den bijbel op rijm uit het Fransch vertaalde, naar zekeren Comestor — van wien men zeide, dat hij den bijbel had opgegeten — en Jan van Helu, die, als ooggetuige, den slag bij Woeringen (1288) heeft bezongen. Gelijkzeitig met hen schreef in Holland Melis Stoke, waarschijnlijk een monnik uit de abdij te *Egmond*, die eene *Rijm-Kronijk* heeft nagelaten. Opmerkelijk is het, dat zij schaars bedeed waren met die gloeiende verbeeldingskracht, waardoor de Fransche en Duitsche dichters zoo zeer uitblonken; doch dit gemis vergoeden zij, door eene groote waarheidsliefde, het berispen der onzedelijkheid, en het aansporen tot deugd.

Aan de hoven der graven, als ook op de burgten der aanzienlijkste edelen, vond men al vroeg zoogenaamde sprekers en gezellen, welke, in den huiselijken kring hunner meesters, de trage uren der winteravonden moesten verkorten, door het voordragen van eigengemaakte of ontleende dichtstukken en vertellingen. Toen echter de ridderstand in verval raakte, begaven zij zich naar de steden, waar zij zich, op voorbeeld der gilden, naauwer bij elkander aansloten. Zoo ontstonden langzamerhand de kamers van Rhetorica, welke zich bezig hielden met het vervaardigen en voordragen van zinnebeeldige tooneelstukken, *Spelen van Zinne* genoemd, waarin afgetrokken denkbeelden, zoo als:

de Geest der Wijsheid, het Verlangend Hart, de Natuurlijke Inclinatie en dergelijke meer, als personen werden voorgesteld. Deze Rederijkerskamers werden later verdeeld in vrije en onvrije. Om vrij te worden verklaard, had de kamer een octrooi noodig van de stad, welke haar dan jaarlijks eene geldelijke toelage schonk, en een van de hoofdkamer, waardoor het recht werd toegekend, om op prijskampen, die de kamers onderling hielden, te mogen verschijnen. Zulk een wedstrijd, of liever de luisterrijke intrede van de gezamenlijke kamers, die wilden mededingen, in de bepaalde stad, heette *Landjuweel*. Na den afloop der feesten en het uitdeelen der prijzen, die niet alleen werden toegekend aan de kamers, die de beste stukken vervaardigd, of in het voordragen 't meest uitgeblonken hadden, maar ook aan die, wier Nar zich had onderscheiden door de boertigste klucht en den langsten dronk, gaven de Rederijkers nog vertooningen voor de bewoners van 't platte land. Hun optogt daartoe droeg den naam van *Hagespel*. De leden eener kamer waren verdeeld in Hoofden en Kamerbroeders of kameristen. De eersten heetten Keizer, Prins, Deken, Hoofdman en Facteur. Deze laatste was de dichter der kamer, en tevens belast met het onderwijs der *jongeren*. Verder waren er een Fiskaal, om de orde te bewaren, een Vaandeldrager en een Nar.

Al die kamers waren nogtans niet in staat om met hare rijmelarij de taal zuiver te bewaren. Veeleer lieten zij zich, onder de regeering der Bourgondische vorsten, medesleepen om de taal te helpen verfranschen. Het werd schoon, een heerleger van zonderling zamengeknoeide en uit het Fransch binnen gesmokkelde woorden te gebruiken, en men verwierf zich hierdoor bijna meer toejuiching, dan door hetgeen waarlijk schoon en goed was. Tot den tachtigjarigen oorlog bleef onze taal onder dat vreemde juk bukken, maar toen wierp zij het af, gelijk de landzaten dat der vrijheids- en gewetensdwang.

INLEIDING TOT DE BEKNOPTE LEVENSSCHETSEN
VAN DE VOORNAAMSTE LETTERKUNDIGEN
VAN FRANKRIJK.

Ofschoon Frans I den naam van vader der letteren draagt, en het *Collège Royal de France* stichtte, hetwelk ten doel had, benevens wijsbegeerte en godgeleerdheid, de beoefening der oude talen bevorderlijk te zijn, ging onder hem de ontwikkeling der Fransche taal toch weinig vooruit. Men volgde te slaafs het voorbeeld der ouden, en er werd nagenoeg niets oorspronkelijks geleverd, tot dat, beschermd door Hendrik IV en diens trouwen vriend en raadsman Sully, Malherbe opstond, die zich den eernaam verwierf van schepper der echt Fransche poëzij, en in zeker opzigt ook der taal.

Grooten invloed had daarna op de letteren Kardinaal Richelieu, die onder den zwakken Lodewijk XIII, koning en staat beheerschte, de edelen aan het hof lokte, en Parijs tot het brandpunt van geleerdheid en wetenschap maakte, door de oprichting der *Académie française* in 1635. Deze inrichting, aan welke alle merkwaardige voortbrengselen der letterkunde ter beoordeeling werden voorgelegd, had ten doel taalverbastering tegen te gaan, en aan het Fransch een blijvenden vorm te geven. Daar nu Richelieu in alles heerschte, en de letteren slechts in zoo verre beminde, als zij tot sieraad zijner heerschappij, tot streeling zijner eigenliefde en ter vergrooting van zijn naam konden dienen, stelde hij het oordeel der *Académie*, welke maar al te slaafs volgde, vaak de wet, en deed hij naar zijne luimen goed-

of afkeuren. Hierdoor werd P. Corneille wel van de rechte baan gedreven, doch deze groote man bragt nogtans groote verbeteringen in het Fransche tooneel, waarvoor hij het treurspel schiep.

De oude neiging der Franschen om te vertellen, hetzij in rijm of onrijm, en waarin zij ook te allen tijde hebben uitgemunt, deed thans eene menigte schrijvers ontstaan, waaronder, behalve de fabeldichter La Fontaine, ook Boileau eene eerste plaats inneemt, die later aan 't hof werd geroepen van Lodewijk XIV. Deze vorst, die na den dood van den Italiaan Mazarin, in 1661, zelf de teugels van 't bewind in handen nam, was een begunstiger van schoone kunsten en letteren. Niet omdat hij ze naar waarde kon schatten, want zijne opvoeding was schromelijk verwaarloosd geworden, zoodat hij nauwelijks iets van geschiedenis wist, maar uit ongebonden zucht tot pracht en weelde. Ter verlustiging van het hof vervaardigde Molière zijne blij- en Racine zijne treurspelen, terwijl door een Italiaan de groote opera's van Quinault op muziek werden gebragt. Door Mazarin was het eerst een Italiaansch gezelschap naar Parijs ontboden, hetwelk zangspelen uitvoerde. Hierdoor opgetogen, werkten de Franschen naar dit voorbeeld, doch in verloop van tijd, kreeg de muziek geheel de bovenhand over de poëzij. Later ontstonden nog de *opéra comique* en de *vaudeville*, een klein tooneelstuk met liederen op bekende wijzen. In het proza schitterden gedurende dit tijdvak, dat de gouden eeuw der Fransche letterkunde wordt genoemd, Mevrouw de Sévigné, Bossuet en Fénelon.

De laatste levensjaren van Lodewijk XIV werden gekenmerkt door eene uiterlijke, gekunstelde vroomheid, die aan 't hof de vreemdsoortigste vermaken verving; maar toen de koning in 1715 was overleden, sloeg men weêr tot een ander uiterste over. De Regent Orléans, opgevoed door den Abt Dubois, een verzaker van godsdienst en deugd, en doorkneed in alle listen en lagen der ondeugd, gaf niet alleen het voorbeeld tot het bedrijven der snoodste en menschonteerendste laagheden, maar verbrak zelfs onbe-

schaamd
door me
ten min
houden.
en de los
ren, wa
verwijder
voornam
van zede
Jean Jac
gekend
meene
rijpheid
zijn vri
medewe
digten
tenswaar
behandel
Viderot
elopistie
Nog bi
door de
weinig
ander d
Napoleon
van 't on
den, de le
valbekom
zieh een
steld, de
schappen
maakten
stetelijke

schaamd de windsels der uiterlijke welvoegelijkheid, waardoor men onder de regeering van den overleden koning, ten minste nog had getracht de wandaden verborgen te houden. Als eene pest stak het hof 't geheele land' aan, en de losbandigheid der zeden sloeg ook over tot de letteren, waarvan de beoefenaars zich meer en meer van 't hof verwijderden, om zich te vereenigen in de *salons* van eenige voorname, geestige vrouwen. In dezen rampzaligen tijd van zedeverbastering en godverzaking schreven Voltaire, Jean Jacques Rousseau en Bernardin de St. Pierre een ongekend schoon proza, terwijl tevens de plannen ter algemeene verspreiding van kunsten en wetenschappen tot rijpheid kwamen door den Christusloocheenaar Diderot en zijn vriend, den grooten wiskunstenaar d' Alembert. Onder medewerking van verscheidene andere geleerden vervaardigden zij eene *Encyclopédie*, een werk, waarin alle wetenswaardige zaken naar 't A, B, C gerangschikt en in 't kort behandeld of verklaard zijn. Naar dit werk verkregen Diderot en zijne geestverwanten den naam van *Encyclopédisten*.

Nog bleiden Florian en Delille, toen de omwenteling, door de geschriften der voorlaatst genoemde schrijvers niet weinig verhaast, met al hare gruwelen losbarste en ook onder de letterkundigen groote verwoestingen aanrichtte. Napoleon, die zich verdienstelijk maakte door de regeling van 't onderwijs, legde nogtans, na Keizer te zijn geworden, de letterkunde aan boeijen door de censuur. Na zijn val beklom Lodewijk XVIII' den troon. Deze vorst betoonde zich een vriend der letteren en toen nu de rust was hersteld, de censuur opgeheven, en voor kunsten en wetenschappen een nieuw tijdvak van bloei was aangebroken, maakten Mevrouw de Stael en Chateaubriand zich een onsterfelijken naam.

FRANÇOIS DE MALHERBE.

1555—1628.

WERKEN.

Gedichten: Odes. — Paraphrases de Pseaumes. — Stances. —
Epigrammes, enz.

Deze dichter, door zijne tijdgenooten *le Poète des Princes et le Prince des Poètes* genoemd, werd uit een adellijk geslacht te Caen geboren. In zijne jongelingsjaren ontliiep hij het ouderlijk huis, uit wrevel over de geloofsverandering zijns vaders, die tot de Protestantsche kerk was overgegaan. Hij begaf zich in 't gevolg van den Hertog van Angoulême, Gouverneur van Provence, in welk gewest hij zich vestigde, huwde, en 't grootste gedeelte zijns levens doorbragt.

Onder de Ligue streed hij tegen Hendrik IV, doch toen deze vorst zich den overgang tot de Roomsche kerk had laten welgevallen, begaf hij zich met zijn begunstiger, den Hertog van Angoulême, naar Parijs. De roem, dien hij zich had verworven, verzekerde hem eene goede ontvangst bij den Koning, die hem tot kamerheer aanstelde, met eene jaarwedde van 1000 livres. *) Na 's Konings dood bleef diens weduwe het jaargeld aan Malherbe uitkeren, die daarna, onder Lodewijk XIII, met Richelieu streed, toen deze de Protestanten van la Rochelle ging ten onder brengen.

Boert en spotlust waren Malherbe zoo zeer tot hebbelijkheden geworden, dat hij vaak alles daaraan opofferde en zich aldus veel vijanden maakte. Zoo gebruikte hij eens

*) Een livre is bijna 50 cents.

het middagmaal bij den Bisschop van Rouaan, en sluimerde na het eten in. De kerkvoogd wekte hem om eene predikatie aan te hooren. »Ik heb uwe preek niet noodig,» riep de dichter op een barschen toon, »ik kan zonder die toch wel slapen.»

Malherbe was voor zijne eigene werken zoo gestreng, en zoo zeer gesteld op goeden smaak en zuiveren stijl, dat hij tot het vervaardigen van een niet zeer groot gedicht, door het onophoudelijk overschrijven en verbeteren, wel een boek papier noodig had. Deze omstandigheid en de behoefte om, na het vervaardigen van een honderdtal regels, eenigen tijd rust te nemen, mogen wel oorzaak wezen, dat zijne voortbrengselen niet talrijk zijn.

Omtrent de godsdienst, waarvan hij bijzonder weinig kennis had, was hij onverschilliger dan omtrent de gunst van zijn Koning. »De godsdienst aller brave lieden,» zeide hij eens, »is die van den Vorst.» Hij deed gaarne wel, en toen men hem opmerkzaam maakte, dat de armen daarom voor hem zouden bidden, gaf hij tot antwoord, dat het hem aangener zou zijn, als de rijken voor hem baden; »het gebed der armen,» ging hij voort, »beteekent niet veel, anders zouden zij op aarde niet zoo veel behoeven te lijden.»

Kort voor zijn dood werd zijn eenig overgebleven zoon door een Provençaalsch edelman van 't leven beroofd. Den drie en zeventig jarigen grijsaard bragt dit in zulk eene opgewondenheid, dat hij den moordenaar, die nog geen dertig jaar telde, tot een tweegevecht uitdaagde. De zaak werd echter geschikt voor eene aanzienlijke som gelds, welke de oude man wilde aanwenden tot het oprichten van een gedenkteeken voor den verslagene. De dood liet hem den tijd daartoe niet.

Toen men den stervenden Malherbe had overgehaald, een geestelijke aan zijn sterfbed toe te laten, en hij eenige oogenblikken had aangehoord, hoe deze over zijn verscheiden en zijne toekomstige zaligheid sprak, viel hij den geestelijke in de rede met de woorden: »Ach mijnheer spreek

mij maar niet langer van zaligheid, uw *slechte stijl* zou er mij afkerig van doen worden." Hij stierf, na tijdgenoot te zijn geweest van zes koningen, drie en zeventig jaar oud.

PIERRE CORNEILLE.

1606—1684.

WERKEN.

Drie en dertig treurspelen, waaronder: *Médée*. — *Le Cid*. — *Les Horaces*. — *Cinna*. — *Polyeucte*. — *La Mort de Pompée*. — *Rodogune*.
Vijf blijspelen, waaronder: *Le menteur*.

Corneille werd te Rouaan geboren. Zijn vader, advokaat aldaar, leidde hem ook op tot rechtsgelcerde, en het mogt Pierre gelukken zich als zoodanig, na volbragte studiën, te vestigen. Hij oefende zijn beroep eenigen tijd uit, doch met even weinig geluk als lust, tot dat een beuzelachtig voorval zijn krachtvol genie openbaarde.

Een zijner jeugdige vrienden was geboeid door een meisje, en bezocht haar geregeld iederen dag, na den afloop zijner bezigheden. Bij een dezer bezoeken noodigt hij Corneille uit hem te verzellen, hetgeen deze volgaarne aanneemt. Argeloos stappen nu de beide vrienden naar de schoone — op wie echter Corneille zulk een gunstigen indruk maakte, dat zij, om den gast, den geliefde kon vergeten.

Corneille vond dit voorval zoo belagchelijk, dat hij op het denkbeeld kwam, het gebeurde in een blijspel — *Mérite* — wat op te sieren. Zonder groote verdienste te bezitten, vond dit stuk grooten bijval, en deed, bij den slechten toestand van 't Fransche tooneel, van den jeugdigen dichter veel hopen. Toen echter de eerste indruk wat was afgesleten, vond men het stuk te eenvoudig, en hierop antwoordde Corneille met de uitgave van zijn *Clitandre*, een stuk, opgevuld met de vreemdste voorvallen: moord en doodslag ziet men op het tooneel, heldinnen

vechten, vrouwen verkleeden zich als mannen, en meer van dien aard.

Daar hij vrij wat opgang begon te maken, zag Corneille voor goed af van zijne betrekking als rechtsgeleerde, om zich alleen op de beoefening der dramatische poëzij toe te leggen. Hij leverde eenige stukken van meer of minder verdienste, tot dat de *Cid* verscheen, met welk stuk men kan aannemen, dat de gouden eeuw der Fransche letterkunde wordt geopend. Richelieu, die zelf wel plannen tot treurspelen ontwierp, welke hij dan door bezoldigde dichters op rijm liet brengen, werd ijverzuchtig op de verheven schoonheden van den *Cid*, en liet het stuk door de *Académie* afkeuren. Deze handelwijze nam niet weg, dat het binnen en buiten 's lands zoo veel opgang maakte, dat Corneille, op zijne kamer, nevens zijne uitgave van den *Cid*, vertalingen er van kon toonen in alle Europesche talen, uitgenomen in 't Slavonisch en Turksch. Zijn roem werd door dit en eenige volgende stukken zoo zeer gevestigd, dat men hem reeds bij zijn leven *den Grooten* ging noemen, om hem te onderscheiden van zijn broeder Thomas, die zich ook eenigen naam maakte met het vervaardigen van treurspelen.

Ofschoon alle stukken van Pierre denzelfden bijval niet verwierven, en dien ook niet verdienden, werd zijn stuk *Pertharite* zoo zeer afgekeurd, dat hij in zijne mismoe'digheid het besluit nam, voor altijd van het vervaardigen van treurspelen af te zien. Dit *altijd* duurde werkelijk zes jaren, waarin hij zich bezig hield de *Navolging van Christus*, een Latijnsch gedicht van onzen Thomas à Kempis, in Fransche verzen over te zetten. Toen hij, overgehaald door zijne vrienden, en om aan zijne oude neiging te voldoen, weder aan zijne treurspelen was gegaan, bewerkte hij, te gelijk met Racine, het onderwerp *Bérénice*, doch hij moest hierin voor den jongeren dichter onder doen.

Als een staaltje hoe verkeerd groote mannen de begaafdheden van anderen soms beoordeelen, mag dienen, dat toen Racine zijn eerste treurspel aan Corneille toonde, om

van den grooten meester eenige terechtwijzing te ontvangen, deze den jeugdigen dichter, na eenige lofspraken op het stuk, aanried, zich op eene andere dichtsoort toe te leggen, daar hij *geen aanleg scheen te hebben voor het treurspel*.

Noch uit zijn voorkomen, dat plomp en nalatig, noch uit zijn gesprek, dat moeilijk en niet zelden verward was, kon men den grooten man erkennen. Hoe weinig spraakzaam hij was, kan hieruit blijken, dat een vriend van den Abt Bellegarde, met wien Corneille gedurende een geruimen tijd aan dezelfde tafel at, eerst na zes maanden den naam van zijn beroemden dischgenoot vernam. In 't laatst van zijn leven verzwakte zijn geest zoo zeer, dat hij niet meer kon denken, en ofschoon zijn letterkundige arbeid ruim beloond was geworden, verstond hij bij al zijne talenten, zoo weinig de kunst van te sparen, dat hij op zijn acht en zeventigste jaar in armoede overleed.

JEAN DE LA FONTAINE.

1621—1695.

WERKEN.

Fables. — Contes. — Odes. — Epitres.

Imitations d'Ovide: Philémon et Baucis; Les Filles de Menée.

Vier blijspelen, waaronder: Le Florentin.

De grootste Fransche fabeldichter, de goedhartige La Fontaine, werd te Chateau-Thierry, in Champagne, geboren. Na eene zeer verwaarloosde jeugd, gevoelde hij op zijn twee en twintigste jaar, bij het lezen van eene Ode van Malherbe, plotseling zijne talenten als dichter ontwaken. Een bloedverwant, die zijne eerstelingen zag, moedigde hem aan en verschafte hem de werken van eenige oude en nieuwe dichters. Onder deze boeiden hem bovenal de geestige, schalksche Rabelais en de vindingrijke Marot.

De aan onnoozelheid grenzende onschuld en eenvoud van La Fontaine maakten hem dikwijls tot speelbal der plaagzucht; daar het echter niet gemakkelijk viel hem uit zijne stemming te brengen, en hij zich aan niets ergerde, werd hij door iedereen van harte bemind.

Het eerste gedeelte zijns levens bragt hij in zijne geboorteplaats door, in 't bezit van een matig vermogen, en 't genot van een gelukkigen echt. Maar 't verlangen om in de hoofdstad te wonen, en zijn afkeer van zelfs den geringsten dwang, deden hem gade, en erf, en vrienden verlaten, toen de Hertogin van Bouillon — eene nicht van Kardinaal Mazarin, en te Chateau-Thierry in ballingschap levende — bij het herkrijgen harer vrijheid, La Fontaine uitnoodigde, haar naar Parijs te verzellen. In deze stad sleet hij de laatste vijf en dertig jaren zijns levens.

Voortgeholpen door zijne beschermster, werd hij eerst kamerdienaar van Henriette van Engeland, en toen deze stierf, nam eene geestrijke vrouw, Madame de la Sablière, hem in hare woning, en verzorgde hem gedurende twintig jaar, in welken tijd hij het grootste aantal zijner meesterstukken vervaardigde. Zij noemde hem haar fabelboom (*fablier*), hiermede te kennen willende geven, dat La Fontaine even gemakkelijk fabelen voortbragt, als de boom vruchten.

Eerst in 1684 werd hij, te gelijk met Boileau, lid der Fransche *Académie*, nadat de koning lang had gedraald de op hem gevallen keuze goed te keuren. La Fontaine is de eenige groote schrijver, uit het tijdperk van Lodewijk XIV, die dezen vorst niets heeft te danken.

Jaarlijks in de maand September, deed hij eene reis naar zijne achtergelaten vrouw. Bij ieder bezoek, dat hij haar bragt, verkocht hij een gedeelte zijner grondbezittingen, zonder voor hetgeen hem overbleef de geringste zorg te dragen. Nooit kon hij het over zich verkrijgen, met zijne huurders of pachters eene vaste verbindtenis aan te gaan.

Als een staaltje hoe afgetrokken hij kon wezen, moge het volgende dienen. Op zekeren dag, dat de Hertogin

van Bouillon des morgens naar Versailles reed, zag zij La Fontaine, in gedachten verzonken, onder een boom langs den weg zitten. 's Avonds, bij het huiswaarts keren, vond zij den dichter op dezelfde plaats, in dezelfde houding, niettegenstaande het den ganschen dag sterk had geregend.

Eens dat hij met Boileau, Molière en anderen in gesprek was, kreeg hij verschil van gevoelen met Boileau. Deze, ziende dat de groote fabeldichter, na zijne meening wat hevig gezegd te hebben, zich er meer en meer in verdiepte, noemt hem een schurk, een deugniet, en herhaalt die uitdrukkingen eenige malen, zonder dat La Fontaine er het minst van bemerkte. Eindelijk schieten allen er over in den lach; La Fontaine vraagt de reden daarvan — en lacht hartelijk mede.

Hoe argeloos en welmeenend La Fontaine in zijne daden ook was, sloeg zijn geest wel eens tot uitspattingen over, gelijk uit vele zijner verhalen blijkt. Eens had hij een zeer ligtzinnig stuk vervaardigd, waarin hij een monnik eenige ongepaste uitdrukkingen, over eene plaats van het Evangelie in den mond had gelegd. Dit stuk wilde hij nu in zijne onnadenkendheid aan een braven geestelijke opdragen, en zag hiervan het onbetamelijke niet eerder in, voor dat Boileau en Racine — maar niet zonder moeite — hem daarop opmerkzaam hadden gemaakt.

Aan de vormen en gebruiken der Kerk stoorde hij zich weinig. Gedurende eene ziekte, die hem op zijn een en zeventigste jaar overviel, werd hij evenwel tot andere gedachten gebragt. In tegenwoordigheid van eenige leden der *Académie*, welke als getuigen moesten dienen, biechtte hij zijne zonden, toonde hij berouw over al het ligtvaardige, dat uit zijne pen was gevloeid, en beloofde hij beterschap. Dit meende hij zeker oprecht, zoo lang hij ziek lag; maar na zijn herstel viel het hem wat moeilijk, de opgevatte voornemens na te leven. *O combien l'homme est inconstant!* schreef hij, en daar achter veel, wat hij beloofd had na te zullen laten. Nu bragt de ouderdom hem spoedig tot inkeer. Hij eindigde zijne loopbaan als dichter

met het vervaardigen van geestelijke liederen, en zijn leven met boetedoening, tot dat de dood hem in zijn vier en zeventigste jaar overviel.

Het volgende grafschrift, dat hem zeer goed kenschetst, heeft hij op zich zelve vervaardigd:

*Jean s'en alla comme il était venu,
Mangeant son fond apres son revenu,
Croyant le bien chose peu nécessaire.
Quant à son temps, bien le sut dispenser, *)
Deux parts en fit, dont il souloit †) passer
L'une à dormir et l'autre à ne rien faire.*

M O L I È R E.

1622—1673.

WERKEN.

Blijspelen: L'Etourdi. — Le Dépit amoureux. — Les Précieuses ridicules. — L'Ecole des Maris. — L'Ecole des Femmes. — Le Bourgeois Gentilhomme. — L'Avare. — Le Misanthrope. — Le Tartuffe. — Les Femmes savantes. — Le Malade imaginaire, enz.

Jean Baptiste Pocquelin is de eigenlijke naam van dezen grooten blijspeldichter, die in Parijs werd geboren. Zijn vader, kamerbehangen des Konings en tevens uitdrager, bestemde zijn zoon tot hetzelfde beroep, waarom de jonge Pocquelin tot zijn veertiende jaar niets anders leerde dan den uitdragershandel, benevens wat lezen en schrijven.

Zijn grootvader had hem ondertusschen dikwijls medegenomen naar den schouwburg in 't Hotel de Bourgogne, en hierdoor bij zijn kleinzoon zulk eene liefde voor het tooneel doen ontstaan, dat deze een grooten afkeer kreeg van den stand, waartoe hij was bestemd, en verlangde te

*) Verdeelen.

†) Gewoon was.

studeeren, om zich geheel aan de voldoening van zijne neiging te kunnen overgeven.

Niet dan met de grootste moeite, kon hij zijne ouders bewegen, hem naar de Jezuïtenschool te zenden, waar hij vijf jaren achtereen met buitengewone vlijt werkte. Toen echter moest hij, daar zwakheid zijn vader verhinderde, het hof naar Narbonne te volgen, diens plaats in 's Konings dienst gaan vervullen, en zag hij zich daardoor, zeer tegen zijn zin, genoodzaakt zijne studiën vaarwel te zeggen.

Bij zijne terugkomst ontwaakte, levendiger dan ooit, zijn lust voor het tooneel, en hij verbond zich daarom in 1642 bij een der voornaamste tooneelgezelschappen te Parijs, onder den aangenomen naam van Molière. Zijne begaafheden als tooneelspeler en dichter trokken niet eerder de aandacht, dan toen hij in 1653, met de tooneelspeelster La Béjart, zelf een gezelschap oprichtte, en daarmede in Lyon zijn *Etourdi* met grooten bijval opvoerde.

Na in verscheidene andere plaatsen, zoo als Grenoble en Toulouse, eenige voorstellingen te hebben gegeven, kreeg het door hem beroemd geworden gezelschap verlof, zich onder den naam van *Troupe de Monsieur* (Mazarin) in Parijs te vestigen, waar Lodewijk XIV het eene zaal in 't Palais-Royal afstond, en daarenboven aan Molière 1000 en aan zijn troep 7000 livres ter ondersteuning schonk.

Hoe gemakkelijk Molière werkte, blijkt hieruit, dat hij van nu tot aan zijn dood, die veertien jaar later voorviel, terwijl hij zelf tooneelspeler bleef, oude en nieuwere letterkunde vlijtig beoefende, zijne bezigheden als bestuurder uiterst naauwgezet nakwam, groot belang stelde in alles wat zijne medespelers betrof, veel in gezelschap was en jeugdige dichters, waaronder Racine, gaarne voorthielp — dertig stukken heeft vervaardigd.

Hij beproefde ook in het treurspel op te treden, doch zoo zeer hij uitmuntte in boertige rollen, zoo weinig slaagde hij in ernstige: voornamelijk door zijne holle en te weinig buigzame stem. Hij sprak gaarne en veel, en wanneer hij aan zijne medespelers een nieuw blijspel voorlas, zag hij

gaarne, dat zij hunne kinderen medebragten om uit den indruk, dien de lezing op dezen maakte, de werking in den schouwburg te beoordeelen; ook las hij somtijds zijne blijspelen aan eene oude huishoudster voor, en veranderde alle boertige plaatsen, die haar lachlust niet opwekten.

Het aanzienlijk vermogen, dat hij zich had verworven, besteedde hij tot ondersteuning van behoeftigen, en het smaken van een wijs levensgenot. Eens dat hij te Auteuil, waar hij een landgoed had gekocht, in 't rijtuig stapte om naar Parijs te gaan, ziet hij een bedelaar staan, en werpt hem een goudstuk toe. Een oogenblik later bemerkt hij dat de man hem uit alle magt naloopt, en geeft den koetsier bevel stil te houden. »Mijnheer!» zegt de bedelaar, »gij hadt zeker het voornemen niet, mij een louis d'or te schenken, ik kom hem u weder geven.» — »Zie daar, vriend,» zeide Molière, »hebt gij er nog een,» en riep toen uit: »O, deugd, waar moet gij eene schuilplaats zoeken!» De groote Condé zag hem gaarne bij zich en verklaarde, dat hij uit zijne gesprekken altijd leerde; ook Lodewijk XIV schatte hem hoog en nam hem in bescherming tegen de vervolgingen, die hij zich, door zijne vrijmoedige karakterschetsen, op den hals haalde.

Als de gelegenheid er zich toe aanbood, wist hij zich echter op eene geestige wijze te wreken. Hij had den *Tartuffe* in 1664 afgewerkt en kreeg eerst drie jaren daarna verlof hem op te voeren; maar reeds na de eerste voorstelling zond hem de president der justitie bevel, het stuk niet meer te doen spelen. Molière deelde dit bevel des avonds aan de talrijk vergaderde toehoorders mede, met de woorden: »Le Tartuffe ne sera pas donné; Mr. le Président ne veut pas qu'on le joue.» Dit bekend gezegde is echter in later tijd tegengesproken, op grond, dat de président een vriend en beschermer was van Boileau, Corneille en andere geletterden.

Even als zijn vriend La Fontaine, had Molière oogenblikken, dat hij zeer afgetrokken was. Op zekeren dag huurt hij een trekwagen, om zich naar den schouwburg

te doen brengen. Hij had veel haast en het voertuig ging niet snel. Eensklaps springt hij uit den wagen, plaatst er zich ook voor, en helpt dapper mede trekken, tot groot vermaak van den verhuurder, wiens schaterend gelach Molière weêr tot zich zelve bragt, toen de plaats der bestemming was bereikt.

Huiselijk geluk smaakte Molière niet, hoe zacht en bevallig hij in zijn omgang was. Bijna veertig jaar oud, trad hij in 't huwelijk met de dochter van de bovengenoemde La Béjart, eene zeer jeugdige, schoone tooneelspeelster; maar de ongelijkheid in jaren berokkende hem al die verdrietelijkheden, welke hij op het tooneel zoo vaak belachelijk had gemaakt.

In zijne laatste levensjaren leed hij aan eene borstkwaal, die hem gedurig bloed deed opgeven. Op den dag, dat zijn laatste stuk, *le Malade imaginaire*, voor de vierde maal zou worden opgevoerd, gevoelde hij zich zwakker dan te voren. Men raadde hem aan niet te spelen — doch te vergeefs. Reeds was het stuk bijna afgespeeld, toen hem in de derde *intermède*, door te groote overspanning van krachten, bij het uitspreken van 't woord *juro*, hevige stuiptrekkingen overvielen. Men bragt hem naar zijne woning, waar hij weldra, een en vijftig jaar oud, den geest gaf.

Eerst wilde de Roomsche geestelijkheid den grooten man geene kerkelijke begrafenis toestaan; doch Lodewijk XIV trok zich de zaak aan en zorgde, dat de Aartsbisschop van Parijs het verbod ophief.

Zijne weduwe verkocht voor 150 francs de stukken, die gedurende zijn leven niet waren gedrukt.

Marie
nabij Ser
baar ge
Haar
die zelf
door w
velde l
schen.
toen Ma
Nade
zorg op
met een
noemde
maakte
en Ital
op de
Daar
niet zo
de nieu
inhoud d
het bel
deling o
brieven
overges
later we
gegeven.
de Sévign
Zevende
den Mark

MADAME DE SÉVIGNÉ.

1627—1696.

WERKEN.

Lettres.

Marie de Rabutin Chantal, Marquise de Sévigné, werd nabij Semur, op het oude kasteel Bourbilly, den zetel van haar geslacht, geboren.

Haar vader, een eerst voorstander van het tweegevecht, die zelfs eens van 't avondmaal opstond om zich met iemand, door wien hij zich beleedigd achtte, te gaan meten, sneuvelde bij de verdediging van 't eiland Ré, tegen de Engelsen, nadat hem drie paarden onder 't lijf waren gedood, toen Marie nog geen zes maanden oud was.

Nadat ook hare moeder was overleden, werd zij met zorg opgevoed door den abt *de Coulanges*, haar oom, iemand met een buitengewoon gezond verstand, dien zij *le bien bon* noemde en steeds met liefde en dankbaarheid herdacht. Zij maakte onder zijne leiding goede vorderingen in 't Spaansch en Italiaansch alsmede in 't Latijn, terwijl haar karakter op de voordeeligste wijze ontwikkelde.

Daar in dien tijd het nieuws van den dag op verre na niet zoo algemeen als thans werd bekend gemaakt door de nieuwsbladen, waarvan het aantal zeer gering, en de inhoud doorgaans weinig beteekenend en onjuist was, werd het belangrijke, dat ieder in zijn kring opmerkte, mondeling of per brief aan de kennissen medegedeeld. Deze brieven gingen dan van hand tot hand en werden vaak overgeschreven, doch zij verschenen niet in druk. — Eerst later werden die van groote schrijvers verzameld en uitgegeven. — Als schrijfster van zulke brieven maakte Mad. de Sévigné zich zeer vroeg een grooten naam.

Zeventien jaar oud zijnde, trad zij in 't huwelijk met den Markies de Sévigné, doch beleefde een ongelukkigen

echt. Spoedig ondervond zij, dat de man, aan wien zij haar hart had geschonken, niet verdiende hare achting te bezitten. De Markies verwaarloosde haar gedurende eene zevenjarige vereeniging, en viel toen in een tweegevecht met den ridder d'Albret. Hij liet zijne vrouw een ontrederd vermogen, een zoon en eene dochter na.

Van nu af was de opvoeding van hare kinderen haar hoogste streven, en zij smaakte het geluk, hare moeiten ruimschoots te zien beloonen. Hare boven alles geliefde dochter blonk door verstand en schoonheid uit aan het schitterend hof van Lodewijk XIV, en huwde met den graaf de Grignan. Over deze verbindtenis verheugde zich de teedere moeder te meer, daar zij het vooruitzigt had hare geliefde dochter steeds in hare nabijheid te zullen hebben.

Ondertusschen werd de Grignan tot gouverneur van Provence aangesteld, en de daardoor noodzakelijk geworden scheiding tusschen dochter en moeder had van deze die lange reeks van brieven ten gevolge, welke, zonder voor den druk bestemd te zijn geweest, eene niet onbelangrijke plaats onder de meesterstukken der Fransche letterkunde hebben ingenomen. Zij zijn bezielde door eene teedere moederliefde, en vertoonen ons als in een tooverspiegel het hof en zijne kuiperijen, de kerk, het tooneel, de letterkunde, den krijg, de feesten, de maaltijden en de kleederdragt van haren tijd.

Gedurende de zeven en twintig jaren, dat zij de zoo betreurde scheiding overleefde, zag zij enkele malen hare dochter bij zich te Parijs; dan weder bezocht zij Grignan, het erfgoed van haar schoonzoon. Dit deed zij den laatsten keer in 1694, toen zij hare dochter op 't ziekbed vond. Met al de zorg en oplettendheid harer moederliefde verpleegde zij de beminde kranke en zag haar ook herstellen; maar werd toen zelve, op zeventig jarigen ouderdom, door de kinderziekte aangetast, welke haar ten grave sleepte.

Een jaar na haar dood, werd de eerste groote verzameling harer brieven in 't licht gegeven, met uitlating van eenige plaatsen; later verschenen er meer volledige verza-

melingen
gevuld.
over de

Orisons

Dez
door r

tot rec

Zeer

spreek

stand.

vrouw

offer b

had be

opende

Hij

schitter

teren s

Biel R

de Mark

grootm

kundig

wen, d

werden

den er

oeserij

In nivo

in ander

melingen, waarin de ontbrekende plaatsen ook waren ingevuld. Het getal uitgaven harer brieven bedraagt reeds over de honderd.

JACQUES BÉNIGNE BOSSUET.

1627—1704.

WERKEN.

Oraisons funèbres. — Discours sur l'histoire universelle. — Méditations sur l'Evangile. — Elévations sur les Mystères, enz.

Deze welsprekende redenaar werd te Dijon geboren, en door zijn vader, een der aanzienlijkste mannen van de stad, tot rechtsgeleerde bestemd.

Zeer vroeg openbaarde zich zijne schoone gave der welsprekendheid, en later zijne neiging tot den geestelijken stand. Hij had zich schriftelijk verloofd met eene jonkvrouw van aanzien, die nogtans vrijwillig hare liefde ten offer bragt, toen zij Bossuets geschiktheid voor den kansel had leeren kennen. Zij ontsloeg hem van zijne gelofte, en opende hem aldus den weg tot grootheid en roem.

Hij begaf zich daarop naar Parijs, waar hij met een zoo schitterenden uitslag in de godgeleerdheid en fraaije letteren studeerde, dat hem de toegang geopend werd tot het *Hôtel Rambouillet*, waar Julie d'Angennes, de dochter van de Markiezin de Rambouillet, even als hare moeder en hare grootmoeder reeds gedaan hadden, de uitstekendste letterkundigen om zich vereenigde. Deze hoogst beschaafde vrouwen, die met de andere vrouwen, welke in dezen kring werden toegelaten, den naam van *Précieuses* ontvingen, legden er zich op toe alles uit de taal te verwijderen, wat onsierlijk en ruw was, hetgeen zij *dévulgariser* noemden. In navolging daarvan ontstonden eerst te Parijs en daarna in andere steden dergelijke bijeenkomsten, waar het weldra

zoo in het dwaze liep, dat Molière er aanleiding in vond zijne *Précieuses ridicules* te schrijven.

Bossuet verliet Parijs, toen hij tot domheer te Metz was aangesteld. Van hier verspreidde zich zijn roem als redeenaar zoo luide, dat Anna van Oostenrijk, moeder van Lodewijk XIV, hem als hofprediker naar Parijs terug deed roepen. De koning hoorde hem dikwijls, en was zoo ingenomen met den jeugdigen redenaar, dat hij diens vader geluk deed wenschen met den zoon, die zijn naam zou verewuigen.

De inwijdingsrede, die hij in 1668 hield, toen Turenne tot het Roomsche geloof was overgegaan, deed hem het bisdom Condom verwerven. Deze betrekking legde hij weder neder, toen de koning hem de opvoeding van den Dauphin had opgedragen, daar hij zich overtuigd hield, tegen zijn plicht te handelen, wanneer hij bisschop bleef, zonder de werkzaamheden, aan die betrekking verbonden, zelf waar te nemen. In dezen tijd hield hij de schoone lijkrede op Henriette van Engeland, de beschermster van La Fontaine, die, ongelukkig gehuwd met den Hertog van Orleans, en een sieraad van 't Fransche hof, plotseling in den bloei van haar leven, slechts zes en twintig jaar oud, overleed. Bossuets treffende woorden ontlokten tranen aan het gansche hof.

Zijne pligten als opvoeder kwam Bossuet met de grootste nauwgezetheid na, en hij vervaardigde, om zijn kweekeling den vinger Gods in de geschiedenis te doen opmerken, zijn wel bekend *Discours sur l'histoire universelle*. — Zijne zorgen werden beloond met het bisdom Meaux.

De ijver, waarmede hij de Roomsche godsdienst voorstond, deed hem de vervolgingen, die de Protestanten sedert 1685 moesten ondergaan, goedkeuren; maar de gruwelen, in den Bartholomeus nacht gepleegd, versoefde hij diep, en het hinderde hem, dat men er zich in Rome over had kunnen verheugen. Toen hij met den grooten Duitschen wijsgeer Leibnitz en eenige andere geleerden in briefwisseling was getreden, met het doel om alle Christelijke gezindten te vereenigen, was hij zoo weinig te overtuigen, dat de Room-

sche leer
beïlden.
Bossuet
geloof
het m
uivers
Hij bet
jaar, en

Deze
kind van
het mab
jeugd k
ringen,
leven t
jeugd
dere zo
jaren lat
hij's zo
het pijn
Eerst
reeds op
smaak v
daarop
geleerd
oik in d
de over
Met all
dichtkun

sehe leer dwalingen moet hebben, dat alle pogingen tot niets leidden.

Bossuet was in zijne zeden even gestreng, als in zijn geloof. Zijn tijd verdeelde hij geregeld onder studie en het uitoefenen van zijne ambtsbezigheden, terwijl hij zich uiterst zelden eenige uitspanning veroorloofde.

Hij bereikte den hoogen ouderdom van zeven en zeventig jaar, en overleed te Parijs.

NICOLAS BOILEAU.

1636—1711.

WERKEN.

Gedichten: Satires. — L'Art poétique. — Le Lutrin, enz.

Deze groote dichter, bijgenaamd Despréaux, het elfde kind van een griffier bij het parlement te Parijs, werd in het nabij deze stad gelegen vlek Crosne geboren. Zijne jeugd kenmerkte zich door zoo veel bezwaren en ontberingen, dat hij later zeide, niet te verlangen een nieuw leven te beginnen, zoo hij nog eens zulk eene moeilijke jeugd moest doorleven. Hij had o. a., beroofd van de teedere zorgen eener lieve moeder, die hij vroeg had verloren, jaren lang op een klein zolderkamertje moeten wonen, waar hij 's zomers het afmattende van de warmte en 's winters het pijnigende van eene nijpende koude moest verduren.

Eerst zou hij in de rechten studeeren, en had het daarin reeds op eene goede hoogte gebragt, toen zijn meerdere smaak voor de oude dichters hem er van aftrok. Hij liet daarop deze studie varen, meenende dat het met de godgeleerdheid beter zou gaan; doch weldra gevoelde hij, dat ook in dit vak zijne roeping niet lag, en zoo kwam hij tot de overtuiging: *Que son astre en naissant l'avait formé poète.*

Met alle kracht legde hij zich nu op de beoefening der dichtkunst toe, en voelde zich vooral geneigd tot het he-

keldicht. De oude Boileau had zoo veel geestigheid en zulk een spotlust, uit het weinig sprekend gelaat van zijn zoon niet kunnen lezen, want als deze met andere kinderen speelde, pleegde hij te zeggen: »Colin is een goede jongen, maar er zit niet veel bij; er zal wel nimmer iemand last van hem hebben.»

Als Boileau zijne schrijftafel verliet, was hij ook zoo minzaam en voorkomend, dat men van hem zeide, dat hij alleen wreed was in zijne verzen.

Zijne werken bragten hem spoedig in kennis met Molière, La Fontaine en andere schrijvers. Op eene hunner bijeenkomsten, waar het altijd vroolijk toeging, en men vooral niet karig was op wijn — kwamen zij te spreken over de ellende des levens, en traden in zulke duistere beschouwingen, dat zij in hunne wat al te hooge opgewondenheid, het besluit namen, gezamenlijk naar het naburig water te gaan, er in te springen, en alzoo een einde aan dat leven vol ellende te maken. Bij tijds deed Molière nog den voorslag, de uitvoering liever tot den volgenden morgen uit te stellen; men zat nu nog zoo vriendschappelijk bijeen.

Bij eene andere gelegenheid ontmoette Boileau op straat zijn vriend Chapelle, die zich wel eens aan wijn te buiten ging, en greep deze gelegenheid aan om hem het schandelijke van dezen hartstogt onder 't oog te brengen. Chapelle schijnt getroffen door de woorden van zijn vriend, en slaat hem voor, om beter te kunnen luisteren, in het naaste huis te gaan. Dit was een wijnhuis. Chapelle doet eene flesch wijn aanrukken, daarna nog eene, en vult zoo vaak het glas van Boileau, die, in het vuur van zijne boetpredikatie, geen acht gaf op 't geen hij dronk, dat beiden weldra van hun onderwerp af, en in dronkenschap geraakten.

Zonder aan een bestaan te denken, bleef hij zich alleen op de letterkunde toeleggen, en na den dood zijns vaders zag hij zich genoodzaakt van zijne pen te leven.

De zeven eerste van zijne twaalf satiren verschenen in 1666, en werden met ongemeenen bijval ontvangen; zulke verzen had men in 't Fransch nog niet gelezen! Maar

dewijl hij
dwaashed
anderen,
versch
geer op
geleijtijdi
een belag
den voor
leiding h
Lodew
livres et
schiedsch
betrekk
gen: T
maken,
nu wor
van ik
In sch
zong hij
Grieken
Hollands
namen
Na d
Boileau
koning,
heb, als
er hem
hun toe:
Tijpe o
uitgere
of in Pa
de aarde

dewijl hij de aanzienlijksten des lands in hunne geliefkoosde dwaasheden durfde aantasten, berokkende hij niet alleen anderen, maar ook zich zelven vaak groot verdriet. Later verscheen zijn *Art Poétique*, die hem den bijnaam van *wetgever op den Franschen Parnassus* deed verwerven, en bijna gelijktijdig zijn *Lutrin*, een boertig heldendicht, waartoe een belachelijke twist, tusschen den penningmeester en den voorzanger van eene der hoofdkerken van Parijs, aanleiding had gegeven.

Lodewijk XIV schonk hem eene jaarwedde van 2000 livres en benoemde hem en zijn vriend Racine tot geschiedschrijvers. Geen van beiden hebben echter in deze betrekking uitgemunt, en Boileau hoorde men dikwijls zeggen: »Toen ik satiren schreef, die ik nog al wel wist te maken, overlaadde men mij met bedreiging en smaad; en nu word ik goed betaald om geschiedenis te schrijven, waarvan ik niets versta.»

In schoone verzen, maar vol van de laagste vleijerij, bezong hij Lodewijks veldtogten, en vermaande den koning, Griekenland te gaan veroveren, omdat deze spoediger de Hollandsche steden kon innemen, dan hij hare *barbaarsche* namen berijmen!!

Na den dood van zijn boezemvriend Racine, verscheen Boileau nog maar eens aan 't hof. »Herinner u,» sprak de koning, »dat ik iedere week een uur te uwer beschikking heb, als gij tot mij wilt komen.» Zijne vrienden wekten er hem toe op, doch Boileau was veranderd, en voegde hun toe: »Wat zal ik er doen? Prijzen kan ik niet meer.»

Zijne overige levensdagen bragt hij in een engen maar uitgelezen vriendenkring door, op zijn landgoed te Auteuil of in Parijs, tot dat hij in zijn vijf en zeventigste jaar van de aarde scheidde.

JEAN RACINE.

1639—1699.

WERKEN.

Treurspelen: La Thébaïde. — Alexandre. — Andromaque. — Britannicus. —
Bérénice. — Bajazet. — Mithridate. — Iphigénie. — Phèdre. —
Esther. — Athalie.

Een blijspel: Les Plaideurs. Odes. — Epigrammes, enz.

Deze grootste der Fransche treurspeldichters werd te *Ferté-Milon* geboren. Na den dood zijner ouders, welke hij vroeg verloor werd hij te Port-Royal opgevoed, en maakte er buitengewoon snelle vorderingen. De Grieksche dichters leerde hij grootendeels van buiten, en toen zijn leermeester hem eens, met groote opmerkzaamheid, den Griekschen roman *Theagenes en Chariclea* zag lezen, ont-
nam deze hem het boek, uit vrees, dat het den jongeling van meer ernstige studie zou aftrekken. Racine vond zijne nieuwsgierigheid daardoor slechts te meer geprikkeld, wist een ander exemplaar te bekomen, leerde den roman uit het hoofd, en gaf hem toen aan zijn leermeester, er bij voegende, dat het boek nu wel verbrand kon worden.

Daar de inrichting van Port-Royal geheel onder de leiding stond van de gestrenge Jansenisten, verzette men zich hier hardnekkig tegen zijne meer en meer ontluikende neiging voor poëzij, waarvoor hij grooten aanleg toonde. Men zou misschien zijn geslaagd haar langer te onderdrukken, indien hij niet in 1658 naar het Collège d' Harcourt te Parijs was gegaan. Hier beoefende hij de wijsbegeerte, maar bovenal zijne geliefkoosde oude dichters, en toen hij in 1660 op 't huwelijk van Lodewijk XIV de ode: *La Nympe de la Seine* had vervaardigd, waarvoor hij van Lodewijk XIV een geschenk van 400 louis d'or en van Colbert een jaargeld van 600 livres ontving, was zijn lot beslist — hij besloot, zich voortaan uitsluitend aan de beoefening der dichtkunst te wijden. Eene tweede ode had het geluk

door Boileau beoordeeld te worden, die van nu af zijn boezemvriend werd en dit bleef, ondanks het verschil van beider karakter.

Vier jaar later werd te Parijs zijn eerste treurspel, *La Thébaïde*, opgevoerd, waartoe Molière, die veel belang in Racine stelde, het ontwerp had geleverd. Het stuk vond veel bijval, en toen hij den raad van Corneille, om het treurspel vaarwel te zeggen, had beantwoord met de uitgave van zijne *Andromaque*, werd hij zoo zeer toegejuicht, dat zijn naam voor altijd was gevestigd. Nu leverde hij bijna ieder jaar een meesterstuk, en beproefde ook het blijspel in zijne *Plaideurs*, hetwelk zóó voldeed, dat verscheidene uitdrukkingen, die daarin voorkomen, als spreekwoorden in den mond des volks zijn bewaard gebleven.

In 1677 verscheen zijn treurspel *Phèdre*, dat, ten gevolge van een kabaal, aanvankelijk beneden een even zoo genoemd stuk van den lang vergeten dichter Pradon werd geplaatst. Het volgende jaar werd de verdienste van Racine wel weder naar waarde geschat, en zijn stuk hemelhoog verheven, doch men had den grooten man te gevoelig gekrenkt, en hij was moedeloos geworden. Daarbij verviel hij tot zulk eene dweperij, dat hij, bij het voornemen om niet meer voor het tooneel te werken, berouw gevoelde over het uitgeven van de meesterstukken, die hij had vervaardigd; thans meenende, dat hij daardoor een zondig werk had bedreven.

In dezen tijd gevoelde hij grooten lust om Karthuizer monnik te worden, doch zag hiervan af om liever te huwen met eene vrouw, die zoo ongevoelig was voor poëzij, dat zij de meesterstukken van haar aanstaanden echtgenoot niet alleen nooit gehoord of gelezen had, maar ze zelfs niet bij naam kende.

Toen aan Racine en Boileau was opgedragen de geschiedenis van Lodewijk XIV te schrijven, werden beiden uitgenoodigd, den vorst op diens togt te volgen. Zij lieten het echter na. Bij zijne terugkomst uitte Lodewijk zijne verwondering over hunne onverschilligheid bij het veroveren

van zoo veel plaatsen, en vraagde hen of zij dan geen lust gevoelden om eene belegering te zien? »Sire!» antwoordde Racine, »gij zelf zijt de oorzaak van ons achter blijven; wij hadden kleederen voor den veldtogt besteld, en toen zij ons gebragt werden, waren de steden reeds genomen.» Een jaar later verzelden beide geschiedschrijvers hun koning op diens togten, en hield Racine zich onafgebroken bezig met de studie, welke hij voor zijne betrekking als geschiedschrijver noodig had.

Ofschoon Racine meende, dat het buitensporig vleijen en vergoden van zijn koning niet onchristelijk was, gaf hij in zijn huiselijk leven een voorbeeld van godsvrucht. Iederen avond deed hij, omringd van vrouw, kinderen en bedienden, een gebed, gevolgd door eene voorlezing uit den bijbel, met eene korte opheldering van het gelezene.

Toen de Markiezin de Maintenon het voornemen had opgevat om de aanzienlijke jonkvrouwen van het door haar opgerichte opvoedingsgesticht te St. Cyr, de schoonheden van poëzij en tooneel te doen genieten, wendde zij zich tot Racine. Zijne aangeboren neiging behaalde ook werkelijk de overwinning op de zwaarmoedige denkbeelden, waardoor hij zich al dien tijd had laten beheerschen, en hij liet zich overhalen weder treurspelen te vervaardigen, doch zonder ongewijde liefde. Eerst verscheen *Esther*, daarna *Athalie*, welke stukken ook in den schouwburg werden opgevoerd. Laatstgenoemd stuk, dat door velen voor zijn meesterstuk en het beste Fransche treurspel wordt gehouden, werd in den beginne met koelheid ontvangen, waardoor 's mans opgewekte neiging weder onderdrukt werd. Van nu af hield hij zich voornamelijk bezig met zijne geschiedenis van Lodewijk XIV, waarvan slechts een gedeelte tot ons is gekomen, daar het handschrift na zijn dood eene prooi der vlammen werd.

Op verzoek van Mevrouw de Maintenon had Racine een plan ontworpen om den ontredderden toestand, waarin Lodewijks veldtogten de finantiën gebragt hadden, te verbeteren. Toen den Koning dit plan in handen kwam, riep

keze toorn
verzen kar
groot die
Racine
werd en n
overleed.
De Koni
aan diens

FRANC

Dialog
Télémaque.

Dete w
gesproken
partemen
telijken
Cahors o
ogeweke
treffelijk
studien w
medegenor
golgcleer
waren zo
in een be
waardoor
zende dat
belerven,
volmaken,
te Parijs
den geeste

deze toornig uit: »Denkt hij alles te weten, nu hij volmaakte verzen kan maken; en wil hij minister zijn, omdat hij een groot dichter is?»

Racine trok zich die woorden zoo zeer aan, dat hij ziek werd en na een jaar kwijnens, op zestig jarigen ouderdom, overleed.

De Koning bleef het jaargeld, dat Racine had genoten, aan diens weduwe uitkeren.

FRANÇOIS DE SALIGNAC DE LAMOTHE-FÉNÉLON.

1651—1715.

WERKEN.

Dialogues des Morts. — Fables en prose. — Les Aventures de Télémaque. — De l' Existence de Dieu. — Sermons et Discours, enz.

Deze ware christen, uit een oud, aanzienlijk geslacht gesproten, ontving het leven op 't slot Fénélon, in het departement Dordogne. Zijn vader, die hem voor den geestelijken stand bestemde, liet hem onder zijne leiding te Cahors onderwijzen, waar de begaafdheden van den knaap, opgewekt door den geest der oude schrijvers, zich voortreffelijk ontwikkelden. Na het volbrengen zijner eerste studiën werd hij door zijn oom, den generaal de Fénélon, medegenomen naar Parijs, om daar met de beoefening der godgeleerdheid een aanvang te maken. Zijne vorderingen waren zoo groot, dat hij op negentienjarigen ouderdom in een besloten gezelschap, eene leerrede durfde houden, waardoor hij grooten bijval verwierf. De oom echter, vreezende dat deze vroegtijdige lof het hart van Fénélon zou bederven, bewoog hem zich in de afzondering verder te volmaken, en plaatste hem daarom in het klooster St. Sulpice te Parijs. Op zijn vier en twintigste jaar trad Fénélon in den geestelijken stand, en koos zich den gestrengen Bos-

suet tot voorbeeld, met wien hij weldra in naauwe betrekking kwam.

Met afkeer den dollen ijver ziende, waarmede de Protestanten werden gekweld, gaf hij een geschrift uit, waarin hij de jammerlijk vervolgden met meer gematigdheid bestreed, dan de geestelijken tot nu toe hadden gedaan. Dit werk was oorzaak, dat men hem opdroeg de ketters in Poitou te gaan bekeren. Fénelon nam het op zich, mits hij zich niet van soldaten zou behoeven te bedienen; en inderdaad, de brave man bragt het met zijne gematigdheid verder, dan Lodewijk met al zijne *dragonnades*. Hij legde in dit werk zoo veel ijver en wijsheid aan den dag, dat de koning hem, ter belooning, met de opvoeding van zijn kleinzoon, den hertog van Bourgondië, belastte.

Fénelon kweet zich met de grootste naauwgezetheid van deze taak en vervaardigde, om de zaden van deugd en regt in 't hart van zijn kweekeling te doen ontkiemen, den *Télémaque* en de *Dialogues des Morts* — doch de vroege dood van den jeugdigen hertog ontroofde aan Frankrijk de vruchten, die het van Fénelons edel streven zou hebben kunnen plukken. Vijf jaren had hij de betrekking van opvoeder waargenomen, toen hij tot aartsbisschop van Kamerijk werd verheven, zonder daardoor genoodzaakt te zijn het hof te verlaten. Maar toen er tussehen hem en Bossuet een geschil was ontstaan over eenige zaken, betreffende de godsdienst, wist de laatste het bij den koning zoo ver te brengen, dat Fénelon geboden werd zich naar zijn aartsbisdom te begeven. Zonder morren, maar met een gewond hart, scheidde hij van zijn geliefden kweekeling, en bleef zelfs gelaten, toen hij, kort na het betrekken zijner nieuwe woning, deze met al zijne papieren en boeken eene prooi der vlammen zag worden.

Met toestemming der censuur verschenen de eerste 208 bladzijden van den *Télémaque*; toen echter meende Lodewijk XIV er eene toespeling op zich zelve en zijn hof in te vinden, en verbod de verdere uitgave. Men dacht dat de groote man zich aldus wilde wreken over zijne bal-

ingschap.
vreemd,
kwamen
door ande
In eene d
— hege
toespeling
wezen. F
erfenamen
verkochte
miljoen
vingen.
in Latijn
De os
Kamerijk
mijne be
ven mijne
land." W
plaats. In
zonder o
beider ge
zoo alge
zijne v
Hij le
moedig e
en leed
hut van e
met zijn h
heid geve
de eenige
kan gevo
is, de on
op weg n
geusel op
lorne, d
moete en
moedheid

lingschap. Het handschrift werd door een bediende ontvreemd, en naar de vele afschriften, die er van in omloop kwamen, verscheen er eene volledige uitgave, die weldra door andere uitgaven, vooral in 't buitenland, werd gevolgd. In eene dezer uitgaven vond men aantekeningen, waarin — hetgeen de schrijver echter nooit had bedoeld — de toespelingen op Lodewijk XIV en diens hof, waren aangevoelen. Eerst na den dood van Fénelon werd door zijne erfgenamen de *Télémaque* in 24 boeken uitgegeven. Zij verkochten het tegen 14 centimes het exemplaar; twaalf millioen werden er verkocht, zoodat zij 1,680,000 fr. ontvingen. Het werk is in bijna alle talen vertaald en zelfs in Latijnsche verzen overgebracht.

De overige dagen zijns levens bragt de groote man in Kamerijk door, levende naar zijn grondregel: »ik bemin mijne betrekkingen boven mij zelve; mijn vaderland boven mijne betrekkingen, de menschheid boven mijn vaderland.» Wie ongelukkig was vond in zijn paleis eene schuilplaats. In den Spaanschen erfopvolgingskrijg ontving hij zonder onderscheid Franschen en vijanden, en nam hij beider gekwetsten in zijne hoede. Daarom werd hij ook zoo algemeen geacht, dat Eugenius en Marlborough om zijnent wille Kamerijk en omstreken ontzagen.

Hij leefde daar als een vader onder zijne kinderen, blijmoedig en tevreden; altijd gereed om tranen te drogen en leed te verzachten. Op zekeren avond treedt hij de hut van een armen landbewoner binnen, en vindt dezen met zijn huisgezin in tranen. Naar de reden dezer droefheid gevraagd hebbende, wordt hem gezegd, dat eene koe, de eenige bezitting der armen, is afgedwaald en niet weder kan gevonden worden. Fénelon tracht, zoo veel in hem is, de ongelukkigen te troosten, en begeeft zich daarna op weg naar zijne woning. Onder het wandelen hoort hij geritsel op een veld, slaat daarop acht, en herkent de verlorene, de oorzaak van zoo veel droefheid. Met groote moeite en zonder op de vallende duisternis en zijne vermoedheid te letten, weet hij zich van haar meester te

maken en naar het arme huisgezin terug te drijven. De uitgelaten blijdschap daardoor verwekt, doet de bewoners van het gehucht toeschieten, en pas heeft men vernomen, dat de geliefde Fénelon daar, en wat de reden zijner komst is, of men wapent zich met fakkels, en geleidt hem, door de dankbare bewoners voorgelicht, in triomf naar zijne woning terug.

Eene borstkwaal deed hem op drie en zestig jarigen ouderdom ten grave dalen.

FRANÇOIS MARIE AROUET DE VOLTAIRE.

1694—1778.

WERKEN.

Proza: Histoire de Charles XII. — Lettres sur les Anglais. — Histoire du Czar Pierre I. Romans: Zadig. — L'Ingénu. Poëzij: La Henriade. Treurspelen: Oedipe. — Zaire. — Mahomet. — Mérope, enz.

Voltaire, de invloedrijkste schrijver zijner eeuw, werd te Parijs geboren en was eerst zoo zwak, dat men ieder oogenblik zijn dood te gemoet zag. In Februarij ontving hij den nooddoop, en eerst in November was hij genoegzaam bijgekomen om den werkelijken doop te ontvangen.

Zijn vader François Arouet, een aanzienlijk notaris, later lid van de rekenkamer, deed hem bij de Jezuïten te Parijs opvoeden, waar hij voornamelijk latijn en wiskunde leerde. Ofschoon Voltaire zich in 't godsdienstig onderwijs weinig kon schikken, verwierf zijn buitengewone aanleg hem de liefde van al zijne onderwijzers, uitgenomen pater Jay, die hem eens onder de les gevoelig bij den kraag pakte en uitriep: »Ongelukkige, gij zult eens de banier der Christusloochening in Frankrijk opsteken!»

Op zijn elfde jaar vervaardigde hij voor een oud officier, ter eere van den dauphin, een gedicht, dat hem van laatstgenoemden een jaargeld, en van geheel Parijs goedkeuring

en bewondering deed verwerven. De bekende Ninon de l'Enclos deed zich den jongeling voorstellen, en vermaakte hem, bij haar dood, een legaat van 2000 livres aan boeken.

Zijn vader, die letterkundigen als onnutte wezens aanzag, werkte zijne neiging tegen; drong er op aan, dat zijn zoon in de rechten zou studeeren, en wilde hem eene betrekking koopen; doch de zoon gaf daarop ten antwoord, dat hij geen gekocht aanzien begeerde, en van plan was het zich te verwerven, zonder dat het geld zou kosten.

Zeventien jaar oud zijnde, vervaardigde hij een treurspel, *Oedipe*, dat echter de tooneelsten niet wilden opvoeren, omdat er geene liefde in voorkwam; ook dong hij naar een prijs bij de *Académie*, welken hij echter niet verkreeg. Om zich hierover te wreken gaf hij een spotschrift in 't licht. Zijn vader, voor de gevolgen bevreesd, werd daardoor op den jongen Arouet zoo verbitterd, dat hij hem uit het huis wilde jagen, toen nog in tijds de Markies de Chateaufort hem als page medenam naar Holland. Hij kon hier niet lang blijven, want daar hij wat spoedig een minnehandel aanknoopte met eene uitgewekene Protestantsche *françoise*, zond de Markies hem terug.

Zijn oudere broeder gaf, door zich in twisten over godsdienst te mengen, den ouden Arouet niet minder verdriet; hetgeen dezen deed zeggen: »Ik heb twee dwazen tot zonen; den eenen in proza, den anderen in poëzij.»

Na den dood van Lodewijk XIV, gaf hij een spotschrift uit, waarin hij den Regent aanried, in plaats van de helft van 's konings paarden, liever de helft der *ezels* af te danken, waarmede men Lodewijk XV had omringd. Men vermoedde niet, dat dit stuk van hem kwam; doch om een geschrift, hetwelk hij niet had gemaakt, kwam hij in de Bastille, waar hij een jaar van zijne vrijheid beroofd bleef, eer de wezenlijke vervaardiger werd ontdekt. Ofschoon ontbloot van alle schrijfgereedschap, ontwierp hij hier zijne *Henriade* en vervaardigde er zelfs geheele zangen van, die hij eerst later opschreef.

Toen hij in vrijheid was gesteld, nam hij den naam

Voltaire aan: »Ik ben te ongelukkig geweest met mijn anderen naam,» zeide hij, »en wil nu beproeven of ik met dezen beter kan slagen.» Terstond zette hij zich neder om de *Herriade* af te werken, die hem, gelijk hij geloofde, een onsterfelijken naam zou maken; doch toen zij niet geheel de goedkeuring zijner vrienden mogt wegdragen, werd hij zoo verdrietig, dat hij ze op 't vuur wilde werpen. Hénault ontrukte ze hem en voegde hem toe: »uw gedicht gelijkt zijn held, die met al zijne gebreken toch een groot koning was.»

In 1722 was Voltaire in Brussel, waar hij met den dichter J. B. Rousseau eene naauwe vriendschap aanknoopte. Hij offerde haar echter op aan de zucht om iets schoons te zeggen. Toen Rousseau hem namelijk zijne *Ode à la Postérité* had laten lezen, gaf Voltaire tot antwoord: »uw brief zal bezwaarlijk aan zijn adres komen.»

De opgang, dien zijne werken maakten, prikkelde zijne ijdelheid zoo zeer, dat hij meende, zich overal op den voorgrond te mogen plaatsen. Zoo zat hij eens aan tafel met den Prins Rohan, die verwonderd vraagde, wie toch die jonge mensch was, welke daar zulk een hoog woord voerde? »Hij is een man,» gaf Voltaire ten antwoord, »die geen grooten naam achter zich sleept, maar dien, welken hij draagt, in eere weet te houden.» Dit antwoord berokkende hem eenige dagen daarna een duchtig pak slagen van de bedienden van den Prins. Woedend over dezen smaad, leerde hij schermen, en daagde daarna Prins Rohan, in eene loge van de komedie, tot een tweegevecht uit. Een twist met een edelman was iets, dat in die dagen aan iemand van minderen rang nooit werd vergeven, en zoo geraakte hij ten tweeden male in de Bastille, waar hij zich nu bezig hield met het beoefenen der Engelsche taal, om zich, na zijne verlossing, aan de overzijde van 't kanaal aan verdere vervolging te onttrekken.

Na eene gevangenschap van zes maanden, bragt hij dit voornemen ten uitvoer, en begon in Engeland met het uitgeven van die werken, waarin hij met een schitterenden,

regsepen
 owellen
 eeuw zo
 vooroor
 Zijne
 stijgen v
 den verk
 lijk te we
 riade te
 Londense
 naar Fra
 hem in
 Zijne
 den hal
 terwijl
 blijfplaat
 Na een
 en zijne
 laire tot
 heer aan
 man, die
 gaan, de
 na wier
 Berlijn te
 ontschuld
 kosten, n
 gezonden.
 prozasukke
 van 3000
 deze hem
 kuste. H
 daar Fre
 leede ke
 den, dat
 digde spot
 ze te late
 doen, en

wegslepden stijl, schoon niet altijd uit eene reine bron opwellende, de denkbeelden voordroeg, die eene volgende eeuw zouden beheerschen, en waarmede hij zoo veel volksvooroordeelen den doodsteek gaf.

Zijne uiterlijke omstandigheden verbeterden met het stijgen van zijn roem. Groote sommen ontving hij voor den verkoop zijner werken — waarmede hij niet altijd eerlijk te werk ging: zoo zou hij het handschrift van de *Henriade* te gelijker tijd aan een Amsterdamsch en aan een Londensch boekverkooper verkocht hebben — en toen hij naar Frankrijk terug keerde, stelde de dood zijns vaders hem in 't bezit van een aardig vermogen.

Zijne geschriften haalden hem nieuwe vervolgingen op den hals, die hij ontweek bij de Markiezin du Châtelet, terwijl hij door de nieuwsbladen Engeland als zijne verblijfplaats deed opgeven.

Na eenigen tijd kon hij zich weder in Parijs vertoonen, en zijne Markiezin wist het zoo ver te brengen, dat Voltaire tot geheimschrijver bij de regeering, en tot kamerheer aan 't hof werd benoemd. De beschimping, welke de man, die zoo vaak anderen had bespot, hier moest ondergaan, deed hem besluiten, tot de Markiezin terug te keren, na wier dood Frederik de Groote hem overhaalde, naar Berlijn te komen. De koning had Voltaire, op diens verontschuldiging wegens het ruwe klimaat en de zware reiskosten, meloenen uit *Sans-Souci*, benevens 10000 livres gezonden. Nu verbeterde hij de Fransche gedichten en prozastukken van den Duitschen vorst, genoot een inkomen van 5000 thlr., en stond zoo zeer in Frederiks gunst, dat deze hem eens, bij eene opwelling van vreugde, de hand kuste. Het overschoone was echter weldra uitgebloeid, daar Frederik maar al te spoedig Voltaires nijd en hebzucht leerde kennen. De afgunstige man, niet kunnende dulden, dat ook anderen in 's konings gunst stonden, vervaardigde spotschriften op zijne mededingers. Frederik verbood, ze te laten drukken. Voltaire liet dit evenwel in Holland doen, en Frederik gaf daarop den scherprechter bevel eene

overgekomen exemplaren openlijk te verbranden. Voltaire was hierover zoo verbitterd, dat hij om zijn ontslag verzocht; doch een vleijende brief van den koning deed hem van gedachten veranderen. De scheiding werd hierdoor slechts twee maanden vertraagd. Hij mengde zich in de staatkunde, deed anderen te kort — men zegt dat hij een jood met valsche edelgesteenten bedroog — en nu werd de koning zoo ontevreden, dat Voltaire zich verwijderen moest. Hij vraagde en kreeg verlof om de baden van Plombières te gaan bezoeken; maar te Frankfort a/M liet Frederik hem tegenhouden, totdat hij een handschrift van 's Konings gedichten, dat hij, naar men zegt, bij vergissing, had medegenomen, terug had gegeven. Later heeft de groote schrijver nog eene vergeefsche reis naar Berlijn gedaan, ten einde de verloren betrekking weder nederig terug te vragen.

Na eenig zwerven kocht Voltaire het landgoed Les Délices, in de omstreken van Genève. Hier leerde hij eene kleindochter van den broeder van den Grooten Corneille, in zeer behoeftige omstandigheden, kennen. Hij trok zich harer aan, en bezorgde van de werken van haar oudoom eene uitgave met aantekeningen, welke genoeg opbragt om het meisje een behoorlijk huwelijksgoed te verschaffen.

Op zijn landgoed werd hij door reizigers uit alle landen bezocht, voor wie hij onophoudelijk prachtige feesten en toneelvertooningen gaf. De geestelijkheid van Genève nogtans maakte het Voltaire, die hare gemeente verleide door zijne wereldsche vertooningen, zoo onaangenaam, dat hij een ander landgoed, *Ferney*, kocht. Hier leidde hij een recht vorstelijk leven, waartoe een inkomen van 140000 livres hem dan ook wel in staat stelde. Hij lokte eene menigte boeren tot zich, voor wie hij huizen bouwde, en maakte daardoor het kleine gehucht *Ferney* tot een aanzienlijk vlek. Het oude kerkje liet hij door een nieuw gebouw vervangen, en daarop het opschrift plaatsen: *Aan God opgericht door Voltaire*.

Op zekeren morgen, viel het hem in, den opgang der

zon op de bergen te gaan aanschouwen. Verzeld van een gids en een zijner vrienden, beklimt hij een berg, van waar zich het verrukkendst tooneel aan zijn oog voordoet. Getroffen door den luister, die hem omringt, ontbloomt hij zijn hoofd, knielt neder, en roept uit: »Grootte God, ik geloof in u!» Vervolgens ontboezemt hij, met al de kracht van zijn dichterlijk genie, de gewaarwordingen, die hij ondervindt, telkens de eerste woorden herhalende. — Toen hij weder was opgestaan en het stof van zijne knieën had geveegd, waren zijne eerste woorden, eenige oneerbiedige uitdrukkingen, tegen Christus en zijne leer.

Meer en meer weêrklonk zijn roem, en steeg ook zijn invloed, waarvan hij soms een nuttig gebruik maakte. Het parlement van Toulouse had den predikant Calas doen radbraken, op de beschuldiging van zijn zoon te hebben vermoord, dien men, na tot het Roomsche geloof te zijn overgegaan, opgehangen had gevonden. Voltaire trok zich de zaak aan, wist de onschuld van den ongelukkige te bewijzen, en bewerkte daardoor, dat de Roomsche geestelijkheid een groot gedeelte van haar invloed op de rechtspleging verloor.

In de laatste jaren zijns levens had hij eenige treurspelen naar Parijs gezonden om die te doen opvoeren. Zijne vrienden noodigden hem uit, zelf over te komen. Ofschoon reeds vier en tachtig jaren oud, besloot hij tot de reize, op welke hem van alle zijden toejuichingen en eerbewijzingen toestroomden. Gestreeld door de buitensporige hulde, die hem in Parijs ten deele viel, kocht hij daar nog een prachtig hôtél, om zich met een wetenschappelijken arbeid, dien hij op zich had genomen, bezig te houden. Maar dewijl slapeloosheid hem kwelde, nam hij, buiten weten van zijn geneesheer, eene geringe hoeveelheid opium in. Het middel was nogtans wat sterk, zoodat het hem doodelijk werd.

De geestelijkheid wilde den christusloochenaar niet begraven. Zijn lijk werd daarom naar de abdij Scellières gebragt, waar zijn neef, de abt, het deed bijzetten. In

1791 werd het lijk opgegraven, met groote pracht naar Parijs gevoerd, en aldaar in de kerk St. Génévieve bijgezet.

JEAN JACQUES ROUSSEAU.

1712—1778.

WERKEN.

Proza: Contrat social. — Julie ou la nouvelle Héloïse. — Emile ou de l' Education. — Les Rêveries du Promeneur solitaire. — Confessions, enz.

Jean Jacques, wiens vermaardheid die van Voltaire evenaarde, werd te Genève geboren. Zijn vader, een horlogiemaker en iemand van veel beschaving, bezat eene uitgelezen boekverzameling, waarin zich vele vertalingen der oude schrijvers bevonden. Het lezen dezer werken legde in den krachtigen, vurigen geest des zoons, welke een zwak ligchaam omdroeg, die onbuigzaamheid en zucht tot vrijheid, welke de hoofdtrekken van zijn karakter uitmaakten, en, met zijne overigens veronachtzaamde opvoeding, de oorzaak werden van al zijne tegenheden.

Bevreesd voor de gevolgen van een jeugdigen misstap, verliet hij, zestien jaar oud, heimelijk zijne geboorteplaats, en begaf zich naar Annecy, waar hij vriendelijk werd opgenomen en gehuisvest, door eene Zwitsersche vrouw, van Warens genaamd, welke tot het Roomsche geloof was overgegaan.

Door hem eene schitterende toekomst als geestelijke voor te spiegelen, wist de bisschop van Annecy ook hem Roomsche te maken, doch Jean Jacques vond zich maar al te spoedig in zijne verwachtingen bedrogen. Hij ontliet het seminarie, moest een tijd lang als bediende te Turin in zijn onderhoud voorzien, en keerde eindelijk naar zijne moeder, gelijk hij zijne beschermster noemde, terug, die hem

toen hij een muzikmeester te Lyon deed. Van hier liep hij ook weg, maar vond te Annecy zijne beschermster niet meer. Zonder hulp, aan gebrek ten prooi, dwaalde hij naar Lausanne, Neufchâtel, Parijs, tot dat hij in 1732 zijne beschermster te Chambéry wedervond, waar zij hem in de gelegenheid stelde, zich eene diepere studie eigen te maken.

Toen zij na eenige jaren een groot verlies van vermögen onderging, verliet hij haar, om haar niet tot last te zijn, en begaf zich naar Parijs. Twee jaar lang vond hij hier een sober bestaan, met het schrijven van muziek, en kreeg toen, door tusschenkomst zijner vrienden, eene betrekking bij den Franschen gezant te Venetië.

Daar hij echter een grooten afkeer had van ieder, die aanspraak op adel of aanzien deed gelden, ontstond er spoedig oneenigheid tusschen hem en den gezant, en hij keerde naar Parijs terug. Op dezelfde wijze als vroeger, verdiende hij nu hier een schamel stuk broods, en ondersteunde tevens, zoo veel in hem was, zijne vroegere wel-doenster, die tot armoede was vervallen.

Hij was reeds acht en dertig jaar oud, toen hij voor 't eerst als schrijver optrad, met de beantwoording der prijsvraag: of de kunsten en wetenschappen hadden bijgedragen tot de verbetering der zeden. Hij deelde den encyclopedist Diderot zijn voornemen mede dit bevestigend te beantwoorden; deze echter raadde hem aan zulks ontkennend te doen, om verzekerd te wezen van opgang te maken, en terstond was Rousseau overgehaald en tevens overtuigd.

Daarna schreef hij eene kleine opera, *Le Devin de Village*, waarbij hij zelf de muziek vervaardigde, en die zulk een opgang maakte, dat vele liederen daaruit volksliederen werden. Toen deze opera op het koninklijk toneel te Fontainebleau zou worden vertoond, en men Rousseau meldde, dat de koning de voorstelling wilde bijwonen, deed zijne schroomvalligheid hem plotseling naar Parijs vlugten.

De ingenomenheid met Rousseau sloeg echter plotseling om, toen hij een geschrift had uitgegeven, waarin hij be-

wees, dat de Franschen eigenlijk geene muziek hadden, en die niet konden hebben, wegens hunne taal. Hierdoor haalde hij zich zoo veel haat en krenking op den hals, dat hij Frankrijk moest verlaten, en zich naar Genève begaf. Hier ging hij weder tot de Protestantsche kerk over, waardoor hij het burgerrecht terug kreeg: sedert teekende hij zich *Citoyen de Genève*.

Toen de haat, dien men hem toedroeg, wat was afgekoeld, keerde hij naar Frankrijk terug, en betrok daar de landelijke woning Ermitage, die zijne rijke vriendin Mevr. d'Epinaÿ voor hem had laten bouwen. Hij leefde hier eenige jaren in eene stille eenzaamheid, waarvan zijne voortreffelijkste werken de vruchten zijn. Maar een geschrift tegen het toenmalig tooneel, berokkende hem Voltaires haat en smadelijke bejegening, en toen de *Emile* verscheen, werd de Roomsche geestelijkheid zoo verbolgen, dat het werk verboden, door beulshanden verbrand, en de schrijver genoodzaakt werd, Frankrijk nogmaals te verlaten.

Met een hart vol wrevel tegen alle menschen, vlugtte de ongelukkige Rousseau naar zijne vaderstad; maar ook hier werd hij verstooten, daar men meende, dat hij in verbinding stond met de oproerige burgers. Nu dacht hij in het bergdorpje Motiers, in 't graafschap Neufchâtel, rust te vinden — hij bedroog zich. De dweeppieke pastoor ruide de gemeente tegen hem op. Men sloeg des nachts, onder een hevige rumoer, de glazen in van de woning, waar hij eene schuilplaats had gevonden; hij moest weder vlugten. Op het Peters eiland, in 't Bielermeer, meende hij zich thans te kunnen verbergen, maar naauwelijks had de regering van Bern zijn daarzijn vernomen, of zij zond hem bevel onverwijd het kanton te verlaten. De ongelukkige smeekte of men hem deze plaats dan maar als ballingsoord wilde aanwijzen. Zelfs dit werd hem niet toegestaan. In dezen nood ging hij naar Straatsburg, en van daar met Hume, die zich destijds te Parijs bevond, naar Engeland. Dan weldra ontstond er oneenigheid tussehen beide wijsgeren,

en Rousseau besloot toen weder eene poging te wagen; om verlof te krijgen zich in Parijs te vestigen. Door voorpraak zijner vrienden werd hem dit toegestaan, onder voorwaarde, dat hij niet meer over godsdienst en staatszaken zou schrijven. Hij beloofde het, en heeft woord gehouden. Zijn laatste werk was een *Dictionnaire de Musique*.

Hij leefde nog tien jaar in behoeftige omstandigheden, op eene bovenkamer in Parijs, zijn brood verdienende met muziek te schrijven. Uit dankbaarheid voor de diensten, hem gedurende vele jaren bewezen, ging hij nog een huwelijk aan met zijne huishoudster, eene vrouw ten eenen male van schoonheid en beschaving ontbloot. Rousseau behandelde haar steeds met de grootste voorkomendheid en zachtheid.

Rousseau viel altijd in uitersten. Ofschoon hij iedereen, die hem eene weldaad wilde bewijzen, van kwade oogmerken verdacht, vatte hij soms voor iemand eene even hevige als voorbijgaande ingenomenheid op. Zoo geraakte hij eens dermate gehecht aan den schrijver Buffon, dat hij den drempel van diens studeervertrek kuste. Men kon hem het best te vriend houden, door hem de gelegenheid te geven edelmoedig te zijn. Hij leefde sedert lang in onmin met Diderot, toen een boekverkooper hem een werk zond, waarin eerstgenoemde hevig werd doorgehaald, en Rousseau verheven. Verontwaardigd op de gedachte, dat men had kunnen denken hem, ten koste van Diderot, te streelen, liet hij den boekverkooper weten, dat hij het *verschrikkelijk* geschenk niet aannam; dat hij de eer had gehad een vriend van Diderot te zijn, en het hem nimmer aangenaam kon zijn, dat een eerbiedwaardig persoon beklad werd. Diderot was sedert weêr veel in zijne achting gerezen.

Kort voor zijn dood werd hij door den Markies de Girardin overgehaald op diens landgoed Ermenonville te gaan wonen, maar eer hij de rust, welke hij in zijn onstuimig leven vruchteloos had gezocht, hier vond, raapte de dood hem weg op zes-en-zeventigjarigen ouderdom. In zijne brieven tasch vond men zijne *Confessions*.

BERNARDIN DE ST. PIERRE.

1737—1814.

WERKEN.

Etudes de la Nature. — Paul et Virginie. — La Chaumière indienne. —
Voyage à l' Ile de France. — Harmonies de la Nature, enz.

Deze schrijver, die in zijne werken zoo keurig de natuur afschildert, werd te Havre-de-Grâce geboren, uit eene familie, die op ouden adel aanspraak maakte. Van zijne vroegste jeugd af, legde hij eene buitengewone liefde tot het lezen van reisbeschrijvingen aan den dag, waaruit zijne ouders opmaakten, dat hij zeer geschikt zou wezen voor 't zeeleven. Zij lieten hem hierom op zijn twaalfde jaar, met zijn oom, die scheepskapitein was, eene reis doen naar Martinique, doch de eerste pligt van den zeeman, ondergeschiktheid, kon hij zich maar niet eigen maken.

Na ook Amerika gezien te hebben, keerde hij naar Frankrijk terug, om te Caen zijne studiën te voleinden, en verbitterde er zich het leven, door zich tegen alle gebruiken aan te kanten.

Hij zette zich in 't hoofd jezuït, zendeling en martelaar te worden; doch zijne betrekkingen slaagden er in, hem van dit voornemen af te brengen, waarop hij naar 't gymnasium te Rouaan ging, en zijne studiën op eene schitterende wijze ten einde bragt.

In de *école des ponts et chaussées* opgenomen, gelukte het hem, door een toeval, ingenieur te worden met een inkomen van 100 louis d'or. Men zond hem in deze betrekking naar Dusseldorp, waar hij zich door schranderheid en onverschrokken moed onderscheidde; maar zijne weerspannigheid deed hem naar Frankrijk terug roepen, waar hij door zijne betrekkingen uiterst koel werd ontvangen. Eene kleine winst uit de loterij, en de aanstelling als *ingénieur géographe* der Malthezer ridders, die toen door

een aanval der Turken werden bedreigd, schenen hem uit de verlegenheid te zullen redden. Daar hij echter de onvoorzigtigheid had, vóór de vaststelling van zijn jaargeld, naar Maltha onder zeil te gaan, was niet alleen zijne reis vol onaangenaamheden, maar moest hij zelfs onverrichter zake terugkeren. Te vergeefs wendde hij zich tot zijne familie en tot de regeering om onderstand; hij zag zich ten laatste genoodzaakt zijn onderhoud te zoeken, met het geven van onderwijs in de wiskunde, waarin hij nogtans weinig slaagde, dewijl de kunst om zijne kundigheden aan anderen mede te deelen, hem geheel vreemd was.

Hij begaf zich naar Amsterdam, waar hij eenige maanden aan een tijdschrift werkte; dit was hem evenwel te eentonig, en hij besloot naar Petersburg te gaan, hopende op de bescherming van Keizerin Catharina, en de gelegenheid om aan het meer Aral eene republiek te stichten, waarvan hij de wetgever zou zijn. De Keizerin schonk hem den rang van kapitein en een jaargeld van 4500 francs, maar zond hem in plaats van naar 't meer Aral, als ingenieur naar Finland om het verdedigingstelsel te regelen: eene taak, waarvan hij zich loffelijk kweet.

De schoone loopbaan, welke hem nu geopend was, ontiep hij weder, om zich naar Warschau te begeven, waar hij, in plaats van de vrijheid der Polen te helpen bevechten, gelijk zijn eerste plan was, een jaar lang op kosten eener Poolse vorstin leefde, die genegenheid voor hem had opgevat. De bloedverwanten der Poolse schoone verjaagden Bernardin, die nog eens dergelijke avonturen in Dresden en Berlijn had, en in 1766, na te vergeefs op eene voordeelige betrekking onder Frederik den Grooten gewacht te hebben, naar Frankrijk terugkeerde, zonder eenige middelen. De betrekking van ingenieur op Isle de France redde hem uit den nood.

Vervuld met het grootsche voornemen om als wetgever van Madagascar op te treden, ging hij onder zeil, geraakte echter spoedig in onmin met de officieren en den gouverneur van 't eiland; moest terug keren, en bevond zich in

1771 weder te Parijs, zonder bestaan, maar rijk aan ondervinding en — Isle de France gezien hebbende.

Van nu af wilde hij zijne overdreven plannen laten varen en zich geheel aan de wetenschappen wijden. Zijn zonderling karakter maakte hem nogtans de meeste geleerden tot vijanden, hetwelk hem vele onaangenaamheden berokkende en oorzaak was, dat hij niet dan met groote moeite een uitgever voor zijne eerste werken kon vinden. J. J. Rousseau echter werd zijn vriend.

Zijne pen bragt hem genoeg op om onbezorgd te kunnen leven, ofschoon men hem veel te kort deed. De vijftig uitgaven, die in een jaar van zijn *Paul et Virginie* verscheenen, waren bijna allen nadrukken. Hoewel Bernardin weinig voordeel daarbij had, bewijst het toch welk een ongehoorden opgang dit wegslepend werkje maakte. Het werd vertaald in bijna alle levende talen; gelezen in alle standen door jong en oud, zelfs in de streken, waar hij er de eerste indrukken voor had ontvangen.

Toen hij aan zijne *Chaumière indienne* werkte, woonde hij te Etiolle, een dorp nabij de Seine. Eens dat hij hier eene morgenwandeling deed, raakte hij verdwaald in 't bosch en zette zich eindelijk vermoeid onder een boom neder. Daar naderen hem eensklaps eenige leden van een groot gezelschap, dat ter jacht was, en Bernardin neemt deze gelegenheid waar om den rechten weg en eenige verkwikking te vragen. Terwijl men aan zijn verzoek met bereidwilligheid beantwoordt, komen nog andere jagers en bedienden, waaronder eenige negers, die den grijsaard met eerbied aanschouwen, tot dat hij door een der jagers wordt herkend en bij zijn naam genoemd. Op het hooren van dien naam worden allen van bewondering getroffen, en bovenal de negers. Zij hadden *Paul et Virginie* gelezen of hooren lezen, zij zagen daar den man, die voor de zwarten zoo welsprekend had gesproken, schieten op hem toe, kussen den zoom van zijn kleed, en — niet slechts zullen zij hem den weg wijzen, er wordt eene draagbaar gemaakt van takken, en onder vrolijk gejuich dragen de dankbaar op-

gewonden negers Bernardin naar zijne woning. — Zij wisten zeker niet welke mishandelingen de negers van hem hadden ondervonden tijdens zijn verblijf op Isle de France.

In 1791 benoemde Lodewijk XVI hem tot intendant van den Plantentuin. Na de onthoofding van den Koning, leefde hij twee jaren stil te Essone; maar toen hij in 1795 lid was geworden der Fransche Académie, trad hij op als een moedig bestrijder van de toen heerschende godloochening en van den slavenhandel.

Ofschoon Joseph Bonaparte hem een jaargeld schonk van 6000 francs, en de regeering er hem jaarlijks 2000 deed toetellen, had hij even als vroeger steeds geldgebrek, zoodat hij zich eens beklaagde, geene briefwisseling met zijne vrienden te kunnen aanhouden, omdat deze hunne brieven niet vrachtvrij verzonden. Om in zijn nood te voorzien, bezorgde hij eene uitgave van *Paul et Virginie*, die, naar gelang der platen, 172 tot 432 francs kostte.

Na den dood zijner vrouw, die hij hard behandeld had, ging hij een tweede huwelijk aan met een meisje, dat pas de kostschool verliet; en ofschoon hij altijd tegen deze inrichtingen had geijverd, zond hij er zijne eigene kinderen, Paul en Virginie genaamd, ter opvoeding heen.

Voor het senatorschap, hem, zoo men zegt, door Napoleon aangeboden, bedankte hij, om zijne dagen rustig aan de beoefening der letteren en het aankweeken zijner planten te wijden.

Zijn ouderdom bleef van lichamelijke zwakheden bevrijd, zijn geest krachtig en helder, totdat de dood hem op zeven-en-zeventigjarigen ouderdom overviel, 21 Januarij, 1814.

JACQUES DELILLE.

1738—1813.

WERKEN.

Gedichten: Les Jardins. — L'Imagination. — L'Homme des Champs. —
Les trois Règnes de la Nature. — La Pitié, enz.

Deze dichter, die niet alleen om zijne werken, maar ook door zijn beminnelijk karakter, zoo in als buiten zijn vaderland, eene groote vermaardheid verwierf, werd te Aigues Perse in Auvergne geboren, als de natuurlijke zoon van een advocaat, naar wien hij zich ook wel Montanier Delille noemde.

Nadat hij eerst te Lisieux en daarna te Amiens had gestudeerd, gaf hij eene vertaling van de *Georgica* van Virgilius in 't licht, die hij op zijn drie en twintigste jaar reeds voltooid, en gedurende de drie volgende jaren van tijd tot tijd nog beschaafd had. De groote opgang, dien deze vertaling maakte, deed de aandacht op hem vestigen, en Delille werd benoemd tot hoogleeraar aan het *Collège de France*. Weldra leverde hij nu ook oorspronkelijke gedichten, die hij, alvorens ze neder te schrijven, in 't hoofd uitwerkte, en in staat was geheel in zijn geheugen te bewaren.

Op eene reis, die hij eenigen tijd na zijne benoeming met den Hertog Choiseul-Gouffier naar Konstantinopel deed, ontwierp hij aan de verrukkelijke oevers der zeeëngte, welke den naam dier stad draagt, toen hij eens in Azië ontbeet en in Europa het middagmaal gebruikte, zijn gedicht *l'Imagination*.

Na zijne terugkomst werd hij lid der *Académie*, en bleef zulk een opgang maken, dat de opbrengst zijner werken, benevens zijne overige inkomsten, hem een vermogen deed verwerven, dat hem jaarlijks 30,000 livres rente opbragt. De omwenteling deed het hem verliezen op 600 livres rente na. Wegens zijne gehechtheid aan het oude regeering-

stelsel, meende hij de aanbieding van 't lidmaatschap van het pas opgerichte *Institut national* te moeten afwijzen; daar men echter verklaarde, dat zijne plaats dan tot zijn dood onbezet zou blijven, liet hij zich eindelijk overhalen.

De vreeselijke Robespierre, die hem bij iedere gelegenheid spaarde, wilde dat Delille de lofzangen zou vervaardigen voor de openlijke vereering der Godheid en der onsterfelijkheid, welke de booswicht toen nog wilde erkennen. In vier en twintig uren, dichtte Delille nu zijne *Dithyrambe sur l'Immortalité*, vol troostspreuken voor de goeden, maar met zulke bedreigingen voor de boozen, dat het gedicht de mannen des bloeds deed ijzen, en ongezongen bleef.

In 1794 wist hij Parijs te ontvlugten, zwierf eenige maanden in de Vogesen, en begaf zich toen naar Zwitserland. Hij toefde een geruimen tijd op het St. Pieters eiland, eens de schuilplaats van J. J. Rousseau, waar hij van de Berner regeering het burgerrecht verkreeg, en zijn *Homme des Champs* uitwerkte, waarvan hij het ontwerp reeds twintig jaar vroeger gemaakt, en sedert rijpelijk overdacht had. Nog vervaardigde hij in Zwitserland zijne *trois Règnes de la Nature*, welk gedicht de natuurkundige Cuvier met belangrijke aanteekeningen verrijkte.

Van Bazel begaf hij zich naar Londen, waar hij in den echt trad, en Miltons *Paradise lost* vertaalde. Getrouw aan zijne grondbeginselen, schetste hij in schoone verzen de gruwelen der omwenteling, terwijl het droevig lot van Lodewijk XVI hem klaagtonen ontlokte. Maar den overweldiger Napoleon, door duizenden verheven, kon hij geen lied wijden, zelfs niet toen hij in 1801 naar Frankrijk was teruggekeerd.

Hier sleet hij zijne overige twaalf levensjaren, waarvan hij de laatste in blindheid moest doorbrengen. In dezen toestand ondervond hij de innigste deelneming zijner vele vrienden, en de zorgvolste verpleging zijner teedere gade, die hij daarom zijne Antigone noemde.

Eer zijn naam zoo vermaard was geworden, had Delille

er steeds veel behagen in geschept het middagmaal te gaan gebruiken in den *Cadran-bleu*, een *hôtel* waar allerlei slag van menschen kwamen. Zich dan onbemerkt in een afgelegen hoekje te plaatsen, en met vorschenden blik en aandachtig oor de verschillende groepen waar te nemen, was hem een innig genot. Het had dan ook zulk een levendigen indruk bij hem achtergelaten, dat hij het in de jaren zijner blindheid nog eens wilde smaken; doch hoe kon hij er zich onbekend houden, daar hij zich slechts behoefde te vertoonen, om door een ieder herkend, en met gejuich begroet te worden. Hij zag er geen middel op, en toch zeide hij vaak tot zijne vrienden: »o, zie den grijsaard nog eens deze vreugde te verschaffen." Een zijner vrienden bedenkt eindelijk een plan. Deze noodigt verscheidene leden der *Académie*, benevens de voornaamste tooneelspelers van Parijs uit om hem behulpzaam te zijn. Zij vereenigen zich in eene groote zaal, plaatsen zich in verschillende groepen, die ieder een bijzonder slag van menschen moeten voorstellen, en daarop wordt Delille in zijn rijtuig gehaald. Reeds bij 't hooren van het eigenaardig gegons eener bevolkte zaal, voelt hij eene aangename gewaarwording. Hij plaatst zich met zijne Antigone en een vriend aan eene tafel, en bestelt den *garçon* (de eerste tooneelspeler uit Parijs) een middagmaal voor drie personen. Hoe verlustigde hij zich! Hier hoort hij kooplieden spreken; daar is men in verschil over de staatkunde van den dag; ginds weder hoort hij het uitzinnig gelach van eenige brooddronkenen. Delille kon niet denken, dat dit alles begoocheling was. Ten slotte nog ontstaat er in een hoek der zaal verschil over het beste werk van den dichter Delille, de een verhief dit, de ander dat werk, totdat er eindelijk een opstond en de gevolgtrekking maakte, dat als ieder zijner werken zoo verheven kon worden, zij allen te zamen wel te prijzen waren, en Delille een uitstekend dichter moest wezen. Tranen van aandoening vloeiden den gevoeligen ouden man, bij het hooren dezer woorden, over de wangen. Gedurende vijf uren hield men Delille in dezen gelukkigen waan; toen

echter begon hij aan de wezenlijkheid te twifelen, en nadat men hem de ware toedragt der zaak had medege- deeld, gaf hij zijn overstelpt gemoed door dankbare tranen lucht: getroffen, dat zooveel menschen zich hadden willen vereenigen om hem eenige gelukkige oogenblikken te ver- schaffen.

Diep betreurd door allen, die hem kenden, ontsliep hij op vijf-en-zeventigjarigen ouderdom. Zijne weduwe liet zijne rustplaats, op het kerkhof Père La Chaise, met een eenvoudig grafteeken dekken, zoo als hij dit, in de op- dragt van zijn gedicht *l'Imagination*, had beschreven.

JEAN PIERRE CLARIS DE FLORIAN.

1755—1794.

WERKEN.

Fables. — Estelle. — Galatée. — Numa Pompilius. — Guillaume Tell. — Gonzalve de Cordoue. — Nouvelles. — Comédies. — Don Quichotte, uit het Spaansch vertaald, enz.

Deze gevoelvolle schrijver werd in de Neder-Cevennen geboren, op het slot Florian, dat door zijn grootvader was gesticht. Onder de oogen van dezen man, wiens bouw- lust zoo veel geld had zoek gemaakt, dat hij zijnen kinde- ren slechts een onbeduidend vermogen kon nalaten, wies de teedere knaap op, en ontving, op de wandelingen met zijn hem dierbaren grootvader, die zachte indrukken van de liefelijke natuur, welke hij in al zijne werken heeft doen uitkomen.

Na den vroegen dood zijner moeder, maakte zich eene zachte zwaarmoedigheid van hem meester, die hem ge- durende zijn gansche leven bij is gebleven, ofschoon hij in gezellige kringen zulk eene vrolijke luim kon doen spelen, dat hij zelfs de ernstigste lieden opgeruimd wist te maken.

Toen hij zijn grootvader had verloren, werd hij naar de

kostschool te St. Hippolyte gezonden, en ontwikkelde hier zoo gelukkig, dat zijn vader besloot de uiterste zorg aan zijne opvoeding te besteden. Zijn gom, Markies de Florian, met eene nicht van Voltaire gehuwd, verhaalde dezen van den gunstigen aanleg zijns neefs, die daarop werd uitgenoodigd Ferney te komen bezoeken. Floriannet, gelijk Voltaire hem noemde, beviel zoo zeer door zijne geestigheid, dat de groote schrijver besloot hem voort te helpen.

Florian werd naar Parijs gezonden, om nader onderwijs te ontvangen, en was daarop genoodzaakt, door 't gemis van vermogen, bij den Hertog de Penthièvre in dienst treden. Terwijl men hier eens over het houden van leerredenen sprak, uitte hij de meening, dat dit zoo moeilijk niet kon wezen, en verklaarde er niet tegen op te zien, om, indien het gevorderd werd, er zelf eene te maken. De Hertog vatte hem op dit woord; men ging eene weddenschap aan om 50 louis d'or, en Florian zette zich aan 't werk. Eenige dagen later vertoonde hij zijn arbeid; het was eene leerrede over den dood. Toen hij ze aan den Hertog had voorgelezen, verklaarde deze zich overwonnen en betaalde de verloren weddenschap; terwijl de geestelijke, die uitspraak had moeten doen, Florian's leerrede in zijne gemeente deed prediken.

Na het verloopen zijner dienstjaren — men moest een bepaald aantal jaren *page* blijven — was hij besluiteloos aangaande de loopbaan, die hij moest kiezen. De ridderlijke geest, dien hem het lezen van eenige ridderromans had ingeboezemd, deed hem zijne keuze tot de krijgsdienst bepalen. Hij trad daarop in dienst, en begaf zich naar de artillerieschool te Bapaume. Hij bleef echter niet lang aan deze inrichting. De Hertog de Penthièvre, die hem zeer genegen was, benoemde hem tot luitenant en spoedig daarna tot kapitein bij zijn regiment dragonders, dat te Maubeuge lag. Na hier eenigen tijd zijn verblijf te hebben gehouden, benoemde hem zijn beschermer, zonder hem uit de dienst te ontslaan, tot kamerheer.

Zijn tijd bragt hij nu afwisselend te Parijs en op de kas-

teelen Anet en Sceaux door, en de vele vrije uren, die hij te zijner beschikking had, spoorden hem, met de aanmoediging van Voltaire, aan, om zich geheel aan de beoefening der letteren te wijden.

Reeds was zijn naam als schrijver gunstig bekend, toen hij op zekeren dag zijn uitgever bezocht, om met dezen te spreken over het drukken van zijn *Numa Pompilius*, welken hij juist had afgewerkt. Nu treedt er een bediende van den boekverkooper binnen en meldt dezen, dat zeker kunstschilder, die sedert eenige maanden ziek was geweest en vrouw en kinderen had, niet in staat was zijne rekening van 600 livres te betalen. »Dan moet hij er door de wet maar toe gedwongen worden,» antwoordt de boekverkooper, »ik moet regel in mijne zaken houden.» Geschokt door dit harde voornemen, vat Florian het woord op en zegt tot den schuldeischer: »Welnu, neem mijn handschrift in betaling voor die 600 livres van den ongelukkige; indien hij u komt betalen, kunt ge er mij verantwoording van doen, doch beloof mij er den man nimmer lastig om te vallen, noch hem mijn naam te zeggen.» Toen de schilder — het was Quéverdo — hersteld was, rustte hij niet vóór dat hij den naam zijns weldoeners had uitgevorsch, en toonde zijne dankbaarheid door Florian te verrassen met eenige schoone gravures voor zijne *Nouvelles*, welke de schrijver toen juist onder handen had. Zij bleven sedert groote vrienden.

Onder het schrikbewind werd Florian in den kerker geworpen, omdat hij edelman was en vroeger eenige gedichten ter eere van den Koning had vervaardigd. Vergeefs beriep hij zich op den vrijheidszin, die in zijne werken heerscht; vergeefs vervaardigde hij in zijn kerker den *Guillaume Tell*: zijne pogingen stieten af op de ijzeren hardvochtigheid van de mannen des bloeds. Slechts den edelen Boissy d'Anglas, lid der Nationale Conventie, mogt het gelukken den gekwelden schrijver de vrijheid te doen wedergeven.

De onrechtvaardige behandeling echter, welke hem hevig had geschokt, het slechte voedsel in de gevangenis en

de verpestende kerkerlucht, hadden zijne teedere gezondheid geknakt. Hij begaf zich naar Sceaux, werd daar bedlegerig, en blies den adem uit, slechts acht en dertig jaar oud.

STAEL-HOLSTEIN.

1766—1817.

WERKEN.

Proza: Corinne. — *Considérations sur la Révolution française.* —
Delphine. — *De l'Allemagne.* — *Les dix années d'exil.*
Treurspelen: Sappho. — *Généviève de Brabant*, enz.

Anne Louise Germaine Necker, dochter van den beken- den Franschen minister van dien naam, werd te Parijs geboren, toen haar vader nog schrijver was bij den bankier Thélusson.

Reeds in hare vroegste kindsheid legde zij buitengewone gaven des geestes aan den dag, zoodat men later van haar zeide: »*Elle avait toujours été jeune et ne fut jamais enfant.*» Als kind hield zij zich gaarne bezig met poppen, welke zij treurspelen deed uitvoeren: eene neiging, die hare streng Calvinistische moeder ten hoogste misprees.

De omgang met de voornaamste Fransche geleerden, die haars vaders huis bezochten, droeg veel bij tot de vlugge ontwikkeling van haar geest; doch haar ligchaam leed hieronder, en zij moest zich in de vrije natuur begeven om hare gezondheid te versterken. Zij ging daarom met hare moeder naar St. Ouen, een lustoord, waar haar vader dikwijls zijne zorgen kwam vergeten in de nabijheid zijner dierbare dochter, welke hij met zulk eene innige liefde beminde, dat het de ijverzucht harer moeder opwekte.

Twintig jaar oud schonk zij hare hand aan den Baron Stael-Holstein, gezant van Zweden te Parijs; doch niet dan nadat de koningin, Marie Antoinette, van Gustaaf III had

verkregen, dat de baron in Frankrijk kon blijven; want zij kon niet besluiten haar geliefd land te verlaten.

Met al de kracht harer wegslepene voordragt, hielp zij de omwenteling voorbereiden; doch toen de ongehoorde gruwelen hare oogen openden, stelde zij al hare pogingen in 't werk, om de ongelukkige slagtoffers aan de handen der beulen te ontrukken; zelfs beraamde zij, na de gevangenneming van den koning te Varennes, een plan om den ongelukkigen vorst met zijne familie te redden.

Zij haatte Napoleon, wel inziende dat al zijne bemoeijingen in dwingelandij en overheersching zouden uitloopen. Toen hij haar liet voorstellen zich bij zijne partij aan te sluiten, dewijl hij haar dan de twee milioen francs zou uitbetalen, die haar vader in de schatkist had gestort, sloeg zij dit niet alleen af, maar vermaande Napoleon daarenboven, zich wat binnen de palen te houden.

Ook hinderde het Napoleon, dat zij zoo vaak haar door hem gehaten vader te Coppet, nabij Genève, ging bezoeken. Eens van daar terug komende werd haar medegeedeeld, dat hare vrijheid werd bedreigd. Zij hield zich eenigen tijd verborgen, meende daarna vergeten te zijn, en vestigde zich weder op een klein landgoed nabij Parijs. Plotseling kreeg zij hier bevel, zich binnen de vier en twintig uur op veertig mijlen van Parijs te gaan verwijderen; de uitgave van haar roman *Delphine* was hiervan de oorzaak.

Zij begaf zich eerst naar Weimar, waar zij zich door den omgang met Schiller, Goethe en Wieland de Deutsche letterkunde eigen maakte, en vervolgens naar Berlijn, waar zij met voorkomendheid door 't hof werd opgenomen.

De onverwachte dood van haar zoo teeder geliefden vader riep haar terug naar haar geboorteland. Ontroostbaar over het verdriet hem vóór zijn dood nog niet eenmaal te hebben gezien, en gedrukt door zooveel ander lijden, ondernam zij, tot herstel van hare geschokte gezondheid, eene reis naar Italië, welke aanleiding gaf tot het vervaardigen van haar voortreffelijk werk *Corinne*. Van hier begaf zij zich naar Auxerre, toen naar Rouaan, en naderde langza-

merhand haar geliefd Parijs — doch toen laatstgenoemd werk verscheen, kreeg zij bevel Frankrijk te verlaten.

Nu ging zij naar Weenen en werd hier door alle voorname personen met de grootste achting ontvangen, doch keerde weldra naar Coppet terug, waar zij haar tijd doorbragt met voor het tooneel te arbeiden en haar beroemd werk, *de l'Allemagne*, te voltooijen. Om beter voor de uitgave te kunnen zorgen, waagde zij zich in Frankrijk. Reeds waren tien-duizend exemplaren afgedrukt, toen Napoleon, onder voorwendsel dat het werk niet Fransch genoeg was, beslag er op legde en alles deed vernietigen op één handschrift na, dat de schrijfster had achter gehouden.

Zij wekte Napoleon's haat nog meer op toen zij, uitgenoodigd om bij de geboorte van den Koning van Rome hare talenten te doen gelden, antwoordde, dat hare wenschen voor het kind zich bepaalden bij eene goede min. Dewijl zij daarenboven Napoleon met den naam van *Robespierre à Cheval* had bestempeld, werd haar verboden zich verder dan twee uur van Coppet te verwijderen.

Hier trad zij ten tweeden male in 't huwelijk met den heer de Rocca. Den naam, dien zij als schrijfster voerde, niet willende verliezen, is zij er nooit voor uitgekomen, doch haar testament heeft dit huwelijk buiten allen twijfel gesteld. Rocca had zich in Spanje door buitengewone dapperheid onderscheiden en was, door wonden verminkt, genoodzaakt geworden de krijgsdienst te verlaten. Hij begaf zich naar Genève, waar eenige woorden van deelneming hem zoo zeer voor Mevrouw de Stael innamen, dat hij uitriep: »Je l'aimera tellement, qu'elle finira par m'épouser.» Het gebeurde, en hunne wederzijdsche liefde bleef onverzwakt tot den dood.

Om verdere vervolgingen te ontgaan, ontsnapte zij in 1812 naar Weenen; maar ook hier niet veilig zijnde, vlugtte zij door Galicië en Podolië naar Moskou, en bij 't naderen der Franschen naar Petersburg. Zij werd er door het keizerlijk hof met onderscheiding ontvangen, doch scheepte zich, na een kort oponthoud te Abo, in naar Zweden. Toen

haar jeugdige zoon hier, als een offer van valsch eergevoel, in een tweegevecht was gevallen, wekte dit land te zeer hare treurigheid op om er langer te toeven, en zij ging naar Londen.

Na de Restauratie betrad zij Frankrijk weder, en vlugtte gedurende de Honderd Dagen naar Coppet. Napoleon liet haar uitnoodigen te Parijs te komen, *om hem behulpzaam te zijn in 't verbreiden zijner constitutioneele denkbeelden*; zij gaf tot antwoord: »Il s'est passé de constitution et de moi pendant douze ans; et à présent même, il ne nous aime guère plus l'une que l'autre.»

In 1816 keerde zij naar Parijs terug en ontving van Lodewijk XVIII, die haar zeer genegen was, de gelden, welke zij van de schatkist nog had te vorderen. Zij ondernam weder eene reis naar Italië, hield eenigen tijd haar verblijf te Piza, en keerde met eene afnemende gezondheid terug. Het veelvuldig gebruik van opium, waaraan zij verslaafd was geraakt, deed hare krachten allengs verminderen, en trots alle pogingen der geneeskunde, overleed zij te Parijs, een en vijftig jaar oud. Zes maanden daarna overleed Rocca op een-en-dertigjarigen ouderdom.

FRANÇOIS AUGUSTE VICOMTE DE CHATEAUBRIAND.

1769—1848.

WERKEN.

Essai sur les Révolutions. — Les Natchez. — Génie du Christianisme. — Atala. — René. — Les Martyrs. — Itinéraire de Paris à Jerusalem. — Le dernier des Abencerages. — Mémoires d'Outretombe, enz. benevens eenige Gedichten.

Deze schrijver werd te Combourg nabij St. Malo in Bretagne geboren. Zijn vader wilde hem voor de zeedienst, zijne moeder tot geestelijke opleiden. Ofschoon hij met ijver

voor beide betrekkingen studeerde, koos hij later de krijgsveld-dienst, en werd op zijn achttiende jaar kapitein.

Door bemiddeling van zijn ouderen broeder, kwam hij aan 't hof van Lodewijk XVI, maar gevoelde zich hier zoo ongelukkig, dat hij deze hooge sfeer vrijwillig verliet.

Opgetogen door den Amerikaanschen vrijheidsoorlog, begaf hij zich in 1790 naar Noord-Amerika, waar hij bij de Huronen, uit een Engelsch nieuwsblad, de vlugt en gevangenneming des Konings vernam. Terstond schepte hij zich weder in, nam dienst in het leger der uitgewekenen, en werd bij de belegering van Thionville door een kogel zwaar gewond.

Na zijn herstel begaf hij zich naar Londen, waar hij zijn onderhoud moest zoeken met vertaalwerk en het geven van onderwijs in de Fransche taal. Ook verscheen hier van hem een werk over de Fransche omwenteling, dat later tegen zijn zin is uitgegeven, niet alleen omdat het bij zijne volgende voortbrengselen achterstaat, maar ook omdat hij sedert van denkwijze veranderde.

Toen Napoleon zich tot eersten consul had opgewerkt, keerde Chateaubriand naar Frankrijk terug, en nam toen met zijne vrienden La Harpe en Fontanes de uitgave van den *Mercure de France* op zich, waarin hij zijn *Atala*, in de wouden van Amerika ontworpen, plaatste, met eene voorrede, die zeer streelend was voor den eersten consul.

Zijn *Génie du Christianisme* verscheen op een gunstig oogenblik, daar de geestelijkheid in Frankrijk er zich nog niet aan had gewaagd de ongodsdienstige werken, welke in dien tijd zoo veel opgang maakten, te bestrijden. Eerst juichte zij het werk toe; later plaatste zij het op de lijst der verboden boeken. Napoleon vond in het werk zóó veel behagen, daar het zijn doel, om de Fransche kerk weder met den pauselijken stoel te vereenigen, ondersteunde, dat hij den schrijver als gezantschapsecretaris, met den kardinaal Fesch naar Rome zond. Op de puinhoopen der oude stad bestudeerde Chateaubriand geschiedenis en kunsten, en vormde hij het eerste ontwerp van zijn werk *Les Martyrs*.

Zijne staatkundige betrekking beviel hem hier echter niet, en dewijl Napoleon hem niet uit zijne dienst wilde ontslaan, werd hij als afgezant naar Walliserland gezonden. Toen echter Napoleon naar de kroon greep, en tot ontzetting van geheel Frankrijk den Hertog van Enghien deed ter dood brengen, vorderde hij met mannelijken ernst en niet zonder levensgevaar zijn ontslag. Napoleon liet hem ongemoeid, en nu besloot Chateaubriand tot zijne groote reis over Griekenland naar Palestina, en door Noord-Afrika en Spanje terug, waarna hij eenigen tijd op zijn landgoed Val-au-Loup, nabij Aulney, ging leven. Toen er door den dood van den dichter Chénier eene plaats in het *Institut* openviel, was Napoleon de eerste, die den wenk gaf haar door Chateaubriand te doen vervullen. In plaats echter van, volgens het aangenomen gebruik, eene lofrede op zijn voorganger te houden, veroorloofde hij zich zulke hevige aanvallen tegen Chénier en de omwenteling, dat Napoleon de benoeming vernietigde en hem beval Parijs te verlaten. Hij beproefde, door het aanhalen van eenige uitdrukkingen uit zijne vroegere werken, den overheerscher met zich te verzoenen, doch 't baatte niet.

Nu hield hij zich rustig tot 1814, toen, eenige dagen na de inname van Parijs, een vlugschrift van hem verscheen, waarvan Lodewijk XVIII zeide, dat het hem zooveel als een leger van 50,000 man had geholpen. Daarop gaf hij nog een geschrift uit in 't belang der Bourbons, waaraan Lodewijk hem zou geholpen hebben.

Toen Napoleon Elba had weten te ontvlugten, begaf zich Chateaubriand met den Koning naar Gent, schreef van hier tegen Napoleon, doch zoo onstaatkundig, dat deze er zijn voordeel mede deed, door het geschrift te laten herdrukken en zooveel mogelijk verspreiden. Na den slag bij Waterloo keerde hij naar Frankrijk terug en werd staatsminister en pair. Doch zijn ijver voor het koningschap begon weldra te verslaauwen, en hij werd zóó liberaal, dat men hem uit den staatsraad drong. Nu schreef hij eerst met hevigheid tegen de censuur, en vóór de onderdrukte geestelijkheid;

maar weldra zocht hij alle gelegenheden op, om de gunst van 't hof te herwinnen: hij bezorgde, onder anderen, aan de Hertogin van Berry, bij den doop van den Hertog van Bordeaux, een fleschje met water uit den Jordaan. Een geschrift waarin hij de Bourbons met de uitgezochteste bewoordingen lof toezwaaide, deed hem zijn doel bereiken: men maakte hem afgezant te Berlijn, en bij zijne terugkomst weder staatsminister. Daarna de betrekking van buitengewoon gezant te Londen en die van gevolmagtigde bij het congres van Verona bekleed hebbende, werd hij minister van buitenlandsche zaken; raakte echter weldra in verschil met zijn ambtgenoot Villèle, en kreeg in 1824 op eene barsche wijze zijn ontslag te huis. Nu schaarde hij zich op nieuw aan de zijde der oppositie, schreef met welsprekendheid tegen de weder ingevoerde censuur, en verdedigde in zijne *Note sur la Grèce* de zaak der Grieken.

In 1826 bezorgde hij de eerste volledige uitgave zijner werken, waarvan hij het handschrift voor 600000 francs verkocht; later liet hij 100000 francs hiervan vallen. Twee jaar daarna werd hij weder naar Rome afgevaardigd, waar hij voor de vergaderde kardinalen eene treffende rede hield over vooruitgang en beschaving, en keerde in 't volgende jaar ambteloos terug.

Gedurende de Julijdagen bevond hij zich te Dieppe, bij zijne vriendin Mevrouw Récamier. Op de eerste tijding van den opstand ijlt hij naar Parijs, wordt door het volk herkend, en onder 't geroep van: Leve de Vrijheid! Weg met de Bourbons! in triomf over de barricaden gedragen. Eenige dagen daarna hield hij in de kamer der pairs eene schoone rede ten gunste van den Hertog van Bordeaux, en beloofde eeuwige trouw aan den verdreven vorstenstam. Den Burgerkoning Louis Philippe weigerde hij den eed van getrouwheid, en verliet daarop de kamer der pairs: een stap, die hem van een inkomen van 12000 francs beroofde.

Sedert bleef hij den Hertog van Bordeaux getrouw. »Ik ben de Bourbons toegedaan,» zeide hij, »uit eer; de vorstelijke regeering, volgens verstand en overtuiging; de re-

publiek.
na zijn
aan de
niet ge
Hij st
na nog
lijk wen
elland te
eenigen

publiek, door karakter en neiging." Zijn laatste werk, dat na zijn dood is uitgegeven, *Mémoires d'outretombe*, heeft aan de hooge verwachtingen, die men er van koesterde, niet geheel voldaan.

Hij stierf in den ouderdom van negen en zeventig jaar, na nog den val van Louis Philippe beleefd te hebben. Zijn lijk werd naar St. Malo gebragt en bijgezet op het naburig eiland *le grand Bey*, in de begraafplaats, welke hij daar eenigen tijd vroeger voor zich had laten inrichten.

INLEIDING TOT DE BEKNOPTTE LEVENSSCHETSEN
VAN DE VOORNAAMSTE LETTERKUNDIGEN
VAN ENGELAND.

De naauwe betrekking, waarin de Engelsche vorsten, sedert Willem den veroveraar, tot Frankrijk stonden, en de honderdjarige oorlog met dit rijk, gevoegd bij de binnenlandsche onlusten, hadden op de Engelsche letterkunde zeer nadeelig gewerkt. Het eerste schoone tijdperk brak daarvoor aan, toen, omstreeks de zestiende eeuw, het huis van Tudor den Engelschen troon beklom, en de gedwongen gemeenschap met het buitenland werd verbroken.

Ofschoon Hendrik VIII despotisch regeerde en zelfs den dichter Thomas More deed ombrengen, dewijl deze zijne goedkeuring weigerde te hechten aan het doodvonnis van Anne Boleyn, kreeg onder hem de natie meer zelfstandigheid. De heerschzucht der vorsten had den naijver van den adel opgewekt, en terwijl beiden elkander in evenwigt hielden, haalde het volk ruimer adem. Onder Elisabeth geraakte de staat tot groot aanzien, en toen de geestdrift ten top steeg om 't gevaar, waarmede de onoverwinnelijke vloot dreigde, af te weren, deelden ook de letteren in de algemeene belangstelling.

Nadat Schotland en Engeland eene menigte nog geprezen balladen hadden voortgebracht, verrees Shakspere, die met zijne onovertroffen werken het Engelsch tooneel verrijkte, terwijl in denzelfden tijd Ben Jonson, maar bovenal Spenser zich verdienstelijk maakten. Bevrijd van allen buitenlandschen invloed, ontwikkelden zij een echt nationaal

karakte
gelsche
volken
He
nen op
hadden
de scho
duivels
gospel i
schen di
Met d
die lan
tot eer
ontslot
ingetog
maakt
gebonden
werken
den Fran
betere ri
lem III,
Bill of
vorsten
Onde
Unie me
schiep D
de East
prozastuk
en laten
zoodanig
jeugdige
bijzonder
Na der
van Han
goldsien
der Room
de natie

karakter in hunne geschriften, iets waardoor zich de Engelsche letterkunde in 't algemeen boven die van andere volken onderscheidt.

Het tooneel geraakte geheel in verval toen de Puriteinen op 't kussen waren geraakt, en hun Koning Karel I hadden omgebragt (1649). In hun dollen ijver kreten zij de schoone kunsten en wetenschappen voor werken des duivels uit, sloten de schouwburgen, verboden zelfs 't orgelspel in de kerken; doch begunstigten den republikeinsehen dichter Milton.

Met de herstelling der monarchie (1660) geraakte Dryden, die lang de wetgever op den Engelschen zangberg bleef, tot eer en aanzien; de schouwburgen werden wederom ontsloten, en de overdrevene gestrengheid en uiterlijke ingetogenheid, welke onder de republiek hadden geheerscht, maakten nu plaats voor eene buitensporige losheid en ongebondenheid. Deze geest straalt ten zeerste door in de werken der tooneeldichters van dien tijd, welke geheel den Franschen smaak volgden. Maar er kwam weér eene betere richting toen, onder het koningschap van onzen Willem III, de Engelsche natie zich door den zoogenoemden *Bill of Rights* (1689) voor altijd tegen de dwingelandij der vorsten zag gewaarborgd.

Onder de regeering van Koningin Anna, die door de Unie met Schotland beide landen tot een geheel vereenigde, schiep Daniel Defoe den Engelschen roman en ontstonden de *Essayisten*, die in tijdschriften min of meer beknopte prozastukken leverden, waarin zij den mensch in zijn doen en laten voorstelden en treffend de zeden schilderden. Als zoodanig muntten Addison en Steele uit, boven wie hun jeugdige vriend Pope als dichter uitblonk, terwijl Swift bijzonder gelukkig het proza beoefende.

Na den dood van Koningin Anna (1774) werd door 't huis van Hanover, dat nu den troon besteed, de vrijheid van godsdienst verzekerd tegen de Jacobieten of voorstanders der Roomsche godsdienst, en opende zich een tijdvak, waarin de natie adem kon scheppen, na de langdurige binnenland-

sche onlusten en buitenlandsche oorlogen. Maar terwijl handel en scheepvaart bloeiden, verviel het volk tot eene dierlijke ongebondenheid, waartegen de *Methodisten* zich verhieven, die in een ander uiterste vervielen, langs straten en wegen bekering predikten, maar toch daardoor voor velen weldadig werkten. De hoogere standen, hoezeer ook overgegeven aan weelde en genot, bleven evenwel prijs stellen op de letteren, en geen Engelschman kon zich beschaafd rekenen, die niet te Oxford of Cambridge had gestudeerd. In dezen tijd leefden de dichters Thomson en Young, de romanschrijver en dichter Goldsmith, de humorist Sterne, de geschiedschrijver Hume enz.

Kort voor 't einde der achttiende eeuw was men minder gelukkig in de voortbrengselen der poëzij, doch werden de werken van Shakspeare uit het stof gehaald en op nieuw naar waarde geschat. Ook brak voor de Engelsche letterkunde een geheel nieuw en glansrijk tijdvak aan, toen de natie in geestdrift geraakte door de wel met tusschenpoozen, doch tevens hardnekkig gevoerde oorlogen met Frankrijk, en deze glansrijk ten einde bragt. De dichtstukken van Byron, Cowper, Coleridge en anderen verwierven alom bewondering, terwijl Walter Scott eerst als dichter en daarna als romanschrijver geheel Europa boeide.

Geliefde

Deze
van Lo
betrekk
Hij st
waar hi
ingeschr
ter in d
had hij
later als
Londen
Hier
meer a
geschie
Spenser
de daari
ney an
Onder h
roep d
gij niet
Door
Graaf va
zaken v
geboren
Na zij
geboord

EDMUND SPENSER.

1553—1599.

WERKEN.

Gedichten: *Shepherd's Calender*. — *Faery Queen*. — *The tears of the Muses*. — *Mother Hubbard*. — *Epithalamion*, enz.

Deze groote dichter werd te East-Smithfield, een gedeelte van Londen, geboren. De stand zijner ouders en hunne betrekking tot het oude geslacht der Spensers zijn onbekend.

Hij studeerde zeven jaar aan de hoogeschool te Cambridge, waar hij als *Sizer*, de geringste stand van student, was ingeschreven, en verkreeg toen den graad van M. A. (meester in de vrije kunsten). Bij den aanvang zijner studiën had hij eene innige vriendschap aangeknoopt met Harvey, later als sterrekundige bekend, die hem aanspoorde naar Londen te komen.

Hier geraakte hij in kennis met den als dichter, doch meer als prozaschrijver geroemden Philip Sidney, in onze geschiedenis bekend door zijn edel sneven bij Zutphen, wien Spenser zijn *Shepherd's Calender* opdroeg. Verrukt door de daarin voorkomende schoone beschrijvingen, gelast Sidney aan zijn rentmeester den dichter 50 p. St. te brengen. Onder het lezen verdubbelt, verviervoudigt hij de som, en roept den rentmeester eindelijk toe: »Spoed u toch, indien gij niet wilt dat ik arm worde.»

Door dezen magtigen beschermer werd Spenser aan den Graaf van Leicester voorgesteld, die hem met eenige staatszaken van ondergeschikten aard belastte, waardoor hij, gedurende tien jaar, niets van zich deed hooren.

Na zijne hoop vaak vergeefs op de gunst der grooten gebouwd te hebben, werd hij eindelijk met Lord Grey,

als diens geheimschrijver, naar Ierland gezonden, van waar hij twee jaar later terugkeerde en toen van de kroon een gedeelte der verbeurdverklaarde goederen van den Graaf Desmond, in 't graafschap Cork, ontving.

Nu betrok hij het kasteel Kilcolman, welks schilderachtige ligging zich zoo treffend aan zijn dichterlijk gemoed paarde; trad in 't huwelijk met de »Elisabeth» zijner gezangen, en gaf zich geheel over aan letteroefeningen. Dikwerf werd hij hier bezocht door Walther Raleigh, insgelijks verrijkt door een gedeelte der bezittingen van den beroofden Desmond, en door Spenser den herder van den oceaan genoemd.

Onder de heerlijke indrukken eener schoone natuur en de genoegens van vriendschap en huiselijk geluk, voltooide hij hier het grootste gedeelte van zijne Faery Queen, die volgens het ontwerp uit twaalf boeken zou bestaan, waarvan elk de behandeling eener bijzondere deugd zou bevatten. Na de voltoojing der drie eerste boeken, waarvan het eerste, de Ridder van het roode Kruis, de heiligheid; het tweede, Sir Guyon, de matigheid; het derde, Britomartis, eene amazone, de kuischheid voorstelt, legaf hij zich met Raleigh naar Londen, om voor de uitgave te zorgen. Het werk maakte een onbeschrijflijken opgang, en Koningin Elisabeth, aan wie het was opgedragen, schonk den dichter eene jaarwedde van 50 p. St.

Zes jaar later gaf hij het tweede drielal in 't licht, dat bij 't eerste veel achter staat. De overige boeken, waarvan slechts eenige brokstukken bestaan, zouden door de nalatigheid van een bediende, op de reis van Ierland naar Londen, verloren zijn geraakt. Mogt het waar zijn, dan zou zulks voordeelig zijn te noemen voor 's dichters roem, die zelfs gewonnen zou hebben, indien dit lot ook aan het tweede drielal ware overkomen.

Twee jaar na de uitgave van het tweede drielal, werd hij 't slagtoffer van een opstand in Ierland, waar hij zich, als een groot voorstander van de volstreckte magt, in haat had gebracht. Het grimmige volk valt op Kilcolman aan, plundert en brandt, zoodat Spenser en zijne gade het ter

naauwe
ring do
gebouw
Vera
Londen
dom va
plaats i
dichter

Treurspeel
Leer
Bie

Over
tooneel
enkele
ter ho
hem de
wedijve
uitputte
ders in
ten hem
moest e
weét le
uit vers
stellen.

Shaks
valer, n
welk to
krompen
jeugd he

naauwernood ontkomen. Een jong kind was in de verwar-
ring door de ouders achtergelaten, en verbrandde met het
gebouw.

Verarmd en diep ter neêr gedrukt, begaf hij zich naar
Londen, waar hij na drie maanden overleed in den ouder-
dom van zes en veertig jaar. Men schonk hem eene rust-
plaats in de Westminster abdij, naast het graf van den
dichter Chaucer.

WILLIAM SHAKSPERE.

1564—1616.

WERKEN.

Treurspelen: Hamlet. — Macbeth. — Othello. — The Tempest. — King
Lear. — The Merchant of Venice. — Romeo and Juliet. —
Richard II. — Henry IV. — The Gentleman of Verona, enz.

Over de geschiedenis van dezen grootsten der Engelsche
tooneeldichters, ligt een waas, door welks openingen alleen
enkele voorvallen zijns levens zichtbaar zijn. Ofschoon de dichter
hoog stond aangeschreven bij zijne tijdgenooten, die
hem den *gentle Shakspeare* noemden, terwijl tooneelspelers
wedijverden in de rollen zijner stukken; boekdrukkers zich
uitputteden in prachtige uitgaven zijner werken, en schil-
ders in de voorstelling der verschillende tooneelen, wis-
ten hem zijne eerste nakomelingen niet te waardeeren. Er
moest eene eeuw verlopen, eer men zijne meesterstukken
weêr leerde begrijpen, en na dien tijd heeft men getracht,
uit verstrooide berichten zijne levensbeschrijving zamen te
stellen.

Shakspeare werd geboren te Stratford on Avon, waar zijn
vader, na wolkammer te zijn geweest, door een rijk hu-
welijk tot meer aanzien geraakte, doch naderhand tot be-
krompen omstandigheden verviel. Hoe Shakspeare zijne
jeugd heeft doorgebracht is onzeker, doch stellig heeft hij,

bij eenige beoefening der oude talen, den mensch bestudeerd. Op zijn achttiende jaar trad hij in 't huwelijk met eene vrouw, die zeven jaar ouder was dan hij, en spoedig daarna begaf hij zich naar Londen.

Deze verandering van woonplaats wordt door sommigen gedeeltelijk toegeschreven aan 't volgende voorval, waarvan echter de waarheid in 't geheel niet is bewezen. Op zekeren dag zou Shakspere zich begeven hebben op de domeinen van Sir Thomas Lucy, om daar wild te stroopen. De bedienden van den Squire weten hem te verrassen, en sluiten hem op in den kerker van 't slot. Den volgenden dag moet Shakspere voor den Squire verschijnen, en wordt door dezen zoo duchtig doorgehaald, dat hij, in toorn ontstoken, op zijne beurt den Squire in een schotschrift op eene vinnige wijze hekelt. Dat hij zich nu voor Sir Lucy uit de voeten moest maken laat zich begrijpen.

In Londen trad hij op als tooneelspeler en tooneeldichter, welke betrekkingen veeltijds vereenigd werden, daar beide een sober bestaan opleverden. De tooneelbestuurders kochten het recht van eigendom van een stuk, in den regel, voor 6 p. St. 13 sh.; aan Shakspere echter zou eens 1000 p. St. zijn geschonken.

Hij begaf zich in den troep der Blackfriars en behoorde weldra tot de elf, later tot de acht eigenaars van dezen schouwburg; ook moet de *garde-robe*, ter waarde van ruim 6000 p. St. hem hebben toebehoord, en had hij in alles een inkomen van 1500 p. St. 's jaars.

Op het tooneel werd hij in de uitvoering van de rol van den geest uit zijn Hamlet zeer geprezen door zijne medespelers, die hem ook roemden, dewijl hij in geen zijner geschriften ooit een regel doorhaalde.

Het dient hier opgemerkt te worden, dat in Shakspere's tijd de vrouwenrollen door jongelingen werden vervuld, en dat vrouwen slechts gemaskerd den schouwburg mogten bezoeken. Aldus konden zij dan uitdrukkingen aanhooren, waarvan men zich anders in tegenwoordigheid der vrouw onthield.

Met
waar h
Elisabe
de zoe
hij ger
't bezit
Na 16
koninkl
den. en
genot v
jaar ha

Hymn

Mit
als con
gespro
hem ve
door in
vrijheids
Voor
dragen,
den, zo
Dit pla
den jon
letteren
teijk g
oud, toe
Na op
te hebbe

Met hoeveel voldoening Shakspere ook in Londen was, waar hij dagelijks nieuwe lauweren oogstte, en Koningin Elisabeth dikwijls onder de toeschouwers telde, toch bleef de zucht voor 't buitenleven hem bij. Ieder jaar bezocht hij geregeld Stratford, en geraakte daar, door aankoop, in 't bezit van een aanzienlijk goed.

Na 1604 komt zijn naam niet meer voor op de lijst der koninklijke tooneelstukken. In 1612 verliet hij voor goed Londen, en stierf vier jaar later op zijne bezitting, in 't volle genot van zijn roem, juist toen hij zijn twee en vijftigste jaar had uitgeleefd.

JOHN MILTON.

1608—1674.

WERKEN.

Hymn on Nativity. — Comus. — L' Allegro. — Il Penseroso. — Paradise lost. — Paradise regained.

Milton werd te Londen geboren. Zijn vader, in der tijd als componist geroemd, en uit een oud Katholijk geslacht gesproten, ging tot de Protestantsche kerk over, hetgeen hem veel lijden en vervolging op den hals haalde, waardoor in de borst van zijn dichterlijken zoon eene onbeperkte vrijheidszucht werd geplant.

Voor zijne opvoeding werd de meest mogelijke zorg gedragen, en met het doel om hem geestelijke te laten worden, zond hem zijn vader naar de hoogeschool te Cambridge. Dit plan strookte echter niet zeer met de wenschen van den jongen Milton, die zich liever aan de beoefening der letteren wijdde. Reeds vroeg gaf hij blijken van zijn dichterlijk genie, en hij was nog slechts een en twintig jaar oud, toen zijn *Hymn on Nativity* 't licht zag.

Na op zijn vier en twintigste jaar den graad van M. A. te hebben verkregen, keerde hij naar 't ouderlijke huis

terug, waar hij zich nog vijf jaren bezig hield met de studie der oude letteren; ook vervaardigde hij in dezen tijd verscheidene zijner werken, onder anderen *Lycidus*, een gedicht op een zijner collége-vrienden, die op eene reis van Chester naar Ierland, door schipbreuk was omgekomen.

In 1638 deed hij eene reis naar Italië, waar hij, behalve vele andere uitstekende vernuften, ook Galileï, het ongelukkig slagtoffer van onwetendheid en inquisitie, in zijn kerker bezocht. Op deze reis, zegt men, zou hij na het zien van een tooneelstuk, *Adam en Eva*, het eerste ontwerp van zijn *Paradise lost* hebben opgevat; maar voorzeker bleef de beschouwing van de kunststukken, die hij in Rome en Florence aantrof, niet zonder invloed op de schoone gedaantebeschrijvingen, welke in genoemd werk voorkomen, zooals die van Adam en Eva, den engel Raphaël, enz.

In Engeland teruggekeerd, trad hij in den echt met Mary Powell, aan wie het afgetrokken en studeerend leven van den dichter zóó weinig beviel, dat zij, eene maand na de voltrekking van 't huwelijk, een bezoek bij hare ouders ging afleggen, en niet weër verkoos tot haar echtgenoot terug te keren. Deze wilde haar nu verstooten, en zag een jaar later naar de hand eener tweede gade uit. Maar toen 't zoo ver was gekomen, bedacht zich Mary: zij viel haar echtgenoot te voet, en kreeg vergiffenis. — Edelmoedig ondersteunde Milton hare ouders, toen dezen door de omwenteling alles hadden verloren.

In 1649 werd hij secretaris van den raad van State, en bleef Cromwell dienen, zelfs nadat deze 't masker had afgeworpen; met de Restauratie nogtans verloor hij zijne betrekking. Eenigen tijd hield hij zich schuil, doch door bemiddeling zijner vrienden durfde hij zich weder vertoonen. Hij maakte zelfs een lofdicht op Karel II, en toen deze hem vraagde, waarom het zoo schoon niet was, als hetgeen hij op Cromwell had vervaardigd, gaf Milton ten antwoord: »Sire! de poëzij beweegt zich gemakkelijker in het rijk der verdichting, dan in dat der waarheid.»

Na eenige jaren aan de oogen gesukkeld te hebben, werd

hij ten g
blind, e
dochter
leeren
den, op
zouden
overigen
kwitant
ondertee
ren, de
keerd sp
schrijfh
gedicht
zigt, ve
Na e
1667 h
hem 10
overeem
lage, zij
volgend
een jaar
leefd.
e radise
in 't w
heeft g
's Mar
't gemis
maar bo
zijn oud
lieftelo
jaar oud
maal ge
schrift v

hij ten gevolge van het nachtbraken omstreeks 1652 geheel blind, en verloor bovendien zijne vrouw, welke hem drie dochters had geschonken. Hij had deze de oude talen leeren lezen, ofschoon zij alleen hare moedertaal verstonden, opdat zij hem, in zijne blindheid, zijne lievelingschrijvers zouden kunnen voorlezen. De opvoeding dezer meisjes was overigens zoo verwaarloosd — gelijk uit onlangs gevonden kwitantien blijkt, die zij na haars vaders dood moesten onderteekenen — dat de oudste in 't geheel niet kon schrijven, de middelste slecht schreef en zelfs haar naam verkeerd spelde, terwijl alleen de jongste eene tamelijk goede schrijfhand bezat. Waarschijnlijk schreef dan ook deze de gedichten op, die haar vader, na het verlies van zijn gezigt, vervaardigde.

Na eene tweede vrouw te hebben verloren, gaf hij in 1667 het voortreffelijk *Paradise lost* in 't licht, hetwelk hem 10, en den uitgever 16000 p. St. heeft opgebracht. De overeenkomst met dezen luidde, dat hij bij de eerste oplage, zijnde van 1300 exemplaren, 5 p. St. en bij iedere volgende, even zooveel zou ontvangen. De tweede volgde een paar jaar na de eerste en eene derde heeft hij niet beleefd. Weldra verscheen nevens andere stukken zijn *Paradise regained*, dat door de groote eenvoudigheid, welke in 't werk heerscht, een aanmerkelijk geringer aantal lezers heeft gevonden dan *Paradise lost*.

's Mans laatsch dachdagen waren bitter; niet alleen door 't gemis van zijn gezigt en eene vroeger gekende weelde, maar bovenal door 't gedrag zijner dochters, die hem op zijn ouden dag verlieten, en die hij van pligtverzuim en liefdeloosheid beschuldigde. Hij stierf ruim vijf en zestig jaar oud, en liet zijne weduwe — hij was voor de derde maal getrouwd — 1500 p. St. na. Alle aanspraak op 't handschrift van *Paradise lost* stond zij af voor 8 p. St.

JOHN DRYDEN.

1631—1700.

WERKEN.

Drama's: The Indian Emperor. — The Wild Gallant. — The Rival Ladies.
 Gedichten: Absalom and Achitophel. — The Medal. — Hind and Panther. — Ode on St. Cecilia. — Fables, enz.

Deze dichter, onovertroffen in zijne satiren, werd te Oldwinckle, in Northamptonshire, geboren. De oudste zoon van veertien kinderen zijnde, werd door zijne Puriteinsche ouders aan zijne opvoeding 't meest te koste gelegd. Hij studeerde te Cambridge.

Na het herstel der monarchie, bezong hij de terugkomst van Karel II, waardoor hij zich bij de Puriteinen zeer gehaat maakte; doch Dryden, die steeds met zijn eigenbelang te rade ging, trok zich dit weinig aan.

De weder ontwaakte zucht voor het tooneel deed hem besluiten, hieraan zijne krachten te wijden, en hij gaf in 1662 de *Wild Gallant* uit, waarop weldra eenige andere stukken volgden.

Hij trad in 't huwelijk met Elisabeth Howard, waardoor hij echter noch zijn geluk, noch zijn vermogen vermeerderde. Daarom zocht hij afleiding in de studie, en toen zijne vrouw wenschte een boek te zijn, om zijn gezelschap meer te genieten, gaf hij ten antwoord: "In almanak dan, zoo kan ik ieder jaar verwisselen."

Na een prozastuk over dramatische dichtkunst te hebben uitgegeven, verbond hij zich, jaarlijks drie stukken voor de koninklijke tooneelspelers te schrijven, waarvoor hem vijf vierden van een aandeel (omstreeks 300 p. St.) in de opbrengst van den schouwburg zou toekomen. Later werd hij verheven tot *poet-laureate* (hofdichter), en geraakte toen in een hevigen pennestrijd, waarin zijn genie ten schitterendst uitblonk: zooals in *Absalom and Achitophel*, eene staatkundige satire, waarin hij verscheidene hooggeplaatste personen duchtig doorhaalt.

In zijne *Religio Laici*, waarin hij de Engelsche kerk tegen de Dissenters verdedigt, straalt eene groote twijfeling door aan de geopenbaarde godsdienst; doch die twijfeling loste hij weldra op, door zich in den schoot der Katholijke kerk te werpen. Om nu zijn ijver voor de nieuw aangenomen leer eens recht goed te toonen, schreef hij zijn *Hind and Panther*, waarin de zachte, onschuldige hinde de Roomsche, en de wreede, verscheurende panther de Protestantsche kerk voorstelt! Door deze verandering van godsdienst hoopte Dryden zeer in gunst bij Jacobus II te geraken; doch deerlijk vond hij zich bedrogen, toen in 1689 onze Willem III koning van Engeland werd, want het gevolg hiervan was, dat Dryden zijne betrekking als *poet-laureate* verloor.

Het verliezen van een vast inkomen diende slechts om zijn geest des te meer op te wekken, daar hij nu van zijne pen moest leven. Hij leverde eenige vertalingen der Ouden, en gaf toen zijne zoo hoog geroemde *Ode on St. Cecilia*, algemeen bekend onder den naam van *Alexander's Feast*, in 't licht. Ook schreef hij een bundel fabelen, welke hem 250 guinjes *) opbragten: volgens de overeenkomst met zijn uitgever, om dezen, tegen genoemden prijs, 10,000 dichtregelen te vervaardigen. Het verdient hier opmerking, dat Byron, wiens roem dien van Dryden, in zijn tijd, niet overtrof, van sommige stukken een guinje voor elken regel ontving. De vertaling van Virgilius' *Eneïde* bragt den dichter 1200 p. St op. De uitgever zocht Dryden over te halen, dit werk aan Willem III op te dragen, en toen hij daarin niet slaagde, liet hij den graveur den neus van Eneas op de platen zooveel vergrooten, dat hij voldoende geleek »op den krommen voorgevel van het gelaat des *Bevrijders*."

Dryden overleed in den ouderdom van acht en zestig jaar, zóó onbemiddeld, dat er eene inschrijving werd geopend, om zijne begrafenis te bekostigen. Zijn lijk werd gebalsemd, twaalf dagen op een statiebed gelegd, en daarna in de Westminster abdij bijgezet.

*) De gouden guinje = f 12,60.

DANIEL DEFOE.

1661—1731.

WERKEN.

Proza: Robinson Crusoe. — Colonel Jack. — Memoirs of a Cavalier. —
 The History of the Great Plague in London in 1665. —
 Political History of the Devil, enz.

Deze in natuurlijkheid van stijl zoo uitmuntende schrijver werd te Londen geboren, en door zijne ouders bestemd om Presbyteriaansch prediker te worden. Tot deze betrekking voelde hij zich nogtans niet geroepen, en legde zich liever op den handel toe, waarin hij echter niet zeer slaagde.

Hij nam een werkzaam aandeel in den opstand onder den Hertog van Monmouth, en daarmede nog niet tevreden, gaf hij eene staatkundige satire in 't licht, *The true-born Englishman*, waarin hij onzen Willem III en de Nederlanders in een schoon daglicht plaatst. Ofschoon Defoe in den waren zin des woords geen dichter was, maakte dit stuk zooveel opgang, dat hij zich aangemoedigd vond, in 1702 eene satire te schrijven tegen de kerk, getiteld: *The shortest way with the dissenters*; maar hiervoor werd hij beboet, te pronk gesteld en in de gevangenis geworpen.

Gedurende de twee bange jaren, die hij in zijn kerker doorbragt, hield hij zich bezig met een tijdschrift, *The Review*, driemaal per week, op de postdagen, uit te geven, en na het herkrijgen zijner vrijheid, werd hij door Koningin Anna naar Schotland gezonden, om haar lievelingsplan, de vereeniging van Engeland en Schotland, te regelen, waarvan hij de geschiedenis heeft geschreven. Maar deze eer en dit aanzien verloor hij weder, toen hij zich nogmaals waagde aan eene staatkundige satire, waarvoor hem, behalve gevangenisstraf, eene boete van 800 p. St. werd opgelegd.

Nu gevoelde hij zich ten volle verzadigd van het schrijven van satiren, en besloot zich aan de gevolgen daarvan

nimmer
 zijne pe
 beproef
 gedrukt
 zijn ver
 roerte g
 kenden,
 werk is
 der Selk
 't schip
 nog on
 Ocean.
 gaf hem
 dat uit
 of klein
 In de
 Defoe te
 dood een
 jaar had

Gedichten:
 Debe

Deze
 ler zag
 geboorte
 doch tot
 reeds
 waarvan
 In armoe
 schouwde

nimmer meer prijs te geven. Daar hij nu evenwel van zijne pen moest leven, sloeg hij een anderen weg in en beproefde den roman. Meer dan vijf en vijftig jaar oud, gedrukt door het vele lijden, dat hij had moeten doorstaan, zijn vermogen verloren hebbende, en met eene door be-roerte gekrenkte gezondheid, schreef hij zijn zoo alom be-kenden, vertaalden en omgewerkten Robinson Crusoe. Dit werk is gegrond op de lotgevallen van den schot Alexan-der Selkirk, die wegens wangedrag door zijn kapitein van 't schip werd gezet, en twee jaren doorbragt op het toen nog onbewoonde eiland Juan Fernandez, in den stillen Oceaan. De groote aftrek, die aan dit werk te beurt viel, gaf hem moed het ingeslagen pad te blijven betreden, tot dat uit zijne vruchtbare pen twee honderd tien grootere of kleinere werken waren gevloeid.

In de laatste kommervolle jaren van zijn leven, had Defoe te worstelen met armoede en gebrek, waaraan de dood een einde maakte, toen hij den ouderdom van zeventig jaar had bereikt.

JONATHAN SWIFT.

1667—1745.

WERKEN.

Gedichten: City Shower. — Baucis and Philemon. — The Grand Question Debated. Proza: Tale of a Tub. — Gulliver's Travels, enz.

Deze als dichter, doch meer als prozaschrijver, beroemde Ier zag te Dublin het levenslicht. Daar hij nog vóór zijne geboorte zijn vader had verloren, die wel van goeden stand, doch tot armoede vervallen was, nam zijn oom hem tot zich.

Reeds vroeg openbaarde zich zijn zonderling karakter, waarvan de liefde tot Ierland een heerschende trek bleef. In armoede geboren, en door liefdadigheid opgevoed, be-schouwde hij zijn geboortedag als een rouw- en treurdag,

en zoo vaak deze wederkeerde, sloeg hij zijn bijbel open om de treffende plaatsen te lezen, waarin Job den dag zijner geboorte vervloekt.

Aanvankelijk deed hij niet veel van zich verwachten: hij studeerde flauw, en verkreeg met moeite, en door bijzondere gunst, een lagen graad; doch toen hij het roemlooze hiervan leerde inzien, werd zijn eergevoel zoodanig gekwetst, dat hij eensklaps met den grootsten ijver de studie aangreep, en in korten tijd, te Oxford, den graad van M. A. met grooten lof wist te verkrijgen.

Daarna werd hij opgenomen door Sir W. Temple, een verren bloedverwant zijner moeder, en door dezen aan Koning Willem III voorgesteld, van wiens gunst hij zich gouden bergen beloofde; doch toen hij bemerkte zich hierin misrekend te hebben, begaf hij zich in den geestelijken stand, en nam eene betrekking aan, welke 100 p. St. opbragt. Maar hij kon er zich niet in schikken, bedankte dus al zeer spoedig voor zijn ambt, en keerde nogmaals naar de woning van Sir W. Temple terug, waar hij liefdebanden aanknoopte met de dochter van diens rentmeester.

Hij bezong zijne geliefde, Hester Johnson, onder den naam van Stella, en toen hij, na den dood van Sir Temple, eene betrekking in Ierland had aangenomen, welke hem een inkomen van 200 p. St. verzekerde, volgde hem het getrouwe meisje, verzeld van eene dame van middelbaren leeftijd, in de hoop van weldra door een huwelijk aan Swift verbonden te worden.

Voreerst echter mengde hij zich liever in de staatkundige geschillen, en voerde zijne pen ten voordeele der Whigs; doch toen dezen aan zijne uitzigten op bevordering niet spoedig genoeg voldeden, keerde hij om, en schaarde zich aan de zijde der Tories. Deze voldeden voorloopig aan zijne wenschen, dewijl hij door hun invloed tot Deken van St. Patrick werd benoemd.

In dezen tijd schreef hij een zijner beste werken, *The Tale of a Tub*, dat in 1704 het licht zag, en twee en twintig jaar later, nadat hij alle uitzigt op bevordering had ver-

loren, d
versche
lier's T
bitter
zells teg
Op een
kennen,
haars va
aan haan
gevalle
Gestr
zen, ga
voedsel
kante
zou de
ter van
Nadat
slagtoe
bemind
haar. K
haar 't
aanges
Swift
een br
ken zij
den ge
Met
ren, in s
Vrees
in de l
Swift.
Eenig
in den o
zich ook
is, misse
om hem
gedachte

loren, dewijl de Whigs weér op 't kussen waren geraakt, verscheen het oorspronkelijkste zijner voortbrengselen, *Gulliver's Travels*, waarin hij met al de hevigheid van zijn verbitterd gemoed, niet slechts tegen zijne tegenstanders, maar zelfs tegen de geheele menschheid te velde trekt.

Op eene reis naar Engeland had hij nog een meisje leeren kennen, hetwelk hij zoo zeer boeide, dat zij, na den dood haars vaders, besloot Swift naar Ierland te volgen, waar aan haar en hare zuster een klein landgoed ten deel was gevallen.

Gestreed door de liefde van een schoon achttienjarig wezen, gaf de duivel der eigenliefde hem in, aan haar hartstogt voedsel te geven — terwijl zijne hooghartigheid zich aankante tegen een huwelijk met de wachtende Stella. Wat zou de wereld zeggen, indien hij zich verbond met de dochter van een rentmeester!

Nadat Vanessa — onder dezen naam heeft hij het tweede slagtoffer bezongen — nadat Vanessa hem acht jaar lang had bemind, ontdekt zij Swifts betrekking tot Stella, en schrijft haar. Kort hierna komt hij Vanessa bezoeken. Angstig klopte haar 't hart, toen hij binnentrad, en zij niet eens werd aangesproken. Zwijgend en in zich zelve gekeerd loopt Swift een paar keren 't vertrek op en neder, werpt daarna een brief op tafel, en verdwijnt. Het was de brief, welken zij aan Stella had geschreven. Zij gaf na eenige dagen den geest.

Met Stella huwde hij, om toch vooral geen opzien te baren, in stilte; doch ook zij overleed in de kracht haars levens.

Vreeselijk werd de dood dezer ongelukkigen gewroken, in de laatste levensjaren van den niet minder ongelukkigen Swift. — Hij werd krankzinnig.

Eenige jaren vóór den dood van Vanessa, wandelde Swift, in den omtrek van Dublin, met eenige vrienden, waaronder zich ook Young bevond. Terwijl men in een druk gesprek is, missen de overigen eensklaps Swift: Young gaat terug om hem te zoeken, en vindt hem, als een standbeeld, in gedachten verzonken, voor een hoogen olmboom staan, waar-

van de bovenste takken verdord waren. »Ik zal als die boom zijn,” sprak hij tot Young, »en van boven sterven.”

In een zijner gedichten vraagt hij den Goeden Schepper niet om schatten en overvloed, maar *om zijn verstand te mogen behouden*.

Na eenige aanvallen van doofheid en ijlhoofdigheid, verloor hij voor goed zijn verstand. De drie laatste jaren zijns levens bragt hij, bijna onafgebroken, in een huiveringwekkend stilzwijgen door, en ten laatste sprak hij geen enkel woord meer. »Het tooneel,” zegt Scott, »verdonkerde, eer de gordijn viel.”

Swift stierf in den ouderdom van acht en zeventig jaren, en werd in de St. Patrick's kerk begraven. Het vermogen, dat hij naliet, 10,000 p. St., werd op zijn last besteed, om een krankzinnigengesticht te Dublin op te richten.

JOSEPH ADDISON.

1672—1719.

WERKEN.

Gedichten: Letter from Italy. — Cato. — Oden, enz.

Proza: The Vision of Mirza. — Reflections in Westminster Abbey, en andere stukken in den Tatler, Spectator en Guardian.

J. Addison, de zoon van een Engelsch Deken, werd te Milston in Wiltshire geboren. Reeds als student aan de hoogeschool te Oxford, onderscheidde hij zich door zijne Latijnsche gedichten, en op den ouderdom van twee en twintig jaar, maakte hij zich 't eerst als Engelsch dichter bekend, door een gedicht op Dryden.

Ofschoon zijne prozastukken 't meest hebben bijgedragen, om zijn naam onsterfelijk te maken, zoo was zijne poëzij het voertuig, waardoor hij tot hoogere posten en aanzien klom. De Grootzegelbewaarder, Lord Somers, geveleid door zijn *Poem to His Majesty, presented to the Lord-Keeper*, wist

hem eene jaarwedde van 300 p. St. te bezorgen, ten einde eene reis naar Italië te doen. Van hier schreef hij zijn dichterlijken brief aan Lord Halifax, het puikje van zijne poëzij, maar toen Koning Willem III was overleden, zag hij zich zijne jaarwedde ontnemen.

Door het bezingen van den slag bij Blenheim (Hochstädt), wist hij weder de aandacht tot zich te trekken, en werd daarop verheven tot onder-secretaris bij de regeering. In deze hoedanigheid droeg men hem op, Prins George van den dood van Koningin Anna bericht te geven; maar door zijne zucht om dit eens treffend schoon te doen, slaagde hij er zoo weinig in, dat dit werk aan een der klerken werd opgedragen, die zulk een stuk spoedig had opgesteld, en toen niet weinig de borst omhoog stak, daar hij zich durfde beroemen iets vervaardigd te hebben, waartoe zelfs de groote Addison niet in staat was.

Na Ierland bezocht, en eenige treurspelen van minder gehalte te hebben uitgegeven, trad hij op in zijne schitterende loopbaan als Essayist, waarin hij boven alle andere medearbeiders, zelfs boven Steele uitblinkt. Hij waagde zich ook nogmaals aan het treurspel, en zijn *Cato* trof het bijzonder geluk, te worden toegejuicht: door de Whigs, om de vrijheidslievende denkbeelden, en door de Tories om den schijn af te werpen, dat het op hen toepasselijk zou wezen; terwijl Addison bovendien werd overstelpt door een vloed van dichterlijke lofspraken van de voornaamste letterkundigen.

Thans had Addison het toppunt van zijn roem bereikt, en daardoor bedwelmd, stond hij naar de hand der Gravin weduwe van Warwick. Hij verwierf die, doch huwde met deze adellijke vrouw huiselijke tweedragt.

Een jaar later (1717) werd hij tot secretaris van staat benoemd, in welke betrekking hij zich niet kon staande houden, daar hij geen redenaar was, en 't hem te veel aan natuurlijke moed ontbrak, om in 't openbaar te spreken. Toen hij deze betrekking had nedergelegd, werd hem eene jaarwedde van 1500 p. St. geschonken, en be-

steedde hij zijn tijd aan het zamenstellen van een godsdienstig werk, dat de dood hem echter niet liet voltoojien.

—Kort voor zijn dood liet hij den grooten fabeldichter Gay dringend verzoeken, hem te komen zien, en verzocht dezen, toen hij was gekomen, hem vergiffenis te schenken voor 't kwaad dat hij eens van hem had geleden. Gay begreep er niets van, en Addison wilde zich niet verder verklaren. Men vermoedt, dat hij zich in 't parlement had verzet tegen de bevordering van Gay. †

Toen zijn einde nabij was, liet hij zijn voormaligen pupil, thans zijn stiefzoon, den Graaf van Warwick, die door een ongebonden leven ziel en ligchaam verwoestte, tot zich roepen en sprak: »ik heb u aan mijn sterfbed doen komen, om u te laten zien, hoe een Christen sterft.»

Hij stierf op Holland House, in den ouderdom van zeven en veertig jaar.

RICHARD STEELE.

1676—1729.

Oprichter van de klassieke tijdschriften: *The Tatler*,
The Spectator en *The Guardian*.

Richard Steele werd te Dublin geboren, en door den bijstand van den Hertog van Ormond, bij wien zijn vader secretaris was, naar eene school te Londen gezonden. Hier knoopte hij den eersten vriendschapsband met Addison aan, welke zoo bevorderlijk was tot het welslagen hunner pogingen, om den geest des volks te veredelen en te beschaven.

Na eenige jaren te Oxford gestudeerd te hebben, zonder zich aan eenig bepaald vak te wijden, bekreop hem de lust om onder dienst te gaan, en daar zijne pogingen tot het verkrijgen van een officierspost mislukten, nam hij, als gemeen, dienst onder de ruitery. Hier wist hij zich door zijne geestigheid en vrolijkheid bij zijne meerderen zoo be-

mind te maken, dat hem eindelijk eene betrekking als vaandrig ten deele viel.

Het ongebonden leven, dat hij als krijgsman leidde, gaf zijn snuggeren geest ruimschoots gelegenheid de wereld van hare slechtste zijde te leeren kennen. Om zijn nu en dan ontwakend geweten te stillen, en te trachten ook wat beter te worden, schreef hij zijn *Christian Hero*, waardoor hij zich echter den spot zijner lustige kameraden op den hals haalde. Zij konden zich de worsteling tusschen zijne goede grondbeginselen, en de zwakheid van zijn karakter niet verklaren.

In 1702 gaf hij een tooneelstuk, *The Funeral or Grief à la Mode* uit, dat veel bijval vond; maar toen hij twee jaar later *The lying Lover* deed opvoeren, die door zijn ernst aan 't publiek niet beviel, besloot hij vooreerst niet meer voor het tooneel te werken en liever een tijdschrift uit te geven, om zijne landgenooten op hunne slechte zeden, kwade gewoonten en gebreken opmerkzaam te maken. Zoo gaf hij eerst *The Tatler* uit, die grooten bijval vond, want, zooals gewoonlijk, niemand paste de aangetoonde misslagen op zich zelve, maar wel op zijn buurman toe. Nadat hij, door Swift, als de voornaamste schrijver van *The Tatler* aan 't publiek bekend was gemaakt, zag hij zich genoodzaakt een tweede tijdschrift op te richten, dat den naam van *Spectator* verkreeg, en nog meer opgang maakte dan het eerste. Van dezen *Spectator* werden telkens 20,000 exemplaren verzonden, en arme werklieden vormden zich tot clubs, om gezamenlijk dit tijdschrift te kunnen lezen. Door dezen goeden uitslag aangemoedigd, richtte Steele nog een derde tijdschrift, *The Guardian*, op.

Krachtig werd Steele in zijne pogingen ondersteund, door de beste schrijvers van zijn tijd, en ofschoon zijne eigene stukken het talrijkst zijn, worden zij in waarde door die van zijn vriend Addison overtroffen. Steele wist het, maar zijn goede inborst deed hem hierover nooit enige ijverzucht voeden, integendeel, hij achtte er Addison des te meer om.

Daar hij een groot voorstander van de partij der Whigs

was, werd hij door hun toedoen, bij de troonsbeklimming van George I, opzigtder koninklijke stallen te Hamptoncourt, lid van 't parlement, en bovendien tot ridder verheven. Daarna werd hij met eene zending naar Edinburg belast, waar hij eene vruchteloze poging deed om de Engelsche met de Schotsche kerk te vereenigen, en eens een prachtigen maaltijd gaf aan eene groote menigte bedelaars en andere lieden, van de straat opgeraapt.

Maar Sir Steele verloor zijne voordeelige betrekking, door al te groote rondborstigheid. Getrouw aan zijne grondbeginselen, verzette hij zich tegen den voorgedragen Bill, om een blijvend aantal Peers te bepalen, en den koning de magt te ontnemen, andere te kiezen, dan om uitgestorvene geslachten aan te vullen. Addison echter schaarde zich aan de zijde der ministers, en nu ontstond tusschen de beide vrienden, wier samenwerking zoo heilzaam was geweest voor het Engelsche volk, eene verwijdering, die, door den vroegtijdigen dood van Addison, niet meer kon worden bijgelegd.

Steele had steeds aan het groote gebrek gesukkeld, van het geld niet te kunnen waardeeren, en nu hij een groot inkomen had verloren, liepen zijne zaken schromelijk in de war.

Eens verzocht hij den schrijver en tooneeldichter Richard Savage tegen den volgenden dag bij zich. Deze kwam, vond een rijtuig voor de deur van Steele, en werd door zijn gastheer naar eene kleine herberg gevoerd. Hier gaf Steele aan zijn gast het voornemen te kennen, om een vlugschrift te schrijven, en verzocht dezen op te teekenen, wat hij zou voorzeggen. Nog waren zij bezig toen het middagmaal werd opgedragen, over welks karigheid Savage zich ten hoogste verwonderde, die zelfs genoodzaakt was Steele om wijn te vragen. Met blijkbaren tegenzin deed Steele ze aanrukken. Na het eten werd het werk geëindigd; nu kwam het op betalen aan en Steele verklaarde, dat het vlugschrift daartoe moest dienen. Voor twee guinjes raakte men het kwijt, en Steele was dezen dag zijnen schuldsichers behendig ontsnapt.

Op een anderen tijd had onze schrijver eene menigte lieden van den eersten rang bij zich genoodigd, welke zich ten zeerste verwonderden over het groot aantal bedienden, die de tafel omringden. Toen men hem opmerkzaam er op maakte, zeide hij, van die gasten wel ontslagen te willen zijn. »Waarom laat gij ze dan niet vertrekken?» vroegde men weder — en Steele bekende, dat het allen gerechtsdienaars waren, hem door zijne schuldeischers gezonden; daar hij ze niet kon weg sturen, had hij gemeend ze maar als lijfbedienden te moeten kleeden. Zijne vrienden vonden den zet aardig, en betaalden zijne schulden.

Kort voor zijn dood besloot hij te Llangunnor, nabij Caermathan in Wales, stil te gaan leven, om te trachten, door schrijven, zijne schuldeischers te voldoen. De dood liet hem echter den tijd niet, dezen pligt te vervullen. Hij stierf in zijne afgelegen woning, *insolvent*, op den ouderdom van drie en vijftig jaar.

EDWARD YOUNG.

1681—1765.

WERKEN.

Gedichten: Night Thoughts. — Resignation. — The Love of Fame. — The Last Day, enz.

Young werd te Upham bij Winchester geboren, waar zijn vader predikant was. Hij studeerde te Oxford, en leidde er een zeer loszinnig leven; doch hij beterde zich nog, eer de zaden van waar godsdienstig gevoel geheel verstikt waren.

In den ouderdom van twee en dertig jaar, trad hij op als hoveling en dichter, hetwelk hij bleef tot het einde zijns levens. Ondersteund door zijn beschermer, den Hertog van Wharton, dong hij naar eene plaats als vertegenwoordiger bij 't Parlement, doch zijne poging mislukte; en toen spoedig daarop de Hertog overleed, en hij daardoor allen

bijstand van 't gouvernement verloor, schreef hij zijne satire, *The Love of Fame*.

Omstreeks twintig jaar later werd hij geestelijke, en vercreeg, na het vervaardigen van eene lofrede op Koning George II, de betrekking van hofprediker. Nu stelde hij alle pogingen in 't werk om hooger te klimmen, doch dewijl hij in zijne gedichten, met nadruk zijne liefde voor de eenzaamheid had geopenbaard, bediende het ministerie zich van deze bekentenis, om hem ongeschikt te verklaren tot de betrekking van bisschop.

Young had eene adellijke weduwe gehuwd, met wie hij zeer gelukkig leefde, en wier dochter hij als een eigen kind innig lief had. Met deze dochter — die hij onder den naam van Narcissa heeft bezongen — en haar echtgenoot, deed Young eene reis door Frankrijk; maar, tijdens zijn verblijf in dit land, werden hem beiden door den dood ontruk. En alsof dit nog niet genoeg ware voor zijn verscheurd hart, weigerde de onverdraagzame Roomsche geestelijkheid aan Young eene begraafplaats voor zijne geliefde dooden af te staan, omdat zij ketters waren — en de treurende vader zag zich genoodzaakt, geheel alleen, heimelijk in den nacht een graf te graven, om er het dierbaar overschot in neder te leggen. In de bitterheid van zijn gemoed riep hij uit: »Ik wensch hun allen toe, wat zij mijne Narcissa hebben geweigerd — een graf!” Toen nu de zestigjarige grijsaard, niet lang daarna ook zijne vrouw verloor, ontlastte zich zijne diepe droefheid in die zwaarmoedige, met de troostredenen der godsdienst zoo treffend doorweven dichtregelen, welke tot ons zijn gekomen onder den naam van *Night-Thoughts*.

Na het overlijden van George II, in 1760, werd hij geheimschrijver van de Prinses weduwe van Wales, en schreef toen, schoon tachtig jaar oud, zijne *Resignation*, waarin nog al het vuur der jeugd leeft.

Ofschoon Young de verheven aandoeningen, die hij beschreef, zeker diep moet hebben gevoeld, waren zij van weinig invloed op zijne handelingen. Hij bleef de wereld

en hare vermaken najagen, totdat een zeer hooge ouderdom hem daarvoor onvatbaar maakte. Hij overleed op vier-en-tachtigjarigen ouderdom.

ALEXANDER POPE.

1688—1744.

WERKEN.

Gedichten: *Essay on Man*. — *Rape of The Lock*. — *Dunciad*. — *The Messiah*. — *Epistle from Eloisa to Abelard*. — *Essay on Criticism*, enz.

Deze groote en nette, doch naar ligchaam misvormde dichter werd te Londen geboren. Zijn vader, een Roomsche koopman, maakte eerst zoo weinig werk van zijne opvoeding, dat de jeugdige Pope van een bloedverwant lezen, en uit zich zelve schrijven moest leeren: dit is, hij oefende zich met gedrukt schrift na te teekenen, en bragt het er zoo ver in, dat de letters, welke hij met de pen vormde, van die uit boeken naauwelijks te onderscheiden waren.

Op zijn achtste jaar werd hij nogtans naar eene Roomsche school te Twyford, nabij Winchester, gezonden, waar hij gelegenheid vond Latijn en Grieksch te leeren, en reeds spoedig blijken gaf van zijn dichterlijken aanleg. Hij was eerst twaalf jaar oud, toen hij zijne *Ode on Solitude* vervaardigde, en een schotschrift tegen zijn onderwijzer schreef, waardoor hij zich eene geduchte bestraffing op den hals haalde, en tevens de school moest verlaten.

Hij keerde nu naar zijn vader terug, die intusschen den handel vaarwel gezegd, en zich te Binfield, in het bosch van Windsor, had nedergezet. Hier besloot Pope zijn eigen weg te banen, en zijne studiën naar alle richtingen uit te breiden. Als voorbeeld van dichtkunst koos hij Dryden, wien hij weldra de *Ode on St. Cecilia* durfde nazingen, zonder echter den meester te evenaren. Op den ouderdom van zestien jaar schreef hij zijne *Pastorals*, en

eenigen tijd daarna, zijn beroemd *Rape of the Lock*, waartoe hem de volgende omstandigheid aanleiding gaf.

Het ontrooven van eene haarlok, aan een schoon meisje, door haar geliefde, deed tusschen de familiën der beide minnenden oneenigheid ontstaan, waardoor de verbindtenis werd afgebroken. Nu trachtte Pope, door het bespottelijke hiervan te bezingen, beide partijen lagchend te verzoenen. Dit doel mislukte; doch het gedicht schonk aan Pope een onsterfelijken naam.

Daar hij als Roomsgezinde van 't bekleeden eener staatsbetrekking was uitgesloten, moest hij er op bedacht wezen, door schrijven zijne omstandigheden te verbeteren, en daartoe ondernam hij de vertaling van de Ilias van Homerus, die hem 5320 p. St. opbragt. Bijna het geheele werk had hij geschreven op de keerzijde der brieven, welke hij van zijne vrienden en betrekkingen ontving; men noemde hem daarom den papier-uitzuinigenden Pope. In een vertrek van een ouden toren, over de kapel te Stanton Harcourt, waar hij het vijfde boek afwerkte, schreef hij met een diamant op eene glasruit: »In het jaar 1718 ontwierp en voltooide alhier Alexander Pope het vijfde boek van Homerus.»

Aangemoedigd door den goeden uitslag, vertaalde hij nog, met een paar vrienden, de *Odysseus*. In dezen tijd zat Pope eens met eenige anderen te twisten, over eene moeilijke plaats uit de Ouden. Een jong mensch, die tegenwoordig was, en lang had toegeluisterd, vraagde het stuk ook eens te zien. »Wel zeker,» zegt Pope, verbaasd over zijne stoutheid, »laat mijnheer toch eens spoedig zien.» Het gebeurt, en de jonge mensch geeft het terug met de woorden: »er ontbreekt eigenlijk maar een vraagteeken aan, om verstaan te worden.» Het was zoo. »En wat is dan wel een vraagteeken?» sprak de mismaakte Pope geraakt. »Dat is,» was het antwoord, »een kort, krom ding, dat vragen doet.»

De rijke opbrengst zijner werken stelde hem in staat eene gemakkelijker levenswijze aan te nemen. Hij betrok een

landgoed nabij Twickenham, waarheen hij ook zijne grijzende ouders deed komen, wien hij eene voorbeeldige liefde toedroeg.

Na zijn *Essay on Man* en andere meesterstukken, verscheen zijne satire *Dunciad*, waarin de man, die eens zoo treffend had bezongen: »Vergeef ons onze schulden, gelijk wij vergeven onzen schuldenaren!» zijne tegenstanders, en niet zelden onrechtvaardig, verguisde en belaagde; maar Pope's gemoed werd op 't laatst van zijn leven bitter en wrevelig. Hem trof de grootste ramp des ouderdoms: zijne vrienden vóór zich ten grave te zien dalen; en daarbij leed hij onder de staatkundige woelingen.

De vrees voor eene landing van den Pretendent deed het gouvernement aan alle Roomschen verbieden binnen Londen te komen; maar de dood maakte dit verbod voor Pope weldra noodeloos. Hij overleed op zijn geliefkoosd buitenverblijf in den ouderdom van zes en vijftig jaren. Stervende sprak hij: »Er is niets zoo verdienstelijk als deugd en vriendschap; en inderdaad de vriendschap is een bestanddeel der deugd;» en iets later: »Ik ben zoo zeker van de onsterfelijkheid der ziel, dat het mij is, alsof ik mij daarvan met eigen oogen had overtuigd.»

JAMES THOMSON.

1700—1748.

WERKEN.

Gedichten: *The Seasons*. — *The Castle of Indolence*. —

Poem upon *Liberty*. — *Rule Britannia*, enz.

Deze grootste der Engelsche natuurdichters werd te Ednam, nabij Kelso, in 't graafschap Roxburgh geboren, waar zijn vader toen predikant was, doch later in die betrekking naar Southdean toog, in de nabijheid van 't Cheviot gebergte. Hier bragt Thomson zijne jeugd door, en voedde er, met de indrukken eener rijk geschakeerde natuur, zijn

dichterlijk gemoed, dat zijne moeder zoo veel mogelijk hielp ontwikkelen.

Hoe vroeg de zangstroom bij hem vloeide, blijkt uit een gedicht, op zijn veertienste jaar vervaardigd, waarin hij zegt, dat hij de natuur doorzag, en door een inwendig licht met engelen en onbeligchaamde heiligen sprak, die de woning van den Eeuwigen Koning doorzweven!

Doordrongen van 't gevoel, als dichter te zijn geboren, verachtte hij de wetenschap, doch besloot, op aanraden van zijne vrienden, in de godgeleerdheid te studeeren. Toen echter een hoogleeraar van de wijze, waarop hij een psalm uitlegde, zeide, dat het veel te dichterlijk was voor eene gewone vergadering, kreeg hij zulk een afkeer van deze studie, dat hij haar voor goed vaarwel zeide.

Na zijns vaders dood begaf hij zich, om fortuin te zoeken, naar Londen, waar zijn collége-vriend, Mallet, hem eene betrekking als gouverneur bezorgde. Eenige losse gedichten over den winter, aan Mallet getoond hebbende, ried deze hem aan, ze tot een geheel te vereenigen, en alzoo uit te geven. Thomson deed zulks, en met het gelukkig gevolg, dat het gedicht, 't welk in Maart 1726 verscheen, in 't zelfde jaar nog een tweeden en een derden druk beleefde. Deze arbeid bragt hem slechts drie guinjes op.

Na nog een gedicht op den zomer te hebben uitgegeven, bezong hij nog den herfst en de lente, en gaf toen alle gezamenlijk in 't licht, onder den titel: *The Seasons*. Slechts twintig guinjes ontving hij voor 't handschrift, maar grooter loon vond hij in de achting en den roem, die hij door dit meesterstuk verwierf, en in de kennismaking met de voornaamste letterkundigen; vooral met Pope, die nog eenige verbeteringen in zijn werk bragt, waarvan hij een dankbaar gebruik maakte.

Vervolgens deed Thomson eene reis door Frankrijk, Zwitserland en Italië, als gouverneur van den zoon van Sir Talbot, die hem, bij zijne terugkomst, eene betrekking als geheimschrijver wist te bezorgen. De weinige beslommingen, en het goede inkomen aan deze betrekking ver-

bonden, gaven Thomson tijd en lust zijne dichterlijke oefeningen voort te zetten. Hij bewerkte nu zijn *Poem upon Liberty*, dat echter met minder bijval werd ontvangen, dan hij had verwacht.

Niet lang na den dood van zijn beschermer, werd hem zijne betrekking ontnomen, en nu zag hij zich genoodzaakt, door schrijven in zijn onderhoud te voorzien. Hij leverde eenige treurspelen, die weinig opgang maakten, ofschoon het »*Rule Britannia*,» uit den *Manfred*, een volkslied is geworden. De Prins van Wales, die naar de gunst des volks dong, en daarom schrijvers en dichters voor zich zocht in te nemen, verschaftte hem eene jaarwedde van 100 p. St., die later met 300 p. St. vermeerderd werd, toen hij de betrekking kreeg van opzigter over de Leeward Islands, met de vrijheid, zich daar door een ander te laten vervangen.

Nu zocht Thomson zich eene bevallige landelijke woning uit te Kewlane, nabij Richmond, waar hij zijn *Castle of Indolence* afwerkte — doch reeds in 't volgende jaar kwam hem, te midden van al zijn stil genot en zijne grootsche plannen, de dood opeischen. Van Londen, na eerst gewandeld te hebben, in een bootje huiswaarts gekeerd zijnde, openbaarde zich eene zware verkoudheid, welke hem eene hevige koorts op 't lijf joeg, waaraan hij in zeven-en-veertig-jarigen ouderdom overleed.

OLIVER GOLDSMITH.

1728—1774.

WERKEN.

Gedichten: *The Deserted Village*. — *The Traveller*.

Blijspelen: *The Good natured Man*. — *She Stoops to Conquer*.

Proza: *The Vicar of Wakefield*. — *The Citizen of the World*. —

History of Rome, of Greece en of England, enz.

Deze uitstekende prozaschrijver en keurige dichter werd te Pallas, een dorp in 't Iersche graafschap Longford, ge-

boren. Zijn vader, die negen kinderen had, was een arme *curate*, die het *te kort* van zijn karig inkomen moest aanvullen, door het bebouwen van eenig land.

Na eene goede landelijke opvoeding te hebben genoten, werd hij te Dublin als *Sizer*, in Trinity college, opgenomen, waarvoor zijn achtingswaardige oom Thomas Contarini, van Italiaansche afkomst, en geestelijke van de Engelsche kerk, het noodige geld verschafte. De lotgevallen en het karakter van dezen oom heeft hij, in zijn *Vicar*, als Dr. Primrose geschetst.

Nu leide Goldsmith een onbezorgd en regelloos leven, en toen hij een zijner onderwijzers eens zoodanig had vergramd, dat deze hem een oorveeg gaf, pakte hij zich weg, en ging in ellende en armoede rondzwerfen. Een zijner broeders zocht hem weder op, voorzag hem van andere kleederen, en bragt hem naar 't college terug, waar hij nu weldra den graad van B. A. (Bachelor of Arts) verkreeg.

Met vreugde verliet hij de universiteit, begaf zich naar Lissoy, waar zijn vader intusschen was geplaatst en ook reeds gestorven, en bragt daar twee jaren, te midden zijner familie, in ledigheid en zwerfen door. Vervolgens werd hij gouverneur bij eene Iersche familie, doch hield het daar slechts een jaar uit, dewijl zijn oom hem 50 p. St. zond, om te Dublin in de rechtsgelerdheid te gaan studeeren. Al dit geld verloor hij in een speelhuis, maar hij wist nog eene som te krijgen, studeerde daarop anderhalf jaar in de medicijnen te Edinburg, trok toen een wissel van 20 p. St. op zijn goeden oom, en scheepte zich met dit geld naar Bordeaux in.

Tegenwind dreef het schip naar Newcastle, waar Goldsmith gevangen werd gezet met de geheele ekwipaadje, voornamelijk Schotten in Fransche dienst, welke in hun vaderland voor Frankrijk hadden geworven. Hij wist echter zijne onschuld te bewijzen, herkreeg zijne vrijheid, na veertien dagen gevangenschap, en begaf zich toen met een ander schip naar Rotterdam.

Zijn doel was in Leyden te studeeren, gelijk meer En-

gelschen in dien tijd deden, doch na verloop van een jaar, nog eer hij een graad had verkregen, besloot hij met niet meer dan een guinje op zak, een hemd aan 't lijf en eene fluit in de hand, eene voetreis door Europa te doen. Onze landgenooten schijnen hem niet zeer bevallen te zijn; althans in zijne werken legt hij niet veel sympathie voor de Nederlanders aan den dag. Door België kwam hij in Frankrijk, waar hij — juist zoo als hij van George Primrose in den *Vicar of Wakefield* verhaalt — zich voedsel en nachtverblijf wist te verschaffen, door op 't land voor de boeren op de fluit te spelen, en in de kloosters met de monniken te redetwisten. Vervolgens begaf hij zich naar Zwitserland, waar hij de eerste schetsen van zijn voortreffelijk dichtstuk, *The Traveller*, aan zijn broeder zond; zwierf daarna door Italië en promoveerde te Padua, na een verblijf van eenige maanden, tot doctor in de geneeskunde. Twee jaren had hij aldus geheel alleen, en in de grootste armoede rondgezwalkt, toen hij in Engeland terugkwam.

Het eerste, waarvoor hij te zorgen had, was in zijn onderhoud te voorzien. Hij werd daarom eerst apothekersbediende, en later, onder bescherming van een oud collégievriend, geneesheer; doch ook hierin slaagde hij niet, en nu verbond hij zich voor eenigen tijd als ondermeester bij Dr. Milner te Peckham, nabij Londen.

Negen en twintig jaar oud, onderwierp hij zich aan een examen, om bij de geneeskundige dienst in 't leger of op de vloot te worden opgenomen, doch men keurde hem daartoe ongeschikt. Om bij dit examen goed gekleed te kunnen verschijnen, had hij een pak kleëren weten te bekomen, op voorwaarde van ze te kunnen terug geven, in geval hij niet slaagde. De uitgever van de *Monthly-Review*, in welk tijdschrift Goldsmith veel schreef, was borg voor hem gebleven; maar de omstandigheden waren dringend. Goldsmith, ofschoon niet geslaagd, gaf de kleederen niet terug, betaalde ze ook niet, doch verpandde ze. De uitgever werd toornig, dreigde — en onze schrijver antwoordde: »Ik ken geen grooter ramp dan eene gevangenschap, en

zie wel in, dat gij daarop doelt. Sedert drie of vier weken heb ik er het onvermijdelijke van ingezien, en smeek haar nu af als eene gunst, die mij welligt van iets noodlottigers zal terughouden. Ik heb eenige jaren een ellendig bestaan rondgesleept — zal dan eene gevangenis verschrikkelijk voor mij zijn?" — Zijne vruchtbare pen redde hem.

Sedert dien tijd leefde Goldsmith alleen van de opbrengst zijner geschriften, welke hij jaarlijks op 1000 p. St. kon schatten, en toch bleef hij steeds worstelen met zorg en gebrek. Zijne overgrootte liefdadigheid, zoolang hij iets bezat, zijne buitensporigheid in 't kleeden en verregaande zorgeloosheid waren hiervan oorzaak.

Op zekeren dag krijgt Dr. Johnson, schrijver van den *Rassalas* — dien hij in eene week voltooide, om de begrafenis-kosten zijner overleden moeder te dekken — eene boodschap van Goldsmith, met verzoek, eens bij hem te komen, daar hij in groote verlegenheid was.

Johnson geeft dadelijk een guinje mede voor den schrijver, met de belofte terstond zelf te zullen volgen. Bij Goldsmith komende, vindt hij dezen in groote woede, daar men hem, wegens 't niet betalen der huishuur, in zijne kamer gevangen hield. De guinje had Goldsmith ontvangen, en daarvoor terstond een flesch wijn laten halen, waarin hij nu zijn toorn wilde verzetten. Johnson kurkte den wijn weder digt, zocht den schrijver tot bedaren te brengen, en vernam daarop dat deze juist een roman had voltooid. Dit was de *Vicar of Wakefield*. Vol hoop begeeft Johnson zich daarmede naar een boekverkooper, van wien hij er 60 p. St. voor weet te krijgen, en redt aldus den armen Goldsmith. De boekverkooper had echter zoo weinig vertrouwen in 't werk, dat hij het eenige maanden in zijn lessenaar hield gesloten, eer hij met de uitgave een aanvang durfde maken.

Door het vele nachtbraken en onafgebroken werken, haalde Goldsmith zich eene ziekte op den hals, waarin hij andere geneesmiddelen gebruikte, dan zijn arts hem voorschreef, en die hem op den leeftijd van slechts vijf en veertig jaar ten grave sleepte.

WILLIAM COWPER.

1731—1800.

WERKEN.

Gedichten: The Task. — John Gilpin. —

On the Receipt of my Mother's Picture. — The Castaway, enz.

Deze groote volksdichter, een der uitstekendste Engelsche briefstellers, werd op Great-Berkhamsteadrectory, in 't graafschap Hertford, uit een adellijk geslacht geboren. Op zijn zesde jaar verloor hij zijne moeder, wier liefde hem, zijn geheele leven door, even helder voor den geest bleef.

De treurende William werd hierop naar eene kostschool gezonden, waar hij slechts twee jaar vertoefde, dewijl de plagerijen en mishandelingen van een zijner makkers den vreesachtigen en naar huis verlangenden knaap den dood zouden hebben aangedaan.

Na nog zeven jaar aan de Westminster school te hebben doorgebracht, werd hij als klerk op een notariskantoor geplaatst, doch van de studie der wet kwam er weinig; liever voerde hij guitenstukjes uit, of vervaardigde boertige versjes, terwijl hij zich tevens verbond, om aan eenige uitgevers bijdragen voor tijdschriften te leveren. Maar er stonden hem benaauwde dagen te wachten.

Twee en dertig jaar oud zijnde, verloor hij zijn vader, en ofschoon deze hem eenig vermogen naliet, was hij toch zonder bestaan. Door den invloed van zijn oom, werd hem eene winstgevende betrekking als geheimschrijver van 't Huis der Lords aan de hand gedaan, doch de vrees om voor de balie van genoemd Huis te moeten verschijnen, deed hem verzoeken, als schrijver bij een der nieuwsbladen geplaatst te worden. Hiertoe moest hij een examen ondergaan, en de angst, dien hij er over uitstond, stortte hem in eene namelooze ellende. Eene sombere zwaarmoedigheid maakte zich van hem meester, en hij peinsde zoo lang over de gewaande, en schijnbaar vergrootende moei-

jelikheden van zijn toestand — totdat hij het gebruik zijner rede verloor. Nu beproefde hij door zelfmoord een einde aan zijn leven te maken, doch het pennemes, waarmede hij dit voornemen wilde ten uitvoer brengen, brak, gelijk daarna de strop. Men vond hem bewegingloos op den grond liggen, en bragt hem naar het krankzinnigengesticht.

Hier kwam Cowper tot rust; herstelde, en besloot zich aan de wereld te onttrekken. Een gedeelte van zijn vermogen was hem nog overgebleven en dit, niet weinig vermeerderd door bijdragen van verscheidene medelijdende vrienden, stelde hem in staat naar Huntingdon, in de nabijheid van Cambridge, te gaan, waar hij bij den geestelijke Urwin, als lid van 't huisgezin werd opgenomen. Na Urwin's dood bleef hij bij diens weduwe wonen, en al het genot smaken, dat wederkerige trouw en vriendschap op 't levenspad strooijen.

Omstandigheden deden beiden Huntingdon verlaten, om eene woning nabij Olney, in 't graafschap Buckingham, te betrekken; maar niet lang waren zij daar, of de wolken der zwaarmoedigheid beneveldn zijn brein weder zoodanig, dat hij in volslagen waanzin verviel. Twee jaar lang bragt hij in dien rampzaligen toestand door, eer hij weder herstelde.

Deze gelukkige verandering had hij voornamelijk te danken aan de komst van eene andere weduwe, Lady Austen, die door hare gesprekken den somberen gloed van Cowpers brein wist te bekoelen, en hem aanspoorde de gestaakte briefwisseling met zijne vrienden te hervatten. Zij verhaalde hem de kluchtige geschiedenis van *John Gilpin*, die hij terstond op rijm bragt, en gaf tevens aanleiding, dat hij een grootergedicht, *The Task*, een zijner beste stukken, ondernam.

De invloed, dien deze nieuwe vriendin op Cowper verkreeg, werkte ten hoogste onaangenaam op Mrs. Urwin, die dan ook oorzaak was, dat zij vertrok. Naauwelijks echter miste hij haar bijzijn, of de vlagen van zwaarmoedigheid kwamen weder, doch zonder zijn dichtgeest aan banden te leggen, noch hem te beletten zijne geestigheid, zijn vernuft, zijne luim als naar willekeur te laten spelen.

Een bezoek bij Lady Austen gaf wederom afleiding, en toen hem bovendien door de kroon eene jaarwedde van 300 p. St. was toegestaan, schepte hij weder eenigen tijd adem.

Toen Mrs. Urwin was overleden, kon hij onmogelijk gelooven, dat zijne geliefde vriendin dood was. Men bragt hem bij 't lijk, en toen hij dit gezien had, wierp hij zich in een hoek van de kamer, onder de hevigste uitdrukkingen van smart; bedaarde — en nimmer heeft men haar naam meer van zijne lippen vernomen.

Drie jaar sleepte hij nu nog een ellendig bestaan rond; zijne sombere denkbeelden trokken voor het oog zijner ziel een scheidsmuur op, die zich tusschen hem en den Hemel plaatste. Dat zijn dichterlijk genie in dezen maalstroom van beangstingen niet te gronde ging, bewees hij in zijn trefvend gedicht, *The Castaway*.

Hij was vijf en zestig jaar oud, toen de dood een einde maakte aan zijne ingebeelde rampen en zijn vreeselijk lijden.

WALTER SCOTT.

1771—1832.

WERKEN.

Gedichten: Lay of the last Minstrel. —

Marmion. — The Lady of the Lake. — The Field of Waterloo.

Romans: Waverley. — The Heart of Mid-Lothian. — The Antiquary. —
Ivanhoe. — Rob Roy. — The Fortunes of Nigel, enz.

Scott werd te Edinburg geboren. Eene zwakke gezondheid en eene verlamming aan den rechter voet, ontstaan door dat zijne min hem had laten vallen, waren oorzaak, dat zijne ouders hem naar de landelijke woning zijner grootouders zonden, om door de frissche buitenlucht zijne krachten te doen herstellen.

Reeds vroegtijdig openbaarde zich bij den sukkelenden knaap een buitengewoon dichtvermogen — nog heeft men

een dichtstukje van hem, dat hij op zijn twaalfde jaar heeft vervaardigd — doch het ontwikkelde langzaam.

Hij bestudeerde aan de hoogeschool te Edinburg zedekunde, wijsbegeerte en geschiedenis; maakte groote voordeelingen in 't Latijn; niet in 't Grieksch, waarvan hij een afkeer had, en raakte ook bekend met de Fransche, Duitsche, Spaansche en Italiaansche taal. Hij las bij uitstek veel, en toonde, bij eene groote liefde voor romans, eene bijzondere gemakkelijkerheid in 't uitdenken van vertellingen. Later legde hij zich toe op 't recht, en werd op zijn een en twintigste jaar advokaat.

Daar hij ondertusschen eene goede gezondheid had verkregen, besloot hij een reisje door zijn geboorteland te doen; bestudeerde daarbij de landelijke zeden, en verzamelde een schat van anecdoten en legenden, die later eene onuitputtelijke bron voor hem werden.

Toen de vrees voor eene landing der Franschen het geheele land in beweging bragt, nam hij vrijwillig dienst en zette, hoewel onregelmatig, te midden van de bezigheden en vermaken van een kavalerie-officier, zijne letteroefeningen voort. Innige liefde voor een meisje uit Perth hield hem terug van de grove uitspattingen en woeste vermaken, waartoe het aan verleiding niet ontbrak; doch deze eerste liefde beantwoordde niet aan Scotts wenschen. Hij trad later in 't huwelijk met een ander meisje, dat hem eenig vermogen aanbragt, en met wie hij zeer gelukkig leefde.

Met het gevaar had ook zijn krijgsmansleven opgehouden, en toen hij door de betrekking van Sheriff van Selkirk een inkomen van 300 p. St. had verkregen, wijdde hij zijne vrije uren geheel aan letteroefeningen. Scott slaagde gelukkig; hij kreeg weldra den naam van een der grootste van de toen levende dichters te zijn, en zag zijn inkomen door de opbrengst zijner schriften dagelijks aangroeijen. Maar 't was hem niet genoeg, dat zijn leven kalm en zacht daarhenen vlood; gaarne zou hij zich in den rang der grondbezitters zien geplaatst. Om dus nog grooter winst te bejagen, nam hij deel in eene boekdrukkerij; werd later

schrijver bij 't gerechtshof, en wist door 't een en ander een aanzienlijk vermogen op te leggen.

Zijn roem als dichter kon hij niet staande houden, toen Byrons genie met adelaarsvlugt zich verhieft; en daar hij het in 't gebied der poëzij niet meer kon zijn, besloot hij in een ander vak de eerste te worden.

Onverwacht verscheen, zonder naam van den schrijver, een roman, *Waverley*, die geheel Europa boeide, en spoedig gevolgd werd door andere van den schrijver van *Waverley*, of, zoo als de wereld zeide, van den Grooten Onbekende. Deze was Scott, die nog zijn naam bleef verzwijgen, toen reeds de geheele wereld hem als de schrijver dezer veel gelezen werken noemde.

De ontzettende opbrengst van deze romans stelde Scott in staat zijne droomen van landeigenaar te verwezenlijken. Hij kocht van tijd tot tijd voor meer dan 25,000 p. St. land, en besteedde eene dergelijke som tot den aanleg en het bouwen eener prachtige woning. Het landgoed kreeg den naam van Abbotsford, en George IV verhief den eigenaar in 1820 tot Baronet.

Onafgebroken zag Scott zich nu omringd door tallooze bezoekers: vorsten, peers, dichters, menschen van alle rangen, die allen een gul onthaal vonden op Abbotsford. Steeds gewend om vroegtijdig het bed te verlaten, besteedde hij den morgen aan letteroefeningen, en bragt het overige van den dag door met zijne gasten, en het rijden door zijne landgoederen. Vreeselijk werd deze welvaart verstoord.

Door de vele bankbreuken in de jaren 1825 en 1826 leed hij een verlies van 60,000 p. St. Daarenboven had hij in zijne drukkerij eene menigte werken doen drukken, die geen aftrek hadden, zoodat zijne schuld in 't geheel 117,000 p. St. beliep. Scott gedroeg zich edel in deze benarde omstandigheden. Naar eene schikking met zijne schuldeischers wilde hij niet hooren, en verzocht slechts om tijd, ten einde alles te betalen. Hij verkocht zijn aandeel in de drukkerij, en huurde toen een verblijf te Edinburg, waar hij onafgebroken werkte. Na vier jaren arbeids zag hij zich in staat

70,000 p. St. af te doen. Nog twee jaar werkte hij onvermoeid voort, en had toen bijna het groote doel bereikt — maar nu bezweek zijn ligchaam onder de inspanning. Hij werd door eene beroerte aangetast, en ondernam daarop, tot herstel zijner gezondheid, eene reis naar Maltha en Napels, steeds werkende aan nog onvoltooide romans. Over Rome keerde hij huiswaarts, werd te Londen nogmaals door eene beroerte overvallen, waarop eene verlamming volgde, en de groote man werd als een hulpbehoevend kind, naar Abbotsford vervoerd.

Hier liet hij zich den bijbel en geliefkoosde schrijvers voorlezen; beproefde nog eenmaal zelf te schrijven; doch de pen ontviel aan zijne magtelooze vingeren. In ijlende koorts, die hem overvielen, verbeeldde hij zich dat de Hertog van Wellington Abbotsford zou komen bezoeken, of dat hij in de hoedanigheid van Schotsch rechter zitting hield; maar nooit sprak hij van zijn letterkundigen arbeid of zijn roem, die door geheel Europa weërgalmde. Weldra was de strijd volstreken.

Een en zestig jaar oud ontvlood zijne ziel het stof op een schoonen Septemberdag, terwijl al zijne kinderen om zijn sterfbed stonden, en zijn oudste zoon zijne oogen met een kus sloot.

SAMUEL TAYLOR COLERIDGE.

1772—1834.

WERKEN.

Gedichten: Juvenile Poems. — The Rime of the Ancient Mariner. — France, an Ode. — Fears in Solitude. — Frost at Midnight.

Proza: Biographia Litteraria, enz.

Coleridge bekleedde eene eerste plaats onder de Lakists (Meerdichters); aldus genoemd dewijl zij zich vereenigden om den beroemden Wordsworth, wiens woning aan het

bekoorlijke Rydal-meer, in het Noordwesten van Engeland, was gelegen. Hunne gedichten zijn doorgaans zeer verheven; zij zien in alle vertooningen der natuur het bezielend beeld des Scheppers, dien zij verheerlijken.

Hij werd te Ottery St. Mary, in Devonshire, geboren, en in een gesticht van liefdadigheid opgevoed. Van zijne vroegste jeugd was hij, naar zijne eigene verklaring, een vermaakschuwend droomer en boekverslinder, welke hoedanigheden hem steeds zijn bijgebleven.

Eens ontmoette hem op straat een vreemdeling, die behagen vond in zijn spreken, en hem toegang verschaftte tot eene leesbibliotheek. Coleridge maakte daarvan een vlijtig gebruik, want hij las alle boeken door, folianten in kluis.

Op zijn veertiende jaar bezat hij een schat van kennis, waarover een geleerde zich niet zou behoeven te schamen, en tevens eene onwetendheid, waarover een schoolknaap zou hebben gebloed. Zijne eerzucht prikkelde hem zoo weinig, dat hij het plan vormde, schoenmaker te worden, doch zijn leermeester ontroofde hem aan 't gild van St. Crispin, en leidde hem op voor de wetenschap.

Na twee jaar aan de hoogeschool te Cambridge gestudeerd te hebben, vertrok hij van daar zonder een graad te bezitten, dewijl zijne gehechtheid aan de grondbeginselen der Fransche revolutie hem bij zijne onderwijzers in haat had gebragt. Hij begaf zich toen naar Londen, maar gevoelde zich in deze stad zoo verlaten, dat hij besloot als dragonder dienst te nemen.

Toen hij voor den overste kwam, vraagde deze: »Wat komt gij doen?» — »Soldaat worden,» was 't antwoord. — »Denkt gij een Franschman den degen door 't lijf te kunnen stooten?» hernam de overste. — »Dat weet ik niet,» sprak Coleridge, »want ik heb er nooit de proef van genomen; maar ik liet mij liever door een Franschman overhoop steken, dan hem den rug toe te keren.»

Coleridge werd soldaat, doch bragt het niet ver; zijne kameraden hielden voor hem zadel, tuig en kleederen schoon; waarvoor hij, op zijne beurt, hunne brieven schreef. Op

den muur van den stal had hij, onder zijn zadel, in 't latijn de woorden geschreven: »Ach, wat is het rampzalig gelukkig geweest te zijn!» Dit trok de aandacht van den aanvoerder, die den schrijver wist op te sporen, en genadig genoeg was, hem aan zijne vrienden weêr te geven. In 't zelfde jaar verschenen zijne *Juvenile Poems*.

Als een recht ijverig republikein, verbond zich nu Coleridge met den grooten dichter Southey en met Lovell om naar Amerika te gaan, en daar eene Pantisocratie te stichten: eene maatschappij, waar alle goederen gemeen zouden zijn, en vorst noch priester hun geluk zou kunnen verstoren. Dit luchtkasteel kon echter niet worden opgebouwd, dewijl het hun aan geld ontbrak; en nu gingen de drie plannemakers over, om ieder eene van drie zusters te huwen.

De opgewonden Coleridge kon echter zijne vrijheidszucht niet smoren; hij gaf twee staatkundige schotschriften in 't licht, waarin hij onder anderen zegt: »de waarheid moet altijd verkondigd worden, en allermeest als men haar zoekt te onderdrukken.» Ook ondernam hij de uitgave van een staatkundig tijdschrift, *The Watchman*, dat echter gestaakt moest worden, daar het te weinig opgang maakte. Op een morgen, dat het kamermeisje zijn vertrek wat in orde bragt, wierp zij eenige papieren in den haard. Coleridge berispte haar met zachtheid over deze verkwisting. »Ach, mijnheer!» gaf zij ten antwoord, hem met een onschuldig gelaat aanzien, »het is *The Watchman* maar.»

Toen Coleridge te Stowey, in de nabijheid van Wordsworth, was gaan wonen, geraakte hij met dezen in kennis, en weldra in naauwe vriendschap. De drie jaren welke hij hier doorbragt, en waarin hij verscheidene zijner meesterstukken vervaardigde, behooren tot de gelukkigste zijns levens.

Door den bijstand zijner vrienden, was hij in staat eene reis naar Duitschland te doen, waar hij zich de taal van dat land eigen maakte, en daardoor aanleiding vond, zoo uitmuntend eenige stukken van Schiller en Goethe in 't Engelsch over te brengen.

Na zijne terugkomst ging hij naar Maltha als geheim-schrijver van den gouverneur, met eene jaarwedde van 800 p. St.; doch hij vertoefde hier slechts negen maanden, daar hij toen reeds met oneenigheid van den gouverneur moest scheiden. De droomerige, vadzige toestand, waarin hij zich meestal bevond, door 't gebruik van opium, waaraan hij verslaafd was, maakte hem ook ongeschikt om vooruit te komen.

In Engeland teruggekeerd, vond hij een toevlugtsoord in de woning van zekeren Gilman, heelmeeester te Highgate, waar hij de laatste negentien jaren zijns levens sleet, en zich steeds omringd zag van een tal van vrienden, die uit zijne geleerde, wijsgerige en dichterlijke gesprekken kwamen leeren. Hij kon er niet toe komen zijne kundigheden en opmerkingen op schrift mede te deelen, en verklaarde, dat hij dikwijls de grootste moeilijkheden ondervond, om eenig denkbeeld neder te schrijven, maar mondeling nooit eenige zwaarigheid had, om al zijne gedachten volledig en juist voor te dragen.

Coleridge stierf in de woning zijns vriends, een en zestig jaar oud.

NOEL BYRON.

1788—1824.

WERKEN.

Gedichten: Childe Harold. — Don Juan. — Parisina. —
The Giaour. — The Bride of Abidos. —
The Corsair. — Lara. — The Siege of Corinth. — Mazeppa, eaz.

Byron, die bij het intreden van zijne letterkundige loopbaan de wereld verbaasde, alsof zij slechts één dichter had, werd te Londen geboren. De buitensporigheden van zijn vader, kapitein bij de lijfwacht, verkwisten bijna het geheele vermogen, dat zijne moeder ten huwelijk had gebragt; en toen deze, na den dood van haar echtgenoot, naar Aber-

deem ging om daar haar zoon op te voeden, had zij slechts 130 p. St. inkomen.

De zwakke knaap, die aan een gebrek aan 't been sukkelde, gaf bijzonder vroeg blijken van een uiterst gevoelig gestel. Op den ouderdom van acht jaar vatte hij liefde op voor een Schotsch meisje, en deze indruk was zoo hevig, dat het hem zeer schokte, toen hij eenige jaren later vernam dat zij gehuwd was.

Byron was de lieveling van allen, die hem kenden, vooral van zijn oom William Byron, wiens titels en bezittingen hij op zijn elfde jaar als erfenis bewam. Terstond daarop begaf zich zijne moeder naar Newstead, het geërfd goed van haar zoon, en zond dezen naar Harrow om te studeeren. Dit ging echter zeer ongeregeld. Wel wenschte hij van alles te leeren; ook gaf hij zich genoeg moeite, slechts het opgegeven taakwerk kon hem niet bekoren.

Tijdens zijn verblijf alhier ontvlamde zijn hart voor Mary Chaworth, welke hij door zijne gedichten een onsterfelijken naam heeft gegeven. Mary was twee jaar ouder dan Byron, en vermaakte zich met den vijftienjarigen knaap, dien zij gaarne mogt lijden, doch in 't geheel niet begreep. Toen zij daarop hare hand aan een ander schonk, was ook zijn lot beslist. Byron heeft verklaard, dat eene vereeniging met haar hem een geheel ander en beter leven zou hebben doen leiden.

Diep gekrenkt en te leur gesteld, ging hij naar Cambridge om zijne studie voort te zetten, en gaf zich aan een losbandig en regelloos leven over, om zijn gevoel tot zwijgen te brengen. Gedurende zijn verblijf in deze stad, verscheen zijn eerste dichtbundel, *Hours of Idleness*. Deze eerstelingen werden in het *Edinburg Review* op de zwakke plaatsen zonder genade aangevallen, waarop Byron, aangedreven door zijn gekwetst ergevoel, in zijne *English Bards and Scotch Reviewers* niet alleen zijne beoordeelaars ontwapende, maar zijn naam als dichter vestigde.

Vervolgens deed hij over Spanje eene reis naar het Oosten, en leerde toen de Grieken kennen, wier belangen hem

sedert z
zijner r
hij zich
beide e
naar N
doch to
een na
steld, w
bewone
zich de
Zij wa
uit, ve
De l
gevolg
in zijn
terwijl
reld in
leven
vermak
om zijn
walgen
een h
dieper
zijne
een sl
en toe
ten h
uitgep
schuld
hare o
terug
Deze
Byron
't hart
publiek
wiero
even o

sedert zoo na aan 't harte lagen. De gewaarwordingen zijner reis ontboezemde hij in zijn *Childe Harold*, en toen hij zich te Londen bevond, om zich met de uitgave der beide eerste zangen bezig te houden, werd hij plotseling naar Newstead geroepen, om zijne moeder te zien sterven; doch toen hij er aankwam, was zij reeds niet meer. Op een nacht, eer het dierbaar overschot ter aarde was besteld, wordt in de kamer waar 't lijk stond, door een der bewoners van Newstead gerucht gehoord. Deze begeeft zich derwaarts, en vindt Byron weenende bij zijne doode. »Zij was mijne eenige vriendin op deze wereld,» riep hij uit, »en haar heb ik nu ook verloren!»

De beide eerste zangen van *Childe Harold* werden weldra gevolgd door eene menigte andere gedichten, waarvoor hij in zijn geliefkoosd Griekenland de stof had opgedaan; en terwijl hij nu in Londen de toejuichingen der gansche wereld inoogstte, gaf hij zich weder over aan een loszinnig leven. Den dag besteedde hij aan 't najagen van allerlei vermaken, en den laten nacht bragt hij door met arbeiden, om zijn letterkundigen roem te handhaven. Eindelijk tot walgens toe verzadigd van de uitspattingen, dacht hij aan een huwelijk, dat wel tot stand kwam, maar om hem nog dieper in ellende te storten. Zoo gehecht Byron was aan zijne vrijheid, zoo zeer stond zijne vrouw er op in alles een slaafschen regel te volgen. Dit kon niet zamen gaan; en toen in een jaar tijds de 10,000 p. St., welke zijne vrouw ten huwelijk had gebragt, door beider verkwisting waren uitgeput, en al wat zij nog bezaten, ter voldoening der schuldeischers, hun was ontnomen, ging zijne vrouw naar hare ouders, en verkoos niet weder tot haar echtgenoot terug te keren.

Deze noodlottige gebeurtenis nam geheel Engeland tegen Byron in, die van alles de schuld kreeg, en met wrok in 't hart verliet hij zijn vaderland. »Even overdreven als het publiek de werken van den hartstogtelijken jongeling bewierookt en zijne misslagen en gebreken vergoelijkt had, even onbarmhartig drukte het hem nu, zonder genoegza-

men grond, met de looden hand der verachting neder." In Zwitserland kwam hij tot groot zedelijk nadeel in gezelschap met den dichter Shelley, die, wegens 't uitgeven van een boekje, *Over de noodzakelijkheid der Godverzaking*, van de hoogeschool was verdreven, en door zijn vader verstooten. Ook hij had Engeland met afkeer verlaten, toen hem, na den dood zijner vrouw, krachtens eene wet op Godverzakkers, door 't gouvernement de opvoeding zijner kinderen was ontnomen.

Zes maanden hield Byron zich te Genève op, waar hij den derden zang van *Childe Harold* vervaardigde, welk gedicht in Venetië en Rome werd voltooid. Hoewel hem te allen tijde edele en verhevene gevoelens bij bleven, openbaarde hij in zijne werken meer en meer eene minder goede richting, die zoo ligt valt op te merken, als men het laatstgenoemd gedicht vergelijkt met den *Don Juan*, dien hij op deze reis ontwierp, en te midden van de verleiding en uitspattingen in Italië vervaardigde.

In 1823 begaf hij zich naar Griekenland, om voor de bevrijding van dit land te strijden. Bij zijne aankomst te Missolonghi vond hij alles in verwarring: een gewapend gemeen, twistende opperhoofden, bedrog en moord. Door geld en invloed wist Byron in korten tijd de orde te doen handhaven, en stelde zich toen aan 't hoofd van 3000 man om Lepanto te gaan belegeren. Maar tegen de vermoeijenschappen van het oorlogsveld was zijn door vermaken uitgeput lichaam niet bestand. In eene opene boot zeilende, werd hij door eene regenbui overvallen. Doornat kwam hij te huis, deed den volgenden dag nog een rid te paard — maar toen ook was zijne rol uitgespeeld.

Brandende koortsen tastten hem aan, en ofschoon hij zijn einde voelde naderen, kon hij niets dan onverstaanbare woorden uiten, met betrekking tot zijne zuster, zijne dochter en zijne vrouw, over wie hij zich, na hunne scheiding, steeds ten goede had uitgelaten. Na vier en twintig uur wezenloos te hebben gelegen, opende hij even de oogen — en blies daarop den adem uit, slechts zes en dertig jaar oud.

INLEIDING TOT DE BEKNOPTÉ LEVENSSCHETSEN
VAN DE VOORNAAMSTE LETTERKUNDIGEN
VAN DUITSCHLAND.

Nadat Luther in zijn krachtig proza de verschillende Duitse tongvallen als 't ware in een had gesmolten, en zijne nog niet vergeten geestelijke liederen, den smaak voor deze dichtsoort algemeen hadden opgewekt, ging de letterkunde vooreerst nog weinig vooruit. Van den eenen kant hield de invloed van Rome de vrije en natuurlijke ontwikkeling van den geest nog te veel tegen, terwijl aan de andere zijde de rampen van den dertigjarigen oorlog den Protestanten belette, hunne dichterlijke tonen vrij te doen uitklinken. Slechts in Silezië, dat door gunstige ligging, van het krijgsgewoel meer verwijderd bleef, en meerendeels door Protestanten was bewoond, konden de letteren eene schuilplaats vinden.

Hier was het dan ook dat Martin Opitz, na in Nederland te zijn gevormd, eene nieuwe dichterlijke taal voor Duitschland schiep. De letteren, kunsten en wetenschappen stonden te dien tijde in Duitschland op zulk een lagen trap, dat verscheidene jongelingen naar Leyden gingen, toen het brandpunt van kennis en wetenschap, om te studeeren en opgeleid te worden.

De gevolgen van den dertigjarigen oorlog waren nog heilloozer, dan de krijg zelf was geweest. Het verzwakte en uitgeputte Duitschland moest niet alleen aanzien, dat Lodewijk XIV den Elzas vernielde, maar bukte zelfs onder 't juk van den smaak en de zoogenaamde beschaving der

Franschen. Het was een vereischte voor 't fatsoen om Fransch te kunnen spreken, en ieder vorstje wilde, op 't voorbeeld van Lodewijk XIV, een hofdichter hebben, die hem ten hemel prees. De Duitschers wierpen hunne nationaliteit zoo ver weg, dat zij Fransche of Zwitsersche mannen en vrouwen in 't land riepen, om hun de opvoeding der Duitsche kinderen toe te vertrouwen; en de gretige vreemdelingen beschouwden het zich zelf bedriegende Duitschland als een ander goudland, waar zij, zonder belang te stellen in hunne leerlingen, rijkelijk geld konden verdienen. In zulk een tijd zag dan ook Duitschland geene groote mannen opstaan, maar het verfranschen der Duitsche letteren veroorzaakte een wansmaak en eene onnatuurlijkheid, die eerst na 1740 een einde namen.

Grooten invloed op de herleving der letterkunde, hadden de wijsgerige geschriften van Leibnitz, die verscheidene dichters, waaronder Haller, bezielden, en alzoo de gouden eeuw van Gellert en Klopstock voorbereidden. Ook Frederik II, ofschoon hij door zijne gehechtheid aan de Fransche taal, en zijne zoogenaamde wijsbegeerte, niets anders dan eene verlooehening van 't Christendom, aan de Duitsche letterkunde nadeel toebrengt, werkte toch weldadig door zijne stoute bedrijven als krijgsman. De slag bij Rosbach (1757), waarin hij de Franschen, de ervvijanden van Duitschland, sloeg, werd als eene vaderlandsche zaak beschouwd, en riep het verloren gevoel van nationaliteit weder terug, onder welks indrukken Kleist en Gleim hunne liederen vervaardigden, en aldus de baan openden voor Lessing, Wieland, Schubart en anderen.

Terwijl Duitschland na het einde van den zevenjarigen oorlog (1763) eene bijkans ongestoorde rust genoot, ontstond in de letteren eene groote verslapping. De Duitscher, die bij voorkeur in 't rijk der idealen leeft, werd verbazend sentimenteel. Bovendien wilde men de taal op de leest van 't oude Rome schoeijen, en was het hierin al vrij ver heen gebracht, toen nog bij tijds Bürger en Goethe ontwaakten, die de taal des volks in hunne geschriften deden zegevieren.

Het
dat de
genoen
Herde
nende
gestuit
revolut
ducht,
gloiede
luichtv

Het tijdvak, waarin laatstgenoemde dichters leefden, en dat de tweede herleving der Duitsche letterkunde wordt genoemd, werd verder opgeluisterd door Schiller, Vosz, Herder en anderen; en toen de meer en meer veld winnende geest van ongodsdienstigheid voor eenigen tijd werd gestuit door de gevaren, waarin Europa door de Fransche revolutie was gestort; toen de Duitscher weër aan zijn God dacht, en de liefde voor 't vaderland in aller borst ontgloeide, verscheen, als een schitterend doch kortstondig luchtverschijnsel, de held en dichter Körner.

ALBRECHT VON HALLER.

1708—1777.

WERKEN.

Gedichten: Die Alpen. — Gedanken über Vernunft, Aberglaube und Unglaube. — Der Mann nach der Welt. — Elegien, enz.

Haller, een der eerste groote Duitsche dichters der acht-tiende eeuw, die zich als ontleed-, kruid- en geneeskundige een Europeeschen naam heeft verworven, en wiens geschriften over die wetenschappen nog in eere worden gehouden, werd te Bern geboren. Als knaap was hij van een zwak ligchaamsgestel en droefgeestig, maar des te meer tot leeren geneigd. Op zijn zesde jaar begon hij met het Latijn, en op zijn achtste met het Hebreeuwsch en Grieksch. Reeds toen begon hij met al het merkwaardige, dat hem voorkwam, te verzamelen en op te teekenen, en eer hij de jongelingsjaren had uitgeleefd, had hij van meer dan tweeduizend levensbeschrijvingen uittreksels gemaakt.

Na den dood zijns vaders zette hij te Bern zijne studie op zijne eigenaardige wijze voort; ging op zijn veertiende jaar naar een geneesheer te Biel, die hem wijsbegeerte zou leeren, doch het streven van dezen onderwijzer was te vergeefs. Hij ging voort uit de werken, die in zijn smaak vielen, uittreksels te maken, en vervaardigde van tijd tot tijd ook gedichten. Met levensgevaar redde hij deze eens uit een brand; doch toen hij er naderhand het gebrekkige van had leeren inzien, offerde hij ze vrijwillig aan de vlammen op.

Vervolgens ging hij naar Tubingen, om de geneeskunde te beoefenen, en in 1725 naar Leyden, waar hij de studie dezer wetenschap voortzette, onder de leiding van den be-

roemden Boerhave, dien hij sedert altijd met dankbare hoogachting noemde. Hier werd hij doctor in de geneeskunde; deed vervolgens eene reis door Engeland en Frankrijk, waar hij met de voornaamste geleerden in kennis kwam, en alle gelegenheden aangreep om zijne kundigheden te vermeerderen, en zette zich vervolgens te Bazel neder.

Tot herstel zijner gezondheid, welke door het ernstig studeeren veel had geleden, maakte hij eene reis door de Alpen, en vond daardoor aanleiding om de planten dier bergen te leeren kennen, waarvan hij eene meesterlijke beschrijving uitgaf, alsmede tot het vervaardigen van zijn uitmuntend gedicht *Die Alpen*.

In Bazel teruggekeerd hield hij voorlezingen over ontleedkunde, en begon hij de geneeskunst uit te oefenen; maar laster en afgunst deden hem miskennen. Hij dong te vergeefs naar de betrekking van geneesheer aan 't hospitaal — omdat hij dichter was. Beide, dacht men, was niet te vereenigen.

In 1736 bood men hem het hoogleeraarschap in de ontleed- en plantenkunde te Göttingen aan, hetwelk hij niet afsloeg. Maar nauwelijks was hij eenige weken in zijne nieuwe woonplaats, of de dood zijner geliefde vrouw, op wie hij eene treffend schoone elegie heeft gemaakt, ontroofde hem voor langen tijd rust en vreugde. Na een driejarig verblijf in Göttingen, bezocht hij zijn vaderland weder, en trad er ten tweeden male in 't huwelijk; doch eenige weken later ontrukte de dood hem ook deze vrouw. Studie en drukke bezigheden alleen konden afleiding geven aan zijne smart.

Gedurende de zeventien jaren, die hij te Göttingen als hoogleeraar sleet, gaf hij zes en tachtig verschillende werken en geschriften uit over genees- en plantenkunde, en bestreed bovendien La Mettrie's aanvallen op godsdienst en deugd. Ondanks den roem, waarmede de geheele beschaaftde wereld van hem sprak, werd zijn verblijf in Göttingen onaangenaam gemaakt door den nijd en de afgunst zijner ambtgenooten, en hij besloot daarom, in 1753, naar

Bern terug te keren, waar men hem terstond tot Amman verkoos. Ondertusschen zette hij zijne studie en letteroefeningen voort; bleef mede arbeiden aan de Göttinger geleerde nieuwsbladen, die hem twaalf duizend beoordeelingen te danken hebben, en hield briefwisseling met geleerden uit alle landen van Europa in het Duitsch, Latijn, Fransch, Engelsch en Italiaansch.

In 1777 vereerde hem Keizer Joseph II met een bezoek, en plotseling daarna werd hij door eene ziekte overvallen, die hem in zijn zeventigste jaar ten grave sleepte.

CHRISTIAN FÜRCHTEGOTT GELLERT.

1715—1769.

WERKEN.

Gedichten: Fabeln. — Geistliche Lieder, enz.

Deze grootste der Duitsche fabeldichters werd te Hainichen, nabij Freiberg in 't Erzgebirge, geboren. Hij was het vijfde van de dertien kinderen van een behoeftig predikant, en legde in zijne eerste jaren noch in de ouderlijke woning, noch op school de geringste blijken van geestigheid aan den dag. Terwijl andere kinderen zich met een luidruchtig spel vermaakten, zat Fürchtegott, tegen belooning van een paar *Pfennige* voor 't blad, koopbrieven en akten van 't gerechtshof over te schrijven.

In 1729 werd hij, om in de godgeleerdheid te studeeren, naar de vorstelijke school te Meiszen gezonden, waar men wel Latijn en Grieksch onderwees, doch Duitsch onwaardig keurde, voor den studeerenden mensch. Na een vierjarig verblijf aldaar riep zijn vader hem tot zich terug. Fürchtegott zou nu eens eene proef van zijne bekwaamheid afleggen, en voor vader den kansel beklimmen. De brave man stond er op, dat zijn zoon uit het hoofd zou prediken; doch deze had een zwak geheugen. Aan het vaderlijk

verlangen moest nogtans voldaan worden, en het gevolg was, dat onze Gellert, na het korte voorgebed, zoo zeer van zijn stuk afraakte, dat hij, buiten zich zelve van schaamte, den kansel weêr onverrichter zake moest verlaten.

Dit ongeval maakte zulk een diepen indruk op hem, dat hij zich voor het leeraarsambt ongeschikt begon te gevoelen, en te Dresden eene betrekking als huisonderwijzer zocht. Daarop begaf hij zich naar Leipzig om zijne eigene studie voort te zetten, en daar zijn vader buiten staat was hem langer onderstand te zenden, moest hij met les geven in zijn onderhoud voorzien.

Eene langdurige sleepende ziekte, welke allen levenslust bij hem uitdoofde, deed er hem van afzien, naar eene betrekking te staan, waarin hij bepaalde en geregelde bezigheden zou hebben. Hij begon daarom voorlezingen te houden over de schoone kunsten, en schonk zijne vrije uren aan vriendschap en poëzij. Het liefst wijdde hij zich aan de fabel, en toen zijn eerste boek verscheen, trok het de algemeene aandacht tot zich, en was weldra in aller handen.

In een harden winter kwam een boer voor zijne deur rijden op een grooten wagen, bespannen met vier paarden, en beladen met brandhout. Dit kwam hij Gellert ten geschenke brengen, opdat, gelijk hij zich uitdrukte, de arme dichter, die hem en de zijnen bij den warmen haard, met zijne fabelen zooveel vermaak had verschaft, zich ook eens recht goed zou kunnen warmen.

Gellert trok door zijn beminnelijk karakter niet alleen de liefde tot zich van alle studenten, maar ook ieders vertrouwen: ouders vraagden hem raad, hoe met de opvoeding hunner kinderen te handelen; twijfelaars, hoe hun ongehoof te bestrijden, en dikwijls bragt hij den geheelen nacht door met brieven te beantwoorden van personen, die hij nooit had gezien.

Niet alleen wegens zijne zwakke gezondheid, maar ook uit vrees van anderen voor het hoofd te stooten, wilde hij langen tijd geene betrekking aannemen; nogtans werd hij buitengewoon hoogleeraar in de wijsbegeerte, op verlangen

van den keurvorst, die zich overigens niet zeer mild be-
toonde, daar hij Gellert slechts 100 Saksische Thaler als
jaargeld toestond.

Tijdens den zevenjarigen oorlog bezocht hem Prins Hen-
drik, die hem het paard ten geschenke gaf, dat hij in den
slag bij Freiberg had bereiden; Frederik II noodigde hem
aan zijne tafel, en noemde hem *le plus raisonnable de tous
les savants allemands,* terwyl de Oostenrijksche veldheer
Laudon, die toch in godsdienst met Gellert verschilde, op
zijn landgoed een gedenkteeken voor hem oprichtte. Na
den dood van den geschiedschrijver Mascov, werd diens in-
komen door het Saksische hof aan Gellert toegewezen, die
het echter niet eerder aannam, dan nadat hij pogingen
had aangewend om het anderen te doen schenken, die er
naar zijn oordeel meer aanspraak op hadden. Hij was zoo
zeer de lieveling van volk en staat, dat de regeering zich
verplicht rekende hem te vermanen, zich niet zoo zeer voor
anderen op te offeren, doch de vermaning kwam te laat.
Zijne gezondheid dwong hem nogmaals de baden te gebrui-
ken; weinig hersteld kwam hij terug, en reisde toen naar
zijne geboorteplaats, waar hem eene doodelijke ziekte aan-
tastte. Op 't vernemen daarvan zond de vorst terstond
zijn lijfarts, maar de kunst vermogt niets meer. Hij over-
leed in hetzelfde jaar, het vijf-en-vijftigste zijns levens.

EWALD CHRISTIAN VON KLEIST.

1715—1759.

WERKEN.

Gedichten: Der Frühling. — Cissides und Paches. — Elegien. — Oden, enz.

Deze natuurdichter werd op het adellijk goed zijns vaders,
Zeblin, nabij Köslin in Pommeren, geboren. Tot zijn ne-
gende jaar bleef hij in de ouderlijke woning, werd toen

naar eene school, en op zijn veertiende naar 't gymnasium te Dantzig gezonden.

Toen hij aan de hoogeschool te Koningsbergen was, beoefende hij niet slechts de rechtsgeleerdheid, waardoor hij eene maatschappelijke betrekking hoopte te verwerven, maar ook wijsbegeerte, natuurkunde en alles wat zijn dichterlijken geest kon voeden. Zijne studie volbragt, en reeds eenigen tijd te vergeefs naar eene betrekking gewacht hebbende, deed hij eene reis naar Kopenhage, waar twee zusters zijns vaders gehuwd waren, om te beproeven, of hij daar wellicht tot eene betrekking kon geraken. Zijne bloedverwanten konden hem nogtans alleen bij 't krijgswezen behulpzaam zijn, en Kleist, geen ander vooruitzigt hebbende, trad als officier in dienst van den Koning van Denemarken.

Nu leerde hij een Pruisisch meisje kennen, dat hem boeide, en onder den naam van Doris door hem is bezongen. Hij vond den weg tot haar hart; zij schonk hem wederliefde; doch hare moeder weigerde eene nadere verbindtenis goed te keuren, zoolang Kleist een ander land dan zijn vaderland zou dienen. Zijne pogingen, om uit de Deensche dienst ontslagen, en met eene betrekking in zijn vaderland begunstigd te worden, mislukten — en daardoor het huwelijk. Eene wreede scheiding moest daarop volgen, en de gelieven besloten door briefwisseling hunne smart te lenigen.

Na het einde van den eersten Silesischen oorlog, werd Kleist door Frederik den Grooten in dienst geroepen, en hij begaf zich naar Potsdam. In een gesprek met zijne kameraden, verdedigde hij de Potsdammer dames met zoo veel vuur tegen hunne losse aanmerkingen, dat er een tweegevecht volgde, waarin Kleist eene zware wonde bekam. De uitbundige lof, dien de dames den ridderlijken verdediger harer eer toezwaaiden, klonk luide genoeg om tot Gleim door te dringen, die daarop den lijdenden Kleist een bezoek bragt, dat aanleiding gaf tot de innige vriendschap, die beide groote mannen sedert voor elkander gevoelden. Eens dat Gleim zijn steeds sukkelenden vriend

een zijner kleine gedichten voorlas, schoot deze daarover in zulk een hevig lagchen, dat de wond opensprong en een hevig bloedverlies veroorzaakte, hetwelk echter de spoedige herstelling van Kleist ten gevolge had. Maar nu wachtte hem een groote slag.

Zijne geliefde werd door hare bloedverwanten gedwongen eerst de briefwisseling met Kleist te staken, en daarop met een ander in 't huwelijk te treden. Van toen af breidde zich over den dichter een nevel van zwaarmoedigheid uit, die niet weder opklaarde. Den schoonen dood voor 't vaderland te sterven werd zijn streven; zijne eenige uitspanning de beoefening der poëzij.

In 't zelfde jaar, dat hij zijn meesterstuk, *Der Frühling*, uitgaf (1749), werd hij kapitein, en zes jaar later majoor. Kort hierna verscheen zijne schoone *Hymne an Gott*. Hierover schreef hij aan Gleim: »Onze soldaten zijn gewoon, eer zij op marsch liederen ter eere van den Koning aanheffen, eenige stichtelijke gezangen te zingen. Op een liefelijken morgen zongen zij, dat God ons zoo veel vreugde schenkt, zoo veel goeds bewijst, en dat wij Hem moeten loven; ik werd daardoor zoo getroffen, dat ik vooruit reed, en, terwijl tranen van aandoening mij langs de wangen vloeiden, de Hymne ontwierp.»

Toen de Russen zijn landgoed hadden geplunderd en vernield, verloor hij alle uitzigt op een stillen rustigen ouderdom, wanneer hij in den strijd mogt bewaard blijven. Het smartte hem diep, doch niet lang. Hij viel in den slag bij Kunersdorf (1759) toen de Russen en de Oostenrijkers, onder den beroemden Laudon, het leger van Frederik den Groeten geheel versloegen.

Na door twaalf matte kogels, bij 't veroveren van drie batterijen, hevig gekneusd te zijn geworden, werden hem, bij 't bestormen eener vierde batterij, twee vingers van de rechterhand afgeschoten. Terstond nam hij degen en teugel in de linker, doch toen deze door een schot werd verbrijzeld, nam hij beide weër in de minder gewonde rechterhand. Op dertig passen van de vijandelijke batterij

genaderd, en aan 't hoofd zijner afdeeling rijdende, gaven de Russen nog eene losbranding met schroot. Door drie kogels doorboord viel Kleist neder, doch hij bleef de zijnen aanmoedigen met de woorden: »Kinderen, verlaat uw koning niet!»

Men bragt hem achter 't front. De geneesheer, die zijne wonden zou verbinden, kreeg een kogel door 't hoofd, en viel dood naast den lijder. Men moest Kleist, daar de vlugt algemeen werd, achterlaten. Eenige Kozakken schuddeden hem uit, en wierpen hem in een moeras, waar hij de hevigste smarten moest verduren. Door eenige Russische huzaren, welke hem in dien ongelukkigen toestand vonden, werd hij op stroo bij een wachtvuur gelegd, met een mantel bedekt, en van eenige verkwikkingen voorzien; doch nauwelijks waren zij verdwenen, of er kwamen nogmaals Kozakken, die hem weder alles ontnamen, tot zelfs den mantel, welke hem tegen de scherpe nachtlucht moest beschutten. Den volgenden morgen werd hij door een Russisch officier gevonden, die hem naar Frankfort deed vervoeren, waar hij goed werd verpleegd, doch zonder hoop op herstel. Hier overleed Kleist in zijn vier en veertigste jaar.

JOHANN WILHELM LUDWIG GLEIM.

1719—1803.

WERKEN.

Gedichten: Kriegslieder. — Scherzhafte Lieder. — Lieder des Volks. — Lieder der Liebe. — Fabeln. — Halladat, enz.

Deze zanger der liefde, die haar zoet niet heeft gesmaakt en slechts voor vriendschap en poëzij leefde, werd te Ermsleben, in het Halberstadtsche, geboren. Uit twaalf kinderen was hij de lieveling zijner ouders, welke hem met zijn derde jaar reeds ter schole zonden. Op zijn achtste jaar moest hij zijn vader in schrijfwerk behulpzaam zijn,

en dezen op kleine reizen verzellen, die hem gelegenheid gaven tot de aanschouwing van de aanlokkende schoonheden der natuur, waardoor de dichterlijke stemming van zijn gemoed zoo zeer werd veredeld.

Vervolgens werd hij naar de openbare school te Wernigerode gezonden, en ofschoon hij op zijn zestiende jaar zijn vader verloor, die na korten tijd, door zijne troosteloze moeder in 't graf werd gevolgd, kon hij door den bijstand van twee edele menschen, bij wie hij beurtelings verblijft en een gastvrij onthaal vond, de lessen aan de school blijven waarnemen. Een jaar later bezocht hij de hoogeschool te Halle, welke hij na een tweejarig verblijf aldaar verliet, om huisonderwijzer in Potsdam te worden.

Toen Frederik de Groote in 1744 voor de tweede maal ten oorlog trok, volgde Gleim het leger als geheimschrijver van den Vorst van Dessau. Wel stond hem het kriegsleven goed aan, daar zijne borst van liefde gloeide voor Vaderland en Koning, en hij zoo vaak mogelijk het bijzijn genoot van zijn trouwen vriend Kleist, met wien hij krijgsliederen vervaardigde; doch toen de oude Dessauer bevel gaf een opgepakten Jood, ofschoon deze een koopman bleek te zijn en van goede passen voorzien was, toch op te hangen, zocht hij uit de dienst ontslagen te worden. Eerst hield hij zich ziek, en daarop begaf hij zich naar Berlijn, waar een vriend wist te bewerken, dat hij geheimschrijver werd van het domkapittel te Halberstadt.

Van nu aan stond zijn huis open voor al zijne vrienden, waaronder bijna al de dichters van dit tijdperk behoorden. Den ganschen zomer van 1750 had hij Klopstock en anderen bij zich. Als zij den geheelen dag hadden gewerkt, gingen zij tegen den avond een bad nemen, en vervolgens naar eene plaats van uitspanning, waar zij dan, in een rozenpriëel, den beker en hunne scheidels met bloemen versierden, en in vroolijke scherts, onder luid gezang, alle genoegens der vriendschap smaakten.

Op een schoonen Julijavond kwamen zij op de gewone plaats. Helder blonk de maan, en al de rozen bloeiden.

Terstond werden de zaal, de flesch met ouden Rijnwijn en de bekers met rozen versierd, en de lof van den wijn gezongen. De waard, hunne opgewondenheid aan de werking van 't druivennat toeschrijvende, weigerde meer aan te dragen, doch toen Klopstock hem had doen opmerken, dat de eerste flesch met hen allen nog niet was geledigd, bragt hij eene tweede, die insgelijks feestelijk werd bezongen, en nog was deze gedeeltelijk gevuld, toen de dag reeds begon te kriecken. Men vond het nu tijd om te vertrekken, en Klopstock ging vooruit met de brandende kaars, welke hij uitblies in het aangezicht der zon, als een offer van den doorgevierden nacht aan den dag.

Eenigen tijd daarna reden Gleim en Klopstock naar het dorp Alpenstädt. Digt bij de kerk aldaar bevindt zich eene bron, waarvan het water zich in eene gemetselde kom vergadert, opdat de meisjes uit het dorp er te gemakkelijker water kunnen putten. In de schaduw der heerlijke ahornboomen, vlijden de beide vrienden zich daar neder; het frissche water lokte hen uit, de voeten daarin te laten hangen; langzamerhand zakten zij er dieper in, totdat zij eindelijk tot hunne middel in 't water stonden, en elkander duchtig nat begonnen te gooijen. Nu kwamen de meisjes uit het dorp om water te putten; doch in plaats van te eindigen, maakten de strijders zich van hare emmers meester en leverden elkander een watergevecht. Alles, wat den weg langs kwam, hield stil om er naar te zien; hoe grooter het aantal toeschouwers werd, hoe meer zij zich weerden, totdat zij eindelijk een vriend zagen, dien zij ook eens op een emmertje water wilden onthalen. Eer zij echter op 't droge waren, had deze zich uit de voeten, en daardoor een einde aan den kamp gemaakt.

Toen in 1756 de zevenjarige oorlog uitbrak, was Gleim in zijne volle kracht. Onder den titel van *Der alle Grenadier*, gaf hij zijne onsterfelijke krijgsliederen uit, welke zelfs door de vijanden zijns vaderlands, de Franschen, vertaald werden.

Gleim was niet geschikt tot diepe studie, zelden las hij

een werk geregeld' door, maar bleef aan de schoone plaatsen hangen, en werd daardoor wel eens voorbarig in zijne loftuitingen.

Toen zijne eerste vrienden met den ouderdom ernstiger werden, had Gleim, dewijl zijne jeugdige gemoedstemming hem niet spoedig verliet, ook behoefte aan jeugdige vrienden; hen voort te helpen, terecht te wijzen, en die, welke door omstandigheden gedrukt werden, op te beuren, was zijn grootste lust.

Toen zijne vriendschap met den dichter Ramler werd verbroken, stortte hem het verdriet hierover in eene hevige ziekte. Hersteld zijnde, lokte hij jeugdige dichters naar Halberstadt, wijdde het schoonste vertrek zijner woning tot een tempel der Muzen, en versierde dien met de portretten en borstbeelden zijner vrienden en der voornaamste Duitsche letterkundigen.

Vele zijner jeugdige vrienden verloor hij door den dood. Uit de nagelaten papieren van een hunner, ontdekte hij hoe deze, schoon zelf met armoede moerende worstelen, zijne ouders in hun ouderdom had ondersteund. Gleim was er zoo zeer door getroffen, dat hij de oude lieden tot hun dood heeft bijgestaan.

In de laatste helft zijns levens legde Gleim zich 's avonds te tien uren ter ruste; ontwaakte gewoonlijk te drie uren in den morgen, vond dan bij een helder nachtlicht zijn schrijfgereedschap, en vervaardigde dan meestal een gedicht. Twee derden zijner gedichten zijn in deze stille morgenuren opgesteld. Hij was zestig jaar toen hij *Hal-ladat* vervaardigde, een gedicht, waarin hij de waarheden der natuurlijke godsdienst heeft voorgedragen. Hij stierf in den ouderdom van bijna vier en tachtig jaar.

FRIEDRICH GOTTLIEB KLOPSTOCK.

1724—1803.

WERKEN.

Gedichten: Messias. — Geistliche Lieder. — Oden.

Drama's: Die Hermannsschlacht. — Adams Tod, enz.

Deze godvruchtige dichter werd te Quedlinburg geboren, waar zijn vader, een zonderling man, die onder anderen aan de ligchamelijke tegenwoordigheid van den duivel geloofde, ambtenaar was. Onder den invloed der schoone natuur wies Klopstock tot een frisschen knaap op, wiens geest voortreffelijk ontwikkelde, zonder dat zijn ligchaam daarbij verkwijnende. Rijden, jagen en springen waren zijne geliefkoosde uitspanningen, en op schaatsen was niemand zoo vlug als hij.

Nadat Klopstock, met ijver en vrucht, zich eenigen tijd gewijd had aan de beoefening der oude talen, deed zich Hendrik de Vogelaar aan hem voor als een schoon onderwerp voor een groot heldendicht; doch zijn godsdienstig gemoed leidde hem daarvan af, en bragt hem op het denkbeeld om liever den Messias te kiezen. Vol van dit groot-sche ontwerp, begaf hij zich in 1745 naar de hoogeschool te Jena met het voornemen om daar in de godgeleerdheid te studeeren, doch hij gaf zich liever over aan de beoefening der dichtkunst, en ontwierp in 't geheim de eerste zangen van zijn *Messias*, dien hij eerst in proza wilde schrijven, omdat geen bestaande Duitsche dichtmaat voor zijn onderwerp geschikt was.

Het gemis van een vriend, bij wien hij zich met zijne gansche ziel kon aansluiten, deed hem reeds na een half jaar Jena verlaten om naar Leipzig te gaan, waar hij met zijn vriend Schmidt op eene zelfde kamer ging wonen. Hier kwam hij in kennis met de voornaamste Duitsche geleerden, en trad hij in 1748 openlijk als dichter op. Ook verschenen in 't zelfde jaar de drie eerste zangen van den *Messias*, die

hem vele hevige en lasterlijke aanvallen van sommige godgeleerden berokkenden; zelfs kwam een eenvoudige dorpsprediker tot hem met het dringend verzoek, om toch om Gods wil en voor de goede zaak der godsdienst den daarin voorkomenden gevallen engel niet zalig te laten worden. De voornaamste letterkundigen daarentegen bragten hem hunne toejuichingen.

Toen zijne vrienden Leipzig hadden verlaten, was Klopstock er niet langer met genoegen, en hij nam daarom de uitnoodiging aan om te Langensalza te komen, en daar bij een zijner bloedverwanten voor het onderwijs van diens kinderen te zorgen. Hier hoopte hij de schoonste dagen zijns levens te smaken, want hier toefde de zuster van zijn vriend Schmidt, die hij onder den naam van Fanny in zijne Oden heeft vereeuwigd, en reeds vroeger had leeren kennen en minnen; doch Klopstock vond slechts achtung, geene wederliefde, en een zwaarmoedige nevel overdekte zijn gemoed.

Gaarne gaf hij dus gehoor aan de stem van Bodmer, die hem naar Zürich riep, waar de Alpenlucht zijn gevoel voor vrijheid en vaderland opwekte, en hij zich voelde aangedreven om den grooten Herman te bezingen. Ondertusschen was Klopstock aan Frederik V van Denemarken aanbevolen geworden, die hem op aandrang van Graaf Bernstorff in 1751 naar Kopenhagen liet noodigen, om er, in 't genot van 400 Rthlr. inkomen, ongestoord den *Messias* af te werken. Dankbaar nam Klopstock het aanbod aan. Op zijne reis kwam hij door Brunswijk, waar hij eenige oude Leipziger vrienden aantrof. Een hunner, Gieseke, maakte hem opmerkzaam op eene jonkvrouw, Meta Moller, die steeds met de grootste achtung van zijne gedichten sprak. Klopstock leerde haar persoonlijk kennen; beiden gevoelden zich voor elkander bestemd, sloten het verbond der liefde, en de gelukkige dichter vereeuwigde zijne Meta, onder den naam van Cidli, in zijne zangen.

In Kopenhagen werd Klopstock met eerbewijzingen ontvangen, en in de schitterende kringen van 't hof opgeno-

men; en toen hij in 1758 met zijne Meta door den band des huwelijks was vereenigd, scheen hij een der gelukkigste onder de stervelingen te zijn. Doch zijn geluk was spoedig uitgebloeid. Reeds na vijf jaar ontviel hem zijne geliefde gade. De droeve dichter gaf het hulsel van de dierbare eene rustplaats op den godsakker te Ottensen, nabij Hamburg; de zusters van de ontslapene plantten eene linde op het graf, en Klopstock versierde het met het eenvoudig, treffend grafschrift:

Saat gesäet von Gott, am Tage der Garben zu reifen.

Toen Klopstock aan den boezem zijner vrienden had uitgeweend, gaf hij gehoor aan de noodiging van den Markgraaf Frederik van Baden om in Carlsruhe te komen. Wel werd hij er overladen met vorstelijke eerbewijzingen en algemeene vereering, doch de plaats beviel hem niet, en Frederik was edel genoeg hem een jaargeld toe te staan met de vrijheid zijne woonplaats zelf te kiezen. Nu verlangde Klopstock weder te keren naar het oord, waar zijne Meta rustte, en hij ijldde naar Hamburg, waar hij de laatste jaren zijns levens doorbragt.

Het uitbreken van de Fransche omwenteling vervulde hem met de schoonste verwachtingen voor de vrijheid, en hij zong:

Glückliche Zeit, und ich
Glücklich, der sie noch sah!

De Fransche volksleiders schonken hem daarvoor het burgerrecht, en het Nationaal Instituut nam hem tot medelid op. Maar toen de reeks van snoode gruwelen zijne oogen openden, gaf Klopstock eene menigte gezangen, die hij op de Fransche vrijheid had vervaardigd, aan de vlammen prijs.

Terwijl hetgeen in Frankrijk voorviel hem nog bezig hield, verlangde de eenzame grijsaard naar eene levensgezellin, die hem tot het graf zou verplegen, en hij ging daarom op zijn ziekbed in 1791 met eene gewezen zangeres, die na den dood van haar echtgenoot Klopstock's vriendin was

geworden, een huwelijk aan, zonder dat daardoor het beeld zijner gestorven gade uit zijn hart werd gewischt.

Bij een bezoek, dat hij aan 't graf zijner Meta bragt, werd Klopstock door zijne laatste ziekte aangetast, die hem langzaam ten grave sleepte in den ouderdom van acht en zeventig jaren. De grijsaard ontsliep met eene bijbelspreuk op de lippen.

Geen dichter werd ooit met meer eerbewijzingen ter aarde besteld. Niet alleen de beschaafde standen der stad, maar ook de daar aanwezige gezanten en ambtenaren van vreemde staten vereenigden zich, om het lijk naar de groeve te verzellen. Honderd zes en twintig koetsen volgden de baar, onder het gelui der klokken van de zes hoofdkerken van Hamburg. Eene eerewacht begeleidde den togt, en aan de poorten van Altona werd het lijk door de voornaamste ingezetenen en de leden der regeering ontvangen. Op het kerkhof te Ottensen hield de Domheer Meier, de vriend van den afgestorvene, eene korte rede, en toen het lijk in het graf van Meta daalde, hief een koor van jonkvrouwen, in de kerk, het schoone lied van den betreurden dichter aan:

Auferstehn, ja auferstehn wirst du, enz.

GOTTHOLD EPHRAIM LESSING.

1729—1781.

WERKEN.

Treurspelen: Emilia Galotti. — Sara Sampson.

Tooneelspel: Nathan der Weise. Blijspel: Minna von Barnhelm.

Fabelen. — Hekeldichten, enz.

Deze hervormer van het Duitsch tooneel werd te Kamenz, in de Opper-Lausitz, geboren. Op zeer jeugdigen leeftijd reeds vond hij zijn grootste behagen in boeken, waaraan hij zoo zeer hechtte, dat hij op zijn vijfde jaar niet met

eene vogelkooi in de hand , maar alleen door boeken omringd, geportretteerd wilde worden.

Na vijf jaren — hij noemde ze later de gelukkigste zijns levens — aan de middelbare school te Meiszen oude talen en wiskunde te hebben bestudeerd, met zoo veel ijver dat de rector hem een paard noemde, dat dubbel voeder noodig had, dewijl hem te ligt viel, wat anderen te zwaar was, ging hij naar de hoogeschool te Leipzig. Hier begon hij met zijn ligchaam door rijden, schermen, dansen en andere oefeningen te harden; en daar de wensch zijner ouders, om hem geestelijke te zien worden, weinig met den zijnen strookte, begon hij allerlei studiën, zonder zijn geest te kunnen voldoen, totdat eindelijk de schouwburg hem geheel boeide.

Hij voelde zich geroepen het Duitsch tooneel te beoordeelen en te veredelen, en zette zich reeds dadelijk aan 't werk. Maar zijne vrome ouders, die in hunne eenvoudigheid den schouwburg als een Sodom en Gomorrha beschouwden, schrikten niet weinig, toen zij het besluit van hun zoon vernamen, en zonden hem eene niet malsche boetpredikatie, welke echter het gewenschte doel miste. Nu meldde men hem dat zijne moeder op sterven lag, en zijne kinderliefde zegevierde op het vermoeden eener misleiding. In eene hevige koude reisde hij onverwijld naar Kamenz, waar, in plaats van een sterfbed, eene nieuwe vermaning op hem wachtte. Hij wist echter zijne ouders gerust te stellen, en toonde zijne moeder door eene preek, dat hij in staat was, even als zijn vader predikant te worden.

Naar Leipzig teruggekeerd, bevond hij zich bij alle repetitiën en voorstellingen in den schouwburg; doch weldra was hij genoodzaakt naar Berlijn te gaan om schuldeischers te ontvlugten, welke hij zich had gemaakt door onnadenkend en zonder argwaan borg te spreken voor eenige zijner kennissen. Ten genoegte zijner ouders ging hij echter van hier naar Wittenberg, waar zijn broeder studeerde, en verwierf den graad van meester in de vrije kunsten. Tijdens zijn verblijf in deze stad *extemporeerde* hij, voor een

ziekgeworden leeraar, eene lijkrede bij eene begrafenis, en maakte daarna een hekeldicht op zich zelve, eindigende met de woorden: *Ehe du mir sollst die Leichenrede halten, wahrhaftig, lieber sterb' ich nicht.*

In 1753 keerde hij naar Berlijn terug, waar hij geleerde hoofdstukken voor een nieuwsblad schreef, en vier deelen zijner kleinere geschriften in 't licht gaf; ook noodigde hij zijn broeder tot zich, met wien hij in Wittenberg dagen van honger en kommer had doorgestaan, om in Berlijn betere tijden bij hem te komen beleven. Tevens geraakte hij in kennis met de voornaamste geleerden, waaronder de Joodsche wijsgeer Mozes Mendelsohn uitblonk, en bearbeidde *Sara Sampson*, het eerste voorbeeld van een oorspronkelijk Duitsch burgerlijk drama.

Daar hij bemerkte, dat hem nog eene hooge mate van menschenkennis ontbrak, besloot hij in gezelschap en op kosten van een koopman eene reis te ondernemen; doch in Nederland gekomen, werd hij gestuit door 't uitbreken van den zevenjarigen oorlog. Nu begon hij met zulk eene uiterste naauwgezetheid het treurspel *Emilia Galotti* te bewerken, dat hij iedere week slechts zeven regels vorderde, en gaf bovendien met Kleist kritische brieven over de letterkunde in 't licht, door welker invloed al het middelmatige viel en zelfs Wieland in de baan werd gedreven, waarop deze zich een onsterfelijken naam heeft gemaakt.

Toen Lessing in 1760 secretaris van den generaal Trautentzien was geworden, voor welke betrekking hij twee jaar later weër bedankte, ging hij met dezen naar Breslau, waar hij zijn vrijen tijd niet alleen aan studie en schouwburg besteedde, doch ook aan 't verderfelijk Farospel. Hij was hieraan, in korten tijd, zoo verslaafd geraakt, dat het zijnen vrienden onmogelijk viel hem er af te houden. Zoo goed zag hij het schandelijke der speelwoede zelf in, dat hij een tooneelist verzocht hem een oorveeg te geven, als hij op 't spel werd betrapt; eindelijk greep dit plaats, en na 't ontvangen van een duchtigen slag sprak Lessing: »Dit had ik al lang verwacht, nu kan ik weër rustig voortgaan.»

Na den zevenjarigen oorlog bedankte hij voor eene betrekking aan 't hof van Frederik den Grooten, alsmede voor het hoogleeraarsambt te Koningsbergen, dewijl 't hem onuitstaanbaar was, zich in zijne werkzaamheden en studiën gebonden te zien. Aan eene uitnoodiging om zich in Hamburg te komen vestigen, waar men een nationalen schouwburg wilde oprichten, gaf hij gehoor, want het veredelen van het tooneel bleef steeds zijn hoofddoel; nogtans werd hij in 1770, door 't uitzigt op een goed inkomen, overgehaald zich naar Wolfenbüttele te begeven als bibliothecaris, in welke betrekking hij geheel naar willekeur kon werken.

Sedert eenigen tijd hadden mismoedigheid en onwil zich van hem meester gemaakt, en eene reeds lang gewenschte reis naar Italië kon er hem zelfs niet van genezen. De *polemie*k alleen kon zijn geest nog opwekken, doch zij ontroofde hem meteen de weinige rust en tevredenheid, die hem waren overgebleven, dewijl men hem beschuldigde van 't Christendom te willen aanranden.

In zijne laatste dagen werd hij gedurig lusteloozer en slaperiger, zoodat hij zelfs in gezelschap insluimerde. Op een uitstapje naar Brunswijk overleed hij in den ouderdom van twee en vijftig jaar.

CHRISTOPH MARTIN WIELAND.

1733—1813.

WERKEN.

Gedichten: Oberon. — Musarion. — Die Grazien. — Der neue Amadis. —

Die Natur der Dinge, enz. Zangspelen: Alceste. —

Die Wahl des Hercules, enz.

Proza: Agathon. — Die Abderiten, enz.

Wieland werd in het dorp Oberholzheim, nabij Biberach in Schwaben geboren. Onder de leiding van zijn vader, een predikant, ontwikkelde zijn aanleg zoo gunstig, dat

hij op den ouderdom van zeven jaar Nepos vertaalde en Grieksche spraakkunst leerde; op dien van elf, een Latijnsch gedicht vervaardigde, en een jaar later zijne krachten beproefde aan een heldendicht op de verwoesting van Jeruzalem, dat echter niet ten einde werd gebragt.

Met het voornemen een godgeleerde van hem te maken, werd hij door zijn vader naar eene school nabij Maagdenburg gezonden, waar hij met ijver zijne studie in de oude talen voortzette, en Fransch leerde zonder hulp van een onderwijzer.

Het lezen van Voltaires werken had hem over de godsdienst aan 't twifelen gebragt; nog in tijds openbaarde hij dit aan een zijner onderwijzers, wien het gelukte hem weder op 't rechte spoor te brengen. Door dezen strijd in zijn binnenste had Wieland zoo veel geleden, dat zijn vader besloot hem naar Erfurt te zenden bij een bloedverwant, die geneesheer was, en er in slaagde den ijverigen jongeling zijne gezondheid weder te schenken.

Hersteld zijnde keerde hij naar zijne ouders terug, om het gelukkigste tijdperk zijns levens te gaan doorbrengen: dat zijner eerste liefde. De later als schrijfster bekend geworden Sophie La Roche wist hem door hare liefstalligheid te boeijen, en beiden voelden zich als voor elkander bestemd, wanneer zij zich verdiepten in gesprekken over deugd en adel des harten. Eens na het hooren eener preek over: »God is liefde,» deden zij eene wandeling, waarop Wieland met zoo veel gevoel en verheffing over het gehoorde sprak, dat zijne geliefde hem aanspoorde zijne gedachten op schrift te brengen; hij bewerkte hierop *Die Natur der Dinge*.

Er kwam een einde aan zijn geluk door zijn vertrek naar de hoogeschool te Tübingen, waar hij slechts leefde voor zijne studie en zijne verwijderde geliefde, wier aandenken hem steeds aan de deugd boeide, en van de verstroojingen eener akademiestad terug hield. Daar zijne zwakke borst hem ongeschikt maakte terug hield. Daar zijne zijns vaders, besloot hij ter verkrijging van een bestaan,

zich op
vak de
terwijl
studie
Na he
roemde
in zijne
uitzichten
tig gelve
dan voor
In 17
der kar
namelij
niet m
zag hij
eerst d
den he
gemeed
en haan
verdw
langra
lijnd
en de
en str
Na
ouders
vrouw
gelikke
Om
herlev
von De
zich te
onaang
de afke
maakt
gezin v
regeere

zich op de rechtsgeleerdheid toe te leggen, doch aan dit vak deed hij niet meer dan voor zijn examen noodig was, terwijl hij van wijsbegeerte en fraaije letteren zijne hoofdstudie maakte.

Na het verkrijgen van zijn graad, noodigde hem de beroemde Bodmer van Zürich, schrijver der Noachide, uit in zijne woning te komen vertoeven, tot dat zich gunstiger uitzigten voor hem opdeden. Wieland maakte er een gretig gebruik van, daar de omgang met Bodmer niet anders dan voordeelig op zijne letteroefeningen kon werken.

In 1760 werd hij naar Biberach geroepen als directeur der kanselarij. Zijne vrije uren besteedde hij hier voornamelijk aan de beoefening van Shakspere, van wien hij niet minder dan acht en twintig drama's vertaalde. Ook zag hij hier, na eene scheiding van twaalf jaren, voor 't eerst de geliefde zijner jeugd weder, doch als de gade van den hofraad La Roche. Wel bestreed Wieland zijne hevige gemoedsaandoeningeh, en werd hij zelfs de vriend van haar en haar echtgenoot, doch sedert zij voor hem was verloren, verdween zijn verheven ideaal van liefde en deugd, en langzamerhand vermeersterde hem het denkbeeld, dat verfiynd zinnelijk genot het hoogste goed was, en reine liefde, en deugd slechts dweperij; intusschen bleef hij een geregeld en streng zedelijk leven leiden.

Na lang tegenkanten gaf hij toe aan den wensch zijner ouders om zich in 't huwelijk te begeven, en koos eene vrouw, die hem door hare voorkomendheid en liefde menig gelukkigigen stond deed beleven.

Om de vervallen hoogeschool te Erfurt weder te doen herleven, werd Wieland door den edelen en geleerden Baron von Dalberg uitgenoodigd het hoogleeraarsambt aldaar op zich te nemen. Hij liet het zich welgevallen, doch het onaangename aan zijne nieuwe betrekking verbonden, en de afkeer, dien hij had van 't gezellig verkeer te Erfurt, maakten dat hij zich geheel in den schoot van zijn huisgezin verborg. Welkom was hem dan ook 't aanbod der regeerende Hertogin van Weimar, Anna Amalia, om zich

te belasten met de opvoeding harer beide zonen, waarvoor hij eene jaarwedde van 1000 thlr., en, na 't volbrengen van zijne taak, een pensioen van 600 thlr. zou genieten.

In Weimar vervaardigde hij zijn *Oberon*, waardoor hij het toppunt van zijn roem als dichter bereikte, en ofschoon hij na 't uitgeven van 't zangspel *Alceste*, hevig werd gegeeseld door Göthe in diens: *Götter, Helden und Wieland* — welk geschrift Wieland edel genoeg was in zijn klassiek tijdschrift *Mercur* een meesterstuk te noemen — werden beide groote mannen vrienden, toen Wielands kweekeling, Karel August, aan de regeering was gekomen en ook Schiller, Göthe en Herder aan zijn hof had gelokt.

Op den avond zijns levens begon Wieland alles, wat van hem 't licht had gezien, over te werken en het die volmaaktheid te geven, welke het onder zijne hand kon verkrijgen. De opbrengst van deze nieuwe uitgave zijner werken maakte den uitgever rijk, en stelde Wieland in staat aan zijne met den ouderdom steeds luider sprekende wenschen te voldoen. Hij kocht in de nabijheid van Weimar, het landgoed Ilmthal, waar hij eenigen tijd zeer gelukkig leefde en al de beminnelijkheid van zijn karakter ten toon spreidde. Doch na den dood zijner echtgenoot, verloor Ilmthal voor den grijzen zanger alle bekoorlijkheid; daarbij kwamen geldelijke ongelegenheden, en hij zag zich genoodzaakt het oord, waar hij rustig den doodslaap meende in te sluimeren, te verkoopen. Hij keerde naar Weimar terug, bragt daar nog, tot vreugde zijner vrienden, eenigen tijd in hun midden door, en stierf negen en zeventig jaren oud.

Volgens zijn wil werd zijn lijk te Osmansted in het graf zijner vrouw bijgezet; nog leest men op den steen, die hen dekt, het volgende, door hem zelven vervaardigde grafschrift:

Liebe und Freundschaft umschlang die verwandten
Seelen im Leben,
Und ihr Sterbliches deckt dieser gemeinsame Stein.

Gedichte

Deze di
door zijne
ben, geb
toonde h
zijne ge
muziek.

In 17
lingen,
namelijk
Nürnberg
te studee

zijne ge
In de
huison
liever
nemen
zijn sel
betrekk
zich, en
vrouw,
den kom
tingen,
Het d

naar Lu
directeu
van lied
dat het
langer
haar, en

CHRISTIAN FRIEDRICH SCHUBART.

1739—1791.

WERKEN.

Gedichten: Auf, auf ihr Brüder. — Fluch des Vatermörders. —
Die Fürstengruft, enz.

Deze dichter, evenzeer bekend door zijne lotgevallen als door zijne voortbrengselen, werd te Obersontheim, in Zwaben, geboren en in 't stadje Aalen opgevoed. Aanvankelijk toonde hij weinig bekwaamheden, doch plotseling ontwaakte zijne geestkracht benevens zijn buitengewone aanleg voor muziek, en overtrof hij in alles zijne medescholieren.

In 1753 zond zijn vader hem naar 't lyceum te Nördlingen, waar hij de oude talen en Duitsche dichters, voornamelijk Klopstock, beoefende. Van daar ging hij naar Nürnberg, en eindelijk naar Jena om in de godgeleerdheid te studeeren; doch door een losbandig leven verwoestte hij zijne gezondheid, zich te gelijker tijd in schulden stekende.

In de vaderlijke woning teruggekeerd zijnde, werd hij huisonderwijzer, maar was dit spoedig moede en verkoos liever te zwerven; nu moest hij door muziek en 't waarnemen van predikbeurten, voor geestelijken uit den omtrek, zijn schamel stuk brood verdienen. Eindelijk nam hij de betrekking van onderwijzer en organist te Geislingen op zich, en trad toen in 't huwelijk met eene zachtmoedige vrouw, die zijne wonderlijke luimen gelaten verdroeg en den kommer, welken hij haar aandeed door zijne uitspattingen, met liefde vergold.

Het duurde niet lang of hij vertrok met zijn huisgezin naar Ludwigsburg, waar hem de betrekking van muziek-directeur was opgedragen. Hier zocht hij het gezelschap van liederlijke menschen, en leidde hij het slecht leven, dat het zijner brave vrouw onmogelijk werd haar leed langer te dragen. Eene diepe zwaarmoedigheid overviel haar, en zij was op 't punt te bezwijken, toen haar vader

nog in tijds haar en hare kinderen, over welke Schubart zich weinig bekommerde, tot zich nam. Zijn slecht gedrag, dat den Hertog ter oore kwam, berokkende hem eene kortstondige opsluiting; maar toen hij dezen smaad met den geesel der satire had beantwoord, was hij genoodzaakt te vlugten. Zonder te weten waarheen, en met slechts een thaler in den zak, verliet hij Ludwigsburg en zijne goede betrekking.

Na eenig zwerven, gedurende welken tijd hij weder door muziek zijn onderhoud verdiende, kwam hij te Munchen, waar hij Katholijk wilde worden om zijn geluk nogmaals te beproeven. Eer hij echter dit plan ten uitvoer had gebracht, moest hij zich, om zijne wat al te vrije en onbezonnen uitdrukkingen, weder uit de voeten maken.

Hij kwam nu in Augsburg, waar hij schrijver werd van een dagblad, dat grooten bijval vond, en bovendien goede zaken maakte door onderwijs te geven in muziek, schoonheidsleer en uiterlijke voordragt, 't vervaardigen van gelegenheidsgedichten en 't geven van concerten. In zijne voordragt, gelijk in zijne gedichten, legde hij het er vooral op toe ontzetting te verwekken, en bediende zich daarvoor liefst van Klopstocks Messias.

Hoeveel geld hij nu ook verdiende, alles werd er door gebracht, en zijn onrustige aard deed hem later weêr naar Ulm gaan, waar hij voortging zijn dagblad te schrijven, en tegen regeering en vorst uit te varen. Hij ging zelfs zoo ver, van in zijn dagblad het valsch bericht van den dood van Maria Theresia te geven; doch zij overtuigde hem duchtig van het tegendeel, door den Hertog, die insgelijks was aangerand, tegen hem op te zetten.

De Hertog wist hem op eene listige wijze buiten Ulm te lokken, verraderlijk op te ligten, en zonder verhoor of gerechtelijke vervolging in een donker hol van de vesting Hohen-Asberg te werpen, waar hij het eerste jaar in ketenen en op water en brood doorbragt; daarna eenige verligting kreeg, doch in 't geheel, tegen alle recht en wet aan, tien jaren lang gevangen bleef. Gedurende zijne

gevangens
lie te me
gelukkige
Het ge
werking
ben, van
in den sch
zu de uitg
hof- en t
wederrecht
zette zich
schrijv
de dood

Heden
G

Deze
man, di
geschrift
land hee
De be
eener m
een tal
doch v
bekrump
Leer v
grote w
smaak in
binnen

gevangenschap verscheen er een bundel zijner gedichten, die te meer opgang maakten, daar de dichter in zulke ongelukkige omstandigheden verkeerde.

Het gemis zijner vrijheid had nogtans die gunstige uitwerking op hem, dat hij zich, na ze herkregen te hebben, van zijne vroegere dwalingen liet terug brengen, en in den schoot van 't Christendom wederkeerde. Hij nam nu de uitgave van zijn dagblad weder op zich, werd zelfs hof- en tooneeldichter bij den vorst, die hem eerst zoo wederrechtelijk had vervolgd, componeerde muziek, en zette zich aan de bewerking van zijne eigene levensbeschrijving; doch eer hij deze ten einde kon brengen, nam de dood hem weg in zijn drie en vijftigste levensjaar.

JOHANN GOTTFRIED HERDER.

1744—1803.

WERKEN.

Heldendicht: Der Cid. Legenden en andere gedichten. Proza: Over Godgeleerdheid, Wijsbegeerte, Geschiedenis en Letterkunde.

Deze als dichter doch bovenal als prozaschrijver beroemde man, die door den echt Christelijken geest, welke in zijne geschriften heerscht, hoogst weldadig op geheel Duitschland heeft gewerkt, werd te Morungen in Pruisen geboren.

De betrekkingen van koster, vóorzanger en onderwijzer eener meisjesschool bragten zijn vader niet genoeg op, om een talrijk huisgezin altijd tegen armoede te vrijwaren, doch vlijt, strenge orde en onderlinge liefde maakten de bekrompen omstandigheden dragelijk.

Zeer vroeg openbaarde zich bij den gezonden knaap een groote weetlust, zoo zelfs dat, als hij een boek naar zijn smaak in 't venster van een huis zag liggen, hij bescheiden binnen ging, om het ter leen te vragen. Zijn vader liet

hem dan ook de Latijnsche school bezoeken, waar hij reeds op zijn veertiende jaar de eerste was.

Een geestelijke, Trescho, welke omstreeks dien tijd in Morungen kwam wonen, nam den jeugdigen Herder als schrijver bij zich, waarvoor deze den avond en nacht bij hem doorbragt, doch des daags in de ouderlijke woning ging eten. Ofschoon Trescho den lust tot studie bij Herder spoedig bemerkte, ried hij diens ouders, wegens hunne bekrompen omstandigheden, hun zoon een handwerk te doen leeren; zelfs verbood hij den leergierigen jongeling langer dan tot elf uur des nachts op te blijven. Maar de rijke bibliotheek van Trescho was voor Herder te aantrekkelijk, dan dat hij zijne zucht naar kennis, zonder tegenstand, zou laten onderdrukken: vaak maakte hij zich van een of ander boek meester, klouterde dan heimelijk in een boom, waaraan hij zich met een riem vast bond, om er niet uit te vallen, en verdiepte zich dan in zijne lektuur. Langzamerhand evenwel ontdekte Trescho den grooten geest, die in Herder ontloek, en liet daarop na, hem in zijne studie hinderlijk te zijn.

In 1762 kwam bij Trescho een Russisch officier van gezondheid, die behagen in Herder schepte en, op voorwaarde dat deze eene verhandeling voor hem in 't Latijn zou vertalen, hem beloofde van eene kwaal aan 't rechter oog te genezen, en in de geneeskunde te onderwijzen. Verheugd stemde Herder met dit voorstel in, nam afscheid van zijne dierbare ouders, die hij sedert niet wederzag, en volgde zijn beschermer naar Koningsbergen.

Eene operatie, welke hij hier bijwoonde, deed hem zóó ontstellen, dat hij in onmagt viel en zulk een afgrijzen van de heelkunde kreeg, dat hij besloot haar vaarwel te zeggen en, zoo mogelijk, te voldoen aan zijne neiging om in de godgeleerdheid te studeeren. Wel stelde hem zijn beschermer de schitterende loopbaan van geneesheer te Petersburg voor oogen, en wees hij hem daarentegen op de vaak zoo schamele omstandigheden van een geestelijke, en 't gemis van alle hulpmiddelen zoo deze neiging werd opgevolgd —

Herders b
ningen a
ingeschre
Somme
bij met
zaamheid
lastig te
niet onde
hem het v
ders ons
tiende ja
haar on
gaf in 't
jaar we
hij zich
en weld
door ger
Klotz, di
streed, z
Versch
gehulde
een reis
ontdekt
hem sta
zoon van
rokkend
in diege
Niet la
roep na
te make
inwillig
voelde H
den groo
geest vor
wikkeling
doen, we
voer kon

Herders besluit stond vast. Hij besteedde zijne laatste penningen aan de geringe onkosten om als student te worden ingeschreven — en zijn lot was beslist.

Sommige vrienden uit zijne geboorteplaats stonden hem bij met eenige gaven, waarvan hij met de uiterste spaarzaamheid gebruik maakte, om toch vooral zijne ouders niet lastig te vallen; de beroemde wijsgeer Kant gaf hem om niet onderwijs, en een onbaatzuchtig boekverkooper stond hem het vrije gebruik der boeken uit zijn winkel toe. Herders omstandigheden verbeterden, toen hij op zijn negentiende jaar als onderwijzer aan eene inrichting van middelbaar onderwijs werd geplaatst, waar hij onder anderen les gaf in 't Latijn, Grieksch en de wijsbegeerte. Het volgende jaar werd hij als onderwijzer naar Riga beroepen, waar hij zich voornamelijk toelagde op de Deutsche letterkunde, en weldra eenige stukken daarover in 't licht gaf. Hierdoor geraakte hij in een hevigen pennestrijd met zekeren Klotz, die Herder op eene weinig edelmoedige wijze bestreed, zoodat beide verbitterde vijanden werden.

Verscheidene jaren daarna dringt een arme, in lompen gehulde reiziger Herders studeervertrek binnen, en vraagt een reispenning. Herder verlangt zijn naam te weten, en ontdekt weldra, dat de zoon van zijn vroegeren vijand voor hem staat. Diep getroffen reikte Herder den ongelukkigen zoon van den man, die hem eens zoo veel leed had berokkend, zijne beurs, en bleef het volgende van den dag in diepen weemoed verzonken.

Niet lang had Herder in Riga vertoefd, toen hij een beroep naar elders kreeg, doch hij had zich zoo bemind weten te maken, dat men, om hem te behouden, zijn wensch inwilligde en hem tot predikant aanstelde. Nogtans gevoelde Herder zich in eene stad, waar men op koophandel den grootsten prijs stelde, nog niet op zijne plaats; zijn geest vond er de noodige hulpmiddelen tot hoogere ontwikkeling niet, en hij besloot eene reis door Europa te doen, welke hij door den bijstand zijner vrienden ten uitvoer kon brengen. Hij schepte zich in naar Nantes; ging

van daar naar Parijs, in welke stad hij met de voornaamste geleerden van Frankrijk in kennis kwam, en toen naar Straatsburg, waar hij zich een geruimen tijd ophield, om eene operatie aan het nog niet herstelde oog te ondergaan. Gedurende een half jaar doorstond hij tweemaal vruchteloos de pijnen en smarten daaraan verbonden: eerst de derde maal gelukte zij.

Na omstreeks twee jaar te hebben gereisd, gedurende welken tijd hij er zich op had toegelegd overal de inrichtingen van onderwijs te leeren kennen, bedankte hij voor zijne betrekking te Riga en werd hofprediker bij den Graaf von Lippe Bückeberg. Eenigen tijd daarna werd hij aangesteld als kerkopziener, en weigerde in die betrekking een proponent, op wiens gedrag en denkwijze nog al iets viel aan te merken, te bevestigen, ofschoon de Graaf dezen in bescherming had genomen.

Twee jaar later werd Herder als hofprediker en algemeen kerkopziener naar Weimar beroepen, waar hij Wieland en Göthe reeds vond. Van hier ondernam hij, door toedoen van den Baron van Dalberg, de zoo lang gewenschte reis naar Italië, welke voor hem eene nieuwe leerschool werd om menschenkennis op te doen. »Zij heeft mij gedrongen,» schreef hij aan zijne beminde vrouw, »vooral liefde en trouw te leeren hoogschatten, omdat die in de wereld zoo schaarsch zijn. Ernstiger zult gij mij voorzeker bij de terugkomst vinden; maar vrees niet voor dien ernst. Hij hecht mij aan u en de onzen met nieuwe, onbreekbare banden.»

Toen Herder in Weimar terug was gekeerd, werd hij van 't prediken en 't houden van lijkredenen ontslagen, en kreeg daardoor meer tijd om zich aan 't beoefenen der letteren te wijden, terwijl hij er zich voornamelijk op toellegde, den nadeeligen invloed tegen te gaan, dien de wijsgerige schriften van Kant, zijn vroegeren leermeester, uitoefenden. Zijne verdiensten werden door den Keurvorst van Beijeren zoo hoog geschat, dat deze hem in 1801 tot den adelstand verhief.

Hij stierf in zijn zestigste jaar, nadat eene oopenhooping

van klein
in zwaar

Gebir

Deze
worden
geboren

tot poezie
keer van
noodig h

Daan h
vader zi
naar H

afkeer
vader
doen b

toen de
weinig
kunnen

maakte.
Een o

hoorde
gedicht
in Götti

hem ver
In 177

en trad
wie hij
zuster,

van kleine lichaamsgebreken zijne gewone opgeruimdheid in zwaarmoedigheid had doen overgaan.

GOTTFRIED AUGUST BÜRGER.

1748—1794.

WERKEN.

Gedichten: Lenore. — Des Pfarrers Tochter von Taubenhain. — Die Kuh, enz.

Deze door zijne hartstogtelijkheid zoo ongelukkig geworden dichter werd te Wolmerswende in 't Halberstadtsche geboren. Zeer vroeg legde hij eene buitengewone neiging tot poëzij aan den dag, maar voegde daarbij zulk een afkeer van 't Latijn, dat hij, naar men zegt, twee jaren noodig had om de verbuigingen te leeren.

Daar hij vroegtijdig zijn vader verloor, trok zijn grootvader zich zijner aan, en deze zond hem, zestien jaar oud, naar Halle om in de godgeleerdheid te studeeren. Bürgers afkeer van deze studie en zijn los gedrag deden zijn grootvader besluiten hem in Göttingen de rechtsgeleerdheid te doen beoefenen, doch hij liet zijn kleinzoon aan 't lot over, toen deze, medegesleept door zijn levendig gestel, en te weinig vastheid van karakter bezittende om verleiding te kunnen weêrstaan, zich aan nieuwe misstappen schuldig maakte.

Een oud liedje, dat hij eene arme vrouw langs de straat hoorde zingen, gaf hem stof tot het vervaardigen van zijn gedicht *Lenore*, dat hij aan eenige zijner geleerde vrienden in Göttingen voorlas, welke er door verrukt werden en hem verder voorthielpen.

In 1772 werd hij *Amtmann* te Altengleichen in Hanover en trad twee jaar later in 't huwelijk met een meisje, voor wie hij weldra minder liefde gevoelde dan voor hare jongere zuster, welke bij hem was komen inwonen, en die hij

onder den naam van Molly heeft bezongen. Bijna tien jaar had hij een misdadig en zeer ongelukkig leven geleid, toen hij, bekneld door huiselijke wederwaardigheden, zijne betrekking als *Amtmann* nederlegde en zich naar Göttingen begaf, waar hij met het geven van lessen over stijl enz. zijn brood hoopte te verdienen. In dezen tijd stierf zijne vrouw, en nu mogt hij zijn wensch zien vervullen om hare zuster te huwen. Geluk echter smaakte hij in dezen echt niet; Molly ontviel hem door den dood, een jaar na 't huwelijk.

Van nu af was alle vreugd voor altijd uit zijn hart gebannen; daarbij kwam nog dat hij aanhoudend met gebrek had te kampen, en in dezen toestand verhief men Bürger tot buitengewoon hoogleeraar — zonder bezoldiging. Bovendien verscheen er van Schiller, wiens verheven idealen weinig konden instemmen met de neiging tot het zinnelijke van Bürger, eene scherpe beoordeeling van 's dichters werken, en toen hij Göthe een bezoek bragt, ontving deze hem koel. Bürger leed onder dit alles, doch de maat van zijn lijden was nog niet vol. Hij ontving van een meisje uit Schwaben een vers, waarin zij zich aan hem als gade aanbod; er volgde eene dichterlijke onderhandeling, die zich oploste in een zóó ongelukkig huwelijk, dat het na twee jaar door den rechter verbroken moest worden.

Onder al die rampen werd Bürger door eene longtering aangetast, en toen hij bedlegerig werd, zond hem de Hanoversche regeering eenigen onderstand, om te voorkomen dat de dichter den hongerdood stierve. Hij overleed in zijn zeven en veertigste jaar.

Met moeite werden er eenige penningea opgezameld om den dichter een onaanzienlijk gedenkteeken van zandsteen op te richten.

JOHANN WOLFGANG VON GOETHE.

1749—1832.

WERKEN.

Treurspelen: Götz von Berlichingen. — Faust. —

Iphigenia in Tauris. — Egmond, enz.

Gedichten: Hermann und Dorothea. — Erlkönig. — Der Fischer. —

Mahomets Gesang, enz.

Proza: Werthers Leiden. — Wilhelm Meister. —

Die Wahlverwandschaften. — Aus meinem Leben, enz.

Goethe, de zoon van een keizerlijk raadsheer, werd te Frankfort a/M geboren. Men wanhoopte eerst aan zijn leven, doch de twijfeling werd opgelost in eene gezonde, stevige ontwikkeling, die hem zijn twee en tachtigste jaar heeft doen beleven.

Van grooten invloed op de vorming van zijn verstand en zijn gemoed, was de kunstliefde van zijn gestrengen vader, maar nog meer de vertellingen zijner zonderlinge, dichterlijk gestemde moeder, die, op den dag van haar verscheiden tot een feest uitgenoodigd wordende, liet antwoorden: dat zij niet kon komen, aangezien zij terstond moest gaan sterven.

Buiten weten zijns vaders, doorlas hij alle dichters, die onder zijn bereik vielen, en trachtte zelfs Klopstocks Messias van buiten te leeren, totdat hij op een letterkundig kransje zijn rijm- en leeslust kon bevredigen. Zeer vroeg openbaarde zich in Goethe de gave van opmerken, en toen eene ziekte hem aan zijne legerstede hield gebocid, richtte hij zijne gedachten op zich zelve. Den bijbel, van welken hij zeide, dat het geen volksboek, maar een boek der volken was, kreeg hij lief, en nam hij tot richtsnoer zijner daden. Om zijn ligchaam te harden, oefende hij zich steeds in 't worstelen, rijden en meer inspanningen van dien aard. In alles, wat hij ondernam, bragt hij 't weldra tot eene verbazende hoogte, doch het was hem niet mogelijk zich aan een bepaald vak te wijden. Hij meende alles te kunnen

worden: »Nooit,» zeide hij, »heb ik gedacht, dat er voor mij iets te bereiken was, altijd meende ik het reeds bereikt te hebben; men zou mij eene kroon op 't hoofd hebben kunnen plaatsen, en ik zou gedacht hebben, dit behoort zoo.»

Op zijn zestiende jaar ging hij naar Leipzig om in de rechten te studeeren, en drong zonder moeite in alle wetenschappen door, zonder een eigenlijk rechtsgeleerde te worden. Goethe was als dichter geboren en beproefde reeds vroeg zijne krachten; doch zoo vaak zijn geest eene andere richting nam, verbrandde hij weder zijn vorigen arbeid, totdat hij eindelijk er toe kwam alle gewaarwordingen, welke hem aangenaam of onaangenaam aandeden, in een beeld, een gedicht, uit te drukken, zoodat, gelijk hij zegt, alles wat van hem het licht heeft gezien, slechts brokstukken zijn van eene groote biecht zijns inwendigen levens.

Door het inademen van schadelijke dampen bij het plaatsnijden, dat hij benevens andere beeldende kunsten gaarne en keurig beoefende, haalde hij zich eene ziekte op den hals, waarna hij besloot naar Straatsburg te gaan om er als doctor in de rechten te promoveeren, en te gelijker tijd zijne studiën in scheikunde, ontleedkunde en andere natuurkundige wetenschappen voort te zetten. Gelijk hij vroeger in Frankfort en Leipzig gedaan had, knoopte hij ook hier banden der liefde aan, welke hij na eenigen tijd weder vrijwillig verbrak. »'t Genot der onthouding,» zeide hij, »is grooter dan dat van 't bezit.» In Frankfort terug gekeerd, beproefde hij alles om zijne liefde te vergeten: hij bragt in zes weken den reeds vroeger bestudeerden *Götz von Berlichingen* op papier en weldra daarna, om zijne gevoeligheid op dit punt geheel uit te putten, den roman *Werther*. Men verweet Goethe, dat hij hierin den zelfmoord predikte, en inderdaad had dit stuk die uitwerking op den zieken geest van sommige jonge menschen; anderen daarentegen vonden er zich door als in 't leven terug geroepen, en een tijdgenoot vraagde, waarom men ook het doodschieten van Werther, en niet het in 't leven blijven des schrijvers navolgde.

Nu was Goethe's roem gevestigd. Hij raakte in kennis met de voornaamste geleerden, en werd weldra, na zich nog eerst eenigen tijd met portret schilderen te hebben bezig gehouden, op vijf-en-twintigjarigen leeftijd door den Hertog van Weimar aan diens hof genoodigd, waar hij tot minister werd bevorderd met een inkomen van 1200 thlr. Zijn leven werd van nu aan eene onafgebroken afwisseling van staatkundige werkzaamheden, studie en letteroefeningen; en op 't voorbeeld van zijn geliefkoosden Shakspeare, vervulde hij zelfs, in zijne eigene tooneelstukken, enkele malen eene rol — tot groote hindernis echter der medespelers, die hij door 't veel *extemporeeren* wel eens van hun stuk bragt.

In 1786 bekreep hem onweêrstaanbaar de lust om Italië te gaan bezoeken. Met overleg van den Hertog vertrok hij heimelijk; reisde *incognito*, om de wereld eens openhartig te hooren spreken, en maakte eerst uit Rome zijne Weimarsche vrienden met zijn voornemen bekend. Twee jaren bragt hij in Italië door, zich verlustigende in de schoone natuur en de vele kunststukken van dezen belangrijken grond, en keerde toen naar Weimar terug.

De Fransche revolutie maakte een diepen indruk op Goethe; zelfs nam hij in 1792 deel aan den veldtogt in Champagne, en toen hij in 't volgende jaar 't beleg van Mainz bijwoonde, bragt hij, tot verstrooijing, *Reintje de Vos* in hedendaagsch Duitsch over. Nogmaals in Weimar terug gekeerd, gaf hij zich aan de beoefening der natuurkunde over, schreef een werk over de kleuren, en bearbeidde bovendien het treurspel *Faust*, waarin hij het gansche streven van zijn geest heeft uitgedrukt.

Na den slag bij Jena kwam hij in zijne eigene woning in groot gevaar. De tegenwoordigheid van geest, welke zekere Christina Vulpius, met wie hij eenige jaren had geleefd, aan den dag legde, deed hem besluiten haar te huwen. Eenigen tijd daarna had Goethe een onderhoud met Napoleon. Toen hij binnentrad staarde de Keizer hem eene wijl aan, en zeide toen: *vous êtes un homme*. Ook maakte Napoleon

hem opmerkzaam op eene plaats uit den Werther, welke strijdig was met de natuur.

Tot zijn twee en tachtigste jaar bleef zijne werkzaamheid hem bij, en hield hij vol, onder het dicteeren zijner brieven en werken, met de handen op den rug door de kamer te wandelen. Maar toen werden zijne leden stijf, zijne denkbeelden minder helder, zijn geheugen zwakker. In zijn armstoel gezeten, omarmd door zijne beminde schoondochter, voelde hij den dood naderen. »*Dass mehr Licht herein komme!*» riep hij, en gaf den geest.

JOHANN HEINRICH VOSS.

1751—1826.

WERKEN.

Gedichten: Luise. — Idyllen.

Vertalingen: Odyssea en Ilias (van Homerus). — Georgica en Eclogae (van Virgilius). — Metamorphosen (van Ovidius), enz.

Deze groote dichter, geleerde en kunstrechter, werd te Sommersdorf in 't Mecklenburgsche geboren, waar zijn vader pachter was, doch kort na de geboorte van zijn zoon 't postje kreeg van tolgaarder in 't stadje Penzlin, met het recht om te brouwen en te distilleeren. Ofschoon de oude Voss dus in geene ruime omstandigheden verkeerde, besloot hij, alles, wat in zijn vermogen was, aan de opvoeding van zijn Johann te besteden, daar deze reeds vroegtijdig een stalen geheugen en buitengewonen aanleg en ijver voor de wetenschap deed blijken.

Bijgestaan door enige vrienden zijns vaders, kon de jonge Voss de school te Neu-Brandenburg bezoeken, en toen hij bemerkte, dat hem daar geen voldoende onderwijs in 't Grieksch werd gegeven, verbond hij zich met eenige jongelieden, om wekelijks bijeen te komen, en elkander door onderlinge oefening voort te helpen. Behalve Grieksch, werden in dezen kring ook Deutsche dichters gelezen, en

dit wekte Voss op, zijne krachten ook eens te beproeven op 't gebied der dichtkunst, waarin hij zoo wel slaagde, dat hij de bijzondere aandacht trok van allen, die zijne voortbrengselen lazen.

Twee jaar later werd hij huisonderwijzer bij eene adellijke familie te Penzlin, en genoot hier eene jaarwedde, die nog minder bedroeg dan het inkomen van den kok des huizes; ook moest hij hier vele vernederingen ondergaan, doch ondanks dit alles bleef hij zich getrouw van zijn pligt kwijten, ten einde eenig geld te besparen, om zijne akademische loopbaan te kunnen aanvangen.

Een naburig geestelijke, de groote talenten van Voss opgemerkt hebbende, ried hem aan Shakspere te bestudeeren, en terstond gevoelde Voss lust en ijver om de Engelsche taal te leeren, ten einde met dien grooten meester bekend te raken.

Van tijd tot tijd leverde Voss in den Göttinger Muzen-almanak stukjes in rijm en onrijm, welke zooveel opgang maakten dat Boie, de redacteur, hem uitnoodigde naar Göttingen te komen, waar hij op diens hulp zou kunnen rekenen, om aan de hoogeschool zijne studiën voort te zetten. Voss, die nu in zijn twee en twintigste jaar was, gaf gehoor aan de uitnoodiging, werd gastvrij ontvangen, en geraakte er in kennis met eenige studenten, die zich met hem vereenigden tot den *Göttinger Dichterbund* of *Hainbund*. Het doel dezer vereeniging, waarvan de meeste leden later een grooten naam verwierven als letterkundigen, was, om al het onduitsche, ziekelijke en onware uit de Deutsche poëzij te verbannen. De *Hainbund* duurde niet langer dan de studententijd der leden (1772—1774), maar bleef door de richting, die hij aan de letterkunde gaf, nog lang gunstig nawerken. Na den dood van Boie volgde Voss hem als redacteur op, doch verliet een jaar later Göttingen, om zich naar Hamburg te begeven, waar hij eenigen tijd vertoefde, en een uitstapje naar Wandsbeck deed, om zijn vriend Claudius, een bevallig dichter, te gaan opzoeken.

In 1777 huwde hij eene jongere zuster van Boie, en

werd het volgende jaar rector te Otterndorf. Het moeras-
 assig oord, waarin deze plaats is gelegen, werkte echter
 schadelijk op zijne gezondheid, en hij vertrok naar Eutin,
 waar hij, als rector, weldra in ruime omstandigheden kwam.
 Hij hield zich nu bezig met de meesterstukken der oud-
 heid in 't Duitsch over te brengen, en slaagde hierin zoo
 uitnemend, dat zijne vertalingen nog niet zijn overtroffen.

Maar hij vergde te veel van zich zelve. Zijn rusteloos,
 ingespannen arbeiden, en zijne moeilijke betrekking als
 onderwijzer, waarvan hij de pligten met de grootste naauw-
 gezetheid nakwam, verzwakten hem zoodanig, dat zijn
 geneesheer hem aanried eene verblijfplaats in 't zuiden van
 Duitschland te zoeken. Hij begaf zich daarop naar Jena,
 waar hij drie jaar vertoefd had, toen de Hertog van Baden
 hem uitnoodigde, zich tegen een jaargeld van 1000 gulden
 in Heidelberg te vestigen, om door zijne tegenwoordigheid,
 aan de hoogeschool aldaar meer luister bij te zetten.

Voss liet het zich welgevallen; zag te Heidelberg zijne
 gezondheid door de zachte luchtgesteldheid weêr eenigzins
 herstellen; verrijkte nog eenigen tijd de Deutsche letterkunde
 met meesterstukken, en stierf vijf en zeventig jaar oud.

JOHANN CHRISTOPH FRIEDRICH SCHILLER.

1759—1805.

WERKEN.

Treurspelen: Maria Stuart. — Wallenstein. — Die Piccolomini. — Die
 Jungfrau von Orleans. — Wilhelm Tell. — Die Braut von Messina. —
 Die Räuber. — Don Carlos. — Fiesco, enz.

Gedichten: Die Glocke. — Ritter Toggenburg. — Die Bürgschaft. — Der
 Taucher. — Der Gang nach dem Eisenhammer, enz.

Proza: Abfall der vereinigten Nederlande. — Geschichte des
 dreissig jährigen Krieges, enz.

Friedrich von Schiller — aldus noemde hij zich later —
 werd te Marbach in het toenmalig hertogdom Württemberg
 geboren. Zijne diep gevoelende en godsdienstige moeder

wist met zijne oudste zuster, die hij gedurende zijn gansche leven met onveranderde genegenheid bleef liefhebben, het jeugdig gemoed van den levendigen knaap voortreffelijk te leiden; en toen hij bij den geestelijke te Lorch, in welks nabijheid zijn vader als werffofficier was geplaatst, gedurende twee jaar onderwijs ontving, kreeg hij groote neiging voor den geestelijken stand.

Toen zijn vader te Ludwigsburg in garnizoen was gekomen, werd Schiller naar de Latijnsche school gezonden; en mogt hij al niet achterlijk blijven, over zijne vorderingen viel niet te roemen: de jeugdige Schiller leefde als een onbezorgd spring in 't veld.

Op zijn elfde jaar begon hij buitengewoon te groeijen, zoodat zijn ligchaam geducht verzwakte. Daarbij werd hij zeer ernstig, en ontwaakten dat diep gevoel en die levendige verbeeldingskracht, welke hem tot een der grootste dichters vormden. Om zijn vader genoeg te geven, besloot hij zijne neiging tot den geestelijken stand te laten varen, en zich op de rechtsgeleerdheid toe te leggen, waarvoor Hertog Karel de gelegenheid had aangeboden.

De militaire tucht, welke aan de inrichting, waar Schiller kwam, heerschte, strookte weinig met zijn dichterlijk, vrijheidlievend gemoed, en dewijl Deutsche boeken daar eigenlijk verboden waren, wist hij heimelijk gelegenheid te vinden om de werken van Klopstock en andere groote dichters te lezen en te herlezen. Het laat zich denken, dat hij zich hierdoor menig verwijt wegens nalatigheid in zijne studiën, maar, wat minder natuurlijk is, ook wegens onzindelijkheid op den hals haalde.

Hij rekende zich gelukkig toen hij de studie van 't recht mogt opgeven, ten einde zich op de geneeskunde toe te leggen, doch de beoefening van die wetenschap bleef hem slechts bijzaak. Hij leefde en gloeide voor poëzij, en beproefde welhaast zijne krachten; zijne eerstelingen waren echter zoo woest en overdreven, dat hij ze vernietigde. Een zijner vrienden heeft verklaard, dat Schillers opgewondenheid onder 't dichten aan razernij grensde. Zijn gevoel kon

zoodanig de overhand op hem verkrijgen, dat hij eens bij 't bezoeken van een zieke zoodanig ontroerde, dat deze beangst voor hem werd. Terwijl hij voor officier van gezondheid studeerde, begon hij aan *Die Räuber* te werken, en om daarvoor tijd te winnen meldde hij zich ongesteld, ten einde bij de lamp der ziekenzaal te kunnen schrijven.

In 1780 werd Schiller bij de geneeskundige dienst in 't leger geplaatst, doch hij schepte weinig behagen in zijne betrekking, daar zij hem belette bot te vieren aan zijne liefde voor de poëzij, waaraan hij zoo gaarne alles ten offer bragt. Het gevolg was, dat hem verboden werd iets anders te laten drukken, dan hetgeen op geneeskunde betrekking had, maar dit was voor Schiller niet te dulden, en hij nam de vlugt. Eerst begaf hij zich naar Mannheim en van daar naar Frankfort, waar hij zich tot een bekende om onderstand wendde; en toen hij hierin weinig slaagde, was hij op 't punt in 't water te springen, en aldus een einde aan zijne ellende te maken. Hij bedacht zich nog in tijds, en vond op 't landgoed eener adellijke dame, in Meiningen, een toevlugtsoord, waar hij een jaar lang vertoefde, en de treurspelen *Fiesco* en *Cabale und Liebe* vervaardigde.

Onder de bescherming van den Baron von Dalberg werd hij als tooneeldichter te Mannheim aangesteld, doch hij toefde hier slechts twee jaren, dewijl een twist met de tooneelisten, die *Cabale und Liebe* slecht hadden uitgevoerd, hem deed besluiten naar Leipzig te gaan. Hier vond Schiller een gul onthaal bij de familie Körner, doch van zijn weder opgevat voornemen om in de rechten te studeeren kwam niets, daar hij zich liet overhalen, zich in Weimar te vestigen om met Wieland aan den *Mercur* te arbeiden.

Ofschoon Schiller in Weimar zeer ingetogen leefde, ontbrak 't hem daar niet zelden aan geld: eens onder anderen bezat hij nog slechts twee groschen, toen hij nog in tijds uit de verlegenheid werd gered door 't verkoopen van een afgewerkt stuk.

Na de uitgave van zijn *Abfall der vereinigten Nederlande*, werd hem het professoraat in de geschiedenis, aan de hooge-

school te
aarzelend
achte; doe
op de le
aan 't had
eene reis n
was een a
gunstigen
Zij schonk
door de ac
het huwel
was het g
hij, ten
borslwa
kiem des
Door z
raakte Sc
stond tuss
dichters,
Horen wa
zijn Balla
de meest
vrienden
deelig he
tigen, w
werd hem
lij zich st
man had
Gedurec
lers genie
treurspel
spel, Den
oorderlon
zijn zwer
steland le
zijn sterf
antwoord

school te Jena aangeboden, welke betrekking hij slechts aarzelend aannam, dewijl hij zich niet bekwaam genoeg achtte; doch zijne onafgebroken studiën bragten hem weldra op de hoogte. Gedurende den vacantiëtijd ontmoette hij aan 't bad freule von Lengefeld, die hij reeds vroeger, op eene reis naar zijne geliefde zuster, had leeren kennen. Zij was een aanminnig meisje, vol gevoel, en maakte zulk een gunstigen indruk op Schiller, dat hij hare hand vraagde. Zij schonk hem die, en ondanks de hinderpalen, welke door de adellijke moeder in den weg gelegd werden, had het huwelijk plaats. Het eerste jaar van Schillers huwelijk was het gelukkigste zijns levens; reeds in 't volgende werd hij, ten gevolge zijner onafgebroken studiën, door eene borstkwaal aangetast, die wel week, doch niet zonder de kiem des doods achter te laten.

Door zijne medewerking aan het tijdschrift de *Horen*, raakte Schiller van meer nabij bekend met Goethe, en ontstond tusschen de beide, in aard en aanleg zoo verschillende dichters, eene naauwe vriendschap. Toen de uitgave der *Horen* was gestaakt, volgde voor Schiller het jaar, dat hij zijn Balladen-jaar noemde (1797), dewijl hij in dezen tijd de meeste zijner balladen vervaardigde. Op raad zijner vrienden verliet hij nu Jena en het voor hem weinig voordelig hoogleeraarsambt, om zich weder in Weimar te vestigen, waar hij den Hertog om onderstand vraagde. Deze werd hem verleend en bovendien nog de adelstand, opdat hij zich steeds aan 't hof zou kunnen vertoonen. De groote man had nu een vast inkomen van — 400 thlr.

Gedurende dit tweede verblijf te Weimar kwam Schillers genie tot volle rijpheid, en zagen zijne meeste en beste treurspelen het licht. Nog was hij bezig met een treurspel, *Demetrius*, toen de dood hem op zes-en-veertigjarigen ouderdom in zijne schitterende loopbaan stuitte, en aan zijn zwervend, en in 't laatst voortdurend met ziekte worstelend leven een einde maakte. Toen zijne vrienden, die zijn sterfbed omringden, hem vraagden, hoe het ging, antwoordde hij: »steeds beter, steeds kalmer.» Daarna drukte

hij zacht de hand zijner naast hem geknielde gade, en blies den laatsten adem uit.

CARL THEODOR KÖRNER.

1791—1813.

WERKEN.

Treurspelen: Zriny. — Rosamunde.

Blijspelen: Der grüne Domino. — Die Braut. — Der Nachtwächter. —

Kleine gedichten: Knospen. — Leier und Schwert.

Körner werd in Dresden geboren, waar zijn vader raadslid was van de rechtbank. In zijne vroegste jeugd gaf hij weinig blijken van grooten aanleg; leerde vele zaken later dan andere kinderen, en had daarbij een zwak ligchaams-gestel. Hierom zorgden zijne ouders dat de zikkelijke knaap door gymnastische oefeningen het ligchaam versterkte, en toen zij er in geslaagd waren, volgde de geestontwikkeling als van zelve.

In de ouderlijke woning, waar liefde en wederkerig vertrouwen de hechtste banden en eenige wetgevers waren, werkte alles mede om aan 't karakter van den knaap eene voortreffelijke en godsdienstige richting te geven. Slechts bijgestaan door uitmuntende huisonderwijzers, bleef de oude Körner de opvoeding zijns zoons zelf besturen, terwijl hij den bescheiden jongeling, wiens rechten door geen der leden van 't huisgezin ooit gekrenkt werden, ook toeliet in den kring, wanneer Schiller, Göthe of zoo veel andere geleerde vrienden hem kwamen bezoeken.

Op den ouderdom van zeventien jaar, werd Körner naar Freiberg gezonden om den bergbouw te leeren, en in 1810 begaf hij zich naar Leipzig om zijne studiën in de wijsbegeerte en geschiedenis voort te zetten. Hier gaf hij zijne eerste verzameling gedichten onder den titel *Knospen* in 't licht, doch raakte, door 't vrolijk studentenleven, in groot gevaar het hoogere doel des levens uit het oog te verliezen, terwijl zijn

lerendig ge
gedane of v
doening te
jaar in Leip
hoogeschoo
werd aang
gebruiken.
naar Ween
voor zijne
vele geleer
lina Pichle
vervaardi
den, kre
Alles la
roem en
't punt in
ren tegen
die roeyste
leven wag
echter dit
vreugde
hetwelk
In Ma
von Lütz
naar Dre
ders aank
betrekkij
maal weze
waar Kör
over, en
de jagers
zoo zeer v
diens voo
mede te n
en stelde
Franshet
Lützower

levendig gevoel van eer hem menigmaal noopte voor aangedane of vermeende beleedigingen openlijk en onwettig voldoening te vragen. Gelukkig vertoefde hij slechts een half jaar in Leipzig, en begaf zich toen naar de nieuw opgerichte hoogeschool te Berlijn, waar hij door zulk eene hevige ziekte werd aangetast, dat hij de baden te Carlsbad moest gaan gebruiken. Na zijn herstel achtte zijn vader het geraden hem naar Weenen te zenden, omdat hij daar de beste bronnen voor zijne studiën zou vinden. Hier raakte hij in kennis met vele geleerden, onder anderen ook met de schrijfster Carolina Pichler, en toen hij eenige dramatische stukken had vervaardigd, welke met den grootsten bijval opgevoerd werden, kreeg hij van 't hof de aanstelling tot tooneeldichter.

Alles lachte nu den gelukkigen jongeling toe: hij had zich roem en een onafhankelijk bestaan verworven, en stond op 't punt in den echt te treden, toen Duitschland zijne kinderen tegen Napoleon ten strijde riep. Ook Körner gaf aan die roepstem voor vrijheid en vaderland gehoor. »Dat ik mijn leven wage,» schreef hij aan zijn vader, »zegt niet veel; dat echter dit leven met alle bloemen der liefde, vriendschap en vreugde getooid is, en dat ik het toch wage, dat is een offer, hetwelk slechts aan zulk een prijs mag worden gebracht.»

In Maart 1813 nam hij dienst in 't vrijcorps van Majoor van Lützow. Weldra bevorderd, verzelde hij zijn majoor naar Dresden, waar hij eenige dagen vóór zijne wapenbroeders aankwam. Nog eenmaal drukte hij vader, moeder en betrekkingen aan zijn liefdevol hart — het zou de laatste maal wezen. De jagers van Lützow trokken naar Leipzig, waar Körner tot luitenant werd bevorderd, gingen de Elbe over, en woonden 't gevecht nabij Görde bij. Hier moesten de jagers eenigen tijd werkeloos blijven, hetgeen Körner zoo zeer verdroot, dat hij dringend aan Lützow verzocht om diens voorgenomen strooptogt, in den rug der Franschen, mede te mogen maken; Lützow gaf aan 't verzoek gehoor, en stelde Körner tot zijn adjudant aan. Het nadeel, dat de Franschen door dezen togt leden, deed hen besluiten de Lützowers, op welke wijze dan ook, te verdelgen. Zekere be-

richten van den wapenstilstand verkregen hebbende, besloot Lützwow den kortsten weg tot den terugtogt te kiezen. Eensklaps ziet hij zich door een overmagtigen vijand omsingeld. Körner wordt als *parlementair* afgezonden om de reden daarvan te vernemen. Met opgestoken zwaard rijdt hij naar den Franschen overste, en ontvangt van dezen geheel onverwacht een houw over den scheidel; de vlugheid van zijn paard redde hem, en hij viel in een nabijzijnd boschje bewusteloos neder. De dertigmaal sterkere vijand valt nu op de Duitschers aan, doch Lützwow slaat er zich door. Toen Körner tot zich zelve kwam zag hij eenige Franschen het boschje naderen; terstond het gevaarvolle van zijn toestand bevroedende, verzamelt hij al zijne geestkracht, en roept met luider stem: »het vierde eskadron voorwaarts!» De vijand, hierdoor verschrikt, kiest ijlings de vlugt. Körner werd in zijn treurigen toestand door eenige boeren gevonden, welke hem bij een heelmester bragten, die hem verzorgde. Daarna vertoefde hij nog veertien dagen te Carlsbad, en keerde toen met nieuwen strijd lust naar zijne ruiters terug.

Om 't aangorden van 't zwaard had Körner de pen niet laten rusten, integendeel, de schoone liederen, onder den titel *Leier und Schwert*, zijn gedurende den oorlog vervaardigd. Bij 't kriecken van den dag, waarop eene Fransche afdeeling zou worden aangevallen, schreef hij in zijn dagboek het treffend *Schwertlied*. De vijand, ofschoon grooter in aantal, vlugtte in een bosch tusschen Gadebusch en Schwerin. Körner is onder de eersten die hem vervolgen — maar een kogel doorboort hem het onderlijf, na den hals van zijn paard te zijn doorgedrongen. Terstond valt de een-entwintigjarige dichter neder, en geeft den geest. Hij had den dood gevonden, zoo als hij dien in zijne onsterfelijke liederen had aangeprezen: den dood voor de vrijheid des vaderlands.

Met eikenloof versierd werd het dierbare lijk door zijne makkers onder een ouden eik nabij het dorp Wöbbelin begraven. Thans prijkt het graf met een ijzeren gedenkteeken, door een steenen muur omgeven.

Met de
perk aan
krijgt. D
drukkend
te waarde
men door
van eigen v
verlicen,
De Zui
slavenket
zuchtend
leerden o
stralen de
heidszon
delijke gew
zich ook ve
stichten, o
sterkten. I
kamer in
een lang tij
beschaven.
lastaardw
Roemer Vi
in dezen tij
geen veroo

INLEIDING TOT DE BEKNOPTE LEVENSSCHETSEN
VAN DE VOORNAAMSTE LETTERKUNDIGEN
VAN NEDERLAND.

Met de laatste helft der zestiende eeuw breekt het tijdperk aan, dat onze letterkunde meer zelfstandigheid verkrijgt. De heerschzuchtige plannen van Filips II, zijne drukkende maatregelen omtrent een volk, dat hij niet wist te waardeeren, en zijne bloedplakaten, zoo slaafs nagekomen door een Alva, die er in de uitvoering, wreedheden van eigen vinding bijvoegde, deden hem de zeven provinciën verliezen, waar nu vrijheid den zetel van despotismus innam.

De Zuidelijke Nederlanden intusschen, nog onder de slavenketen van gewetensdwang en overheersching verzuchtende, zagen zich hunne meest verdienstelijke geleerden ontglippen, die hun geest liever met de koesterende stralen der in de Noordelijke provinciën schijnende vrijheidszon gingen voeden. Onder degenen, die in de Noordelijke gewesten eene schuilplaats kwamen zoeken, bevonden zich ook veel rederijkers, welke hier nieuwe kamers kwamen stichten, of de reeds bestaande met hun vernuft niet weinig sterkten. Boven allen muntte, door haar edel streven, de kamer in *Liefde bloeyende* te Amsterdam uit. Gedurende een lang tijdvak stelde zij het zich ten doel, onze taal te beschaven, en te zuiveren van de uit Frankrijk overgewaaide bastaardwoorden, terwijl zij op een Coornhert, Spiegel en Roemer Visscher als hare leden mogt bogen. Jammer dat in dezen tijd vele oude volksliederen verloren gingen, hetgeen veroorzaakt werd, doordien men op hunne zangwijzen

psalmen zong, naar de jammerlijke berijming van Datheen. Zoo galmde men den negentienden psalm op de wijs van 't liedekke: »*Ik had een liefje uitverkoren, dat ik met harte minne,*» enz.

Nog vol van de Spelen van Sinne, beoefenden de redrijkers voornamelijk de tooneelpoëzij, die zij tot eenige meerdere volkomenheid bragten. Hoofst vooral deed haar eene groote schrede voorwaarts gaan, ofschoon hij toch nog sommige zinnebeeldige wezens, zoo als de Twist, het Bedrog en andere in zijne stukken vlocht. In taal en stijl ver uitstekende boven de geschiedschrijvers Bor, van Meteren en van Reyd, welke eenigen tijd vóór hem den Spaanschen oorlog beschreven, bewerkte hij zeer gelukkig ons proza, en zoo opent hij de rij der voornaamste schrijvers uit de gouden eeuw der Nederlandsche letterkunde, welke nu aanbrak.

Toen met het twaalfjarig bestand onze onafhankelijkheid werd erkend, steeg niet weinig der Landzaten gevoel van eigenwaarde. De welvaart was hand over hand toegenomen ook onder al het drukkende van den krijg: overal heerschte vooruitgang. Zelfs de heillooze godsdiensttwisten werkten voordeelig op den geest der dichters, daar zij den eenen met gloeienden ijver voor de godsdienst, den anderen met edele verontwaardiging vervulden. Terwijl onder het stadhouderschap van Maurits de gemoederen aan 't gisten gebracht, en de snaren van vernuft en geest op 't hoogste gespannen waren, hadden zij in de rustige, kalme dagen van Frederik Hendrik gelegenheid ongestoord hare tonen te doen uitklinken. Thans bloeiden de Muider- en, iets later, de Dordrechtsche school. De eerste, waarvan Hooft de stichter was, telde onder hare leden: Maria Tesselschade, Kaspar van Baarle en Laurens Reaal, terwijl Constantijn Huygens, ten naauwste aan dezen vriendenkring verbonden, echter haar zoetvloeienden en liefelijken dichttrant miste. Tot de laatste, navolgers van Cats, behoorden Anna Roemersdochter Visscher, Heinsius, Joncktijs en Westerbaan, maar boven beide scholen zweefde de ongetoomde dich-

terlijke geest van Vondel. Nog verdienen uit dit tijdperk, benevens den dichter Antonides van der Goes, als prozaschrijvers vermeld te worden, Heemskerk, die door zijne *Batavische Arcadia*, en Gerard Brand, die voornamelijk door zijn *Leven van de Ruiter*, steeds in eere gehouden worden.

Met het begin der achttiende eeuw was dit schitterend tijdvak onzer letterkunde afgeloopen. De Spaansche successie-oorlog, waarvan de uitslag zoo tegen verwachting was uitgevallen, had ons land uitgeput. Gelijk het aanzien van den staat tot dien tijd aanhoudend was gestegen, nam het na dit keerpunt evenzeer, en sneller af. De zoetsappige, oorlogschuwende staatkunde, die men ging volgen, deed alle veerkracht verslappen; handel en nijverheid raakten aan 't kwijnen, en de letterkunde kwijnde mede. Nadat door Lodewijk XIV het edict van Nantes was herroepen, kwamen veel beschaafde Franschen met hunne nijverheid hier den smaak voor de Fransche letteren verspreiden, en werkten daardoor zeer nadeelig op de onafhankelijkheid en nationaliteit van onze taal en letterkunde, waarvan het eigenaardige verloren ging, hoewel een landman, Poot, haar nog wist te handhaven.

Den vrijen geest der ware poëzij missende, richtte men nu genootschappen op, welke voor de dichtkunst kleingeestige regelen vaststelden, naar welke alles beoordeeld, en bloote rijmelarij tot poëzij verheven werd. Onbeduidend zijn de voortbrengselen van dit tijdvak, waarop nogtans eenige uitzondering maken, zoo als het treurspel *Monzongo* van Winter; *David en Germanicus*, gedichten van L. W. van Merken, Winters gade, benevens de werken der gebroeders van Haren. Ook werd in 't laatst van dit tijdvak het proza staande gehouden door Justus van Effen, schrijver van den *Hollandschen Spectator*; de twee vriendinnen Elisabeth Wolf en Agatha Deken, die te zamen werkten, en de romans *Sara Burgerhart* en *Willem Leevend* in 't licht gaven, en Loosjes, den schrijver van *Maurits Lijnslager*.

Het uitbreken van den Engelschen oorlog in 1780, bragt

onze natie eensklaps in [beweging, en nu verrezen van Alphen, Bellamy, Feith, Bilderdijk, Helmers, Loots, Tollens en Borger, die Neêrlands dichtgeest uit den loggen sluimer wekten, waarin hij gedurende eene kleine eeuw was voortgesukkeld. En toen na zoo vele rampzalige twisten de ware vaderlandsliefde weêr in aller harten ontgloeide; partijzucht en burgerhaat werden afgelegd, om gezamenlijk het Fransche juk af te werpen, toen ontwaakte ook weder de algemeene geestdrift voor onze schoone moedertaal. Luide verkondigde van der Palm, dat de vrijheid der natie was hersteld, en zijn *Gedenkschrift* droeg in zich zelf het bewijs, dat ook de taal van vreemde boeijen was ontslagen.

Gedichten:
I
Prova. Z

Coornhe
Amsterdam
zijne uren h
oelingen,
te doen, vol
Spanje en
opvatten te
dat zijn vo
het onder
Van zijn
met Neeltje
Beederodes
echter was
hem niets te
genootzaakt
van Beeder
echter niet;
Haarlem, w
Met zich
king, en me
vinden in de
besloten hij,
dom van de

DIRK VOLKERTSZOON COORNHERT.

1522—1590.

WERKEN.

Gedichten: Abrahams Uytganck. — Comedie van de Blinde voor Jericho. — Comedie van Israël. — Lied-Boeck.

Proza: Zede of Wellevensconste. — Tractaten. — Vertalingen van Cicero, Boëthius, enz.

Coornhert, uit deftige burgerouders geboren, ontving te Amsterdam het leven. Op jeugdigen leeftijd wijdde hij zijne uren hoofdzakelijk aan poëzij, toonkunst en ligchaams-oefeningen, en deed later, om zaak- en menschenkennis op te doen, volgens de gewoonte van dien tijd, eene reis naar Spanje en Portugal, waar hij zulk een afgrijzen leerde opvatten tegen den zieldoodenden invloed der inquisitie, dat zijn volgend leven een aanhoudend strijden bleef tegen het onderdrukken der gewetensvrijheid.

Van zijne reis teruggekeerd, begaf hij zich in den echt met Neeltje Simons, die wel van het adellijk geslacht der Brederodes, doch zonder vermogen was. Dit huwelijk echter was zoo zeer tegen den zin zijner moeder, dat zij hem niets ten huwelijk medegaf, waardoor Coornhert zich genoodzaakt vond als hofmeester in dienst van Reinoud van Brederode te treden. Het hoofsche leven beviel hem echter niet; hij vraagde zijn ontslag, en begaf zich naar Haarlem, waar hij zijn onderhoud zocht met plaatsnijden.

Met zich zelven oneens over het punt der voorbeschikking, en meenende dienaangaande ophelderingen te zullen vinden in de geschriften van den kerkvader Augustinus, besloot hij, om die te verstaan, ofschoon reeds den ouderdom van dertig jaren bereikt hebbende, Latijn te gaan

leeren. Hij bragt het hierin, door rusteloozen ijver, in korten tijd tot eene aanzienlijke hoogte; en inderdaad, hij was uiterst zuinig op zijn tijd. Nooit sliep hij langer dan van 10 tot 4 uur. »Men verkort het leven,» was zijn zeggen, »met langer te slapen.» Ook schreef hij een protest tegen den slaap. Zijne studiën leidden hem nu het veld der wijsbegeerte binnen, en door zijne overtuiging gedrongen, rekende hij het zich weldra ten pligt, om zich met allen ijver tegen de prediking der voorbeschikking aan te kanten.

In 1564 werd hij pensionaris van Haarlem, na eerst de betrekking van secretaris in die plaats te hebben vervuld; doch zijn ijveren in 't godsdienstige bragt hem in de gevangenis te 's Gravenhage, dewijl de overheden Haarlems privilegiën niet durfden handhaven tegen de landvoogdes Margaretha.

Zijne vrouw, het ergste voor hem vrezende, en geen ander middel wetende om haar dierbaren echtgenoot van 't schavot te redden, begaf zich in huizen waar de pest heerschte; in schijn om de ongelukkige lijdensgenooten bij te staan, doch eigenlijk met de hoop van zelve besmet te worden, dan haar echtgenoot in den kerker te gaan opzoeken, en daar te zamen aan de vreeselijke ziekte te sterven. Maar de godvrezende Coornhert, zulks vernomen hebbende, verzocht haar dringend, God op deze wijze niet te verzoeken, noch zich aan Zijn wijs bestuur te onttrekken, en alles van Zijne goedheid af te wachten.

Zijne vrienden voorzagen hem van schrijftuig, en nu schreef hij in zijn kerker verscheidene liederen, o. a. *Lof der ghevanckenis*, benevens de *Comedie van Lief ende Leet* en eenige opstellen in proza. Ondertusschen wist hij zich zóó goed te verantwoorden, dat men hem uit de gevangenis ontsloeg, met het verbod nogtans 's Gravenhage te verlaten. Niet zonder reden beducht voor Alva en diens bloedraad, wist hij met behulp van Artus van Brederode naar 't buitenland te ontkomen. Hij vestigde zich te Kleef, en voorzag er, door plaatsnijden, in de behoeften van zijn

huisgezin; m
heden hem n
gesteld tot S

Naarweijp

stem voor re

door zijn man

soldaten, in

Willem, die

lij met war

in het aand

de hand bo

niet in sta

door de Ca

bitterd.

Coornh

der voorbe

hevigst te

zoo als een

't berispen

komen." W

werd opged

bergschen

zoo stout

eerst op u

de gevoelen

Coornhert

verhezen, z

gunst zijner

en sedert ha

heeft hij ver

digd. In lat

Zijne laat

voorbeeld va

van recht en z

praktijk besce

ven. De zer

gende galsel

huisgezin; maar de heugelijke gebeurtenissen van 1572 deden hem naar Holland terug keren, waar hij werd aangesteld tot Secretaris der Staten.

Naauwelijks weêr zoo ver gekomen zijnde, dat hij zijne stem voor recht en vrijheid kon doen hooren, zag hij zich, door zijn mannelijk verzet tegen den moedwil van Lumeys soldaten, in nieuwe ongelegenheden gewikkeld. Prins Willem, die hem ook als staatsman waardeerde, en dien hij met warmen doch vruchtelozen ijver ter zijde stond in het aandringen op godsdienstvrijheid, hield hem wel de hand boven 't hoofd, doch zelfs deze beschermer was niet in staat te verhinderen, dat zijne laatste levensdagen door de Calvinistische predikers ten zeerste werden verbitterd.

Coornhert kon niet nalaten hunne vreeselijke stelling der voorbeschikking, met woorden en geschriften, op het hevigst te bestrijden, »doende,» gelijk hij zich uitdrukt, »zoo als een Christen geoorloofd en schuldig is te doen, in 't berispen van de dwalingen, die men in de kerk ziet komen.» Den Amsterdamschen predikant Jacob Arminius werd opgedragen Coornherts geschriften tegen den Heidelbergschen Catechismus te weêrleggen. Zij waren echter zoo stout gesteld, en zoo goed doordacht, dat Arminius eerst op uitstel aandrong, en eindigde met te deelen in de gevoelens van hem, dien hij moest bestrijden.

Coornhert was van een vroolijken aard. »Verkiezen doet verliezen,» zeide hij, zinspelende op 't verbeuren van de gunst zijner moeder, toen hij tegen haar zin was gehuwd, en sedert had hij dit woord dikwerf in den mond: zelfs heeft hij verscheidene dichtstukjes op deze spreuk vervaardigd. In lateren tijd was zijne spreuk: *weel of rust.*

Zijne laatste woonplaats was Gouda, waar hij als een voorbeeld van godsvrucht, hoop en geloof in den ouderdom van acht en zestig jaar ontsliep. Hij ligt daar in de door hare prachtig beschielderde glazen beroemde St. Jans kerk begraven. De zerk, die zijne asch drukt, prijkt met het volgende grafschrift, door zijn vriend Spieghel vervaardigd:

Hier rust
Diens lust
En vrueght
Was dueght
En 't waer,
Hoe swaer
't Oock viel:

Noch sticht
Zijn dicht-
Gheschrijf.
Maar 't lijf,
Hier bleeft;
God heeft
De ziel.

FILIPS VAN MARNIX VAN ST. ALDEGONDE.

1538—1598.

WERKEN.

Byen-corf der H. Roomscher Kercke. — Tafereel van de Godsdienstverschillen. — Berijming der Psalmen. — Wilhelmus Lied, enz.

Aldegonde — een der voornaamste godgeleerden en staatkundigen van zijn tijd, de onvermoeide bestrijder van geloofsdwang, wiens volksschriften en staatkundige bemoeijingen zoo veel hebben toegebracht, om de godsdienstige en staatkundige vrijheid in ons land te doen zegevieren — werd te Brussel uit een van Savoye afkomstig geslacht geboren. Hetzij omdat zijne ouders in 't geheim de Hervorming waren toegedaan, hetzij alleen om het voorbeeld van een gedeelte des adels te volgen, werd de jonge Marnix met zijn ouderen broeder Jan naar Genève gezonden, om er onder de leiding van Calvijn en Theodoor van Beza te studeeren.

Een en twintig jaar oud, kwam hij, zeer bedreven in 't Latijn, Grieksch, Hebreewsch en de meeste nieuwere talen, naar 't vaderland terug, waar hij echter, om zijne gevoelens, weldra in verdenking kwam bij de inquisitie, zoodat hij zich veiligheidshalve eene poos ging ophouden in 't buitenland. Zoodra hij bemerkte, dat de Nederlanders zich tot eene omwenteling voorbereidden, kwam hij terug en werd opsteller en mede-onderteekenaar, eerst van het *compromis* en daarna van 't smeekschrift, dat in 1566 der landvoogdes werd aangeboden. Sedert bleef hij, als de

rechterhand van Willem van Oranje, de goede zaak dienen, en zocht hij voor haar de algemeene geestdrift op te wekken door 't vervaardigen van staatkundige en godsdienstige geschriften en volksliederen, waaronder het *Wilhelmus*, dat tot in 't laatst der vorige eeuw het volkslied is gebleven. Zeer merkwaardig is ook zijn *Byen-corf*, die in 1572 gedrukt en door 't volk met ongeloofelijke toejuiching ontvangen werd. Door dit reusachtig spotschrift gelukte het hem het volk te midden der verdrukkingen te doen lagchen en aldus de vrees te bannen, die, door Alva's ongehoorde wreedheden, den meesten om 't hart was geslagen.

De Prins, die Aldegonde eene bijzondere hoogachting toedroeg en den meesten prijs stelde op zijne diensten, liet zich in 1572 te Dordrecht door hem vertegenwoordigen, op de eerste vergadering, die de Staten op eigen gezag hielden, en zond hem daarna, kort voor 't beleg, naar Haarlem, om er de wet te veranderen en die leden der vroedschap, welke naar Spanje overhielden, door meer warme vaderlanders te vervangen. Nadat Toledo het hoofd had gestooten voor Alkmaar, vermeersterde hij de schans Maaslandsluis, bij welker verdediging Aldegonde zijne vrijheid verloor. Hij werd naar Utrecht gevoerd en tegen verwachting goed behandeld, dewijl de Prins last had gegeven met den gevangen Bossu juist zoo te handelen, als de vijand zich omtrent Aldegonde zou gedragen. Gedurende deze gevangenschap begon hij met zijne berijming der Psalmen.

Door uitwisseling tegen Mondragon, in 1574 zijne vrijheid herkegen hebbende, werd hij naar Engeland gezonden, om Elisabeth de soevereiniteit over Holland en Zeeland aan te bieden, en toen deze zending mislukt was, naar Worms, om op den rijksdag de genegenheid der Duitsche vorsten voor ons land te winnen. Bij deze gelegenheid hield hij eene sierlijke rede in 't Latijn, die door hem zelve in 't Fransch werd vertaald en door een ander in Nederlandsche verzen, welke het volk van buiten leerde.

15 In 1780 werd Marnix door de Staten, aan 't hoofd van een gezantschap, naar Frankrijk gezonden om Anjou de

soevereiniteit over ons land op te dragen, onder voorwaarde, dat deze eene door Marnix opgestelde constitutie (*muilband* noemde Marnix haar) teekende. Anjou liet zich gemakkelijk daartoe vinden, en nu begaf Aldegonde zich naar Hendrik van Navarre, om dezen uit te noodigen, als kampvechter voor de verdrukte Nederlanden op te treden. De Bearner zeide zijne hulp toe, in geval er aan de godsdiensttwisten in Frankrijk een einde kwam, en nu richtte Marnix een brief aan de Protestantsche kerken in Languedoc, om te bewerken, dat deze zich aan de algemeene zaak der godsdienstvrijheid aansloten. Vervolgens stak hij over naar Engeland, om te trachten den Hertog van Anjou door een huwelijk aan Koningin Elisabeth te verbinden, en alzoo aan de Nederlanden den bijstand van Engeland te verzekeren. Welwillend gaf Elisabeth hare toestemming.

De voordeelen, die Marnix door zijne ijverige bemoeijingen voor ons land meende verkregen te hebben, bleven intusschen achterwege. Van Elisabeth's huwelijk kwam niets, Hendrik van Navarre kon Frankrijk niet verlaten, en Anjou verbrak zijn *muilband* met de Fransche Furie.

Te midden van al die beslommeringen, voerde Marnix een hevigen pennestrijd over geloofspunten met Dr. Baius, een der leden van het concilie van Trente.

Toen Parma een leger bijentrok om Antwerpen te belegeren, wilde de Prins het laatste bolwerk van de vrijheid der Zuidelijke Nederlanden aan zekere handen toevertrouwen, en benoemde daarom Aldegonde tot burgemeester. Om hem meer gezag te geven, bood de Prins aan, hem tot markgraaf te verheffen; doch Marnix weigerde een titel, die slechts de ijdelheid kon streelen. Het plan van verdediging, dat hij met den Prins had beraamd, kon niet worden uitgevoerd door de schraapzucht van het vleeschhouwersgild, dat hem tegenwerkte. Ofschoon hij daardoor den val der stad voorzag, kweet hij zich van zijn pligt, alsof de hoop op een goeden uitslag hem bezielde, en toonde bij elke gelegenheid een grooten persoonlijken moed. Nadat alle hoop op ontzet vervlogen en de levensvoorraad ge-

heel uitge
Misker
tije dien
stad; me
goud was
in 'i volle
lsteraars
zijn land
hem met
hem vers
aanbelan
den ops
slagen
dagen
diende
hem ee
verong
die hem
zijne eer
en vert
vrijheid
aan de
nieuw
deloos
schenkt
denken.
Ook sch
verschille
met den
In 13
van 270
kelijke
tigte zi
de vreu
leeftijd
vrijheid
vertalin

heel uitgeput was, werd de stad aan Parma overgegeven.

Miskening was het loon voor Marnix trouwe en gewigtige diensten. Men gaf hem de schuld van 't verlies der stad; men verspreidde het gerucht, dat hij door Spaansch goud was omgekocht, en bande hem uit het land. Maar in 't volle bewustzijn van zijne onschuld, trad hij zijne lasteraars stoutmoedig onder de oogen, en begaf zich naar zijn landgoed te West-Souburg op Walcheren. Men liet er hem met rust, en weldra droegen de Staten en Prins Maurits hem verschillende zendingen op; doch in staatszaken van aanbelang werd hij sedert voorbijgegaan. Na twintig jaren den opstand medegeleid en goed noch bloed voor het wel-slagen ontzien te hebben, wijdde hij zijne laatste levens-dagen aan de letteren, zonder te morren over zijne onverdiende terzijdestelling. De troost der godsdienst schonk hem eene verhevene kalmte van ziel, die hem boven alle verongelijking plaatste en steeds bereid deed zijn om hen, die hem zoo ondankbaar bejegend hadden, te dienen. Uit zijne eenzaamheid, richtte hij brieven van aanmoediging en vertroosting tot alle vorsten en volken, die voor de vrijheid van godsdienst streden, o. a. *Eene trouwe Vermaning* aan de Vlamingen, waarin hij hen, die in Holland een nieuw vaderland waren gaan zoeken, voorhoudt, niet moedeloos te worden, indien de overwinning hun niet terstond schenkt, wat zij er van verwachtten, en dat zij niet moesten denken, dat God hen in een aardsch paradijs zou voeren. Ook schreef hij nog een werk, *Tafereel van de godsdienst-verschillen*, waaruit duidelijk kon blijken, hoe weinig hij met den Spanjaard heulde.

In 1594 droegen de Staten hem tegen eene jaarwedde van 2700 gulden op, den geheelen bijbel uit het oorspronkelijke in de Nederlandsche taal over te zetten. Hij vestigde zich daartoe met der woon te Leyden, doch hij mogt de vreugde niet smaken dien arbeid te voltoojen. In den leeftijd van zestig jaren, viel de oude kampvechter voor de vrijheid uitgeput op den bijbel neder, toen hij met zijne vertaling tot de laatste regels van Genesis was gekomen.

HENDRIK LAURENSZOOM SPIEGHEL.

1549—1612.

WERKEN.

Hertspiegel. — Merg van de Nederlandsche Spreekwoorden, enz.

Deze hechte steun van de kamer in *Liefde bloeiende*, werd te Amsterdam uit Roomsche ouders geboren. Ofschoon zijn broeder na de verandering van 1578 schepen en lid van de vroedschap te Amsterdam werd, sloeg Spieghele alle gelegenheid tot bevordering van de hand. Hij verkoos koopman te worden en zich tevens op de wetenschap en fraaije letteren te blijven toelleggen, die hij van jongs af had lief gehad.

In 1589 werd hij verkozen tot lid van de Admiraliteit te Hoorn, waarvoor hij echter bedankte. De vroedschap nogtans wilde er hem toe noodzaken, en toen niets anders kon baten, nam zij hare toevlugt tot 's lands Staten. Daar Spieghele in zijne weigering bleef volharden, werd hij in eene boete geslagen, ten behoeve van de godshuizen in 's Gravenhage, en liever voldeed hij hieraan, dan de benoeming aan te nemen.

Spieghele was gelukkig in den handel, en zijne winsten stelden hem in staat de buitenplaats Meerhuizen, buiten Amsterdam, aan te koopen. Hier vervaardigde hij zijn bekenden *Hertspiegel*, die echter eerst drie jaren na zijn dood in druk werd gegeven; ook bezorgde hij in 1591, bijgestaan door Jan van der Does, de eerste uitgave van de *Rijmkroniek* van Melis Stoke. De *Hertspiegel* bevat eene groote en dichterlijke uitbreiding van Spiegheles geliefkoosde spreuk: *Deugd scheidt vreugd*, en is voor 't algemeen eerst verstaanbaar geworden door de omwerking van Bilderdijk.

Zijne laatste dagen sleet hij in Alkmaar, waar zijne kinderen werden aangetast door de kinderziekte. Daar Spieghele deze krankheid nog niet had gehad, hield zijne vrouw hem liefderijk buiten het vertrek, waar de jeugdige lijdere

waren; maar het was voor den teederen vader niet uit te staan, dat zijn geliefd kroost daar boven doodelijk ziek lag, en hij geen troost, geene hulp kon aanbrengen. Ten laatste kan hij zich niet langer bedwingen: hij neemt eene ladder, en klimt daarmede naar 't raam der ziekenkamer, om zijne dierbare kinderen dan toch eens te zien — maar het gezigt van hunne gelaatstrekken, zoo misvormd door de schennende hand der vreeselijke ziekte, doet hem zoo zeer ontstellen, dat hij zelf er door wordt aangetast. Spieghelel bezweek onder de ziekte, die hij zich door 't inwilligen van zijn vaderlijk gevoel op den hals had gehaald; hij overleed in den ouderdom van drie en zeventig jaar, en werd te Amsterdam begraven.

JACOB CATS.

1577—1660.

WERKEN.

Gedichten: Twee en tachtig jarig Leven. — De Huwelijks-Fuik. — Hofgedachten. — Invallende Gedachten. — Doodkist voor Levenden, enz.

Aller dichteren Bestevaer, gelijk Huygens hem noemt, werd te Brouwershaven, waar zijn vader zitting in den raad had, geboren. In zijne vroegste jeugd verloor hij zijne moeder, wier broeder hem tot zich nam, toen zijn vader ten tweeden male, en wel met eene uitheemsche vrouw, in 't huwelijk trad. Hij zegt hiervan:

*Een oom tot ons geneyght, en konde niet gehengen,
Om by een Walsche vrou ons op te laten brengen:
Schoon wy vier kinders zijn, hy des al niet te min,
Maeckt ons uyt rechte gunst een deel van sijn gesin.*

Het was waarschijnlijk zijn oom, die hem aan de Leydsche hoogeschool in de letteren en rechten liet studeeren,

terwijl hij zich ook met vlijt op de dichtkunst toelagde, waarvoor hij bijzonder veel lust en aanleg gevoelde:

*Ick leerde Griecxe tael, en schoon ick maer begon,
Het scheen, dat ick terstont oock versen maken kon.*

Zijne studiën volbragt hebbende, deed hij eene reis door Frankrijk, en promoveerde te Orleans tot doctor in de rechten. In het land teruggekeerd, zette hij zich in zijne geboorteplaats neder, en had daar 't geluk eene vrouw van Goeree, beschuldigd van heksen en tooveren, toen nog sterk in den smaak, vrij te spreken. Eene langdurige derdendaagsche koorts, die hem niet wilde verlaten, deed hem besluiten voor zijne gezondheid eene reis naar Engeland te doen, waar hij Londen, de hoogeschool van Oxford en die van Cambridge bezocht. Spoedig na zijne terugkomst vestigde hij zich te Middelburg, en trad daar in 't huwelijk met

*Een vrou van sneég vernuft en geestigh in manieren,
Sy kon een huysgesin naer rechten eysch bestieren;
In plaetse dat de jeught romansche grillen leest,
Soo is Plutarchus selfs haer tijtverdrif geweest.
Maer Godes Heiligh woort, als meest by haer gepresen,
Dat was se boven al genegen om te lesen.*

Cats betrok met haar zijne buitenplaats te Grijpskerke, in de nabijheid van Middelburg, en gaf zich daar geheel aan een landelijk leven en 't beoefenen der letteren over.

Na het eindigen van het twaalfjarig bestand, leed hij groote schade aan zijne landerijen, die onder water werden gezet. Dit wikkeld hem in langdurige processen, en eer die geëindigd waren, werden hem bijna gelijktijdig de betrekking van hoogleeraar in de rechten aan Leydens hoogeschool, en die van pensionaris te Middelburg aangeboden. Hij koos na rijp beraad de laatste. Waarom hij ze vier jaar later, in 1625, weder nederlegde, verhaalt hij aldus:

*Ick sat eens op een tijt te midden in de boecken,
 En Hollants eerste stat *) die quam my daer versoecken,
 Door heeren (des gelast) tot haren eersten raet, †)
 En drongh my krachtigh aen tot soo een waerden staet.
 Ick was een langen tijt onseecker wat te seggen,
 Dus ging ick 't wichtigh stuck wat naeder overleggen.*

Ondanks de tegenkating zijner vrouw, en de pogingen zijner Middelburgsche vrienden om hem het aanbod te doen afslaan, rekende Cats zich verplicht zijne roeping te volgen en hij vertrok als pensionaris naar Dordrecht. Hier vond hij vele beoefenaars der dichtkunst, welke zich bij hem aansloten, en daarom de Dordrechtsche, gelijk de bezoekers van Hooft, maar minder juist, de Muider school zijn genaemd.

In 1627 had onze handel veel te lijden door den oorlog, welke tussehen Frankrijk en Engeland was uitgebarsten:

*Daer moght schier niet een schip uyt dese landen komen,
 Of 't wierd van hier of daer den koopman afgenomen,
 En dit was voor ons lant een droevigh ongeval,
 Vermits het onheyl klom tot wonder hoogh getal.
 En mits om dit geschil ons saecken quaelijck stonden,
 Soo wierd ick van den staet naer Engelant gesonden.*

Koning Karel schepte zoo veel behagen in onzen Cats, dat hij hem met de ridderorde van St. Joris vereerde.

Na het sluiten van den Munsterschen vrede, werd hij raadpensionaris van Holland, en bekleedde in 1651 het voorzitterschap bij de groote vergadering van de Staten der zeven Provinciën, welke hij plegtig opende en, om geene der partijen te kwetsen, met eene dichterlijke, weinig zaakrijke rede sloot. Toen vraagde hij zijn ontslag; want den vier-en-zeventigjarigen grijsaard vielen de zorgen der regeering te zwaar; doch, zoo beschrijft hij,

*) Dordrecht.

†) Pensionaris.

*Als ick nu van den staet mijn afscheyt had genomen,
 En dat ick, naer my docht, nu vryheyt had bekomen,
 Wierd my nogh evenwel een nieuwe last bereyft,
 En even t' huys gebraght en op den hals geleyt:
 Dit was een wightigh pack, dat in mijn oude dagen
 Ick, van den staet versocht, met onlust heb gedragen.*

Dit wigtig pak was niet minder, dan zich nogmaals in gezantschap naar Engeland te begeven, om de verwikkelingen, waarin Cromwell ons land had gebraght, te gaan ontwarren. De reis had den vaderlandslievenden grijsaard noodlottig kunnen worden, want twee matrozen werden op 't schip, waar zich de afgezanten bevonden, door eene besmettelijke, naar pest zweemende ziekte aangetast. Doch 't gevaar steeg nog hooger. Terwijl de gezanten nog onderhandelden, raakten Tromp en Blake slaags, waarop het Londensch gepeupel hun zooveel overlast en beleedigingen aandeed, dat zij zich te Chelsea moesten gaan vestigen, waar eene gewapende magt hen beschermd. Spoedig kwam hieraan een einde, want het gezantschap moest terug komen vóór het uitloopen der Hollandsche vloot.

Nu betrok de grijze Cats Sorghvliet, eene buitenplaats tusschen 's Gravenhage en Scheveningen, om zijne laatste dagen in rust door te brengen, terwijl aan zijne vruchtbare pen nog vele gedichten ontvloeiden, waarvan het laatste een gebed was, dat hij zich, weinige uren vóór zijn dood, nog liet voorlezen. Ook sliep hij hier op twee-entachtigjarigen ouderdom ten eeuwigen leven in.

Cats was bijzonder bedreven in de rechten en wetten des lands, sprak sierlijk onze schoone moedertaal, en verstond, behalve Latijn en Grieksch, de Engelsche, Fransche, Hoogduitsche, Italiaansche en Spaansche taal. Hij was in zoo hooge mate de algemeen geliefde dichter des volks, dat bijna twee eeuwen lang, in alle huizen, waar een bijbel prijkte, aan de werken van Vader Cats eene plaats daarneven werd ingeruimd.

PIETER CORNELISZOOM HOOFT.

1581—1647.

WERKEN.

Tooneelspel: *Granida*. Treurspelen: *Geraerdt van Velzen*. — *Baeto*. — *Minnezangen en Heldenzangen*. Blijspel: *Warenar met de pot*.

Proza: *Nederlandsche Historiën van 1555—1585*.

Het leven van Hendrik den Grooten, Koning van Frankrijk en Navarre, enz.

De eerste bondige geschiedschrijver in onze taal is P. C. Hooft, geboren te Amsterdam, waar zijn vader, Cornelis Pieterszoon Hooft, met lof en waardigheid den post van burgemeester bekleedde. Onder de voortreffelijke leiding van dezen braven man, ontwikkelde zijn geest reeds op jeugdigen leeftijd zoo gelukkig, dat hij de schoonste verwachtingen van zich deed koesteren.

Tegen het einde zijner jongelingsjaren, begaf hij zich naar de hoogeschool te Leyden, om de rechtsgeleerdheid te beoefenen, terwijl hij, na lid te zijn geworden van de kamer in *Liefde bloeiende*, zijne zucht tot het aankweeken der dichtkunst niet weinig voelde aanwakkeren.

Op achttienjarigen leeftijd deed hij eene reis door Frankrijk, Italië en Duitschland, waaraan hij drie jaren besteedde. Zijn verblijf in Italië, welk land hem 't langst boeide, was van grooten invloed op zijne letterkundige vorming. Hier van gaf de *Granida*, welke kort na zijne terugkomst het licht zag, een bewijs; want uit de gemakkelijke taal, waarin dit herdersdicht is geschreven, blijkt duidelijk, dat het is opgesteld onder de indrukken van het heerlijke Italië.

In 1609 benoemde Prins Maurits hem tot Drossaert van Muiden en Baljuw van 't Gooiland. Hooft betrok nu het Muider slot, en koos zich in een der torens een vertrek, dat op de Zuiderzee uitzag, om zich daar aan letteroefeningen te wijden. In dit gedeelte van 't slot, dat hij *zijn torentje* noemde, en waar hij gewoonlijk staande arbeide, vloeiden hem die heerlijke voortbrengselen uit de pen,

welke zijn naam hebben vereeuwigd. Het overige van het »hooge huis van Muiden» stond gastvrij open voor een uitgebreiden maar uitgelezen vriendenkring, bestaande uit Anna en Maria Tesselschade Visscher, Huygens, van Baerle, Vondel, Reael en andere vernuften, die gaarne en met dankbaarheid Hoofts gul onthaal en beminnelijken omgang kwamen genieten en met hem menig uur aan wetenschap en kunst wijdden.

Hooft mengde zich niet in de geschillen tusschen Arminius en Gomarus. Afkerig van zich te verdiepen in leerstukken, die boven 's menschen bevattig gaan, hield hij zich vast aan de algemeene en noodige begrippen der Christelijke leer, en bragt die in beoefening. Ofschoon zijne betrekking van hem vorderde, de plakaten tegen de Roomschegezinden ten strengste te handhaven, maakte hij hieromtrent groote zwarigheden, en liet hij deze lieden ongemoeid vergaderen, zoo lang zij niet tot buitensporigheden oversloegen. Van verbeurdverklaarde goederen eigende hij zich nooit iets toe, maar stond zijn aandeel af aan weduwen en weezen. Als Christen doorstond hij de zware beproevingen, die hij in 1623 en 1624 moest ondergaan. In den korten tijd van zeventien maanden werden twee zonen, benevens zijne dierbare gade, door den dood van zijne zijde afgescheurd, en verloor hij door bankbreuken een groot gedeelte van zijn vermogen.

Zijne smarten als vader, echtgenoot en mensch, deden hem zwaar lijden, maar sloegen hem niet ter neder. Onvermoeid werkte hij voort aan de beschaving der taal, en gaf weldra den *Baeto* in 't licht, terwijl hij nog bezig was aan 't *Leven van Hendrik van Navarre*. Voor dit werk schonk Lodewijk XIII den schrijver brieven van adeldom en een wapen; maar 't was Hooft grooter loon, dat alle geleerden het om 't zeerst goedkeurden. Hugo de Groot prees den Koning gelukkig, die zulk een geschiedschrijver had gevonden! Deze arbeid was nogtans slechts ondernomen om zijne krachten als geschiedschrijver te meten, en niet dan na dat hij, om zich een goeden historiestijl eigen te maken,

vijftig ma
deel hem
Historien
toe doe
schrijvers
zich doe
reilig ko
welke zij
geschiede
daartoe
Terwij
werd zij
gestoor
naar 's
Freder
koorts
zes-en
Toen
Brandt
beste to
plaats i
opgevo
nog zij
Trent
Adam in
Joseph
De
In 't
zekere

vijftig maal *Tacitus* had gelezen. Een zoo gunstige uitslag deed hem besluiten, tot het schrijven der *Nederlandsche Historiën*, beginnende met den afstand van Karel V. Hier toe doorlas hij niet slechts alle binnen- en buitenlandsche schrijvers, die hierover iets hadden geboekt, maar hij deed zich door lieden, wier waarheidsliefde en geheugen hij veilig kon vertrouwen, de gebeurtenissen mededeelen, welke zij hadden bijgewoond. Waarschijnlijk wilde hij de geschiedenis tot 1609 beschrijven, doch de dood liet hem daartoe den tijd niet.

Terwijl hij in een tweede huwelijk zeer gelukkig leefde, werd zijn arbeid, in de laatste jaren zijns levens, dikwijls gestoord door de pijnen der jicht, en toen hij in 1647 naar 's Gravenhage was gegaan, om de begrafenis van Frederik Hendrik bij te wonen, kwam hij ziek terug. Hevige koortsen grepen den ouden man aan, en voerden hem op zes-en-zestigjarige leeftijd in de armen des doods.

Toen hij begraven was, werd zijne lijkrede, door Gerard Brandt vervaardigd, uitgesproken door Sjermesz, een der beste tooneelspelers van zijn tijd. Deze plegtigheid had plaats in den schouwburg, waar zoo vaak zijne stukken opgevoerd waren geworden, en den zelfden avond werd nog zijn *Geraerd van Velzen* vertoond.

JOOST VAN DEN VONDEL.

1587—1679.

WERKEN.

Treurspelen: Lucifer. — Palamedes. — Gijsbrecht van Aemstel. — Adam in Ballingschap. — Joseph in Dothan. — Joseph in Egypte. — Joseph in 't hof. — David in Ballingschap. — David hersteld, enz.
De Leeuwendalers, een landspel. Lier- en Hekeldichten, enz.

In 't midden der zestiende eeuw leefde te Antwerpen zekere Pieter Kranen, die met zijne vrouw op 't punt stond

om als offer der toenmaals zoo teugelloos woedende inquisitie te vallen, daar beiden aangeklaagd waren geworden van tot de Doopsgezinde gemeente te behooren. Kranen wist zich uit de voeten te maken, en zijne vrouw werd behouden door haar neef, die in bedenking gaf of men haar niet kon sparen, wanneer haar dochtertje, dat onder deze omstandigheden het leven zag, naar de Roomsche gebruiken werd gedoopt. Dit kind, dat den naam van Sara ontving, verzelde hare moeder naar Keulen, werwaarts Kranen was heen gevlugt, huwde daar later met Joost van den Vondel, insgelijks een doopsgezind vlugteling uit Antwerpen, en werd er moeder van twee zonen, Willem en Joost. Eerlang begaf zich dit huisgezin naar Amsterdam, waar het zijne godsdienstige gevoelens niet behoefde te verbergen.

Aan de opvoeding van Willem werd alles ten koste gelegd: hij studeerde, deed eene reis door Italië en Frankrijk, waar hij tot doctor promoveerde, en Joost — Joost zou achter de toonbank staan.

Maar in Joost sluimerde het genie, dat zich zelve wel zou ontwikkelen. Reeds zeer vroeg maakte hij versjes, wel onbeduidend, doch hij was toch eerst dertien jaar oud toen Hooft, in zijn dichterlijken brief aan de kamer in *Liefde bloeiende*, opmerkzaam maakte op hetgeen van Vondel eens was te wachten.

Op den ouderdom van drie en twintig jaar, trad Vondel in 't huwelijk, en opende toen een kousenwinkel, waarvan hij al de zorg aan zijne vrouw overliet, om zich ongestoord aan de dichtkunst te wijden. Weldra gevoelde hij behoefte, ten einde beter te slagen, om vreemde talen aan te leeren en begon daarom eerst aan 't Fransch. Deze taal echter bragt hem nog niet waar hij wezen wilde, en nu legde hij zich, ofschoon reeds dertig jaar oud, op 't Latijn toe, en later op 't Grieksch.

In 1610 tastte hem eene ziekte aan, in welke hij zich zoo ongelukkig gevoelde, dat hij naar den dood wenschte. Dan dit beterde weder, en toen hij zijne gezondheid had herkregen, werd hij voor eenigen tijd een druk bezoeker

van 't Mui
opleed.

In de
die van
en toen
was geva
eermoode
in vreem
offer der
studeerv
die in de
nomen
"Goed,"
Toen d
bank te
wegens
Oldenba
Palamed

Op
Dit
Me

Het e
ger, die
rijpe ne
angst op
terder w
bekelen.
burger n
toonien.
of, ofsch
wilden st
dat als h
niet we
wore, en

van 't Muider slot, waar hij veel kennis en nuttige wenken opdeed.

In de twisten tusschen de volgelingen van Arminius en die van Gomarus, koos hij de partij der Remonstranten, en toen het hoofd van Oldenbarneveld door beulshanden was gevallen, vervaardigde hij het treurspel *Palamedes of vermoorde Onnozelheit*, waarin hij, onder bedekte namen en in vreemde oorden, Oldenbarneveld als een onschuldige slagtoffer der heerschzucht doet voorkomen. Hij zat op zijn studeervertrek aan dit stuk te werken, toen zijne vrouw, die in den winkel bezig was, hem toeriep, zoo even vernomen te hebben, dat Prins Maurits doodelijk ziek lag. »Goed,» riep Vondel, »ik ben al bezig met hem te beluiden!» Toen de Palamedes verscheen werd Vondel voor de rechtbank te 's Gravenhage gedaagd, om zich te verantwoorden wegens sommige uitdrukkingen, o. a. de volgende aan Oldenbarneveld ontleende woorden, welke hij den jeugdigen Palamedes in den mond heeft gelegd:

*ô mannen, die met onrecht zijt gebeeten
Op mijne onnozelheit, wat is dit voor een wijs,
Dat veertighjaerghe dienst, en zoo veel slavernijs,
Met storten van mijn bloet vergolden wort in 't ende?*

Het ergste vreezende, verborg Vondel zich bij zijn zwager, die hem duchtig doorhaalde en aanmaande om liever zijne nering te behartigen, dan zich door schrijven zooveel angst op den hals te halen. Dit deed hem slechts te bitterder worden en zeggen: ik zal dat volk nog scherper hekelen. De Amsterdamsche regeering wilde nogtans haar burger niet uitleveren, en Vondel durfde zich weder vertoonen. Met eene geldboete van 300 gulden kwam hij er af, ofschoon sommigen zijner rechters hem veel strenger wilden straffen. Jan Gijsbrechtszoon, een hunner, zeide, dat als hij hier met het recht mogt begaan, Vondel het niet weêr zou doen. Dit gezegde kwam den dichter ter oore, en terstond maakte hij het volgende grafschrift:

*Hier leit Jan Gysbrechtszoon. Treë zacht, je zoudt hem zeer doen;
Mogt hy met 't recht begaen, van Vondel zou 't niet meer doen.*

Niet lang daarna be kroop hem eene mijmerende zwaar-
moedigheid; hij liet alles liggen, en zeide, zich een vroolijk
mensch niet meer te kunnen voorstellen. Een jaar later
bewees hij op eene krasse wijze weder hersteld te zijn,
door het uitgeven van eenige hekeldichten, zoo als *Rom-
melpot van 't Hanekot*; waarin hij den Amsterdamschen ker-
keraad doorhaalde, over het uitdrijven van den predikant
Hanekop. Gaarne mogt hij heerschezuchtige predikanten en
kerkvoogden berispen, dan werd, zoo als hij zich uitdrukte,
zijn geest bijzonder vlug en leyendig.

In 1628 deed hij eene reis naar Denemarken, en van
daar een uitstapje naar Zweden, waar hij in een gedicht,
later bij zijne werken onder den naam van Orakel uitge-
geven, den Koning Gustaaf Adolf voorspelde, dat hij het
Roomsche rijk, of den Keizer, den oorlog aandoen, met
zijne hoeven de heup der Oostenrijkers vertrappen, en in
Rome groote benaauwdheid brengen zou.

Bij zijne terugkomst begon Vondel weër te hekelen, en
gaf zijn *Decretum Horribile of Gruwel der Verwoesting* uit,
waarin hij krachtig tegen de leer der verwerping uitvaart.
De oprichting van den eersten eigenlijken schouwburg te
Amsterdam gaf hem aanleiding, om zijne dichterlijke gaven
aan een heerlijker en edeler arbeid te wijden. Uitgenoo-
digd om een tooneelstuk te vervaardigen, ter inwijding
van het gebouw (1638), schiep hij den *Gysbrecht van Aemstel*.
»een der schoonste dramatische gedichten, in eenige taal
voortgebracht.» Ook begon hij een heldendicht *Constantijn*,
doch eer dit was afgewerkt, verloor hij zijne vrouw door
den dood. Dit was een keerpunt in zijn leven; deze slag
benam hem lust en moed om den *Constantijn* af te werken,
waarvan hij 't voltooide aan de vlammen prijs gaf. Beroofd
van den invloed, dien zijne echtgenoot op hem had, ging
hij langzamerhand overhellen tot de gevoelens der Room-
sche kerk, tot dat het eindelijk den Amsterdamschen pas-

toor Leonardus Marius gelukte hem te bekeren. Het treurspel *de Maagden* is zijn eerste werk, waarin deze nieuwe richting merkbaar is, en zijne volgende stukken zijn geheel in Romes geest geschreven. Er is gezegd, dat liefde voor eene Roomsche vrouw hem van geloof zou hebben doen veranderen, doch indien dit zoo mogt zijn, heeft hij zijn doel gemist. Zeker is het, dat hij de nieuw omhelsde leer tot den einde toe getrouw bleef, en zich in haar belang zelfs aan proselietenmakerij schuldig maakte.

Ondertusschen waren Vondels zaken geheel in de war geloopen, en had hij 't verdriet een zoon te hebben, die zich zeer misdroeg en het geheele vermogen zijns vaders, 40,000 gulden, verkwistte. De buitensporigheden van dezen zoon zijn vaak Vondel zelven aangewreven, en hij leed daaronder zoo zeer, dat hij in zijne bitterheid uitriep: »Noemt geen kinderen naar uw naam, want die wordt gebrandmerkt, als zij niet deugen.» Niets meer kunnende geven, zond Vondel zijn zoon naar Indië, doch de dood liet den ongelukkige de reis niet volbrengen.

In de hoop op eene ruime belooning, droeg Vondel zijne *Altaergeheimenissen* aan den Aartsbisschop van Mechelen op, hem tevens een fraai gebonden exemplaar verzendende. Daar hij er verder niets van vernam, begaf hij zich in persoon naar dien kerkvoogd, die hem in zijne logge onwetendheid toevoegde: »Wat zal ik u zeggen, heer Vondel, van uw werk en rijmerij? 't Gaat al wel, doch gij zijt op verre na zoo goed niet als Cats. Maar wacht eens, ik wil u een geschenk geven.» Vondel wachtte, en nu kwam de Aartsbisschop weder met eene opgerolde schilderij, zeggende: »daar hebt gij een schoon altaarstuk van Rubens.» Opgetogen door zulk een kostbaar geschenk, neemt Vondel het dankbaar aan, vertoont het vol verrukking aan zijne vrienden te Amsterdam, en verneemt hier, dat het schoone stuk slechts eene copie is.

Toen Vondel zeventig jaar oud was, zou hij gebrek hebben moeten lijden, indien men hem niet had geholpen aan een postje in de bank van leening, dat hem 750 gulden

opbragt, en zeer slecht door hem werd waargenomen, daar hij, om te dichten, niet zelden het boekhouden ver-
gat, of dit soms in verzen deed. 't Gevolg hiervan was,
dat hem zijn postje werd ontnomen, doch men liet hem
zijn inkomen behouden.

Op zijn vier en tachtigste jaar gaf Vondel nog eene ver-
taling van *Ovidius* in 't licht, en vijf jaar later kon hij nog
zonder bril geschreven schrift lezen. Hoe oud Vondel ook
was, toch vreesde hij te sterven. »Ik heb geen zin in den
dood,» zeide hij tot zijne nicht Agnes Blok, en toen zij
hem vraagde: »hebt gij dan ook geen zin in 't eeuwig
leven?» gaf hij ten antwoord: »o ja, maar daar wenschte
ik wel zonder sterven heen, gelijk Elias.»

Een en negentig jaar oud overleed te Amsterdam, na
op Roomsche wijze te zijn bediend, Neêrlands groote dich-
ter; door veertien beoefenaars der dichtkunst gedragen, werd
hij naar zijne laatste woning, in de nieuwe kerk, gebragt.

CONSTANTIJN HUYGENS.

1596—1687.

WERKEN.

Gedichten: Korenbloemen. — Zedeprinten. — Kostelyck Mal. —
Daghwerk. — Hofwyck. — Voorhout. — Zeestraet. —
Klucht. — Oogentroost, enz.

De Ridder C. Huygens, Heer van Zuylichem, werd te
's Gravenhage geboren, waar zijn vader secretaris van den
raad van State was. Als kind ontwikkelde hij zeer geluk-
kig. »Met nog teëre vingertjes,» zegt Hooft, »tokkelde
hij reeds de luit;» op zijn vijfde jaar legde hij eene groote
voorliefde voor den zang aan den dag, en weldra gaf hij
blijken van grooten aanleg voor de poëzij. Zijn vader, te
recht beseffende, dat de mensch van al zijne vermogens
partij moet trekken, deed hem onderwijzen in het teekenen
met de pen en met krijt, het schilderen, dansen, schermen,

paardrijden, enz. Ter zelfder tijd leerde de jeugdige Huygens Fransch, waarin hij spoedig groote vorderingen maakte, en ofschoon het aanleeren der oude talen aanvankelijk niet zeer wilde vlotten, bragt hij het daarin toch zóó ver, dat hij ze later niet alleen vlug sprak, maar zoo wel in 't Grieksch als in 't Latijn gedichten vervaardigde. Daar hij bijzonder genoeg en schepte in de wiskunde, wist hij zich deze wetenschap, buiten weten zijns vaders, te doen onderwijzen, en, alsof dit nog niet genoeg ware, in 't Fransch, Engelsch, Duitsch, Italiaansch en Spaansch werd hij zoo bedreven, dat hij niet alleen vertalingen uit, maar zelfs dichtstukken in die talen leverde.

Voor het hofleven bestemd, deed hij op aandrang van zijn vader, na een kort verblijf aan de Leydsche hoogeschool eene reis naar Engeland, waar hij aan Koning Jacobus werd voorgesteld en verkering had met de aanzienlijkste Engelschen. Na zijne terugkomst, ging hij, als gezantschapssecretaris, met Aersens van Sommelsdijk naar Venetië; maar tot zijne groote teleurstelling, moest hij, op bevel zijner ouders, Italië weder verlaten, eer hij nog Rome en Napels had gezien. Toen later door de onzen eenige Engelschen op Amboina om hals waren gebragt, werd hij met het gezantschap naar Londen gezonden, om over deze zaak te handelen.

Zijne vriendschap met den bewoner en de bezoekers van het Muider slot bragt hem in kennis met de zuster van van Baerle, welke hij ten huwelijk vraagde, en die hem een zoon schonk, den naderhand als natuur- en sterrekundige zoo beroemden Christiaan Huygens.

Na den dood van Prins Maurits werd hij geheimschrijver van Frederik Hendrik, op de aanbeveling van diens moeder, Louise de Coligny. Meermalen trok hij met dezen te velde, en bewees hem dan groote diensten door zijne behendigheid in 't ontcijferen der brieven, welke van den vijand werden opgevangen. Ook wist hij, te midden van 't geveel des oorlogs, zich te ontspannen met het vervaardigen van die schoone gedichten, welke onder den titel van *Korenbloemen* zijn uitgegeven.

Zijn geliefkoosd verblijf was Hofwijk, eene buitenplaats tusschen Delft en Leyden, waar hij zoo gaarne zijne Muider vrienden om zich zag; doch zijne bezigheden lieten hem slechts zelden toe dit genot te smaken.

Toen Frederik Hendrik ten grave was gedaald, werd hij geheimschrijver van Willem II, en toen ook deze, zoo spoedig daarop, was overleden, zag hij zich genoodzaakt, ofschoon reeds meer dan zeventig jaren tellende, als gezant, Parijs en Londen te bezoeken, en vervolgens eene reis te doen naar Oranje, om 't bezit van dit vorstendom aan de wettige erfgenamen te verzekeren: eene zending, waarin hij naar wensch slaagde. Hij deed later, als geheimschrijver van Willem III, nogmaals eene reis naar Engeland, en mogt zich, kort na zijne terugkomst, verheugen zijn jeugdigen meester met de waardigheden zijner vaderen te zien bekleeden.

Nadat hij zich in zijne betrekking als geheimschrijver, welke hij onder drie Oranjes, twee en zestig jaar lang had vervuld, door zijn zoon Christiaan had zien vervangen, stierf Huygens, als een gelukkig grijsaard, in den hoogen ouderdom van een en negentig jaren.

JOANNES ANTONIDES VAN DER GOES.

1647—1684.

WERKEN.

Gedichten: IJstroom. — Bellone aen bant. — Gelegenheids gedichten, enz. Treurspel: Trazil of overrompelt Sina.

Volgens de eenvoudige gewoonte der vaderen ontving deze dichter, bij zijne geboorte, den naam Joannes Antoniszoon. Later ried hem een geleerde, die zijn heerlijken aanleg bespeurde, zich Antonides te noemen, en van der Goes, den naam zijner geboortestad, er bij te voegen.

Hij was vier jaar oud, toen zijne ouders Goes verlieten,

om zich in Amsterdam te vestigen, waar zij bij de gunstige gelegenheid, niets onbeproefd lieten, om hun zoon eene goede opvoeding te geven, en hem tot apotheker op te leiden. Hij maakte snelle vorderingen op de Latijnsche school en gaf weldra schoone blijken van zijn dichterkijk genie; want nadat hij zich eenigen tijd had bezig gehouden met de Latijnsche gedichten van de Groot en Heinsius met die der ouden te vergelijken, vervaardigde hij er zelf. Dan de roem, dien Vondel met de beoefening der Nederlandsche dichtkunst behaalde, spoorde hem aan zich liever op deze toe te leggen.

Antonides nam zijne plaats onder de dichters in met de uitgave van *Trazil*, welk treurspel de groote Vondel zoo schoon vond, dat hij er eenige gedeelten van overnam, en in zijn treurspel *Zungchin* plaatste. Deze eervolle onderscheiding deed zijne dichtader met nieuwen gloed vloeijen, en nu gaf hij een meesterstuk uit, *Bellone aen bant*, in welk gedicht hij den vrede van Breda, in 1667, bezingt. Vondel prees het zoo hoog, dat hij betuigde zijn naam er onder te willen zetten. Meer en meer aangemoedigd wordende, begon hij aan een groot gedicht, de *Y-stroom*, dat hij in 't licht gaf, eer hij den ouderdom van vier en twintig jaar had bereikt. Van alle zijden zwaaide men hem welverdiende lofuitingen toe, en de Heer van Heeraertsheyningen, een man van vermogen, was zoo opgetogen door de voortbrengselen van dit jeugdige vernuft, dat hij besloot den dichter in diens verdere vorming krachtig bij te staan. Door toedoen van genoemden Heer bezocht Antonides de hoogeschool te Utrecht, waar hij de geneeskunde bestudeerde, en in korten tijd tot doctor promoveerde.

Nu meende hij zich ergens als geneesheer te gaan vestigen, en zijne vrije uren aan letteroefeningen te wijden, doch zijn beschermer, die gaarne in zijne tegenwoordigheid verkeerde, verkoos hem bij zich te hebben. Alzoo bleef hem weinig tijds over om aan zijne neiging voor poëzij te voldoen, en was hij buiten staat om een stichtelijk werk te schrijven, gelijk hij in de voorrede van zijn *Y-stroom*

had beloofd. Toen de Heer van Heeraertsheyningen lid van den zeraad te Rotterdam was geworden, wist hij Antonides tot secretaris bij dat ligchaam te doen benoemen, en niet lang daarna trad onze dichter in 't huwelijk.

Kort voor de voltrekking daarvan gevoelde hij lust het te bezingen, en deelde zijn voornemen daartoe mede aan een vriend, die hem kwam bezoeken. Deze zet hem er toe aan, en onder 't spreken gaat Antonides de kamer op en neêr wandelen. Het gesprek staakt; zijn vriend bemerkt dat hij in geestvervoering geraakt, en grijpt nog in tijds naar papier en pen, om de dichtregelen, die Antonides uitspreekt, te kunnen opteekenen.

Het verkeer met zijn weldoener ontnam Antonides, ook na zijn huwelijk, den noodigen tijd om naar lust en aanleg de poëzij te beoefenen, en hij was nog slechts zeven en dertig jaar, toen de dood voor goed een einde er aan maakte. De misslagen in zijne eerste stukken had hij zelf reeds leeren inzien, en hij waarschuwde anderen er voor: wat ware er dus niet van hem te wachten geweest, indien hij later ten grave was gedaald!

HUBERT CORNELISZOOM POOT.

1689—1733.

WERKEN.

Minnedichten. — Veld- en Zeezangen. — Lof- en Lijkdichten. — Bijbelstoffen, enz.

Deze beroemde dichter der natuur werd te Abtswoude, nabij Delft, geboren. Zijn vader, een welgesteld landbouwer, zond hem naar Schipluide ter schole, waar hij in den beginne geene groote blijken van leerzaamheid gaf. Later evenwel toonde hij zijne meerdere geestontwikkeling boven de andere scholieren, doch hij werd vroegtijdig van school genomen, om zijn vader in den landbouw bij te staan.

Nu bestee
versjes, wa
alras in, d
wijzing ou
de rederijke
dat hij bij d
markt was,
enige boeke
legde hij van
dag, studeer
tot den aan
hij kon bes
tijd, dat zij
dien hij lar
Zijne stu
eerste wer
'i besluit n
vernieuwig
van looft t
bundel me
letterden t
Menig be
ster aan N
leeren kenn
den dichter
van een een
hij zich op z
staan, dat hi
de hooge ach
zijne nederig
zienlijke lied
In 1729 g
manschap va
naam reeds z
mede te werk
boemel van al
beelden of B

Nu besteedde hij zijne vrije uren aan 't maken van versjes, waartoe hij groote opgewektheid gevoelde, en zag alras in, dat hem hiertoe de noodige leiding en terechtwijzing ontbrak. Beide meende hij te kunnen vinden bij de rederijkers uit den omtrek; doch weldra zag hij in, dat hij bij deze lieden, meest landbouwers, verkeerd ter markt was, zoodat hij zich, nadat een hunner hem aan eenige boeken had geholpen, aan hen onttrok. Nogtans legde hij van nu aan eene ongewone naarstigheid aan den dag, studeerde soms geheele nachten door, en besteedde tot den aankoop van boeken het weinige geld, waarover hij kon beschikken; eens zelfs verkocht hij daartoe, op een tijd, dat zijne beurs geheel was uitgeput, een gouden ring, dien hij lang had gedragen.

Zijne studiën deden hem weldra inzien, dat hij in zijne eerste werken al te gezwollen was, waarom hij dan ook 't besluit nam den arbeid zijner vroege jeugd geheel te vernietigen. Hij legde zich nu vlijtig er op toe, den trant van Hooft te volgen, en gaf in 1716 te Rotterdam een bundel mengeldichten uit, die de aandacht van vele geleerden tot zich trok.

Menig beoefenaar der letteren wenschte deze pas verreezen ster aan Neêrlands dichterlijken hemel van nader bij te leeren kennen, en het baarde geene geringe verwondering, den dichter dezer onsterfelijke liederen onder het uiterlijk van een eenvoudig landman aan te treffen. Daarbij liet hij zich op zijne uitnemende begaafdheden zoo weinig voorstaan, dat hij zijne verwondering aan den dag legde over de hooge achting, welke hem werd toegedragen, terwijl zijne nederigheid hem in de tegenwoordigheid van aanzienlijke lieden ten hoogste bedeest maakte.

In 1722 genoot Poot de onderscheiding tot welgeboren manschap van Delfland te worden benoemd; ook was zijn naam reeds zoo gunstig bekend, dat men hem uitnoodigde mede te werken aan het *Groot Natuur- en Zedekundig Wereldtooneel van aloude Egyptische, Grieksche en Romeinsche Zinnebeelden of Beeldenspraak.*

Een jaar daarna werd Poot het landleven moede, en, wenshende de wereld eens wat meer van nabij te leeren kennen, ging hij zich in Delft vestigen, waar hij het ongeluk had in slecht gezelschap te vervallen, dat hem medesleepte tot het onmatig gebruik van sterken drank, en andere buitensporigheden. Maar zijne betere natuur zegevierde over de verleiding, en vol berouw keerde hij in 't volgende jaar reeds weder naar zijne akkers terug.

De godsdienst lag hem na aan 't harte, en hij rekende ieder Christen verplicht, om onder zooveel verdeeldheden na te sporen, welke leer het naast aan de waarheid kwam. Een Roomsche geestelijke stelde alle pogingen in 't werk om Poot voor Rome te winnen, en wees hem daartoe op 't voorbeeld van Vondel, dien Poot zeer hoog schatte. Deze trek bragt onzen dichter in eene twijfeling, waaruit hij zich echter weldra wedervond, om meer dan ooit de hervormde godsdienst aan te kleven, zonder nochtans andersdenkenden te haten.

In 1732 trad hij in den echt, en ging daarop weder in Delft wonen, waar hij sedert recht gelukkig, en thans voorbeeldig leefde. Een jaar later werd hem een dochtertje geboren, waarop hij, toen het na dertien dagen levens was overleden, een keurig grafdicht vervaardigde. Het was zijn laatste dichtwerk. Omstreeks vijf maanden later volgde hij zijn kind in de eeuwigheid. Poot was vier en veertig jaar oud geworden.

DE GEBROEDERS VAN HAREN.

Dit edel broederpaar stamde af van den bekenden Adam van Haren, die, als echt vaderlander, in 1566, het smeek-schrift der edelen onderteekende; vervolgens Prins Willem als raadsman ter zijde stond, en zich onderscheidde bij de bemagtiging van den Briel door de Watergeuzen, bij wie hij onder den naam van Hopman Daem bekend was.

Onder zijn
betrekkinge
boven allen
zich voor
wierven. A
houden met

Liedlieden:

Hij wer
trekking
Toen in 17
partijen, w
Maria Ther
dragen, bi
Frankrijk
staatkunde
eener strik
rechtvaard
worden gel
fen in de
wegens Fri
heid van zij
nationaal ge
het recht t
Ten gevo
leend, gera
legers, en o
in 't werk,
deren en W
spoedigen do

Onder zijne nakomelingen waren er, die zich door hooge betrekkingen bij 't vaderland verdienstelijk maakten; doch boven allen blinken Willem en Onno Zwier verre uit, die zich vooral als letterkundigen een onsterfelijken naam verwierven. Als oudste in jaren, zullen wij ons eerst bezig houden met den staatsman en lierdichter

WILLEM VAN HAREN.

1710—1768.

WERKEN.

Lierdichten: Het Menschelijk Leven. — Leonidas. — Lof der Vrede, enz.
Heldendicht: Friso.

Hij werd te Leeuwarden geboren en bekleedde de betrekking van Grietman van 't Bilt en ontvanger-generaal. Toen in 1742 ons gemeenebest werd geschokt door twee partijen, waarvan de eene er op aandrang om de Keizerin Maria Theresia, volgens de met Oostenrijk gesloten verdragen, bij te staan tegen den onrechtvaardigen aanval van Frankrijk, terwijl de andere, vol van de oorlogschuwende staatkunde, 's lands heil meende te vinden in 't bewaren eener strikte onzijdigheid — verkondde van Haren luide, dat rechtvaardigheid nimmer aan eigenbelang ten offer mag worden gebracht. Niet tevreden met zijne stem te verheffen in de vergadering der Algemeene Staten, waar hij wegens Friesland zitting had, vervaardigde hij, uit de volheid van zijn gemoed, eenige lierdichten, waardoor hij het nationaal gevoel wist op te wekken, en veel bijdroeg om het recht te doen zegevieren.

Ten gevolge van den bijstand, aan Maria Theresia verleend, geraakte ons land in groot gevaar door de Fransche legers, en ook nu stelde onze dichter alle pogingen weder in 't werk, om de omwenteling van 1747 te helpen bevorderen en Willem IV tot stadhouder te verheffen. Na den spoedigen dood van dezen braven Vorst, bij wien van Haren

in hooge achting stond, bekleedde hij den post van afgezant aan onderscheidene hoven: 't langst te Brussel aan 't hof van den Landvoogd Prins Karel van Lotharingen.

Om het oordeel van Voltaire te hooren over den *Friso*, die echter beneden zijne lierdichten staat, liet hij dit gedicht in 't Fransch vertalen; het plan gelukte, en Voltaire schreef van den Hollandschen dichter:

*Démosthène au conseil, et Pindare au Parnasse,
L'auguste Liberté marche devant tes pas,
Tyrtée a dans ton sein répandu son audace,
Et tu tiens sa trompette, organe des combats.*

ONNO ZWIER VAN HAREN.

1713—1779.

WERKEN.

Heldendicht: De Geuzen.

Treurspelen: Agon, Sultan van Bantam. — Willem I, Prins van Oranje.

Proza: Leven van J. Camphuis. — Lofrede op Willem IV.

Deze beroemde dichter zag, even als zijn broeder, te Leeuwarden het levenslicht. Reeds vroeg groote neiging voor de letteren toonende, werd hij te Zwolle bij den onderwijzer Ducker in den kost gedaan en studeerde daarna, eerst te Franeker, en vervolgens te Utrecht in de rechten.

Na den afloop zijner studiën bekleedde hij achtereenvolgens de waardigheden van burgemeester van Sloten, grietman van West-Stellingwerf en afgevaardigde bij de Friesche Staten en bij de Staten Generaal. Hij was bekleed met het voorzitterschap in den Raad van State, toen de edele pogingen van hem en zijn broeder gelukten om Maria Theresia bij te staan, en spoedig daarna zag hij zijn vurigen wensch vervullen, dat zijn boezemyriend Willem IV tot stadhouder over al onze gewesten werd benoemd. Hij ging

den Prins uit Friesland naar Holland afhalen, en bleef hem in alles getrouw ter zijde staan, terwijl hij 't volle vertrouwen van den Prins en den Staat genoot. Hem werd toevertrouwd om in Zwitserland hulptroepen voor den Staat te gaan overnemen, en in 1748 te Aken, namens den Prins, vrede met Frankrijk te sluiten; terwijl hij ook tot lid werd verkozen van de admiraliteit te Amsterdam. Maar ook van Haren zou ondervinden, hoe weinig op het aardse goed is te bouwen. De ster des geluks had hem zes en veertig jaren vriendelijk beschenen, doch toen keerde zij hem hare schaduwzijde toe.

De Hertog van Wolfenbittel, die, als voogd van den minderjarigen Willem V, steeds er op uit was zijn invloed meer en meer uit te breiden, kon den openhartigen Fries, die hem zoo schoon de waarheid durfde zeggen, niet dulden. Van Haren moest dus verwijderd worden, en daar men hem niets kon ten laste leggen, nam men zijne toevlugt tot groven laster. Hierdoor kwam van Haren bij den grooten hoop in minachting, en zag hij zich genoodzaakt zijne staatkundige loopbaan vaarwel te zeggen.

Nu betrok hij zijn landgoed bij Wolvega, om daar in de beoefening der letteren zijne verguizing te leeren vergeten; maar niet langer dan een jaar had hij in rust geleefd, toen eene poging tot diefstal bij hem werd gedaan, welke later werd gevolgd door eene brandstichting, waarbij zijne met zooveel zorg verzamelde boekerij en zijne handschriften, waaronder zich eenige nog onuitgegevene bevonden, eene prooi der vlammen werden. Beide onheilen werden hem, zoo men meent, aangedaan om hem eenige gewigtige brieven en papieren, die men liever niet onder zijne berusting zag, te ontrooven.

Als Christen verdroeg hij deze nieuwe rampen, waarover hij aan zijne vrienden met kalmte en onderwerping schreef. Gedurende de twintig jaren, die hij van het staatstoonel verwijderd, en gedrukt door familierampen en de vervolgingen zijner vijanden doorbragt, vond hij slechts troost bij eenige trouwe vrienden, en in 't beoefenen der letteren.

Diep betreurd door allen, die hem beter kenden, stierf de onsterfelijke dichter der *Geuzen* op den ouderdom van zeven en zestig jaren.

Zijn heldendicht de *Geuzen* is in 1784 door Feith en Bilderdijk, wat stijl en taal betreft verbeterd, uitgegeven.

HIERONYMUS VAN ALPHEN.

1746—1803.

WERKEN.

Gedichten voor kinderen. — Mengelingen in proza en poëzij. —
Liederen voor de openbare godsdienst. — Omwerking van
Ridels theorie der schoone Kunsten en Wetenschappen.

Van Alphen werd te Gouda geboren. Zijn vader, die er raad in de vroedschap en schepen was, verloor hij op den ouderdom van vier jaar. Grooten invloed op de vorming van zijn karakter en de ontwikkeling van zijn gemoed, had zijne zorgvuldige moeder, welke hem vroegtijdig in gezelschappen bragt, waar men, begeleid door de tonen van een huisorgel, stichtelijke liederen zong.

Naar 't voorbeeld van zijn oom, predikant te Amsterdam, schrijver van geestelijke gezangen, en denzelfden naam dragende als hij, wilde van Alphen ook voor den kansel opgeleid worden, doch toen zijne moeder in Utrecht was hertrouwd, koos hij den stand van rechtsgeleerde.

Zestien jaar oud zijnde, kwam hij in zijne nieuwe woonplaats aan de hoogeschool, die zijn grootvader, ook Hieronymus van Alphen genaamd, tot hoogleeraar had gehad. In den beginne voldeed hij niet aan de verwachtingen zijner vrome moeder, want door kwaad voorbeeld verleid, en door verkeerde lusten aangevuurd, verliet hij eenigen tijd het rechte spoor, en sloot hij zich naauw aan bij van de Kastele en Both, met wie hij onvermoeid allerlei ongeoorloofde vermaken najaagde. Het drietal, in ongebon-

denheid boven alle andere studenten uitstekende, kwam tot inkeer, toen eene kwaadaardige ziekte Both aan den rand van 't graf had gebragt. Van nu af was hun wandel onberispelijk, en van Alphen ging in Leyden zijne studiën voortzetten, welke hij in 1768 ten einde bragt.

Daarop vestigde hij zich als rechtsgeleerde te Utrecht, en vond hier zijne vroegere vrienden weder, met wie hij zich op poëzij ging toeleggen. Zij slaagden zóó goed, dat van Alphen en van de Kasteele te zamen een bundel *Stichtelijke Mengelpoëzij* uitgaven, die bijval vond, en hun den weg tot letterkundigen roem ontsloot. Later verschenen van Alphens *Gedichten voor Kinderen*, die in 't Fransch, Duitsch en Engelsch zijn vertaald, en zijne *Mengelingen in Proza en Poëzij*, waarin zijn meesterstuk, de *Starrenhemel*, is geplaatst. Ook was zijne oude neiging voor godgeleerdheid weder boven gekomen, en hij legde er zich thans met zoo veel ijver op toe, dat het hem gelukte, met goed gevolg de Christelijke kerk te verdedigen, tegen de aanvallen van Duitsche wijsgeren.

Nadat van Alphen procureur bij 't provinciale hof was geworden, begon de vriendschap, die hem zoo innig aan v. d. Kasteele had verbonden, te verkoelen. De oorzaak hiervan was het kiezen eener verschillende partij in de staatkundige woelingen. V. d. Kasteele was patriot, en van Alphen zoo zeer den Prins toegedaan, dat hij hem *boven alles groot* noemde.

Toen de Stichtsche Staten, beducht voor de heerschende partij in Utrecht, te Amersfoort vergaderden, en men deze vergadering niet als wettig wilde erkennen, namen zij van Alphen in den arm, die daarop een betoog voor de wettigheid leverde, dat allezins aan de verwachting der vergadering voldeed.

Ondersteund door Pruisische wapenen, bleef de partij der Prinsgezinden zegevierend, en de Patriotten werden vervolgd. Te vergeefs leverde v. Alphen een breedvoerig adres in bij den Prins, waarin hij op matiging aandrong. — Zijn voormalige vriend v. d. Kasteele kreeg zijn ontslag

als pensionaris van Haarlem, en v. Alphen werd in die betrekking naar Leyden geroepen. Dit deed den laatsten band scheuren, maar ofschoon de beide groote mannen zich niet weder met elkander verzoenden, bleef het gevoel der vorige vriendschap hun zoo heilig, dat zij niet alleen zelven nimmer van de verbroken betrekking spraken, maar ook ongaarne hadden dat anderen dit punt aanroerden.

In 1793 werd v. Alphen thesaurier generaal der Unie, en ging hij in 's Gravenhage wonen. De achttien maanden, welke hij onder den last dezer betrekking doorbragt, waren hem eene onafgebroken inspanning en worsteling tegen allerlei moeilijkheden, terwijl hij door dezulken, die den Franschman in ons land riepen, met den naam van schijnheiligen deugniet werd beklad. De komst der Franschen deed hem zijn post nederleggen, en sedert bragt hij te 's Gravenhage zijne dagen als ambteloos burger door.

De teleurstellingen en rampen, die hij had ondergaan, de miskennis, die hij had moeten verduren, maakten zijn zwaarmoedig karakter stroef en bitter, en de Christelijke gelatenheid begaf hem in zijne laatste dagen geheel. Hij haalde zich, zegt men, door toorn zelfs eene beroerte op 't lijf, toen hij, in een geschil over godsdienstzaken, wat hevig werd aangevallen.

Het laatste uitvoerige werk, dat van Alphens pen ontvloeide was: *Predikt het Evangelie allen Creaturen*. Hij was hiertoe op 't denkbeeld gekomen, onder 't lezen van de reizen naar Nieuw Zuid-Wales, door Philips en White in 1787. Nog hield hij zich bezig met het vervaardigen van eene derde verzameling gezangen voor de openbare godsdienst, toen de dood hem in zijn zeven en vijftigste jaar uit dit leven rukte. Van zijne stichtelijke liederen zijn er eenige in den bundel der evangelische gezangen voor de Nederlandsche Hervormde gemeente opgenomen, te weten: No. 15, 20, 22, 27, 51, 65, 87, 102, 103, 108, 126, 127, 146 en 159.

RHYNVIS FEITH.

1753—1824.

WERKEN.

Oden en Gedichten. Lierdichten: Het Graf, — De Ouderdom. —

De Eenzaamheid, — De Wereld.

Treurspelen: Thirza. — Johanna Gray. — Inez de Castro. — Mucius Cordus.

Romans: Julia. — Ferdinand en Constantia.

Dagboek mijner goede Werken, enz.

Deze warme vaderlander, die zoo veel aan de herleving onzer letteren heeft toegebracht, werd te Elburg geboren, waar reeds elf zijner voorzaten den post van burgemeester hadden bekleed. Op zijn elfde jaar bezocht hij de Latijnsche school te Harderwijk, en was twee jaar later reeds genoegzaam gevorderd, om het onderwijs aan de hoogeschool te kunnen bijwonen. Zijn vader oordeelde het nogtans onraadzaam, hem vóór zijn vijftiende jaar daarheen te zenden, doch toen onze Feith dien ouderdom had bereikt, ging hij naar Leyden, waar hij twee jaar later tot doctor in de beide rechten werd bevorderd.

Hierop keerde Feith naar zijne geboorteplaats terug, en trad vervolgens op twintigjarigen ouderdom in 't huwelijk. In de gewigtige keuze eener levensgezellin was Feith ten hoogste gelukkig: hij had zijne gade gekozen uit reine liefde en eene edele overeenkomst van hart, en, tot dat de dood hen scheidde, bleef het beider streven, elkanders geluk te bevorderen, en elkanders gevoel voor 't schoone en goede op te wekken.

Nadat Feith in 1786 burgemeester en later ontvanger van *convooijen en licenten* te Zwolle was geworden, bragt hij zijne dagen beurtelings in genoemde stad en op de schoone buitenplaats Boschwijk door, waar hij rust zocht voor zijne beroepsbezigheden, en zich aan letteroefeningen en de genoogens van een uitgelezen vriendenkring overgaf.

Vol gevoel voor godsdienst en vaderland, en zich verheffende boven de rijmelaarij-genootschappen, bezong hij den

strijd op Doggersbank. Onder volgende gedichten leverde hij een lier- en een heldenzang op de Ruiter, waarvan de eerste met zilver en de laatste met goud werd bekroond, door het, bij uitzondering, zoo gunstig bekende genootschap te 's Gravenhage: *Kunst wordt door arbeid verkregen*. Feith echter bedankte voor 't eermetaal, en toen vereerde men hem met eene zilveren doos, prijkende met het borstbeeld van den bezongen held en de opschriften der aangeboden eerepenningen. Ook beoefende Feith zóó gelukkig de godsdienstige poëzij, dat verscheidene zijner gedichten in den bundel der evangelische gezangen bij de Hervormde gemeente zijn opgenomen. *)

Het vertrouwen, dat men in den gemoedelijken dichter stelde, deed hem, door 't uitgeven zijner treurspelen, een beteren dunk geven van het tooneel, hetwelk in 1772 nog zóó in minachting stond, dat men den brand van den Amsterdamschen schouwburg en de daarbij voorgevallen onheilen voor eene straffe Gods uitkreet.

Zijn liefderijk en gevoelvol hart hechtte zich niet alleen aan de menschheid en de schoone natuur, maar zelfs zoo zeer aan zijne huisdieren, dat hij ze in zijne zangen herdacht en op geliefkoosde plaatsen van zijn landgoed deed begraven.

De vreugde van zijn leven, dat bijna niet door rampen was geschokt, nam een einde toen hij, na een en veertig jaar voorbeeldig gelukkig gehuwd te zijn geweest, zijne teeder beminde echtgenootte ten grave zag dalen. Wel bragt de verlossing van 't vaderland en de herleving der letteren, die hij zoo zeer had bevorderd, veel bij, om de zware ramp dragelijk te maken, doch hij kon noch wilde zijne doode vergeten.

Om zich harer steeds te herinneren, plaatste hij in zijne woonkamer de volgende regelen:

*) Te weten: No. 10, 11, 23, 25, 26, 31, 35, 37, 48, 53, 54, 66, 82, 84, 88, 89, 93, 98, 110, 128, 130, 141, 144, 152, 158, 160, 171, 172 en 178.

*Met u ontzong mij d' aarde en al haar heerlijkheid;
 Met u het laatst genot, dat ik in 't stof nog minde;
 En d' eerste reine vreugd, die me immer weêr verbeidt,
 Zal zijn als ik bij God, Geliefde! u wedervinde.*

Ofschoon Feith een voorstander der staatspartij was geweest, werd hij in de vergadering der Notabelen te Amsterdam gekozen, om mede over de grondwet te stemmen: hij bedankte echter voor deze eer, zoowel als voor 't lidmaatschap in de staten van Overijssel, wegens de zwakheid, die zijne klimmende jaren medebragten.

Hij ontsliep, algemeen geacht en bemind, daags na zijn een en zeventigsten verjaardag.

WILLEM BILDERDIJK.

1756—1831.

WERKEN.

Gedichten: Ondergang der eerste Wærelde. —

Het Buitenleven naar Delille. — De Mensch naar Pope. —

De Ziekte der Geleerden. — Romances, enz. enz.

Treurspelen: Floris V. — Willem van Holland. — Kormak. — Cinna.

Proza: Verscheidene werken over Taalkunde,

Vaderlandsche Geschiedenis, enz.

Deze tweede en grootere Vondel, gelijk Mr. J. da Costa zegt, als dichter, taalkenner, rechtsgeleerde en geschiedvorschcr beroemd, zag te Amsterdam het levenslicht.

Reeds op zeer jeugdigen leeftijd, gaf hij blijken van ongemeenen aanleg en een buitengewoon sterk geheugen: zoo maakte hij, volgens zijn eigen getuigenis, versjes toen hij den schoot zijner moeder nog niet was ontgroeid.

Zijn vader, ook eenigzins als dichter bekend, liet hem niet ter schole gaan, maar onderwees hem zelf: eerst in 't lezen en schrijven, en vervolgens in de oude en nieuwe

talen; eene studie, die Bilderdijk zóó goed aanstond, dat hij er in vervolg van tijd twee en twintig magtig werd, en, volgens de nasporingen van Mr. Pan, meer dan twee honderd uitheemsche dichters, geheel of gedeeltelijk, in de voortreffelijkste Nederlandsche verzen heeft overgebragt.

Een ongemak aan den linker voet belette hem genoegzaam kennis te maken met de wereld, en dit had een na-deeligen invloed op de vorming van zijn karakter. Bovendien verbood hem zijn zwak ligchaamsgestel in de krijgsveld te gaan, waartoe hij bijzonder grooten lust gevoelde, en vol van deze teleurstelling verliet hij eerst op vier-entwintigjarigen ouderdom de ouderlijke woning, om te Leyden in de rechten te gaan studeeren.

Ofschoon Bilderdijk zijne studie niet alleen bepaalde bij het gekozen vak, maar bijna alle takken der menschelijke kennis beoefende, werd hij, na een tweejarig verblijf aldaar, Mr. in de rechten, waarna hij zich te 's Gravenhage als advocaat nederzette, en weldra een grooten naam en eene goede praktijk bewam.

Bijzonder gesteld zijnde op eene adellijke afkomst, bezong hij, in zijne Romance *Elius*, den stamvader van zijn geslacht, en later, toen hij in Brunswijk was, vervaardigde hij met het penseel, waarmede hij bij uitstek schoon werkte, een sierlijk geslachtswapen, dat hij zijn broeder zond, voorstellende eene rots te midden eener bruisende zee, met het motto *semper idem* (altijd dezelfde). Opmerkelijk is het dat Bilderdijk, bij de veelomvattende gaven van zijn geest, ook zeer bedreven was in verscheidene handwerken.

Zijne gehechtheid aan 't huis van Oranje, die hij luide verkondigde, was oorzaak, dat hij na 't vertrek van Willem V, eerst uit de provincie, en later uit het vaderland werd gebannen, met verlies van bijna al zijne boeken en geschriften. Bukkende onder rampen en zorgen, en aanhoudend aan ziekte en zwakte lijdende, zwierf de banneling in den vreemde rond, eerst naar Hamburg, toen naar Engeland en later naar Brunswijk — zonder dat het harde lot de krachten van zijn geest kon uitdooven.

In dezen tijd trad hij ten tweeden male in den echt met KATHARINA WILHELMINA SCHWEICKHARDT, die in 's Gravenhage geboren, doch op haar negende jaar met hare ouders naar Engeland was gegaan. Deze uitstekende vrouw beoefende niet alleen de Nederlandsche en Engelsche poëzij, maar, onder de leiding van haar echtgenoot, ook oude en oostersche talen. Onder hare Nederlandsche gedichten munten vooral uit de treurspelen *Elfride* en *Iphigenia*, — het eerste een oorspronkelijk stuk, het laatste naar Racine — hare naïve gedichten voor kinderen; een gedicht op den slag van Waterloo, — waarvoor zij in 1816 door het letterkundig genootschap te Gent met den eersten eereprijs werd bekroond — en nog verscheidene andere gedichten en romances, in de bundels van haar echtgenoot opgenomen.

Na eene ballingschap van tien jaren, kwam Bilderdijk met zijne gade in 't vaderland terug, waar ondertusschen de kunst en wetenschap beschermende Lodewijk tot koning was verheven. Eerst bragt hij eenigen tijd in Gouda door, vertrok van daar naar 's Gravenhage, en ging eindelijk naar Amsterdam, in welke stad hem, door Lodewijks toedoen, het presidentschap bij de tweede klasse van 't Instituut benevens eenig jaargeld wachtte. Nu beleefde Bilderdijk eenige heldere jaren, waarin de *ziekte der Geleerden*, het tweede in de rij zijner meesterstukken, het licht zag, benevens vijf schoone treurspelen en eenige werken over taalkunde.

Het vertrek van koning Lodewijk was voor Bilderdijk van beslissenden invloed. Napoleon, die den grooten man niet wist te waardeeren, ontnam hem zijn jaargeld, en tevens den lust en den moed om het meest verheven en heerlijkste dichtstuk uit onze letterkunde, den *Ondergang der eerste Wared*, waarvan nog geen vijf zangen voltooid waren, te voleinden. De vier eerste zangen van dit heldendicht had Bilderdijk in minder dan acht weken voltooid, en hij was bezig aan den vijfden, toen de tijding, dat zijn koninklijke beschermer afstand van den troon had

moeten doen, hem de pen uit de hand deed vallen.

De drie jaren, die ons land onder Napoleons dwingelandij moest zuchten, waren voor Bilderdijk een bange tijd van druk, ellende en broodsgebrek, die ook nadeelig op zijn geest scheen te werken; maar toen de blijmare van 's lands verlossing klonk, verhief hij zich weder. Nogtans bleef Bilderdijk somber, en de plaats van hoogleeraar te Amsterdam, die hij wel verdiende, en die Koning Willem hem ook had toegedacht, durfde men hem, wegens zijne eenzijdigheid niet opdragen. In 1817 begaf hij zich naar Leyden, waar hij les gaf in geschiedenis, en vele wetenschappelijke werken schreef, doch zich nieuwe vijanden verwekte door de hevigheid, waarmede hij zijne stellingen verdedigde, en die van anderen aanviel. Hij werd hierdoor partijhoofd, en aan diegenen, welke zich met zijne denkbeelden over godsdienst, geschiedenis of taalkunde vereenigden, werd de naam van Bilderdijkianen toegevoegd. Bitter waren 's mans laatste levensdagen; zelfs 't niet karig jaargeld, hem door de regeering toegestaan, was niet in staat ze voor kommer en ontbering te vrijwaren.

Na een tienjarig verblijf in Leyden, ging hij in Haarlem wonen, waar de vijanden, die hij zich had gemaakt, niet nalieten hem op 't hevigst te vervolgen, terwijl hij voortging zich te verweren met al den wrevel van een verbitterd, verguisd gemoed. En toen ook in 1830 zijne voortreffelijke gade door den dood van zijne zijde werd gerukt, was hem 't leven een last; binnen twee jaar volgde hij haar naar die gewesten, waar zijn zwerven en twisten moest eindigen. Hij had den ouderdom van vijf en zeventig jaren bereikt.

Mr. da Costa heeft bij een borstbeeld, na Bilderdijks dood vervaardigd, het volgende grafschrift gemaakt:

*Zijn leven was een strijd; arbeiden al zijn lust;
De tijd van beide werd vervuld. Hij leeft — en rust*

JACOBUS BELLAMY.

1758—1786.

WERKEN.

Gedichten: Roosje. — Daar ligt mijn Damon in het Graf. —

Wij hebben eene Zuster op Aarde gevonden. — Aan de Mane. — Aan Phillis. —

Aan een Verrader des Vaderlands. — De vaderlandsche jongelingen, enz.

Deze meer belovende natuurdichter, Zwitser van afkomst, die op den jeugdigen leeftijd van vijf jaar zijn vader verloor, werd te Vlissingen geboren. Zijne moeder, die na den dood van haar echtgenoot slechts met moeite in 't onderhoud van haar en haar kind kon voorzien, deed hem bij een bakker in de leer. Maar in plaats van goed te leeren bakken, liet hij liever zijn dichterlijken geest ronddwalen, en vergat hij wel eens, dat er klanten voor de toonbank op hem stonden te wachten naar brood, terwijl hij ter sluips een versje maakte.

De predikant Te Water, later hoogleeraar aan de hoogeschool te Leyden, liet zijne aandacht op den bakkersjongen vallen; zond eenige gedichtjes van Bellamy naar 't Haagsche genootschap, *Kunst wordt door arbeid verkregen*, en wist toen eenige menschevrienden te bewegen, om iets bij te dragen, tot eene wetenschappelijke opleiding van den veel belovenden knaap.

Door den bijstand dezer weldenkenden in staat gesteld om het bakkerswerk vaarwel te zeggen, was Bellamy binnen drie jaar zóó ver gekomen, dat hij de hoogeschool kon bezoeken, om er in de godgeleerdheid te studeeren. In 1782 kwam hij te Utrecht, en werd daar de huisgenoot van den later als volksleider zoo bekend geworden Quint Ondaatje, die er niet weinig aan toebragt, dat Bellamy zijne zangen aan 't vaderland wijdde, toen Zoutman en Kinsbergen de eer onzer vlag zoo krachtig hadden gehandhaafd, tegen de aanranding der Engelschen.

In Vlissingen had Bellamy een meisje, de Phillis zijner zangen, leeren kennen, dat boven zijn stand verheven, en

daarom door hare ouders genoopt was, hare hand aan een ander te schenken. Zelfs te midden der verstrooiingen en afleidingen eener akademiestad, zijne liefde niet kunnende vergeten, vervaardigde hij, om zijn treurend hart lucht te geven: *Daar ligt mijn Damon in het graf*; toen echter zijn mededinger, kort vóór diens huwelijk overleed, deed hij aanzoek om de hand zijner Phillis, en vond wederliefde. De tegenkanting harer ouders, en zijne nog onvoltooide studie, waren nogtans onoverkomelijke hinderpalen, om tot de zoo gewenschte vereeniging te geraken.

Bij de heerlijke gave der poëzij bezat Bellamy ook die der uiterlijke welsprekendheid; en vaak vergastte hij zijne vrienden op 't voordragen zijner dichtstukken, die men niet moede werd, weër en nog eens weër van hem te hooren. Van der Palm zegt, dat, toen hij Bellamy voor 't eerst *Roosje* hoorde voordragen, alle aanwezenden verbleekten, en hij van zijn stoel opsprong, toen Bellamy de woorden: »Help Roosje!» uitriep. Het was Bellamys voordragt, die bij den grooten redenaar v. d. Palm het gevoel voor uiterlijke welsprekendheid ontwikkelde.

Onder de leiding zijner vrienden, waaronder de geleerde Rau uitmuntte, die hem steeds *Zeelandus* noemde, deed hij dagelijks meer en meer van zich verwachten, tot dat eene verkoudheid zijn anders zoo sterk lichaamsgestel ondermijnde, en hem in den jeugdigen leeftijd van acht en twintig jaren ten grave sleepte.

JAN HENDRIK VAN DER PALM.

1763—1840.

WERKEN.

Bijbel des O. en N. Verbonds met de Apocryfe boeken en Aanteekeningen. —
 Bijbel voor de Jeugd. — Gedenkschrift van Nederlands Herstelling. —
 Redevoeringen. — Leerredenen. — Losse Gedichten, enz.

Deze groote kanselredenaar en uitmuntende Nederlandsche prozaschrijver was de zoon van een verdienstelijk kostschool-

houder, en werd te Rotterdam geboren. Op den ouderdom van 10 jaren verliet hij de school zijns vaders voor de Erasmiaansche, waar hij met zoo veel ijver en vlugheid werkte, dat hij reeds vijf jaar later tot de akademische lessen te Leyden werd toegelaten.

Hier wist hij zich bij hoogleeraren en medestudenten om 't zeerst bemind te maken, en ofschoon hij zich met ongemeene naarstigheid aan zijne studie overgaf, ontzeide hij zich toch 't genot van geoorloofde vermaken niet. Hij wist er zijn voordeel mede te doen. Als groot liefhebber en trouw bezoeker van den schouwburg, kreeg hij het eerste denkbeeld van den aard der ware welsprekendheid, door het verdienstelijk spel van den tooneelspeler Corver.

In dit tijdperk zijns levens toonde v. d. Palm, bij groote neiging, veel aanleg tot de poëzij, zoodat hij eenige gedichten in 't licht gaf, waarvan er sommige door verschillende genootschappen werden bekroond. Nogtans liet hij de beoefening der dichtkunst varen, om zich uitsluitend aan welsprekendheid, fraaijen stijl en oostersche talen te wijden; en toen hij later de zilveren bruiloft mogt vieren, liet hij de behaalde eerepenningen tot geschenken voor zijne kinderen versmelten, verklarende, dat het in den tijd der genootschappen zoo moeijelijk niet viel, zulke prijzen te bekomen.

Kort na zijn een en twintigsten verjaardag werd hij proponent, en 't duurde geen jaar, of hij kreeg een beroep naar Maartensdijk, werwaarts hij zich ook begaf, en met grooten toeloop, vooral van Utrechtsche studenten, predikte.

De maalstream der partijschappen, die toen ons land in verwarring bragt, sleepte ook v. d. Palm mede. Als voorstander der patriotten, en warm aan zijn vaderland gehecht, nam hij deel aan de wapenoefeningen der burgers; doch toen in 1787 de Pruisen in ons land drongen, zag hij zich genoodzaakt met zijne jeugdige gade heimelijk Maartensdijk te verlaten, terwijl hij spoedig daarop zijn ontslag als predikant indiende.

Na het vormen en verwerpen van velerlei plannen, om

zich weder van een bestaan te verzekeren, verbond hij zich ten laatste aan den heer van de Perre te Middelburg, als bibliothecaris en opzigter van het door genoemden heer gestichte museum. Toen, na den dood van dezen verdienstelijken man, in 1795 de Franschen in ons land vielen, plaatste v. d. Palm zich aan 't hoofd der beweging te Middelburg; vaardigde eene proclamatie aan de burgers uit, en werd later onder de vijf en twintig nieuwe regeeringsleden gekozen. 't Volgende jaar verliet hij het staatstooeel om, als hoogleeraar in de oostersche talen, zijn vriend en leermeester Schultens te Leyden op te volgen; doch hij haalde zich de zorgen der staatkunde nogmaals op den hals, door in 1799, onder de Bataafsche republiek, het agentschap van Nationale opvoeding op zich te nemen. Met afwising van titel en van de uitgebreidheid zijns werkkrings, nam hij deze hooge betrekking eenige jaren verdienstelijk waar, en keerde toen als hoogleeraar naar Leyden terug.

Als staatsman had hij echter zijne geliefkoosde studie der oostersche talen niet laten varen, en ondertusschen eene vertaling van Jesaja in 't licht gegeven; maar 't was vooral in zijn *Gedenkschrift van Nederlands Herstelling*, dat zijne welsprekende taal uitblonk, en hij zich in al zijne grootheid als prozaschrijver deed kennen.

Hoe wegsleepend v. d. Palm ook te allen tijde sprak, hij deed zulks in zaken van eenig aanbelang nooit, zonder vooraf zijne gedachten op papier te hebben uitgedrukt. Toen men hem om zijne eenvoudigheid en helderheid in 't voorstellen, beschrijven en behandelen van alle zaken prees, gaf hij ten antwoord, dat juist die eenvoudigheid hem de grootste inspanning en studie kostte.

Voorbeeldig was zijne gestadige werkzaamheid. In 1811 begon hij zijn *Bijbel voor de Jeugd*, waaraan hij drie en twintig jaar heeft gewerkt, maar in dien tusschentijd gaf hij verscheidene andere geschriften in 't licht — onder anderen, in den tijd van zeven jaren, eene vertaling van den bijbel, die hem 100,000 Gl. opbragt — terwijl hij boven. dien nog den kansel betrad, en onze letteren met eene

lange reeks van de heerlijkste leerredenen en redevoeringen verrijkte.

Hij overleed in den ouderdom van zeven en zeventig jaar, den roem nalatende, in 't proza alle vroegere Nederlandsche schrijvers te hebben overtroffen.

JAN FREDERIK HELMERS.

1767—1813.

WERKEN.

Gedichten: De Hollandsche Natie in zes zangen. — De Dichter. — Lierzang aan Bonaparte. — Aan de Vrijheid. — Fragment van een onuitgegeven Treurspel. — Aan den Roem. — Bemoediging, enz.

Deze vaderlandslievende, opgewonden dichter werd te Amsterdam geboren. Zijne ouders, tot den deftigen burgerstand behoorende, gaven hem geene geletterde opvoeding, ofschoon hij reeds vroeg grooten lust aan den dag legde, om zijne kundigheden te vermeerderen. Met veel ijver beoefende hij dan ook de Fransche, de Duitsche en de Engelsche taal, welke hem zooveel nieuwe hulpmiddelen waren, om zijne kennis van geschiedenis en aardrijkskunde — in welke laatste vooral hij, door 't lezen van reisbeschrijvingen, zeer bedreven werd — uit te breiden. Hij gevoelde zoo zeer de behoefte aan nuttige kundigheden, dat hem, op meer gevorderden leeftijd, nog de lust bekwam om Latijn en Grieksch te leeren, doch hij werd daarin verhinderd door zijne drukke beroepsbezigheden.

Slechts in uren van uitspanning kon Helmers zich aan de fraaije letteren wijden, daar zijn beroep van metselaar, steenkooper en makelaar het grootste gedeelte van zijn tijd wegnam; maar hoe prozaïsch deze bezigheden ook waren, zij konden het dichterlijk genie van den grooten man niet uitdooven.

In 1786 trad Helmers 't eerst op als dichter, met een lijkzang op Bernardus de Bosch, een vurig ijveraar voor de Nederlandsche vrijheid, en leverde sedert stukken, die wel van trap tot trap zijne vorderingen toonden, doch de algemeene aandacht nog niet trokken. Zijn eigenlijke roem als dichter begon eerst in 1801, toen hij zijne *Dichterlijke Gedachtenbeelden* in 't licht gaf.

Veel had Helmers te danken aan den kundigen, achtingswaardigen boekhandelaar Uilenbroek, die in zijne woning eenige veelbelovende jongelingen om zich vergaderde, welke onder zijne leiding hunne krachten in de dichtkunst beproefden. De welgeslaagde stukken werden dan door Uilenbroek onder den titel van *Kleine dichterlijke Handschriften* uitgegeven, en 't was in dezen bundel dat ook 't gedicht *de Nacht* van Helmers verscheen.

Kort vóór de vernietiging van ons gemeenebest, in 1806, wist hij de algemeene geestdrift te ontvlammen, door de uitgave van zijn heerlijk *Fragment van een onuitgegeven Treurspel*, waarin, onder den naam van Griekenland, de ondergang van Nederland met de sterkste kleuren werd gemaald. *Ja Grieken, gij wordt slaven!* riep hij den Nederlanderen toe, en spoorde de natie aan: *te woekeren met de wraak op hare dwingelanden*. Onvermoeid bleef hij in gloeiende zangen, den overmoed der Franschen tarten, bijzonder ook door de *Hollandsche Natie*, in 1812, die in de eerste uitgave, door de Fransche censuur hevig was verminkt.

Welligt zou hij ook 't slagtoffer van zijne vaderlands-liefde en vrijheidszucht zijn geworden, want reeds was er uit Parijs bevel tot zijne inhechtenisneming gegeven, toen de dood hem op vijf-en-veertigjarigen ouderdom, kort voor de bevrijding van 't dierbaar vaderland, aan kerker en vervolging ontrok.

CORNELIS LOOTS.

1767—1834.

WERKEN.

Gedichten: Julius Caesar. — Lierzang tot lof der Hollandsche Natie. — Nederlands verlossing in 1813. — De Mensch in drie zangen. — Op het tweede eeuwgetijde der beurs te Amsterdam, enz.

Loots werd te Amsterdam geboren, uit burgerouders, die hem eene behoorlijke opvoeding gaven, doch voor de ontwikkeling van zijn geest niet meer konden doen, dan hem lezen, schrijven en rekenen te laten leeren. Zijn vader, een gestreng, godsdienstig man, moest hij 's zondags, in den regel, tweemaal naar de kerk verzellen, waar het den jongen Cornelis aanstonds trof, hoeveel een leeraar toch wel moest hebben gelezen, om zoo veel in zulke schoone woorden te kunnen zeggen.

Toen de knaap dertien jaar oud was, moest er eene keuze gedaan worden van de betrekking, die hij eens in de maatschappij zou vervullen. Wel dweepte Cornelis met het denkbeeld eens den kansel te beklimmen, doch zijn vader oordeelde het onrechtvaardig, voor den oudsten zijner zes kinderen meer te doen, dan zijne middelen hem toelieten ook aan de overigen te besteden. Toen wilde Cornelis naar zee, want de praalgraven der zeehelden in de kerk, hadden zijn gemoed ook diep getroffen, maar met dit ijelijke denkbeeld kon zich zijne teedere moeder niet vereenigen, zoodat het er eindelijk op neêr kwam, dat Cornelis naar een kantoor werd gezonden.

Welk een ijzeren band het genomen besluit ook om zijn dichterlijk genie sloeg, dit wist zich toch een weg te banen. Bij toeval een deel van Vondels werken — den *Palamedes* en de *Hekeldichten* — benevens eene vertaling van Tasso's *verlost Jeruzalem* gevonden hebbende, las en bestudeerde hij beide werken ter sluips op den zolder, want zijn vader zou hem zulks als iets laakbaars hebben verboden.

Naar mate hij den geest dezer dichters leerde vatten, ontvlamde zijn dichtvuur. Hij begon, ofschoon hij nooit in den schouwburg was geweest, op zijn veertiende jaar aan twee treurspelen te gelijk, die echter 't licht niet zagen, daar de beginner al aanstonds inzag, dat hij, zonder wetenschappelijke kennis, nimmer iets kon worden.

Geheel onbekend met de oude talen, en de nieuwe slechts opperylakkig kundende leeren, dewijl zijne zorgen voor 't dagelijksch brood bijna al zijn tijd en hoofdbreken vorderden, wist hij voordeel te trekken uit den omgang met uitstekende menschen, onder welke vooral Helmers behoorde, wiens zuster hij huwde, na den dood zijner eerste vrouw.

Zijne eerste gedichten werden nameloos in nieuwsbladen geplaatst, en daar hij aanmoediging vond, werkte hij door en bewees bij iederen nieuweling, dat hij eene schrede verder was gekomen. Zijne hoofdstudie bleef Vondel, maar tot groot nadeel zijner voortbrengsels beschaafde hij ze niet genoeg, en trok hij geen partij van de gegronde aanmerkingen, welke hem werden gemaakt.

Een diepe afkeer van alle dwingelandij boezemde hem den vrijheidademenden *Lofzang op de Batavieren* in, die hem in groote ongelegenheid bragt, daar 't Fransch bewind, na 't verschijnen van dit gedicht te 's Gravenhage aanvraag deed, om den dichter in hechtenis te nemen; de kunstlievende Lodewijk wist hem nogtans te redden. Niet minder ontgloeide hij bij de heugelijke bevrijding van ons vaderland; de algemeene jubel ontlokte hem een gedicht, dat hij in tegenwoordigheid van Koning Willem en diens gezin uitsprak.

Hoe zeer de rampen van 't leven niet moede werden aan zijn huiselijk geluk te knagen, en men hem zelfs voor de voeten wierp, dat hij de dichtkunst moest laten varen om zijne zaken beter te kunnen waarnemen, hield hij 't hoofd op, en dong hij zelfs naar 't eermetaal tegen Tollens, wien hij in 't bezingen van Hugo de Groot, den lauwer afwon, doch voor wien hij in een gedicht op Egmond en Hoorne moest zwichten.

De
felijk
eene
verzor
rampen
vrouw
Hoew
bleef be
zijn laa
pijnen,
zoo zee
en zeste
moeste
ontsliep

Vader
Het
Ge
De jaarg
Poetza

Neet
(aldus
van de
die van
Ruin
een be
dezen
wijs
Vlaam

De dood van Helmers gaf hem gelegenheid zijn voortref-
felijk hart in volle grootheid te toonen. Zijn zwager liet
eene weduwe, een zoon, een grijzen vader en twee on-
verzorgde zusters na, welke Loots, schoon zelf steeds met
rampen worstelend, en tegen den raad zijner geliefde
vrouw, meer dan hij welligt kon of mogt, bijstond.

Hoewel zijn geest tot in den ouden dag een jeugdig vuur
bleef behouden, namen de ligchaamskrachten van Loots, in
zijn laatste levensjaar, zigbaar af, door de martelende
pijnen, die het voeteuvel hem aandeed. Zijn lijden nam
zoo zeer toe, dat zijne betrekkingen, wien hij, schoon zeven
en zestig jaren oud, nog zoo onmisbaar was, naar zijn einde
moesten wenschen. Men wenschte niet te vergeefs. Hij
ontsliep weldra, diep betreurd door vriend en maag.

HENRICUS FRANCISCUS TOLLENS.

1780—1856.

WERKEN.

Vaderlandsche Romancen: De Echtscheiding. — Kenau Hasselaar. —

Het Turfschip van Breda. — Herman de Ruiter. — Jan Harink. —

De Jongeling van Westzanen, enz.

Gemengde Gedichten: De Overwintering op Nova Zembla. —

De jaargetijden. — Feestzang bij het huwelijk van onzen Kroonprins. —

Feestzang bij het eeuwfeest van de uitvinding der Boekdrukkunst. —

Lijkzang op Borger, enz.

Neêrlands geliefde volksdichter, Hendrik Tollens, Cz.
(aldus noemde en teekende hij zich steeds) was de vierde
van de dertien kinderen van een Rotterdamsch koopman,
die van een oud Vlaamsch adellijk geslacht afstamde.

Ruim twee jaren oud, zonden zijne ouders hem naar
een bemiddelden, kinderloozen oom te Amsterdam, om bij
dezen zijne opvoeding te erlangen. Hier werd hij dik-
wijls opgezocht door een oudoom uit Gent, een bekend
Vlaamsch rijmelaar, die bij het kind de eerste vonken van

het dichtvuur opwekte, door het vaak zijne verzen voor te galmen, als het vertrouwelijk op zijne knie zat.

Het plan, dat Hendrik bij zijn oudoom zou gaan inwonen, werd verijdeld, daar deze, bij het uitbreken van de onlusten tegen Jozef II, in 1788, door de bezetting van het kasteel te Gent werd doodgeschoten. Zijne ouders zonden hem nu naar de toen vermaarde kostschool te Elten, waar hij eenige jaren doorbragt, die hij steeds onder de gelukkigste zijns levens telde. In de heerlijke natuur, die de bevallige omstreken van het dorp hem aanboden, gevoelde hij zich eerst recht t'huis, en begonnen zijn schoonheidsgevoel en dichterlijke geest steeds luider te spreken.

In het jaar dat de Franschen, als herstellere van de vrijheid, met gejuich ons land werden binnengehaald, verliet Tollens de kostschool, om op zijns vaders kantoor voor den handel te worden opgeleid. Maar meer dan het kantoorwerk boeiden hem de kreten van *vrijheid, gelijkheid en broederschap*, die langs Rotterdams straten weêrklonken; en medegeslept door de opgewondenheid van die dagen, vervaardigde hij hartstogtelijke zangen, die met geestdrift toegejuicht, en op de wijze der *Marseillaise* gezongen werden door de schutterij, waarbij men hem, ofschoon slechts vijftien jaar oud, als vrijwilliger opnam.

Toen zijn vader, die in den beginne met de revolutie was ingenomen en zijn zoon mede had bewonderd, de schoone droomen, waaraan Nederland zich had overgegeven, allengs in nevelen zag oplossen, verbood hij hem zich verder aan de dichtkunst te wijden, en spoorde hem aan, zich met ijver op de kantoorzaken toe te leggen. Het hielp echter weinig, dat de oude man, om aan zijne vermaning klem bij te zetten, de boeken zijns zoons verborg; de jongeling gevoelde zich dagelijks meer en meer tot dichtten opgewekt. Niet alleen bezong hij allerlei onderwerpen, en bragt hij eene menigte van Fransche gedichten in Nederlandsche verzen over; maar hij trachtte ook, door het leveren van vertaalde en oorspronkelijke blij- en treurspelen, den goeden smaak op het tooneel te herstellen. »Al

mijn verlangen," schreef hij, »is, dat mijne landgenooten eens van hunnen zwijmelsmaak zullen terugkomen en het ware schoone voor het opgetooide wanstaltige zullen verkiezen."

Ofschoon het publiek met bijna al die voortbrengselen hoog wegliep, drukte Tollens in latere dagen menigmaal den wensch uit, dat zij, voor zoo ver ze niet reeds vernietigd waren, der vergetelheid mogten worden prijs gegeven.

Leefde Tollens in zijne jeugd geheel voor de poëzij, en bragt hij haar zelfs de uren, die het kantoor vorderde, ten offer; toen hij zich in den echt had begeven met Gerbranda Catharina Rivier (1800), was er geen ijveriger en naauwgezetter koopman dan hij. Zoo min als hij nu in den huiselijken kring over handelszaken sprak, zoo min hield hij zich op zijn kantoor of in zijn pakhuis met de poëzij bezig. Kwam hem hier een zijner talrijke letterkundige vrienden bezoeken, dan gaf hij bescheiden te kennen, bij zijne gewoonte te willen blijven, van zich op zijn kantoor uitsluitend met den handel te bemoeijen, en noodigde hem dan vriendelijk, na beurstijd, in zijne woning of op zijn buitentje nabij de stad. Aan de zorg voor zijn gezin wijdde hij zich in de eerste plaats, en slechts in uren van uitspanning hield hij zich met de letterkunde bezig. »De zaken gaan voor," plag hij te zeggen, »en nog nooit heeft de begeerte om een vers te maken mij een kwartier uurs aan den kantoorlessenaar onttrokken."

Reeds in 1808 was Tollens' roem als dichter gevestigd, doch eerst na dat jaar verschenen de gedichten, die hem eene zoo aanzienlijke plaats onder de Nederlandsche muzen-zonen hebben aangewezen. Hij hield toen op naar 't voorbeeld der Franschen te werken, en schiep zich, na ijverige studie, dien eigen dichttrant, waarmede hij het eenvoudig Nederlandsch gemoed zoo diep wist te treffen. De drie eerste dichtbundels, die hij tusschen 1808 en 1815 in 't licht gaf, genoten een onthaal, als nog nooit aan eenig dichtwerk in ons land was te beurt gevallen. Toen de drie eerste oplagen waren uitverkocht, liet de uitgever,

de als dichter bekende Immerzeel, eene nieuwe van tien duizend exemplaren drukken, en toch was weldra een vijfde en in 1856 een zesde druk noodig. Zijn roem verspreidde zich ook buiten 's lands, waar vijftien dichters verscheidene van zijne verzen in 't Fransch, Engelsch, Duitsch en Italiaansch vertolkten.

Niemand was intusschen gestrenger voor zijne werken dan Tollens zelf. Bij iederen herdruk zocht hij, voor zoo verre hij niet in de rechten des uitgevers trad, gedichten uit te werpen en die, welke hij moest laten drukken, te beschaven. »Nooit,» schreef hij aan een vriend, »heb ik eene verzameling gedichten uitgegeven, of het berouwd mij later.»

Nadat Napoleon in de vlakte van Leipzig was verslagen, wekte Tollens in een gedicht, *Wapenkreet*, de landzaten ten strijde, en vervaardigde hij voor onze dapperen een *Krijgslied*, waarvan het referein: »Ten strijde nu voor allen, op Gods bevel ten strijd!» over Waterloo's slagveld weerklonk. In 1816 loofde de edele grijsaard, de admiraal van Kinsbergen eene medalje uit, voor het volkslied, dat het best het verouderde en geparodiëerde *Wilhelmus van Nassouwen* zou kunnen vervangen, — het was Tollens, die met het *Wien Neêrlandsch bloed* de palm der overwinning behaalde. En toen in 1831 de Noord-Nederlanders als één man waren opgestaan om de rechten van hun dierbaren vorst te handhaven, was het weder Tollens, die het best hunne gemoedstemming in keurige dichterlijke bewoordingen wist te uiten, en geroerd zongen duizenden en duizenden zijn: *De Koning leev'!* op 's Konings verjaardag.

In 1846, zes jaren na het overlijden zijner gade, zeide Tollens den handel vaarwel, en ging hij met twee dochters in het bekoorlijke dorp Rijswijk wonen. Hier begon voor den geliefden volksdichter een nieuw tijdperk van zijn leven. God schonk hem, wat hij Hem zoo vurig had afgebeden — een kalmen ouden dag te midden van de natuur, die hij zoo goed begreep en zoo onnavolgbaar eenvoudig wist te beschrijven. Zijn dichtgeest, die in de

laatste jaren zoo dikwijls was ingesluimerd , werd hier weder recht wakker, als hij ging

*»Langs heldre beek en koele laan,
Langs gelende akkers en langs groene weiden,
Om 's Almagts werk aanbiddeud ga te slaan.»*

Heerlijk waren dan ook de dichterlijke vruchten van zijn buitenleven. Het zijn tafereelen van het huiselijk leven, van den Nederlandschen hof en haard; zij vertoonen ons al het verblijdende, al het bedroevende van het dagelijksch leven; zij leeren de deugd liefhebben en God als een liefderijk Vader kennen. Dat alles was echt nationaal en vond weerklink in de harten des ganschen volks; daarom had het volk Tollens ook lief, als nooit eenig ander Nederlandsch dichter, misschien Cats uitgezonderd. Dit bleek o. a. toen hij den 24^{en} September 1850 zijn zeventigsten verjaardag vierde. Uit alle oorden des lands ontving hij brieven, gedichten en geschenken als bewijzen van liefde en algemeene achting. Een der ministers kwam hem, namens den Koning, de insigniën van Kommandeur der Orde van den Ned. Leeuw aanbieden, als een bewijs hoezeer Z. M. was ingenomen met zijne pogingen om het Nederlandsche volk tot deugd op te wekken, en zijn zin voor het schoone en goede te ontwikkelen. De brave grijsaard was getroffen; maar hij kon zijne tranen niet langer bedwingen toen eenige heren hem uit naam van de natie eene gouden medaille aanboden en er bijvoegden, dat men, — overtuigd van niet met goud te kunnen beloonen, wat hij voor het volk had gedaan — besloten had hem een duurzamer en waardiger blijk van nationale erkentelijkheid te geven, door de oprichting van een fonds, onder den naam van Tollensfonds, waarvan de renten zou den strekken tot aanmoediging van jeugdige, of ondersteuning van ongelukkige letterkundigen.

Nog zes jaren mogt hij zich in de liefde zijner landgenooten verheugen en zijne milde dichtader ter ondersteu-

ning van ongelukkigen laten vloeijen, toen hij op een morgen, na reeds eenigen tijd gesukkeld te hebben, onder het verbeteren van een proefblad zijner gedichten, plotseling achterover in zijn stoel viel. Die bij hem waren, meenden, dat hij was ingesluimerd; maar hij was kalm het eeuwige leven ingegaan.

ELIAS ANNE BORGER.

1784—1820.

WERKEN.

Proza: Leerredenen. — Geschriften over Godgeleerdheid, enz.

Gedichten: Aan mijn Kind. — Aan den Rijn, enz.

Deze waren Christen, die bij een langer leven v. d. Palm zou hebben kunnen vergoeden, werd in 't Friesche dorp Joure geboren, waar zijn vader, koopman en brander, acht kinderen moest groot brengen. Zeer vroeg gaf Borger blijken van ongemeenen aanleg, zoodat zijn vader besloot, hem tot den geleerden stand op te leiden; doch geene middelen hebbende, om dit doel op de gewone wijze te bereiken, koesterde hij de hoop, dat zijn zoon zich door vlijt en ijver in staat zou stellen op 's lands kosten te studeren. Aan deze verwachting beantwoordde de zoon ten volle.

Na vier jaren bij een predikant de Grieksche en de Latijnsche taal te hebben beoefend, stelde hij zich, zeventien jaar oud, aan curatoren der Leydsche hoogeschool voor, om deel te nemen aan 't vergelijkend examen ter vervulling der opengevallen beurzen. De platte eenvoudigheid van den Frieschen knaap wekte eene medelijdende belangstelling voor hem op. Hoe zou *hij* tegen de overige mededingers kunnen opwerken? Men stelde hem de weinige kans van te slagen voor oogen, en zou hem het reisgeld wel willen vergoeden, als hij van de mededinging afzag. Bescheiden vorderde Borger nogtans

onderzocht te worden, en naauwelijks had hij eenige vragen beantwoord, of men zag in, dat er met hem een begin kon worden gemaakt, waar de anderen waren geëindigd. De uitslag was dan ook, dat zoo er slechts eene plaats ware opengevallen, zij den eenvoudigen Fries had moeten toekomen.

Zonder boeken, zonder vrienden, zonder wereldkennis, kwam Borger aan de hoogeschool; maar het duurde niet lang of de edele van Voorst merkte hem op, en voorzag hem van hetgeen tot 's jongelings studie noodig was.

Na een zesjarig verblijf aan de hoogeschool, werd Borger doctor in de godgeleerdheid, en zag hij zich onder 't aantal der proponenten opgenomen. Eer hij echter als leeraar en herder eener gemeente werd beroepen, droegen curatoren der hoogeschool hem het lectorschap in de gewijde uitlegkunde op. Hiermede verkreeg hij tevens het recht den kansel te beklimmen, waarvan hij vaak een treffend gebruik maakte.

Nadat ons land in 1813 was verlost van vreemde overheersching, onder welke Borger en zijn ambtgenooten zich in hunne bezoldiging zeer beknepen zagen, werd hij buitengewoon hoogleeraar in de godgeleerdheid, en twee jaar later, na eens grievend voorbij te zijn gegaan, gewoon hoogleeraar in die wetenschap.

Vervolgens ging hij een huwelijk aan met Abrahamina van der Meulen, die hem een zoon schonk, maar ten koste van haar leven. Hoe deze ramp den treurenden echtgenoot griefde, en wat hij er bij gevoelde, heeft hij treffend gemaald in zijn dichtstuk *Aan mijn Kind*.

In 1817 werd hem de leerstoel der geschiedenis en oude letterkunde opgedragen, en een jaar later begaf hij zich ten tweeden male in den echt. Zijne gade, Cornelia Scheltema, schonk hem een dochtertje, dat weldra tot den schoot der aarde wederkeerde en daarin, na weinige dagen, door de moeder werd gevolgd. — Borger was met beide vrouwen evenveel dagen gehuwd geweest.

Het viel hem hard dien zwaren slag van dubbelen rouw te dragen; hij drukte hem neêr. Van nu af was zijne opge-

ruimdheid geweken, en verlangde hij, dat de lijksteen zijner geliefde dooden ook weldra zijn gebeente zou drukken.

Op zijn geliefdkoosd Middelweg, eene der buitenplaatsen langs den Rijn, waar hij zich sedert zoo gaarne ophield, ontvloeciden den droeven zanger die weemoedige klaagtonen, welke ons zijn opgeteekend in zijn onvergankelijk *Aan den Rijn*. Dit was zijn zwanenzang. Eer hem zeven en dertig zonnen boven 't hoofd hadden gedraaid, was zijn wensch vervuld, en rustte hij bij 't overschot dat hem behoorde.

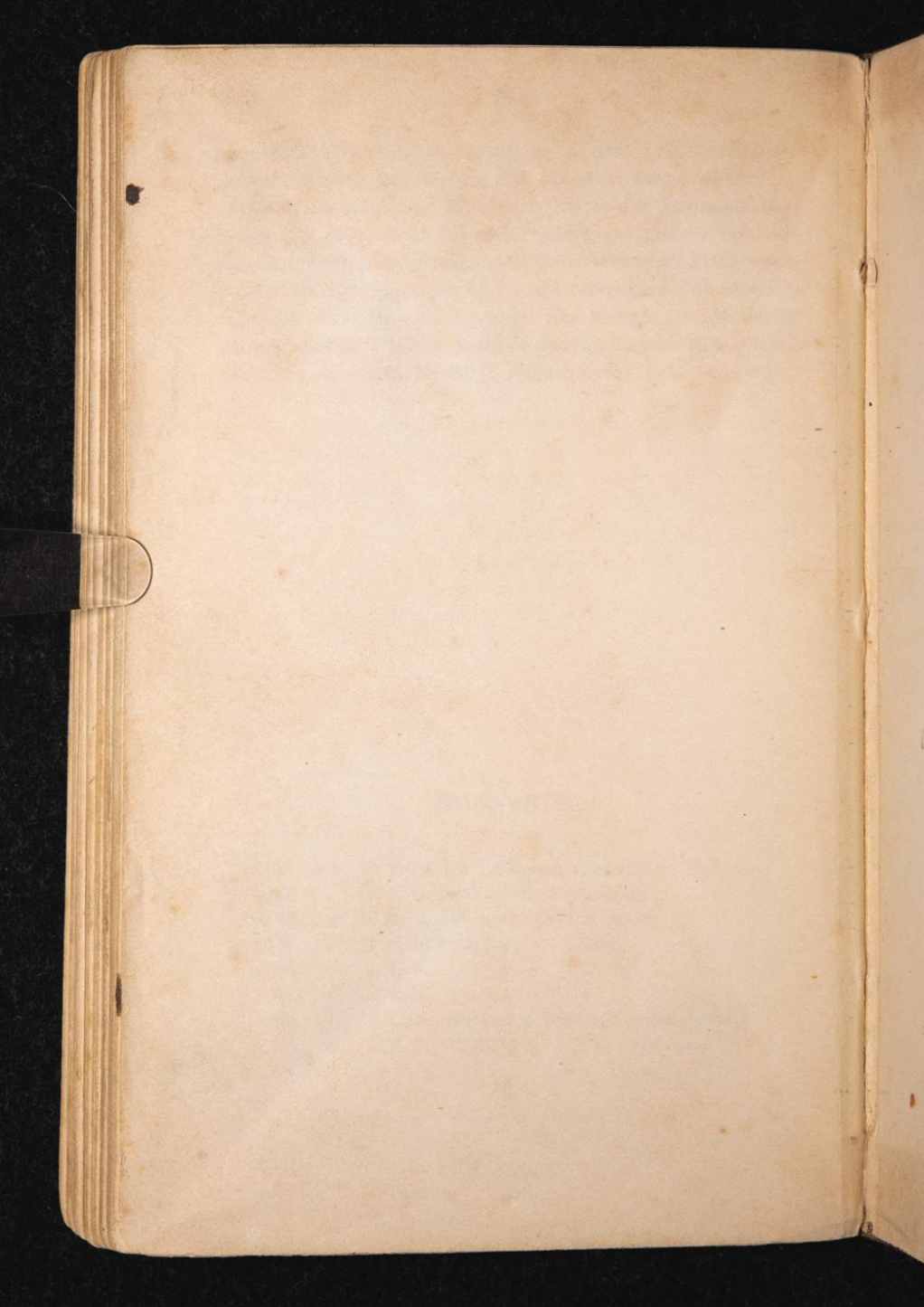
DRUKFOUTEN:

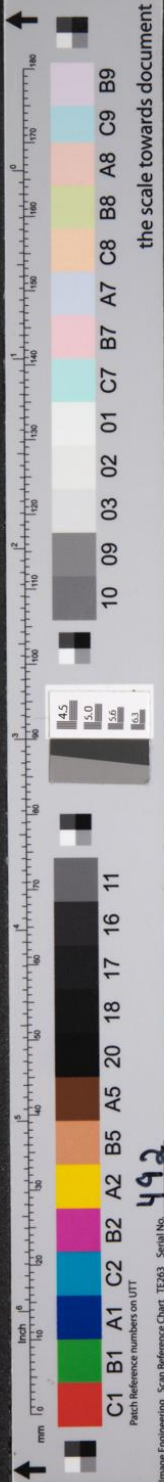
- bl. 11 reg. 16 v. o. den Duitschen *moet zijn* de Duitsche.
 „ 13 „ 17 v. b. terstond *moet wegvallen*.
 „ 47 „ 10 v. b. het *moet zijn* hun recht.
 „ 55 „ 11 v. b. muzijk „ „ muziek.
 „ 56 „ 1 v. b. „ „ „ „
 „ 57 „ 9 v. b. „ „ „ „
 „ 60 „ 15 v. b. wegslepend *moet zijn* wegslepend.
 „ „ „ 1 v. o. vrolijk „ „ vrolijk.

iksteen tijper
drunken
mitenplaten
orne ophielt,
n klangtonen.
rijt. Aan den
en en dertig
zijn wensch
behoorte.

Deutsche.

Wiederhol.
rijt.

492

Image Engineering Scan Reference Chart T12363 Serial No.

ijks had hij eenige vragen met hem een begin kon waren geëindigd. De uiteene plaats ware opengead moeten toekomen. a, zonder wereldkennis, maar het duurde niet lang opp, en voorzag hem van lig was. ogeschool, werd Borger ag hij zich onder 't aantal hij echter als leeraar en pen, droegen curatoren ap in de gewijde uitleg- ij tevens het recht den ij vaak een treffend ge-

st van vreemde overheer-ijn ambtgenooten zich in zagen, werd hij buitenrdheid, en twee jaar la- n gegaan, gewoon hoog-

ijk aan met Abrahamina n schonk, maar ten koste n treurenden echtgenoot heeft hij treffend gemaald

ler geschiedenis en oude ar later begaf hij zich ten ade, Cornelia Scheltema, veldra tot den schoot der weinige dagen, door de was met beide vrouwen

ag van dubbelen rouw te an nu af was zijne opge-

297

MBL 001831

